

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ**

**КИЇВСЬКА МІСЬКА
ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗУ ЮРИСТІВ
УКРАЇНИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ ФОНД НАУКОВО-
ЕКОНОМІЧНОГО
ТА ЮРИДИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

**ПРАВОВІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник матеріалів
V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції
Частина 1
(Київ, 16 жовтня 2013 року)**

*В рамках відзначення
Дня юриста України*

Київ - 2013

Організаційний комітет:

Коваленко В.В. – ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Голова Київської міської організації Союзу юристів України;

Черній В.В. – кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи;

Колб О.Г. – доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ;

Бодюл Є.М. – кандидат юридичних наук, начальник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ;

Кваша С.С. – кандидат юридичних наук, заступник директора - начальник відділу навчально-методичної та наукової роботи навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ;

Лов'як С.С. – старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ;

Заяць В.С. - старший науковий співробітник відділу організації навчально-методичної та наукової роботи навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Рекомендовано до друку вченою радою ННПП НАВС від 27 вересня 2013 року (протокол № 7)

Організатори конференції не несуть відповідальності за поданий матеріал. Тези доповідей подано в авторській редакції.

П
685 **Правові** реформи в Україні: Матеріали V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Правові реформи України: проблеми та перспективи», частина 2. 16 жовтня 2013 р.[Текст] – К: Нац. акад. внутр. справ.–2013.– 286 с.

ББК Х0

© Національна академія внутрішніх справ, 2013

Коваленко Валентин Васильович, ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Голова Київської міської організації Союзу юристів України

СУЧАСНА ЮРИДИЧНА НАУКА І ПРАВОВІ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Сьогоднішня наукова конференція є логічним продовженням загальної дискусії, яка триває як серед науковців так і в середовищі української громадськості, і стосується вироблення найбільш оптимальної моделі проведення в Україні ефективних правових реформ.

Сучасна українська держава розвивається у відповідності до конституційно закріплених засад суверенної, незалежної, демократичної і соціально орієнтованої правової держави. Повноцінний розвиток суспільства в даному напрямку потребує від громадян відповідного рівня мислення, яке б в свою чергу базувалося на пошуку нових правових ціннісних орієнтирів. На думку більшості сучасних вчених – правників, серед головних таких орієнтирів є: свобода; загальне благо; справедливість; законність; рівність тощо.

Не викликає сумніву той факт, що громадянське суспільство не може сформуватися без вільної особистості, яка була б наділена високим рівнем правової культури. Остання залежить насамперед від рівня розвитку правової свідомості населення, зокрема від того, наскільки глибоко засвоєні ним такі аксіологічні поняття, як цінність прав і свобод людини, цінність правової процедури при вирішенні спорів, пошуку компромісів тощо, наскільки інформоване у правовому відношенні населення, його соціальні, вікові, професійні та інші групи, яким є емоційне ставлення населення до закону, суду, правоохоронних органів, юридичних засобів і процедур, якою є установка громадян на дотримання чи недотримання ними правових приписів тощо. На сьогоднішній день у нас є всі підстави стверджувати, що враховуючи історичні аспекти еволюції українського права (а точніше тривалої стагнації його розвитку) постала гостра потреба, з одного боку активного змістовного наповнення правової теорії, з іншого боку радикальних змін у сучасній практиці правових відносин.

Сучасні дослідники, досліджуючи новий тип вільної особистості виділяють наступні притаманні їй характеристики, а саме соціальна відповідальність, здатність захищати свої права і свободи, намагання конструктивно діяти з іншими особистостями заради загальних цілей, інтересів та цінностей.

В нинішніх реаліях, на тлі економічних, політичних та ідеологічних змін, однією з найбільш важливих проблем є проблема захисту прав і свобод громадян України, а також механізму її реалізації. Саме створення такого дієвого механізму і є основною метою проведення правових реформ в Україні. Дані реформи носять комплексний і системний характер, охоплюють цілий комплекс як державно – правових інституцій так і різних сфер життя суспільства.

Однією з головних цілей проведення правових реформ в Україні є створення ефективної правоохоронної системи, яка була б здатна з одного боку гарантувати мир і спокій у суспільстві з другого боку надійно захищала права і свободи громадян України. Розробляючи концепцію проведення реформ в системі правоохоронних органів, необхідно враховувати і останні здобутки юридичної науки.

На сьогоднішній день, чинне законодавство використовує терміни «правоохоронна діяльність», «правоохоронні органи», «правозахисні органи»,

однак на даний час немає їхнього усталеного визначення і це викликає певні труднощі. Адже не слід забувати, що обов'язковою умовою ефективного функціонування правоохоронних інституцій є чітка регламентація їхньої діяльності. Крім того, правоохоронні органи, як частина держаного механізму, наділені компетенцією розглядати юридичні справи і спираються у своїй діяльності на можливість застосування державного примусу.

Вищезазначене вимагає чіткого окреслення кола інституцій, які входять до правоохоронних органів та законодавчого врегулювання компетенції і всебічної правової регламентації їхньої діяльності.

Як видно з аналізу сучасної юридичної літератури, діяльність правоохоронних органів ще не стала предметом цілісного і всебічного наукового дослідження. В наукових розробках розглядаються важливі і актуальні, проте лише окремі аспекти діяльності правоохоронних органів. Поряд з цим, слід зазначити, що дані наукові праці ще до кінця не позбулися ідеологічної заангажованості, яка була притаманна радянській юридичній науці.

Виходячи з потреб сьогодення, слід зазначити, що на сьогоднішній день є актуальним саме комплексне дослідження проблеми правоохоронних органів, яка в собі охоплювало, переосмислення вітчизняного та зарубіжного досвіду проведення реформ в системі правоохоронних органів. Крім того, розробка на науковому рівні даної проблеми також вимагає і зміни теоретико – концептуальних і методологічних підходів до її вирішення. Сучасним науковцям необхідно вийти за межі нормативного підходу до праворозуміння в бік актуалізації концепції природного права, що в свою чергу дозволило б створити потужну теоретико – методологічну базу в сфері проведення реформи правоохоронних органів в бік гуманізації та наближення їхньої діяльності до потреб громадян, ефективному захисті їхніх основних прав і свобод, рішучої і безкомпромісної протидії злочинності та корупції.

Слід зазначити, що перші значні кроки в цьому напрямку вже були зроблені. Так, за доручення президента України В. Ф. Януковича була підготовлена Концепція реформування органів внутрішніх справ України, в розробці якої прийняли активну участь і науковці Національної академії внутрішніх справ. Дана концепція знайшла своє схвалення у проведений в нашій академії міжнародній конференції за участю делегації Американської асоціації юристів, Дипломатичних місій в Україні та офіцерів зв'язку з іноземними країнами.

Особисто я переконаний, що як науково – педагогічні працівники Національної академії внутрішніх справ, так і її курсанти, слухачі та студенти роблять і будуть робити все, як для ефективного проведення правових реформ в Україні, так і для формування позитивного іміджу правоохоронних органів серед громадян України, всі об'єктивні можливості у нас з вами для цього є.

Від сьогоднішньої конференції очікую хороших виступів, цікавих, нестандартних думок, плідної праці.

ВІД УКРАЇНСЬКОГО ФОНДУ НАУКОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА ЮРИДИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Олексійко Сергій Борисович, президент Українського фонду науково-економічного та юридичного співробітництва

Щиро радий нагоді, в черговий раз, зустрітися та поспілкуватися з відомими науковцями-правознавцями та студентами юристами в одному із престижних навчальних закладів України. Символічно, що наша конференція присвячена Дню юриста і проводиться в Національній академії внутрішніх справ, де по праву щорічно випускається найбільша кількість юристів.

Тема сьогоднішньої конференції надзвичайно важлива і своєчасна. Адже від ефективного і якісного вирішення питань реформування правової системи в нашій державі, саме сьогодні залежить майбутнє України.

В останні роки, в нашій державі, активно проводяться правові реформи в усіх сферах правоохоронної та правозахисної системи. А самі досвідчені

юристи, політики, громадські діячі працюють над змінами до Основного Закону – Конституції України. Процес реформування, проходить в непростих дискусіях в суспільстві, особливо щодо змін до Конституції України.

Історія світового конституціоналізму є яскравим свідченням того, що Конституція в будь-якій державі, яка претендує на статус правової та демократичної, це перш за все, акт установчої влади народу, яка є первинною відносно так званих установлених влад, до яких з-поміж інших належить і законодавча влада. Серед вітчизняних та зарубіжних вчених пануючою сьогодні є думка про те, що конституція є виразом спільної волі народу, який формує чи модернізує свою державність для досягнення спільних цілей. В цьому контексті слушним є висловлення Томаса Пейна: «Конституція не є документом уряду, а документом людей, які входять до уряду. А уряд без конституції – це влада без права на неї» [1]. Те ж саме стосується і правової держави, яка формується в результаті боротьби громадянського суспільства з поліцейською державою і являється дітищем цього суспільства.

Конституція є результатом консенсусу між людьми. Саме консенсус являється тією необхідною опорою, без якої конституціоналізм стає неможливим і залишається лише красивою ідеєю. Жити за конституцією – значить, перш за все, мати волю та здатність знаходити консенсус та проводити спільне державну політику. У нашому суспільстві, де існує багато культурності, де існують етнічні розбіжності, де є національні меншини, що хочуть бути почутими та вимагають урахування їхньої думки, ця воля до консенсусу має виходити на перше місце – як воля до конституції.

На важливість вирішення реформування вітчизняного законодавства, змін Конституції наголошується і в програмних документах Президента України, зокрема в Щорічному посланні Президента України Верховній Раді України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році» [2].

Впевнений, що нинішня дискусія з актуальної теми нашої конференції проходить з урахуванням вимог Щорічного послання Президента України Верховній Раді України.

Сьогодні Україна успішно виконує «домашнє завдання» з досягнення цілей розвитку тисячоліття на національному рівні. На відкритті 68-ї сесії Генасамблеї ООН 24 вересня 2013 року Президент України Віктор Янукович заявив: «Твердо вірю, що підписання в листопаді цього року Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, включно зі створенням всеосяжної і поглибленої зони вільної торгівлі, стане важливим інструментом підвищення добробуту громадян України і, відповідно, сприятиме досягненню нашої країною цілей розвитку тисячоліття». Успішне виконання цих завдань залежить від зусиль кожного громадянина України. Бажаю учасникам конференції результативних дебатов.

Список використаних джерел:

1. Пейн Т. Права людини / Перю з англ. Ігор Савчак – Львів: літопис, 200. – 288 с.
2. Щорічне послання Президента України Верховній Раді України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році». – К.: НСД, 2013. – 576 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Колб Олександр Григорович, доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Політика в широкому розумінні цього слова – це загальний напрямок, характер діяльності держави, певного класу або політичної партії [1, с. 490]. У більш вузькому змісті, як вірно зазначив В.І. Борисов, політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми та внутрішніми сферами й напрямками суспільного життя [2, с. 305]. Одним із важливих елементів останньої є політика у сфері боротьби зі злочинністю, яка покликана знизити її рівень і забезпечити такий соціальний стан, що відповідає потребам безпеки суспільства [3].

У свою чергу, зазначений вид внутрішньої політики (в науці її ще називають правовою політикою [2, с. 305]) вчені, зокрема П.Л. Фріс поділяють за напрямками («підсистемами») реалізації на: кримінально-правову; кримінально-процесуальну, кримінологічну та кримінально-виконавчу політики [4, с. 11].

Зміст кримінально-виконавчої політики, як довела у своїх роботах В.В. Кондратішина, складають:

- загальний коефіцієнт «корисної дії» закону (його ефективність), тобто ступінь досягнення мети покарання, визначеної у законі про кримінальну відповідальність;
- практика реалізації судових рішень, що набули законної сили;
- стан та рівень захисту потерпілих на стадії виконання кримінальних покарань;
- ефективність боротьби з рецидивною та повторною злочинністю;
- об'єкти, суб'єкти та учасники кримінально-виконавчої політики;
- рівні та напрямки реалізації цієї політики [5, с. 15].

У контексті означеної проблематики, заслуговує на увагу й висновок, до якого прийшов А.Х. Степанюк, а саме – політика у сфері виконання покарань реалізується у різних формах і, насамперед, у законодавстві, що регулює діяльність органів і установ виконання покарань [6, с. 5]. До нормативно-правових актів у цій сфері відносяться:

- Конституція України (ст. ст. 3, 21, 24, 61, 63, ін.), в яких мова ведеться про рівність громадян, включаючи засуджених, перед законом, індивідуальну юридичну відповідальність та введення правообмежень для особи тільки на підставі закону і вироку суду [7];
- КВК України, у ст. 5 якого визначені принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, серед яких чільне місце займає принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарань [8, с. 24];
- підзаконні нормативно-правові акти (Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, відомчі правові джерела; т.ін. [9, с. 61-231].

Враховуючи, що їх аналіз ґрунтовно та професійно виважено у своїй дисертації здійснив М.С. Пузирьов [10], у цій статті поддані дослідженню сучасні правові джерела, які вступили у юридичну силу після прийняття КВК України 11 липня 2003 р. [11]. Зокрема, одним із фундаментальних нормативно-правових актів у сфері виконання покарань у сьогоденні є Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, що схвалена Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012 [12], головною метою якої є приведення умов виконання і відбування покарання до міжнародних стандартів.

Проте, про будь-які стандарти (зразок, норма) [13, с. 546] в такій сьгоднішній ситуації в Україні слід говорити умовно, тим більше, що не існує загально визначеного міжнародного чи Європейського права [14, с. 71]. Разом з тим, у контексті змісту наукової діяльності цей термін є необхідним і, як

свідчить практика, досить поширеним у сучасних наукових розробках, у яких під міжнародними стандартами поводження з засудженими розуміють прийняті на міжнародному рівні норми, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань і діяльності органів та установ виконання покарань [15, с. 51]. При цьому механізм їх реалізації визначений у ст. 9 Конституції України, Законі України «Про міжнародні договори України» [16], «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [17] та інших нормативно-правових актах.

Виходячи з цього, більш коректно та точно було б у п. 4 Концепції Державної політики у сфері реформування ДКВС України взяти словосполучення, типу «у відповідність з вимогами міжнародних договорів, згоду на які дала Верховна Рада України», та викласти перше речення даного пункта в наступній редакції: «Реалізація Концепції має забезпечити: приведення умов тримання засуджених у відповідність з вимогами міжнародних договорів, згоду на які дала Верховна Рада України».

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник української мови / [Упоряд. Т.В. Ковальова]. – Х.: Фоліо, 2005. – 767 с.
2. Борисов В.І. Державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та її напрями / Борисов В.І. // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: НЮАУ, 2009. – Вип. 100. – С. 305-312.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 року № 964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433.
4. Фріс П.Д. Кримінально-правова політика України держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.
5. Сучасна кримінально-виконавча політика України: монографія [2-ге вид. випр. і переробл.] / Колб О. Г., Захаров В. П., Кондратшина В. В. та ін.; за заг. ред. О. Г. Колба. – Луцьк: ПП В.П. Іванюк, 2008. – 210 с.
6. Степанюк А.Х. Принципи кримінально-виконавчого права // Кримінально-виконавче право: Підручник / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисосед; за заг. ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2011. – С. 9-12.
7. Конституція України і змінами. – Х.: Право, 2012. – 64 с.
8. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / [І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, О.І. Богатирьова, Є.М. Бодюл та ін.]; за заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К.: Атіка, 2010. – 344 с.
9. Правові основи діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України: наук.-метод. посіб. / Упоряд. І.Яковець. – К.: Паливода А.В., 2011. – 232 с.
10. Пузирьов М.С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: Дис. канд. юрид. наук / 12.00.08. – К.: НАВС, 2012. – 252 с.
11. Кримінально-виконавчий кодекс України / Упорядник А.Х. Степанюк. – Х.: Право, 2012. – 88 с.
12. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 08 листопада 2012 року № 631/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 87. – Ст. 3531.
13. Бульбо А.Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. – Изд. 3-е, испр. перераб. - М.: Мартин, 2010. – 704 с.
14. Барабаш Ю.Г. Конституційна політика України у сфері імплементації міжнародних стандартів прав людини / Барабаш Ю.Г. // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип. 100. – С. 71-83.
15. Степанюк А.Х., Яковець І.С. Втілення міжнародних стандартів у практику діяльності кримінально-виконавчої системи України: Монографія. – Х.: Вид-во «Кроссрод», 2007. – 184 с.
16. Про міжнародні договори: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 50. – Ст. 540.
17. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – 20 квітня. – С. 2-3.

СИСТЕМНА ОЦІНКА ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ РЕАЛІЇ

Телешун Сергій Олександрович, доктор політичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри політичної аналітики і прогнозування Національної академії державного управління при Президентові України

Наслідки глобальної кризи в економіці, політичні та соціальні конфлікти, гуманітарні та техногенні потрясіння це складові одного цілісного явища здатного сформувати новий світопорядок на найближчі десятиліття. Всі вони нероздільно пов'язані з корінними змінами в системі суспільно - політичних та економічних відносин.

Системний аналіз події початку ХХІ століття дозволяє зробити висновок про те, що перед світовими та регіональними акторами, зокрема країнами «Великої двадцятки», гостро постало питання активного пошуку ефективних стратегій управління і модернізації існуючих моделей державного та суспільно - політичного розвитку, причому як в площині глобальних процесів, так і на внутрішньому національному рівні.

Справа в тому, що економічна рецесія, неефективність сучасних державних і політичних інститутів гостро поставили питання щодо необхідності структурної модернізації суспільства в соціальній сфері. У суспільстві виникає необхідність у нових підходах до формування механізмів ефективної публічної політики у всіх сферах життєдіяльності людини.

У середовищі політико - економічного бомонду світових центрів впливу, йде гостра дискусія щодо необхідності перегляду сталих концепцій державного менеджменту та існуючих підходів до управління соціальними та економічними процесами. Зокрема, яскравим підтвердженням цих тенденцій є результати зустрічей світових лідерів на форумах в Давосі, Москві, Ялті та ін, внутрішньополітичні ініціативи президента США Б.Обами щодо соціальних і економічних реформ, спрямованих на створення ефективних механізмів і моделей управління, а також вдосконалення суспільно - політичного простору. Насамперед, мова йде про зміну системи соціального управління, виробництва і споживання.

Політичні та соціально - економічні негаразди в Єврозоні ініціювали активний діалог між найвпливовішими державами об'єднаної Європи з приводу перспектив майбутнього ЄС та світу в цілому. Останній саміт країн «Великої двадцятки» у вересні 2013 року показав що перед світом постає питання щодо: «...забезпечення впевненого, стійкого і збалансованого росту економіки», яка знаходиться під впливом ряду ризиків соціально - економічного, політичного і управлінського характеру. Мова йде: про слабке економічне зростання і високий рівень безробіття; фрагментації європейського фінансового ринку; стабільно високого рівня державного боргу в окремих країнах; зростаючу волатильність потоків капіталів; регіоналізації та фрагментації ВТО; нової хвилі протекціонізму тощо. У свою чергу керівництво Китайської Народної Республіки намагається модернізувати власну суспільно-політичну та економічну модель у відповідності з існуючими глобальними тенденціями і викликами, які розширюють сфери впливу в усьому світі. Російська Федерація намагається зберегти конкурентну здатність держави у формі регіонального лідера з перспективою повернення статусу наднаціональної держави.

Також показовими факторами в питанні управління соціально - економічними процесами є події так званої «арабської весни» в Тунісі, Єгипті, Лівії, а також нові по своїй суті суспільно - політичні течії в Європі та інших країнах світу.

Все це разом може свідчити про неготовність значної частини політичної еліти світу адекватно реагувати на кризові явища в системі міжнародних відносин і світовій економіці і пропонувати превентивні моделі ефективного розвитку, здатні стати кластерами для країн. У цьому явищі є як позитив так і негатив. З одного боку кожен може запропонувати власну національну інноваційну модель антикризового управління, що здатна стати - прикладом для інших, з іншого боку відсутність моделей здатних вирішити системні конфлікти соціально - економічного та гуманітарного характеру можуть спровокувати регіональний хаос з непередбаченими наслідками.

Сучасний політико-економічний істеблшмент також намагається по-новому переосмислити роль національних держав і управління у глобальному світі. Головний акцент ставиться на розумінні ключовими політичними акторами складних механізмів публічної діяльності, які концентруються у сфері дії державних, публічних та приватних осіб. За цих умов реалізація ефективної публічної політики відноситься до кваліфікованої «гри влади», в рамках інституційної частини, між різними публічними особами, які у конфлікті або у співпраці з державними, громадськими, приватними особами намагаються розв'язати колективну суспільно значущу проблему. Ця сукупність політичних рішень і дієвих кроків суспільства дає привід для прийняття вимушених актів, у вигляді законів, спрямованих на зміну поведінки різних соціальних груп. Інститути влади за цих умов набувають

нового змістовного наповнення, що має вигляд: - «ДЕРЖАВА-АРБИТР, ПРОГНОЗИСТ, ГАРАНТ» нового соціального договору. Державна і політична влада більше не розглядається лише як статичний символ політичної нації і кульмінаційна верхівка корпоративних і приватних амбіцій, а як зручний майданчик, ефективного суспільно – політичного і управлінського діалогу і менеджменту спроможного цілеспрямовано організувати усі суб'єкти і об'єкти суспільства на отримання прогнозованого та соціально значимого результату. Крім того держава втрачає монополієне право на вироблення політичних рішень, вона частково поступається місцем інститутам громадянського суспільства, структурам віртуального суспільного і економічного простору, які хочуть не тільки опосередковано впливати на інститути державної влади, з метою вироблення адекватної державної політики, а й зацікавлені у її прямому творенні і авторстві.

Зокрема, мова йде про появу нових глобальних трендів і викликів, які зумовлюють потребу в новому базисні принципі управління:

1. Зростаюча роль індивіда і його активність у політичній та соціальній площині - підвищення «агресивності» особистості і зростання конфліктогенності громадянського суспільства;

2. Зростання і активізація середнього класу - значне підвищення тиску на владу;

3. Поява нових ідеологій на основі інформаційної, комунікаційної та мультимедійної революції - з'являються нові соціальні зв'язки, типи громадянської поведінки, світоглядні установки і нові типи соціальних рефлексій, що можуть спричинити серйозну загрозу стабільності існуючим політичним та економічним елітам світу;

4. Виникнення нових форм соціальної організації і комунікації (соціальні мережі, блогосфера тощо) - підвищення здатності громадянського суспільства чинити тиск на владу (новітні способи технологічного та організаційного впливу);

5. Неefективність існуючого соціального договору і недовість соціальних ліфтів - посилення соціального незадоволення і висока ймовірність громадських хвилювань;

6. Демографічна криза в розвинених країнах і, як наслідок, трудова міграція (висококваліфіковані фахівці і різноробочі) з країн, що розвиваються. Втрата людського потенціалу в країнах третього світу;

7. Зростаюча роль високотехнологічних засобів комунікації та інформаційних технологій - підвищення соціальної і політичної мобільності, загроза існуючим політичним режимам;

8. Боротьба за життєво необхідні ресурси (енергетичні, земельні, водні ресурси та ресурси, які забезпечують високотехнологічний розвиток економіки і так далі) - загострення протиріч між світовими акторами у всіх частинах світу;

9. Стагнація існуючої гео економічної моделі (банківська, фінансова, кредитна, монетарна, валютна сфери) - зміщення центрів економічної активності з країн розвинутого поясу в країни, що розвиваються, а також очікування нових хвиль економічної рецесії;

10. Надмірна концентрація влади і капіталу в руках обмеженого кола глобальних супереліт (ФІП і транснаціональні корпорації) - зростання соціальної напруги, силові варіанти перерозподілу ресурсів і благ;

11. Зростаючий політичний і економічний вплив країн, що розвиваються - переформатування наявних глобальних коаліцій і ймовірні загрози конфліктів з англосаксонським світом;

12. Поява нових смертельних хвороб і штамів вірусів - важко контролювані пандемічні вибухи захворювань у всьому світі;

13. Техногенні катастрофи нового покоління.

Все це актуалізує тезу про необхідність створення адекватних існуючим тенденціям проектів розвитку та управління, а також синтезу нових соціальних ідеологем, здатних упорядкувати хаотичний рух цивілізації. У світлі цих подій показовим є ряд заяв, доповідей та аналітичних звітів провідних експертів, дослідних установ, університетів, і так званих «фабрик думок» (К.Поппер, Г.Кіссінджер, С.Хантінгтон, Ф.Фукуяма, Даль, Г.Алмонд, К.Дейч, Дж.Фрідман (Sratfor, CIA), Council of Foreign Affairs (CIA), Національна Рада з розвідки (CIA), агентство Reuters, Scientific American, Council on foreign relations

(США), Центр стратегічних та міжнародних досліджень (США), RAND Corporation, Інститут Брукінгса (США), Фонд «Спадщина» (США), Інститут Фрейзера (Канада), Інститут імені Джорджа Мейсона (Школа публічної політики), Школа міжнародних відносин імені Еліота (Університет Джорджа Вашингтона), Інститут стратегічних досліджень імені Дж.Оліва (Гарвардський Університет), Інститут з вивчення проблем безпеки (Європейський Союз), Римський клуб, Івашов Л.Г. (Академія геополітичних проблем, Росія), Дергачов В.А. (Інститут геополітики), Центр стратегічних розробок (Росія), Фонд ефективної політики (Росія), Китайський інститут сучасних міжнародних відносин, Китайський державний дослідний інститут, Фонд Конрада Аденауера (Німеччина), Istituto per gli Studi di Politica Internazionale (Італія), The Foreign Policy Centre (Великобританія), The Stockholm Network (Швеція), ISN (Швейцарія)), які концентрують свою увагу на актуальних проблемах сучасності та підвищення ефективності механізмів здатних реалізувати національні інтереси країн, які вони представляють:

1. Управління новоствореними (новоутвореними) ринками (економіка);
2. Енергетика і політика (управління);
3. Підприємництво (бізнес) і публічна політика;
4. Глобальна політика;
5. Регіональна політика (комплексна аналітика з приводу ситуації в регіонах світу);
6. Політика у сфері науки і технологій;
7. Філософія і публічна політика;
8. Прикладні та інформаційні технології;
9. Феномен тероризму, транснаціональної злочинності і корупції;
10. Демографія і національна безпека;
11. Етнічні конфлікти, проблеми рішення громадянських воєн і заворушень
12. Довгострокові стратегічні програми розвитку; стратегічне і військове планування у міжвоєнні періоди;
13. Прогнозування та аналітика політичних і соціальних процесів;
14. Дослідження середньоазійського регіону;
15. Дослідження китайського регіону;
16. Культура в глобальних відносинах;
17. Дослідження феномена холодної війни;
18. Новітні підходи в дослідженні безпеки Євразії;
19. Міжнародна співпраця в Азії;
20. Космічна політика (програми розвитку та управління) і т.д.

Серед фактів, які заслуговують на увагу, також варто зазначити опублікований звіт Національної Ради з питань розвідки США під назвою «Глобальні тренди 2030: альтернативні світи». Автори документа визначають основні тенденції розвитку людства і прогнозують ймовірні шляхи розвитку світу. Зокрема, в доповіді відзначений такий перелік викликів:

1. Складна демографічна ситуація. У країнах так званого «розвинутого поясу» простежується зменшення народжуваності та старіння населення, яке призведе до необхідності створення штучної міграції з інших країн. Очікується, що з країн, які розвиваються, відбуватиметься масовий відтік не лише інтелектуальної еліти, а й некваліфікованої робочої сили;
2. Збільшення частки (питомої ваги) середнього класу і ролі громадянина в глобальній соціальній структурі світу і зменшення розриву між бідними і багатими. Це, швидше за все, збільшить можливість громадян впливати на суспільно - політичні процеси в усіх країнах світу. Проте у нас виникає питання: чи буде ліквідований розрив між бідними і багатими в розвинених країнах і в країнах поясу периферії (ймовірні соціальні катаклізми в Азії);
3. Криза класичних моделей управління як у глобальному форматі, так і на внутрішньому рівні управління державою. Пошук альтернативних способів і методів управління глобальними процесами. Свого роду делегування управлінських повноважень США ряду країн, регіональних лідерів (КНР, ЄС, РФ, Бразилія, Туреччина, Мексика і т.д.);
4. Гуманітарна криза (насамперед, нестача продуктів харчування та питної води), що може призвести до регіональних конфліктів і загострення міжнародної ситуації, особливо в Африці та Азії;

5. Ймовірні (можливі) хвилі нових економічних криз і рецесій (банківський сектор, валютні коливання, дисбаланс світової торгової системи та ін.) У першу чергу це може становити небезпеку для розвинених країн світу, хоча економічні потрясіння не оминуть і інші країни, але з інших причин;

6. Суспільно - політична нестабільність у багатьох країнах світу (Південно-Східна Азія, ЄС, РФ, Африка). Вірогідні сценарії зміни географічної та політичної карти світу;

7. Масштабне зростання ролі новітніх технологій. У найближчому майбутньому використання інформаційних та військових технологій (громадянами, недержавним сектором) можуть становити (представляти) серйозну загрозу стабільності як окремих країн, так і цілих регіонів;

8. Переформатування центрів впливу, зростання ролі одних країн і зменшення впливу інших. Прогнозується подальше зміцнення позицій Китаю і втрата могутності Росії. Все це значною мірою здатне змінити геоекономічний і геополітичний ракурс в глобальному світі;

9. Поява нових міждержавних об'єднань і утворень на Євразійському суперконтиненті;

10. Енергетична революція та альтернативні джерела енергії (сланцевий газ, біопаливо тощо);

11. Головний акцент ставиться на створення ефективних механізмів публічної політики здатної вирішити суспільно важливі проблеми колективного значення. Удосконалення інститутів влади стає лише другорядною політичною проблемою. У цьому плані національна держава є не тільки статичним символом політичної нації, але й ефективним інструментом політичного менеджменту здатного впливати на суб'єкти та об'єкти суспільства щодо реалізації соціально значущих програм, здатних зберегти цю державу в числі конкурентно спроможних як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Також досить гостро стоїть питання про визначення дійових осіб публічної політики, які будуть пропонувати моделі модернізації суспільства. Крім того, завжди гострим є питання щодо груп мішеней і кінцевих користувачів реформ, які повинні стати провайдерами нових суспільних відносин у всіх сферах людського буття, а не середовищем соціальної агресії та екстремізму.

У цій площині існують протиріччя пов'язані з взаємозалежною економікою і національною політикою, які є ключовими підзанимами у системі глобальних відносин. Перед політико – управлінським істеблшментом національних держав постає дилема вибору трьох варіантів суспільного розвитку – бути демократичним, суверенним і інтегрованим у глобальну економіку. Національна держава на сьогодні може поєднувати тільки два варіанти розвитку, але не три. Права держава розвивається на засадах розподілу субстанціональної та інструментальної складової державної політики. Розвиток правової державності реалізовувався у формуванні сталих систем конституціоналізму, парламентаризму, розвитку і структуруванні засад громадянського суспільства та створенні дієвих механізмів захисту прав громадян. Ідея зрілої правової держави криється у взаємозалежності і взаємокерованості громадянського суспільства і держави у виробленні публічної або державної політики.

Прийняття ключових управлінських рішень правлячими елітами, усе більше диктується загально світовими процесами і центрами впливу. Легітимність цих управлінських рішень можлива лише при підтримці громадян власних держав, які по визначенню не залучені до цих процесів, як еліти. Демократичний принцип делегування власних повноважень обраній владі втрачає свій сенс, коли управлінські рішення приймаються поза національними центрами впливу, які у своїй більшості не дотримуються принципів соціальної справедливості. У свою чергу цей принцип є складовою ефективною публічної політики і може інтерпретуватися: як забезпечення процесу вирівнювання матеріального стану усіх прошарків суспільства; як не допущення надмірного майнового розшарування серед громадян; як створення рівних стартових умов; як обов'язок держави забезпечувати підтримку найменш захищених прошарків населення і як забезпечення усіх громадян країни мінімальним базовим пакетом соціальних гарантій.

Це фактично свідчить про те, що процес глобальної економічної і політичної інтеграції закономірно супроводжується процесом стихійної деконцентрації, оскільки відбувається нерівномірно. Саме тому між глобалізмом та демократією намітилися глибокі суперечності особливо у сфері публічного управління та доступу до обмежених ресурсів. Демократичні принципи народного суверенітету особливо у частині соціальної безпеки вступають у протиріччя з інтересами більшості наднаціональних центрів влади, таких як «тристороння комісія», «вашингтонський консенсус», МВФ, МБ та інші.

Активізувалися протиріччя на внутрішньому національному і на міжнародному рівні. Перед політичними і державними діячами, науковцями, експертами постають питання стратегічного характеру: майбутнє ринкової моделі економіки; майбутнє національної держави і відповідно національної економіки у глобальному світі; місце і роль держави у новій посткризовій моделі економіки; домінуючі інститути системи нової посткризової економіки. Так американський футуролог Е.Торфлер ще у 1980р. ввів новий термін «вироспоживач», від слова виробництво і споживання. Цей термін він використовував для описання такого явища, як позабухгалтерська, неконтрольована економіка, не плутати з кримінальною економікою. Тобто коли «вироспоживач», індивід або група створює товар для власного споживання. Нова модель економіки буде залежати від цілого ряду факторів: від місця і ролі держави у національній економіці, від рівня впливу державного контролю в економічній сфері. Від характеру, соціально – економічних відносин у національній державі, від активності і ефективності інститутів громадянського суспільства у відстоюванні своїх прав тощо.

Вищезазначені тенденції суттєво впливають на Україну і ставлять її в неоднозначну ситуацію, свого роду точку бифуркації, висхідний момент, який здатний кардинально змінити як і в гіршому, так і в кращому напрямку розвиток подій у країні. Варто зазначити, що глобальні тренди світу значною мірою впливають на формування умов всередині України. Багато в чому українські тенденції повторюють світові тренди. У суспільстві початку XXI ст. складатиметься розуміння того, що людство опинилося перед черговим цивілізаційним циклом, здатним сформувати нові суспільно - політичні та соціально - економічні відносини. Змінюється все: інституційна система суспільства, її світоглядні і матеріальні засади. Модернізований капіталізм втрачає свій соціальний базис - середній клас. Інформаційне суспільство кардинально змінило соціальну структуру середнього класу.

Традиційно фахівці зупиняються на двох шляхах розвитку соціально-економічної системи: 1) збереження ліберальної економічної політики, відкритість національних економік, збереження тенденцій орієнтованих на зовнішньоекономічну залежність; 2) орієнтація на розвиток внутрішнього національного ринку, підтримка стратегічних галузей національної економіки, відродження стратегії заміщення імпорту власними товарами, більш активна політика держави щодо підтримки національних товаровиробників тощо. Проте при наявності різних моделей ринкової економіки – англосаксонської, німецької, північноєвропейської, японської, китайської та інших – роль національних держав і їх системою управління залишаються виключно домінуючими. За таких умов головними завданнями для дійових осіб публічного сектора є:

1. Скорочення бюджетного дефіциту і структурних боргів;
2. Підтримка ефективного політичного контролю над економікою, незважаючи на процеси глобалізації;
3. Стимулювання конкуренції на всіх рівнях публічної влади: місцевий, регіональний, державний та міждержавний рівень;
4. Задоволення зростаючих вимог громадян щодо виплати та фінансування програм соціального характеру, які надаються публічними адміністраціями;
5. Управління конфліктами з перерозподілу всіх видів ресурсів, шляхом виключення певних соціальних і корпоративних груп впливу;
6. Підвищення професійного рівня фахівців у сфері управління публічними ресурсами, які з різних причин зменшуються;

7. Застосування демократичного імперативу щодо необхідності системної оцінки і прогнозування наслідків прийнятих владою законів і регламентованих актів;

8. Створення сучасного, соціального ліфту, який відповідає реаліям і викликам та є здатним акумулювати всі види ресурсів, реформувати систему управління і утримувати її від політичної деградації;

9. Політична інтеграція політичної меншості в процесі прийняття політико-адміністративних рішень і пов'язане з цим консенсусне управління конфліктами, які виникають внаслідок протистояння більшості.

Підвищення податків і скорочення державних витрат не уникнути, але за відсутності збалансованої програми економічного зростання неможливо вийти із замкнутого кола економічної рецесії. Держава повинна узяти на себе відповідальність по створенню умов для економічного зростання. Оживити споживчий ринок через врахування у державній політиці інтересів середнього і малого бізнесу. Провести лібералізацію сфери послуг, стимулювати бізнес ініціативу, впроваджувати «сині» технології у виробництво, перепрофілювати не рентабельні бізнес проекти, активізувати перепідготовку кадрів і багато що інше.

Створення ефективної системи публічного управління, яка відповідає вимогам сьогодення, потребує наукового обґрунтування і експертного супроводження. Питання ефективності української влади є, без перебільшення питанням національної безпеки держави. Саме бачення майбутнього держави, вміння добирати інструментарій щодо його реалізації, ефективне використання ресурсів і політичних інститутів, прогнозування наслідків власної діяльності і визначає ефективність публічної політики. Перефразовуючи слова лауреата Нобелівської Премії у сфері економіки за 2001 рік Майкла Спенса, хотілося б сказати, що людство не здатне уникнути економічних і соціальних підйомів і падінь, але хотілося б, щоб людство навчилося робити висновки з цих явищ, прогнозувати наслідки своїх дій і рішення, нести соціальну і політичну відповідальність перед суспільством і майбутніми поколіннями.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Кравченко Віктор Віталійович, кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри конституційного адміністративного та міжнародного права Університету економіки та права «КРОК», директор Центру правової допомоги містам Асоціації міст України,

Протягом останніх 10 – 15 років у вітчизняній юридичній науці активно обговорюється питання щодо необхідності проведення низки системних реформ, спрямованих на трансформацію закріпленою Конституцією України 1996 року [1] системи територіальної організації влади [2;3;4;5;6]. Особливої нагальності ці питання набули після 2005 року, коли стало очевидним, що існуюча система управління на місцях себе повністю вичерпала, вона продемонструвала вкрай низьку ефективність з точки зору забезпечення сучасних стандартів адміністративних та інших послуг, що надаються жителям українських сіл, селищ та міст. На важливість вирішення цих питань наголошується і в програмних документах Президента України, зокрема в Щорічному посланні Президента України Верховній Раді України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році» [7].

На жаль, незважаючи на тривале соціальне очікування в Україні й досі немає жодного державного програмного документу, в якому були б викладені концептуальні засади трансформації системи влади в цілому і її складової – територіальної системи влади. Сьогодні вони лише напрацьовуються Конституційною Асамблеєю, утвореною відповідно до Указу Президента України №328/2012. Ще більш актуального значення набуває проблема законодавчого забезпечення реформування системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування. Мова йде про необхідність розробки та прийняття комплексу законодавчих актів, пов'язаних єдиною ідеологією реформи.

Зазначена вище ситуація обумовила появу проектів кількох концептуальних документів, розроблених різними експертними групами, в яких пропонуються різні варіанти реформування системи територіальної організації влади, що відображають різні політичні та науково-методологічні погляди стосовно стратегії та тактики проведення реформ, їх предмету етапів тощо [8;9;10]. Однак питання законодавчого забезпечення реформи досліджувалися лише фрагментарно [11], що не дозволяє сформулювати цілісну концепцію її правової основи та спонукає до подальшого наукового дослідження концептуальних засади трансформації системи територіальної організації влади, розбудови місцевого самоврядування. При цьому, основними цілями наукового аналізу, на наш погляд, першочергово мають стати такі питання :

- обґрунтування ідеології законодавчого забезпечення трансформації системи територіальної організації влади в Україні;
- визначення напрямів, пріоритетів та етапів системних реформ, спрямованих на трансформацію системи територіальної організації влади в Україні («дорожньої карти реформування»);
- адекватного врахування принципів Європейської хартії місцевого самоврядування при розбудові нової моделі територіальної організації влади;
- визначення підходів до законодавчого розмежування предметів відання та повноважень різних видів органів публічної влади та різних територіальних рівнів управління;
- наукове обґрунтування побудови такої системи адміністративно-територіального устрою України, яка б забезпечила формування дієздатних територіальних громад, спроможних належним чином здійснювати завдання та повноваження місцевого самоврядування;
- інституційне, законодавче, матеріально-фінансове та інше ресурсне забезпечення трансформації системи територіальної організації влади та розвитку місцевого самоврядування в Україні;
- зарубіжний досвід проведення системних реформ, спрямованих на трансформацію системи територіальної організації влади.

На підставі зазначеного та з урахуванням аналізу практики державного будівництва в Україні і зарубіжних європейських країнах, узагальнення досвіду територіальних громад, наукових розробок фахівців у галузях конституційного, адміністративного та муніципального права, державного управління можна сформулювати власне бачення завдань, пріоритетних напрямів, механізмів та етапів законодавчого забезпечення реформування системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування на основі децентралізації державного управління та розвитку місцевої демократії.

Таке бачення базується на таких концептуальних засадах:

По-перше, до завдань законодавчого забезпечення реформування системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування доцільно віднести:

1) визначення рівнів законодавчого закріплення нової моделі територіальної організації влади. Так, по-перше, потребує вдосконалення конституційне регулювання питань, пов'язаних: із визначенням системи адміністративно-територіального устрою України, формуванням територіальної основи місцевого самоврядування; чітким визначенням природи місцевого самоврядування на основі його певної наукової концепції (громадівської, державницької тощо); приведенням у відповідність до положень Європейської хартії місцевого самоврядування нормативного визначення місцевого самоврядування; зміцненням гарантій місцевого самоврядування (в першу чергу тих, що передбачають правову, організаційну та фінансово-матеріальну самостійність територіальних громад та органів місцевого самоврядування), визначенням природи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що здійснюють управління на регіональному рівні (район, область) тощо;

2) створення законодавчих передумов для запровадження в практику діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування новітніх технологій місцевого управління та муніципального менеджменту, що дозволить наблизити рівень надання населенню адміністративних та інших публічних послуг до європейських стандартів;

3) стимулювання формування дієздатних, ресурсозабезпечених територіальних громад, спроможних ефективно здійснювати завдання та повноваження місцевого самоврядування;

4) створення ефективного механізму представництва на загальнодержавному та регіональному рівнях інтересів територіальних громад та захисту їх прав у взаємовідносинах з органами державної влади;

По-друге, пріоритетними напрямками законодавчого забезпечення реформування системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування доцільно визначити:

оптимізацію системи органів публічної влади на регіональному (район, область) територіальних рівнях управління;

формування територіальної основи місцевого самоврядування;

зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування; вдосконалення організації та функціонування системи місцевого самоврядування;

чіткий розподіл завдань та повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування різного територіального рівня;

зміцнення правових гарантій місцевого самоврядування, вдосконалення механізмів захисту прав та законних інтересів територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Важливого значення в контексті законодавчого забезпечення реформування системи територіальної організації влади та місцевого самоврядування набуває також проблема вдосконалення інституту служби в органах місцевого самоврядування (муниципальної служби) державної служби. З цією метою доцільно здійснити такі заходи:

1. Законодавчо запровадити перелік виборних посад в органах місцевого самоврядування до яких віднести посади, на які особи обираються територіальною громадою або відповідною місцевою радою (сільські, селищні, міські голови, секретарі сільських, селищних, міських рад, голови районних рад, голови районних у містах рад, голови обласних рад, заступники голів районних та обласних рад), а також посади, на які особи затверджуються (призначаються) радою (заступники сільських, селищних, міських голів, керуючі справами виконавчих комітетів, керівники апаратів районних, обласних рад).

2. Забезпечити політичну нейтральність службовців місцевого самоврядування шляхом встановлення законодавчої заборони для них займатися активною політичною діяльністю, зокрема, займати будь-які керівні посади в партійних органах та в місцевих осередках політичних партій.

3. Забезпечити належний рівень фахової підготовки при прийнятті на службу в органах місцевого самоврядування та створити умови для службової кар'єри службовців місцевого самоврядування.

Враховання зазначених пропозицій дозволить забезпечити комплексний підхід при формуванні законодавчої бази проведенні системних реформ – адміністративно-територіальної, адміністративної, бюджетної та фінансової, їх координацію, що є обов'язковою передумовою трансформації системи територіальної організації влади та вдосконалення місцевого самоврядування.

В той же час, вони свідчать про необхідність подальшого наукового дослідження питань, пов'язаних із законодавчим забезпеченням належної організації та функціонування публічної влади на регіональному та місцевому рівні, взаємовідносин влади з інститутами громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 - 1996 р., № 30, стаття 141.

2. Куйбіда В.С., Куйбіда М.С., Бабінова О.О. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії. Монографія. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2008. – 468 с.

3. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. – К.: Секретаріат Кабінету Міністрів України, 2005. – 240 с.

4. Український муніципальний форум (літня школа для міських голів). Книга 1. Науково-практична конференція „Актуальні проблеми децентралізації державного управління та розвитку місцевого самоврядування в умовах політичної реформи». Збірник матеріалів / За ред. М.В. Пітцка та В.В. Кравченка – К.: Інозіс, 2005. – 222 с.

5. Кравченко В.В., Пітцка М.В. До питання щодо вдосконалення системи територіальної організації влади та формування територіальної основи місцевого самоврядування. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Вип. 2. Збірник наукових праць. Правові та фінансові механізми муніципального управління / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2007. – 234 с.

6. Кравченко В.В., Тварковська Л.І. Законодавче забезпечення проведення муніципальної реформи // Актуальні проблеми регіонального управління та місцевого самоврядування: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (08.04.2011 р.) / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, у 2-х частинах, Ч. 1, 2011. – 388 с. (с. 27 – 32).

7. Щорічне послання Президента України Верховній Раді України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році». - К.: НІСД, 2013. - 576 с.

8. Проблеми трансформації територіальної організації влади. Збірник матеріалів та документів / Науковий редактор: М. Пухтинський. – К.: Атика, 2005. – 852 с.

9. Безсмертний Р.П. Концепція реформування системи влади на регіональному та місцевому рівнях // Засідання Спільки секретарів місцевих рад Асоціації міст України та громад. Науково-практичний семінар «Реформування місцевого самоврядування в контексті конституційної реформи». М. Бердянськ. 23 – 24 червня 2005 р. Збірник матеріалів / За ред. В.В. Кравченка та М.В. Птічка – К.: Атика, 2005. – 192 с.

10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ksmodel.php>.

11. Актуальні питання законодавчого забезпечення реформування місцевого самоврядування в Україні. // Реформування місцевого самоврядування: національний та міжнародний досвід / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – В.: Вінницька обласна рада, 2011. – 157 с. (с. 91 – 96).

ПРАВА НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Горбачевський Віталій Якович, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Проблема злочинності неповнолітніх була і залишається однією з найбільш болючих для суспільства будь-якої держави в різні історичні епохи. Особливої уваги вона потребує в період кризових етапів розвитку держави. Діти найпершими реагують на негативні зміни в суспільстві, що впливає на їхню свідомість і поведінку. На жаль, Україна не стала винятком. Дані статистики свідчать про те, що кожне восьме-дев'яте кримінальне правопорушення в Україні вчиняється неповнолітніми.

Актуальність цього питання беззаперечно зараз у період реалізації положень нового кримінального процесуального кодексу, і перш за все стосовно неповнолітніх. Засади кримінального процесу покликани безпосередньо захищати права і законні інтереси людини. Пункт 4 ст.14 Міжнародного Пакту про громадянські й політичні права конкретизує загальновизнані положення і доводить, що у відношенні неповнолітніх процес повинен враховувати їх вік і бажання сприяти перевихованню. Дійсно, попередження злочинності серед неповнолітніх і перевиховання осіб, які скоїли злочин, можна визнати одним з важливих завдань держави у справі боротьби із злочинністю.

Новий КПК, зокрема глава 38, запроваджує низку позитивних змін та нововведень у кримінальний процес щодо неповнолітніх, що неодмінно відображає факт розуміння державою того, що до неповнолітніх повинні застосовуватись спеціальні процедури, які відповідають їхньому віку, соціальному та загальному розвитку. Нові зміни передбачають, зокрема, підвищення гарантій конфіденційності у судових засіданнях за участю неповнолітніх, надання першочерговості розгляду їхніх справ, залучення законних представників неповнолітніх не тільки на стадії судового розгляду справи, але й на стадії досудового розслідування, закріплення обов'язку учасників кримінального провадження роз'яснювати суть процесуальних дій неповнолітньому, обмеження застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до неповнолітніх та інші. Затримання та застосування до неповнолітнього такого запобіжного заходу як тримання під вартою можливе лише за вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

За півроку завдяки запровадженню положень нового Кримінального процесуального кодексу, майже на третину зменшилася кількість затриманих підозрюваних, суттєво скорочується кількість людей, яких утримують у СІЗО. Якщо на час початку дії нового КПК в СІЗО перебувало 32 тис. осіб, то станом на 1 червня 2013 року в СІЗО перебувають 19 тис. осіб. У відповідній пропорції зменшилась кількість неповнолітніх у місцях попереднього ув'язнення.

Положення нового КПК дозволяють застосовувати як альтернативу іншим запобіжним заходам передавання неповнолітнього під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, – передавання їх під нагляд адміністрації цієї установи. При цьому обов'язково необхідно пересвідчитися у їх спроможності забезпечити відповідний нагляд та правомірну поведінку дитини.

На жаль, перелічені можливості на стадії досудового розслідування використовуються слідчими підрозділами ще не завжди та не досить ефективно, але з впровадженням нового законодавства кількість обраних альтернативних заходів суттєво збільшилась. Крім того у рамках «пілотного» проєкту в слідчому підрозділі ГУ МВС України у Дніпропетровській області створено спеціалізований відділ, який розслідує і контролює такі кримінальні провадження. Ця новація дала позитивний ефект, що свідчать про доцільність поширення набутого досвіду у інших територіальних органах.

Новим Кримінальним процесуальним кодексом передбачена спеціалізація слідчих та суддів у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх, визначаються додаткові гарантії захисту прав дітей. Цьому сприяє здійснення низки організаційних заходів підрозділами МВС для забезпечення ефективного досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх.

В Україні нажалі досі далеко не всі суди мають такий розподіл, більшість дитячих справ розглядається у загальному потоці поміж дорослими злочинами. Реалії сьогодення такі, що суди перевантажені справами. На вивчення дитячої долі за таких обставин судді мають інколи максимум півгодини. За такий проміжок часу встигнути зрозуміти хто ця дитина злочинець чи просто жертва обставин судді встигають не завжди.

В той же час у більшості європейських країн поширена практика, коли за незначні злочини у окремих випадках неповнолітнім призначається покарання нижче визначеного законом, або пропонується примирення із жертвою злочину, тощо.

Одна з основних засад здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх визначена статтею 484 КПК. Зокрема, слідчий, прокурор зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим і психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи та вживати інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.

Україні важливим у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх є встановлення та усунення причин і умов, що сприяли вчиненню ними кримінальних проступків та правопорушень. У зв'язку з відсутністю норми закону, яка б надавала право на таке реагування слідчому, особлива роль у кримінальному провадженні відводиться прокурору, який може використати увесь комплекс наданих законом наглядових повноважень, у тому числі, щодо усунення порушень у роботі органів державної системи профілактики. Та нарешті захистити оступившогося підлітка від свавілля, бездушності, необ'єктивної оцінки його вини під час досудового слідства та судового провадження.

Важливу роль має відіграти щодо захисту прав і законних інтересів неповнолітнього правопорушника на всіх стадіях кримінального процесу також нова стаття у кримінальному процесі слідчий суддя, до повноважень якого належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Сьогодні на часі також вирішення питання про необхідність побудови в Україні ефективної системи ювенальної юстиції, яка буде у змозі забезпечити всебічний захист прав та охоронюваних законом інтересів неповнолітніх осіб, а також буде враховувати індивідуальні особливості неповнолітніх, їхньої кримінальної поведінки та подальшого життя у соціумі. Створення такої системи має на меті переорієнтацію в боротьбі із суспільно небезпечними діяннями неповнолітніх, головним чином, на заходи щодо попередження скоєння ними таких дій.

ПОЗИТИВНЕ ПРАВО І ПАТОЛОГІЯ

Вовк Вікторія Миколаївна, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ

Перш за все декілька зауваг щодо коректності вживання терміну «патологія» у розрізі права. По-перше вживання цього терміну є цілком виправданим та уже усталеним у соціологічній думці. Дещо незвичним цей термін залишається для юристів, хоча на пострадянському теоретичному просторі відомою є праця М. Кудрявцева «Правова поведінка: Норми і патологія» (1982). По-друге, використання понять і термінів природничих наук у наукових дослідженнях соціогуманітарної сфери є наслідком загальнокультурологічної настанови сучасної науки: від членування і замкнутості у дослідженні об'єктів до створення єдиної синкретичної (цілісної) картини цього об'єкту. Звичайно, що це не означає прямого перенесення понятійно-категоріального апарату природничих наук у гуманітарні науки.

Чому стосовно позитивного права можна використовувати поняття «патологія права»? Відповідь на це питання таїться у самій природі позитивного права. Теорія позитивного права, вироблена ще в XVII столітті, знайшла своє продовження у наступних поколіннях правознавців як теорія, яка зуміла звести істину і дійсність права до законодавчого припису державної влади, що призводить до трактування позитивного права як юридичного автоматизму: воно носить формальний характер в межах окремої держави, воно не вічне, має часові обмеження, які окреслюються моментами відміни чи заміни норм новими, воно знаходить виправдання для себе у обґрунтуванні себе як показника автономної самоорганізації громадянських суспільств, які регулюються природним законом самозбереження людей. Норми позитивного права є штучними, створеними людьми, вони є засобом для підкорення однієї групи іншій. Норми такого права мінливі, умовні, інколи є прикладами дієвості «подвійної шкали цінностей», вони цілком утилітарні, тобто позбавлені трансцендентності і не визнають понад-мирських цінностей.

Патологією права також є правопорушуче законодавство, з його невідповідністю правам людини, багаточисельними правовими обмеженнями; правозастосовна діяльність, яка орієнтується не на забезпечення реалізації громадянам прав і свобод, а така, що створює додаткові юридичні перепони до їх використання; юстиція, яка «працює, оглядаючись» на чиновників; відсутність або замала кількість у законі позитивних стимулів поведінки. Патологією також слід вважати недовіру населення до інститутів чинного права (юридичний нігілізм) і небажання владних структур враховувати правові позиції населення під час прийняття рішень, які зачіпають глибокі інтереси значної маси людей.

Патологія права виявляється і у законотворчому задоволенні запиту на право, коли суспільна свідомість відчуває правовий дискомфорт. Прикладом патології у законодавчій сфері є прийняття неправового закону. Як вже неодноразово підкреслювалось, сьогодні, право потребує сили, яка б могла підтримувати загальний характер правових вимог – принцип еквівалентності і рівної міри. Такою силою є держава, яка використовує для цієї мети закон як засіб закріплення еквівалентності. За своїм характером закон сьогодні – це документ, який створюється за законами формальної логіки; він охоплює та відображає певний вид суспільних відносин, формалізуючи та узгальнюючи їх. Але закон не може повною мірою бути адекватним правовим відносинам, які складаються та функціонують у визначений час, як і соціальній дійсності. Юридичний закон повинен відображати реальний стан речей у закінченій, чіткій і несуперечливій формі. Тому досконалість системи законодавства у формально-логічному відношенні означає її відрив від правової реальності і можливість швидкого занепаду.

ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТУРИ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ ПРАВА НА БЕЗОПЛАТНУ ВТОРИННУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Коваль Катерина Петрівна, адвокат, заступник голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України, здобувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського державного університету ім. Мечникова

Принцип незалежності — це діяльність адвокатури у правовому просторі, який унеможливило будь-які позаправові обмеження щодо адвоката під час виконання останнім своїх обов'язків з надання правової допомоги

Одним із ключових принципів адвокатської діяльності на сьогодні є принцип незалежності. Це визначено як і законодавцем, так і науковою доктриною. Зокрема, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] серед основоположних принципів та засад здійснення адвокатської діяльності визначає принцип незалежності. Цей принцип встановлюють і міжнародно-правові акти (Основні положення про роль адвокатів; Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства тощо), [2] а саме: завдання, що виконуються адвокатом у процесі професійної діяльності, вимагають його абсолютної незалежності і відсутності будь-якого впливу на нього, пов'язаного із зовнішнім тиском. Незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя і неупередженості суддів. Адвокату варто уникати будь-яких утисків власної незалежності і не поступатися принципами обов'язку заради інтересів інших осіб.

Відповідно до Стандартів незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів незалежність адвокатури є найважливішою гарантією захисту прав людини і є необхідною умовою для ефективного й адекватного доступу до юридичних послуг. Для встановлення і підтримки правопорядку адвокатура має бути незалежною при виконанні своїх професійних обов'язків, тобто без неправомірних обмежень, прямого або непрямого тиску чи втручання. Адвоката не варто ототожнювати з владою. А щодо юристів, які, надаючи правову допомогу, фінансуються повністю або частково за рахунок державних коштів, то вони повинні користуватися гарантіями професійної незалежності таким шляхом: 1) подібні програми або організації довіряються незалежному правлінню, який здійснює контроль над політикою, бюджетом та персоналом; 2) визнання того, що, служачи справі справедливості, первинним для адвоката є зобов'язання перед клієнтом, в процесі представлення якого адвокат першочергово повинен керуватися відповідно до своєї совісті та професійного судження [4].

Принцип незалежності — це діяльність адвокатури у правовому просторі, який унеможливило будь-які позаправові обмеження щодо адвоката під час виконання останнім своїх обов'язків з надання правової допомоги [3, ст. 99].

Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17 листопада 2012 року, покладають основну відповідальність за створення та забезпечення гарантій реалізації незалежності адвокатів на Національну асоціацію адвокатів України (НААУ).

Відповідно до частини 1 статті 6 Правил адвокатської етики, специфіка цілей і завдань адвокатури визнає як необхідну умову належного здійснення адвокатської діяльності максимальну незалежність адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання правової допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів. Частиною 2 статті 6 Правил адвокатської етики передбачено, що з метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їхньому ефективному використанні в інтересах клієнтів.

На мою думку, незалежність — це не лише відсутність будь-якого впливу, а також свобода вчиняти певні дії винятково на власний розсуд.

Незалежність відноситься до таких понять, які не можна розглядати як часткові, — незалежність, як і свобода, буває винятково абсолютною. Адвокат у процесі своєї діяльності не повинен бути залежним від когось або чогось чи підлеглим комусь або чомусь.

Згідно з Конституцією України кожен має право на правову допомогу, а у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Для забезпечення цих прав діє адвокатура [5]. Держава реалізує зазначене вище положення шляхом запровадження центрів з надання безоплатної правової допомоги, які залучають адвокатів для здійснення цього завдання. Але чи буде збережено при цьому принцип незалежності адвокатської діяльності?

Взаємовідносини між суб'єктами надання безоплатної правової допомоги базуються на основі взаємної поваги, довіри, співпраці та допомоги. Дотримання суб'єктами надання безоплатної правової допомоги повинно сприяти гідному, компетентному, результативному, ефективному та якісному виконанню ними своїх обов'язків та довіри до системи надання безоплатної правової допомоги [6].

Проаналізувавши законодавство України стосовно надання безоплатної правової допомоги, можна дійти таких висновків:

1. Принцип незалежності адвокатури не вказано в переліку принципів державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги (стаття 5 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»), а лише у частині 2 статті 26 (опосередковано, адже відсилає до інших нормативно-правових актів).

2. Повноваження керівних органів БПД передбачають, можливо, не прямий, але опосередкований вплив. Зокрема, згідно із Законом України «Про безоплатну правову допомогу» [6] (стаття 17) центри можуть подавати клопотання про виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу з підстав, до яких, зокрема, входить неналежне виконання зобов'язань за умовами договору. У Законі немає визначення «неналежне виконання зобов'язання», тобто можна зробити висновок, що визначення цього питання підлягає розгляду директором центру, який, як і будь-яка людина, має суб'єктивну думку стосовно того, як «належно» потрібно виконувати зобов'язання. На сьогодні згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (пункт 10 частини 4 статті 48) створені комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги при радах адвокатів регіонів. Також до повноважень директора центру входить розподіл справ між адвокатами, які залучені до надання безоплатної вторинної правової допомоги; затвердження графіка чергування адвокатів, що також збільшує можливість впливу.

3. Законодавством визначено що центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги укладають контракти з адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, для надання правової допомоги на постійній основі. Згідно з Кодексом законів про працю України контракт є особливою формою трудового договору, а останній визначається як угода між працівником і установою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому розпорядкові [7] (стаття 21).

Розглядаючи питання щодо превенції порушення реалізації принципу незалежності, логічно постає питання щодо зворотного боку таких порушень, а саме: порушення принципу адвокатської таємниці, що матиме наслідком не лише порушення прав адвокатів, а й прав клієнтів, тобто людей, які, доручаючи свої долі професійним адвокатам, упевнені, що їхні інтереси, особиста інформація, яка була ввірена фактично сторонній особі, буде захищена законодавством від незаконного втручання. Досліджуючи питання про правові гарантії адвокатської діяльності, з'ясувавши їхнє значення та зміст, вивчивши механізм їхньої реалізації, неможливо не приділити належної уваги такій специфічній складовій адвокатського імунітету, як адвокатська таємниця.

Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, який зобов'язаний забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою

заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав). При цьому інформація або документи, отримані від третіх осіб і які містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних. Особи, винні в доступі сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошенні, несуть відповідальність згідно із законом.

Для адвокатської діяльності, публічно-правової за своїм змістом і односторонньої за своєю спрямованістю, надзвичайно важливе значення має принцип конфіденційності, встановлений законом в інтересах здійснення правосуддя, захисту довірчого характеру стосунків між адвокатом і його клієнтом і зміцнення авторитету та суспільного престижу адвокатури.

Принцип конфіденційності закріплений законом і, таким чином, є правовою нормою, яка визначає в ряді випадків права та обов'язки учасників процесуальної діяльності при здійсненні правосуддя. Разом із тим це процесуальне правило, що стосується, перш за все, адвокатів, має глибоко моральний зміст, що робить його одним із найважливіших принципів професійної адвокатської етики.

Зокрема, законодавством стосовно надання безоплатної правової допомоги визначено [8], що договір/контракт центр з надання безоплатної правової допомоги укладає безпосередньо з адвокатом. Проблему стосовно контрактів та договорів є кількість сторін в останніх. Процедура укладання договору центром з клієнтом законодавством чітко ще не визначена. Це є новелою, адже раніше клієнт укладав договір лише з адвокатом. Будь-яка новела потребує «органічного» поєднання з іншими нормами законодавства, вона не повинна суперечити нормативно-правовим актам або створювати конкуренцію норм. На жаль, систему укладання договору клієнт — центр — адвокат не можна назвати досконалою:

- а) нечітко визначений механізм укладання договору з клієнтом;
- б) укладання договору/контракту центром з адвокатом потребує більш детальної регламентації;
- в) механізм укладання тристороннього договору (центр — адвокат — клієнт) не передбачений;
- г) укладання договору між адвокатом та клієнтом є обов'язковим, адже для багатьох проваджень адвокат не має повноважень представляти клієнта без пред'явлення договору між цим адвокатом та клієнтом, зокрема в цивільному процесі.

Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і шонайважливішою передумовою довірчих/договірних відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується.

Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі.

Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Інформація та документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги) з передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав. При цьому інформація та документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

Адвокат зобов'язаний забезпечити розуміння і дотримання принципу конфіденційності його помічниками, стажистами та членами технічного персоналу.

Крім того, адвокат зобов'язаний забезпечити такі умови зберігання документів, переданих йому клієнтом, адвокатських досьє та інших матеріалів,

що знаходяться в його розпорядженні і містять конфіденційну інформацію, які розумно виключають доступ до них сторонніх осіб.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» («Гарантії адвокатської діяльності») забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності.

Користуючись своєю незалежністю, адвокат повинен пам'ятати, що мета не може виправдовувати засоби. І високі цілі правосудного захисту суспільства і особистості від несправедливого обвинувачення повинні бути досягнуті тільки за допомогою моральних способів і прийомів.

Стандарти якості надання безоплатної правової допомоги (стандарти якості), підготовлені та затверджені НААУ, повинні встановлювати загальні принципи діяльності органів, суб'єктів її надання та критерії оцінювання такої діяльності, спрямовані на забезпечення досягнення високого рівня якості правових послуг, що надаються суб'єктам права на безоплатну правову допомогу відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Для належного функціонування системи безоплатної правової допомоги держава зобов'язана забезпечити адекватний розмір винагороди адвокатам, який має відповідати їх фактичним затратам і співвідноситися з розмірами винагороди адвоката поза межами системи безоплатної правової допомоги, а також інших учасників процесу.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їхні посадові і службові особи у відносинах з адвокатами зобов'язані дотримуватися вимог Конституції України та законів України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, практики Європейського суду з прав людини.

Саме Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забезпечує правове регулювання питань діяльності адвокатури, її взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, передбачає гарантії незалежності адвокатів та адвокатських організацій. Мабуть, тільки перед адвокатурою, а не жодною іншою інституцією, ставить цілі та завдання громадянське суспільство. Ні на одну іншу організацію, яка не є державною, сьогодні не покладаються такі важливі державні функції.

Фундаментальними основами діяльності адвокатури були самоврядування, незалежність від державних органів, дотримання моральних вимог професії, законність.

Реалізація цих положень на різних етапах розвитку адвокатури залежала значною мірою від організаційних засад формування її форм адвокатських колективів, характеру правової і політичної системи держави. Чітко простежується закономірність: ступінь незалежності і суверенності адвокатури визначається зрілістю демократичних інститутів держави. У свою чергу, правовий статус адвокатури завжди був певним показником захищеності особистості і одним із індикаторів, що свідчать про успіхи в просуванні до правової держави та розвинутого громадянського суспільства.

Національна асоціація адвокатів України, органи адвокатського самоврядування та комісії з якості в межах своєї компетенції мають усилляко сприяти гарантуванню незалежності адвоката в період реалізації Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Підвищення ефективності діяльності вітчизняної адвокатури, якості і доступності адвокатської допомоги для всіх верств населення України — ось ті головні завдання, які ми всі разом повинні вирішувати з українськими законодавцями і всім юридичним співтовариством.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Офіційний вісник України від 23.08.2012 р., № 62, с. 17 стаття 2509, код акту 62964/2012.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
3. Фіолевський Д.П. Адвокатура: Підручник. - Друге вид., Перероблене і доп. - М.: Алерта, 2008. - 432с.
4. Стандарти незалежності юридичної професії МАЮ http://www.ibanet.org/About_the_IBA/IBA_resolutions.aspx.
5. Конституція України // Офіційний вісник України від 01.10.2010 2010, / № 72/ 1 Спеціальний випуск / с. 15 стаття 2598.
6. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» Офіційний вісник України від 15.07.2011 2011, № 51, с. 13 стаття 2009, код акту 57375 /2011.

7. Кодекс законів про працю України Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971 1971 р., / Додаток до №50.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 № 8 « Про затвердження Порядку та умов укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу на тимчасовій основі» Офіційний вісник України від 20.01.2012 р., № 3, с.42 , стаття 92, код акту 60043 /2012.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Безрутенко, Сергій Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Пенсійна система в сучасному суспільстві відіграє важливу роль, оскільки її надійність є запорукою соціальної та економічної стабільності. Одним з найважливіших складових діяльності держави у галузі соціальної політики є законодавче регулювання та організація пенсійного забезпечення громадян. Кінцевим результатом цього процесу є забезпечення належного рівня життя людей похилого віку на засадах соціальної справедливості, гармонізації відносин між поколіннями та сприяння економічному зростанню, у т.ч. через інвестиційну діяльність пенсійних накопичувальних фондів, поліпшення демографічних показників, розвиток трудових ресурсів, відновлення освітнього та наукового потенціалу країни.

Пенсійні системи удосконалюються практично в усьому світі і, насамперед, в країнах з високорозвиненими суспільними відносинами. Сьогодні підвищена увага до систем пенсійного страхування в розвинених країнах світу обумовлена, перш за все, демографічними змінами. Основний рівень пенсійних систем у більшості країн світу складає солідарний компонент, що передбачає утримання нинішніх пенсіонерів за рахунок відрахувань застрахованих осіб. Він є найбільш чутливим до демографічної структури населення. Ефективність такого механізму можлива лише при співвідношенні між платниками та пенсіонерами не менше як 3 до 1, у той час як в Україні кількість платників сьогодні вже менше за кількість пенсіонерів (станом на 01.01.2013 середньооблікова чисельність працюючих та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності страхувальників складала 12,2 млн осіб. При цьому, загальна чисельність пенсіонерів – 13,6 млн).

Необхідність проведення пенсійної реформи в Україні обумовлена також неспроможністю існуючої системи пенсійного забезпечення, яка історично склалася в Україні, за ринкових умов господарювання забезпечити громадянам адекватного заміщення пенсією заробітку, втраченого ними у зв'язку зі старістю та запобігання бідності серед людей похилого віку. Для того, щоб краще зрозуміти необхідність доведення до логічного завершення розпочатої реформи пенсійної системи України, потрібно розглянути процес її історичного розвитку та врахувати причини тих проблем, що накопичувалися роками.

В середині 80-х років в Радянському Союзі усвідомили нагальність потреби змінити пенсійне законодавство. В 1990 році були прийняті союзні закони «Про пенсійне забезпечення» та «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців». Одним з принципових відмінностей нового законодавства стало те, що виплату пенсій передбачалося фінансувати не з Державного бюджету, а з нової фінансової інституції – Пенсійного фонду СРСР. Крім того, вперше передбачалося, що однією з умов одержання права на трудову пенсію є сплата страхових внесків до Пенсійного фонду. А згодом аналогічна норма з'явилася і в новому пенсійному законі вже незалежної України. Слід зауважити, що прийнятий в листопаді 1991 року Закон України «Про пенсійне забезпечення» майже нічим не відрізнявся від аналогічного Союзного Закону 1990 року. Важливо втім наголосити, що з перетворенням республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР в Пенсійний фонд України змінилася не тільки назва структури, а й відбулися процеси, пов'язані з механізмом фінансування виплати пенсій, зокрема, вже не було можливості використовувати значні дотації з союзного фонду. Тому, статтею 8 Закону України «Про пенсійне забезпечення» 1991 року було передбачено, що Пенсійний фонд України є самостійною фінансово-банківською системою, яка

має сама заробляти кошти, яких бракуватиме. У 1991-1993 роках тимчасово вільні кошти Пенсійного фонду з метою одержання прибутку розміщувалися на банківських депозитах, вкладалися у статутні фонди підприємств, використовувались для надання кредитів тощо. Ці спроби хоч і забезпечили певний прибуток Пенсійному фонду у 1991-1993 роках, проте виявилися не зовсім вдалим з точки зору адміністрування та належного правового забезпечення і були припинені у середині 1993 року. Пенсійний фонд був перетворений із самостійної фінансово-банківської системи на центральний орган виконавчої влади, наділений відповідними повноваженнями.

Втім, на нашу думку, практика комерційної (господарської) діяльності Пенсійного фонду довела необхідність правового регулювання, багаторівневого контролю у питаннях використання фінансів пенсійної системи. В цьому контексті вищезазначений досвід мав і має важливе значення як для вдосконалення організації солідарної пенсійної системи, так і для побудови накопичувальної пенсійної системи.

В період з 1995 по 1996 роки Пенсійний фонд включався до Державного бюджету України. В 1997 році Законом «Про Державний бюджет України» його виділено як державну позабюджетну інституцію. У 2005-2007 роках продовжувалася робота Пенсійного фонду по покращенню виконання двох покладених на нього важливих функцій – призначення пенсій та акумулювання коштів на їх виплату. З отриманням Пенсійним фондом статусу центрального органу виконавчої влади в державі не лише з'явилася нова фінансова інституція, але й відбулася революційна зміна ідеології функціонування пенсійної системи, яка відтепер в основному фінансово не спиралася на державний бюджет, а одержала цільові джерела поповнення коштів, власні механізми їх акумуляції та розподілу і, головне, залучила інших соціальних партнерів – роботодавців та працівників до фінансової участі у вирішенні питань пенсійного забезпечення.

Водночас, слід зазначити, що в більш ніж двох десятках законодавчих актів, прийнятих в Україні за часи незалежності з метою регулювання пенсійного забезпечення містилися положення, які суттєво розширили спектр пільг народних депутатів України, державних службовців, суддів, судових експертів, прокурорів, митників, журналістів, банківських працівників, науковців тощо, зокрема, щодо дострокового виходу на пенсію, і тому закладали певні небезпечні для функціонування пенсійної системи наслідки. Це фактично був відступ від єдиних принципів та норм пенсійної політики, що призвело до соціальної несправедливості, коли окремі категорії громадян, що сплачували протягом трудової діяльності пенсійні внески за однаковою з рештою працівників ставкою (або за них сплачували підприємства і організації), мали право отримувати значно вищі пенсії. Наслідком ігнорування у законодавстві демографічних чинників та розширення пільгових пенсій стала фінансова неспроможність пенсійної системи України.

Ідеї реформування системи соціального забезпечення населення України знайшли відображення ще у прийнятому 13 квітня 1998 року Указі Президента України «Про основні напрямки реформування пенсійного забезпечення в Україні». Цей стратегічний документ передбачав створення в Україні тривірневої пенсійної системи, яка поєднує елементи державного солідарного та приватного пенсійного забезпечення. На його підставі були підготовані закони «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення», які встановлювали основні завдання та цілі пенсійної реформи. Введення в дію Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» вважається офіційним «стартом» української пенсійної реформи. Зокрема, законодавче впровадження нових умов нарахування пенсій забезпечило їх пряму залежність від легального заробітку та набутого страхового стажу. Проте де-факто цього було недостатньо. Саме лише прийняття вказаних законодавчих актів все ж не забезпечило проведення необхідних реформ, що було обумовлено неузгодженістю прийнятих законів із іншими актами пенсійного законодавства, їх складністю, відсутністю чітких і зрозумілих механізмів реалізації. В результаті, незважаючи на реалізацію більшості положень пенсійної реформування з удосконалення солідарної пенсійної системи та започаткування недержавного пенсійного забезпечення, на сьогодні в Україні склалася складна ситуація з функціонуванням пенсійної системи, оскільки

необхідне розв'язання комплексних проблем, пов'язаних з економікою та соціальною сферою. Пенсійна система України продовжувала працювати в умовах максимального фінансового напруження, постійного дефіциту бюджету Пенсійного фонду, не забезпечуючи при цьому ані державні інтереси, ані задоволення потреб пенсіонерів у збільшенні розмірів пенсій. Саме тому у липні 2011 року був прийнятий і з жовтня цього ж року набрав чинності ЗУ «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи». Цим законом, передбачено, зокрема, як реформа пенсійного законодавства на сучасному етапі охоплює зміни всіх рівнів системи пенсійного страхування в Україні, встановлює нові або суттєво змінює існуючі умови та порядок призначення пенсій громадянам України. Серед основних змін пенсійного законодавства України у солідарній системі пенсійного страхування виділяють такі:

1. Підвищено пенсійний вік для жінок, а також для чоловіків, які є державними службовцями або привносяться до державних службовців;

2. Запропоновано більш жорсткі заходи стимулювання більш пізнього виходу на пенсію;

3. Змінено періоди страхового стажу, які враховуються для обрахунку розміру коефіцієнта заробітної плати пенсіонерів та середньої заробітної плати в цілому по країні на одну застраховану особу;

4. Підвищено розмір мінімальної пенсії за віком і одночасно обмежено граничний розмір максимальної пенсії за віком;

5. Підвищено тривалість страхового стажу, як мінімального, так і необхідного для призначення повної пенсії за віком;

6. Змінено умови та порядок перерахунку пенсій та дострокового оформлення і виплати пенсій.

Передбачено також зміни пенсійного законодавства, щодо запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування, визначено строки її запровадження, учасників, умови та порядок страхування. Стосуються зміни і системи недержавного добровільного пенсійного страхування, в частині, щодо недержавних пенсійних фондів, вимог до них та впорядкування їх діяльності.

Одним з аспектів запровадження обов'язкової накопичувальної системи (другого рівня пенсійної системи держави) є визначення інструментів та напрямків інвестування її пенсійних активів. Особливістю накопичувальної системи є те, що пенсійні внески не можуть бути випущені з системи до досягнення особою пенсійного віку. Тому перел інфраструктурними учасниками обов'язкової накопичувальної системи зокрема компаніями з управління активами (КВА) постає завдання управління накопиченими коштами шляхом розміщення їх у певні активи перелік яких міститься в ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» а саме: банківські депозити (ощадні сертифікати), цінні папери погашення та отримання доходу за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України Радою міністрів АРК, обліганні місцевих позик іпотечні обліганні корпоративні обліганні та акції резидентів України цінні папери погашення та отримання доходу за якими гарантовано умовами іноземних держав акції та обліганні іноземних емітентів та інші активи, не заборонені законодавством України. Необхідність інвестування активів обов'язкової накопичувальної системи обумовлена потребою дотримання принципу соціальної справедливості. Довгостроковість пенсійних накопичень нерозривно пов'язана з проблемою їх знецінення внаслідок інфляції та необхідністю фінансування адміністративних витрат. В цьому контексті інвестиційний дохід має щонайменше компенсувати вказані витрати, а найкраще – забезпечити приріст пенсійних накопичень. Серед спеціалістів існує точка зору, яка базується на світовій практиці, що одним з основних завдань існування накопичувальної пенсійної системи поряд з соціальною складовою є формування потужного інвестиційного ресурсу, здатного стабілізувати внутрішню ситуацію у фінансовій сфері та забезпечити додаткову стійкість у період фінансових криз. Тобто інвестиційний ресурс з прогнозованою динамікою надходжень повинен стати фактором сталого зростання ВВП, надати могутнього поштовху реальному сектору економіки, забезпечити нарощення виробництва та створення доданої вартості.

На думку визнаних фахівців вирішення зазначених проблем в системі пенсійного забезпечення громадян в Україні можливо лише комплексним

запровадженням ряду заходів законодавчого, економічного, соціального й іншого характеру.

Серед заходів економічного характеру: заходи щодо збільшення кількості робочих місць, особливо в «недержавному» секторі економіки, за рахунок створення нових підприємств, установ, організацій; збільшення розмірів заробітної плати працівників; зменшення кількості та обсягів податкових відрахувань; слід стимулювати добровільний більш пізній вихід на пенсію через встановлення пільг, переваг трудового, соціального та іншого характеру.

Серед заходів соціального характеру ті, що передбачають підвищення тривалості життя та рівня життя громадян, залучення їх до активного споживання товарів і послуг, залучення до системи добровільного недержавного соціального страхування.

ДАРУВАННЯ І ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Бірюков Іван Андрійович, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Дарування за діючим ЦК віднесено до зобов'язального права, а саме до договірної його частини. Відповідно до ст. 717 ЦК за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. Як видно, законодавець виходить з того, що дарування є зобов'язальним правовідношенням.

Наша мета – дослідити чи дарування завжди відбувається шляхом укладення договору, чи можуть мати місце випадки, коли дарування виступає одним із способів припинення і набуття права власності, іншими словами, відноситься до речового, а не зобов'язального права?

Почнемо з того, що суб'єктами зобов'язального правовідношення завжди виступають боржник і кредитор. Суб'єктивним правом кредитора є право вимоги, а суб'єктивним обов'язком боржника є сплата боргу. Саме тому вирішальне значення для юридичного змісту зобов'язань має надання управомоченій стороні можливості вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи [1].

Чи можна застосувати це правило до договору дарування? Щоб відповісти на це питання необхідно звернути увагу на те, що договір дарування в одних випадках є реальним – виникає з моменту прийняття речі обдаровуваним, а в інших є консенсуальним – вважається укладеним з моменту досягнення згоди з істотних умов і породжує обов'язок дарувальника передати річ у майбутньому.

Не виникає сумнівів, що до консенсуального договору дарування зазначене вище правило застосовується у повному обсязі. Натомість його не можна застосувати до реального договору дарування. При даруванні без обов'язку передати річ у майбутньому важко визнати (чи й неможливо це зробити) хто є кредитором, а хто боржником. У обдарованого право вимоги відсутнє, так само як у дарувальника немає обов'язку передати річ обдарованому.

Визначаючи правову характеристику договору дарування, О. С. Іоффе зазначав, що дарування як реальний правочин ніяких зобов'язальних правовідносин не породжує, а вчиняється шляхом його виконання, в результаті чого відразу перетворює обдарованого у власника майна, одержаного у вигляді подарунку [1]. Як бачимо, для реального договору дарування О. С. Іоффе не знаходить місця в зобов'язальних правовідносинах, бо у ньому відсутня ознака для таких правовідносин – наявність уповноваженої і зобов'язаної особи. При цьому він і не розкриває суті правочину, за допомогою якого обдарований відразу перетворюється у власника подарунку.

Можна припустити, що це односторонній правочин, вчинений дарувальником з метою визначення особи, якій має намір подарувати свою річ. Якщо обдарований прийме подарунок, то у нього відразу виникає право власності на майно, а дарувальник одержить задоволення своїх інтересів від

того, що його намір буде втілено у життя. Ясно, що таке пояснення дарування як одностороннього правочину потребує додаткового обґрунтування.

Коментуючи ст. 11 ЦК Н. С. Кузнецова зазначає, що договір у цивільному праві є найбільш поширеним юридичним фактом, з якого виникають права і обов'язки учасників правовідносин. Поряд із договором цивільні права і обов'язки виникають також із односторонніх правочинів, до яких слід віднести передусім заповіт, видачу довіреності тощо [2].

Видається, що саме з цими односторонніми правочинами варто порівняти реальний договір дарування.

Так, договір дарування з заповітом поєднує:

по-перше, той ефект, який має наступити після здійснення правочину, а саме породити права і обов'язки власника у обдаровуваного чи спадкоємця;

по-друге, на особу, якій дарувальник вирішив подарувати річ, як і на спадкоємця не покладається обов'язок прийняття дарунок чи спадщину. Різнитися полягає лише в тому, що у разі відмови від дарунку річ залишається у власності дарувальника, а у разі не прийняття спадщини за заповітом вона переходить до спадкоємців за законом. Це пов'язано з тим, що дарувальник має на меті відчуження належного йому майна, а це можливо лише за життя власника (дарувальника), тоді як, питання про прийняття спадщини вирішується після смерті заповідача;

по-третє, прийняття подарунку обдаровуваним як і прийняття спадщини спадкоємцем, свідчить про втілення в життя того ефекту, який мав на увазі дарувальник чи спадкодавець.

Щодо видачі довіреності як одностороннього правочину, то необхідно звернути увагу, на таке. З. В. Ромовська, дослідивши це питання, зазначає, що на відміну від заповіту, трактування довіреності як одностороннього правочину відразу наштовхується на потужні рифи, адже заповіт – надає право, а довіреність уповноваження.

Відповідно, до ч. 3 ст. 202 ЦК односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами. Однак в такій ситуації мова, по суті, йде уже про двосторонній правочин [3].

Отже, якщо виникають сумніви щодо видачі довіреності як одностороннього правочину, то ще більше сумнівів виникає до дарування (реального договору дарування) як до двостороннього правочину.

Ще Д. І. Мейер зазначає, що інколи дарування надають місце в системі договорів, але не завжди дарування вважається договором, бо воно не завжди породжує права на чужі дії, а часто породжує права на річ [4].

В обґрунтування цього висновку Д. І. Мейер писав:

- дарування є відчуження права, отже дарувальник позбавляється певного права, при тому за життя;

- обдаровувана особа набуває право, якого рідше в неї не було – вона збагачується;

- як кожний правочин передбачає волю особи на його здійснення, так і дарування передбачає з боку дарувальника намір передати річ іншій особі безоплатно;

- дарування передбачає прийняття подарунку обдаровуваним. Тому, коли обдаровуваний сам не може виразити свою згоду на прийняття дарунку, дарування не існує [4].

Як бачимо, з часу коли це писалось мало що змінилось стосовно дарування. Більше того, багато із зазначених ознак знайшли відображення в чинному ЦК. Особливо це видно, читаючи ст. 722 ЦК стосовно відносин з прийняттям дарунку. Згідно з ч. 2 названої статті, дарувальник, який передав річ підприємству, організації транспорту, зв'язку або іншій особі для вручення її обдаровуваному, має право відмовитися від договору дарування до вручення речі обдаровуваному.

Незважаючи на неточність деяких формулювань даної норми (підприємство за ЦК є об'єктом цивільних прав), вона закріплює головне – важливість прийняття дарунку обдаровуваним, бо за загальним правилом, переданням майна вважається вручення його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання його доставки. (ст. 334 ЦК). Як би мав місце

договір дарування, то застосовувалось би саме це правило, а не те яке зазначене у ст. 722 ЦК.

Отже, можна зробити висновок, що дарування без обов'язку передати дарунок у майбутньому і не обтяжене іншими правами і обов'язками, є правочинном, що не породжує зобов'язань.

Прикладом такого дарування може бути випадок, коли дарунок направлено обдаровуваному без його попередньої згоди і прийнятий ним без негайної заяви про відмову від його прийняття (ч. 3 ст. 722 ЦК); дарування майна, відносно якого у дарувальника не виникає обов'язків, передбачених у ст. 721 ЦК тощо.

Викладене дає підстави сказати:

- дарування є одним із способів набуття і припинення права власності;
- дарування як правочин може породжувати зобов'язальні права і обов'язки;
- у випадках, коли у дарувальника чи обдаровуваного виникають застереження щодо прийняття дарунку або у випадках, передбачених законом, сторони зобов'язані укласти договір дарування.

Список використаних джерел:

1. Иоффе О. С. Обязательственное право. М.: Юрид. лит. 1975. – С. 6
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 3-є видан. перероб. і допов./ За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008 – Т. 1 – С. 29.
3. З. Ромовська Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. К.: Атіка, 2005. – С. 450.
4. Мейер Д. И. Русское гражданское право. – Изд. восьмое. С.-Петербург. 1002. – С. 204.

ПРАВОВІ РЕФОРМИ НА ШЛЯХУ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Зюнькіна Вікторія Вячеславівна, юридичний радник з питань господарського, податкового, цивільного, сімейного, трудового права ТОВ «СІНЕМА-ЦЕНТР», ІП «ЮНАЙТЕД МІДІА ГРУП», ТОВ «МДЦ», ТОВ «ПРІОРИТЕТ ІНТЕРНЕТШЛ»

Проблема виконання судових рішень в Україні є реальною перешкодою до реалізації гарантованих Конституцією України прав та законних інтересів кожного. На фоні незадовільного стану виконання судових рішень в Україні необхідність реформування виконавчого провадження навряд чи викликає сумніви.

Конституція України визначає, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території держави [1, ч. 5 ст.124]. Так само, Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначено, що обов'язковими для виконання Україною є рішення Європейського суду з прав людини [2, ч. 1 ст.2].

Умови і порядок виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), що відповідно до закону підлягають примусовому виконанню у разі невиконання їх у добровільному порядку, врегульовані Законом України «Про виконавче провадження» [3, преамбула].

Примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України, та здійснюється державними виконавцями, визначеними Законом України «Про державну виконавчу службу» [3, ч.1 - 2 ст. 2]. Таким чином, в Україні фактично існує державна монополія на примусове виконання судових рішень.

З 01.01.2013 р. виконання рішень суду, боржниками за якими є державний орган, державне підприємство або юридична особа, здійснюється в порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження», з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [4, ч.1 ст.4, ч.1 ст.7].

Оглядом дослідження стану виконання органами ДВС виконавчих документів за 2012 р. показало, що у 2012 р. підлягало виконанню 8 069 788 виконавчих документів, з яких фактично виконано 2 103 552 (26%). При цьому середня завантаженість в розрахунку на одного державного виконавця з 1999р. збільшилася з 85 до 129 виконавчих документів у 2012 р. [5].

Відтак, судові рішення в Україні масово не виконуються, ця проблема має системний характер і вже вийшла далеко за межі країни.

Так, станом на 31.12.2012 р. на розгляді в Європейському суді з прав людини перебувало 10 450 справ проти України, таким чином у порівнянні з іншими державами Україна перебуває на четвертому місці після Росії, Туреччини та Італії за кількістю справ, які перебувають на розгляді Європейського суду [6, с.1]. Однією з основних проблем, які призводять до констатації Європейським судом з прав людини порушень Україною положень Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини, є невиконання або тривале виконання рішень національних судів [6, с.2].

Крім рішень національних судів, в Україні існує проблема з виконанням рішень самого Європейського суду. Зокрема, про це свідчить оприлюднена Європейським судом з прав людини інформація про невиконання Україною 95% прийнятих ним за позовами українців рішень, тобто більшість рішень, прийнятих по Україні, досі залишається невиконаною. На думку судді ЄСПЛ С.Шевчука, українська правова система не може впоратися з забезпеченням виконання в Україні Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини [7].

Існує декілька причин, які обумовлюють такий жалюгідний стан виконаних судових рішень в Україні: надмірна завантаженість державних виконавців, низький рівень матеріально-технічного забезпечення органів ДВС, недосконалість законодавчої бази, корупція тощо.

Незважаючи на деякі позитивні зрушення протягом останнього року у сфері реформування інституту державного виконання судових рішень, загалом існуюча система виконання судових рішень в Україні продовжує залишатися малоефективною та недієвою.

Слід зазначити, що до позитивних кроків з правового реформування інституту державного виконання судових рішень можна з впевненістю віднести наступні події останнього часу:

1) Україна зробила перші кроки з удосконалення механізму виконання судових рішень, за якими боржником є державний орган або державне підприємство, коли було прийнято Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» № 4901-VI, який набрав чинності 01.01.2013 р. Відповідно до нього держава гарантує виконання рішення суду про стягнення коштів та зобов'язання вчинити певні дії щодо майна, боржником за яким є державний орган, державні підприємство, установа, організація або юридична особа, примусова реалізація майна якої забороняється згідно із законодавством.

Передбачені зазначеним Законом гарантії держави є досить ефективними, але при цьому існує ряд недоліків, що заважає їх належній реалізації:

- В проєкті цього Закону містилися норми, які передбачали порядок виплати вже існуючої заборгованості за судовими рішеннями, відповідальність за виконання яких несе держава. Проте при голосуванні у другому читанні ці норми були відхилені. Слід зауважити, що 19.09.2013р. Верховною Радою проголосовано за законопроект Кабінету Міністрів України від 26.02.2013р. №2399 «Про внесення змін до деяких законів України щодо виконання судових рішень», яким, у разі його прийняття, цей недолік буде усунуто, оскільки ним визначено поетапне погашення такої заборгованості у встановленій черговості, починаючи з 2014 року [8].

- Дотримання державою встановлених Законом гарантії є можливим лише за наявності коштів, передбачених державою на задоволення такої потреби. Станом на 01.04.2013 року лише з питань пенсійних і соціальних виплат громадянам судами України прийнято 2,2 млн. судових рішень, згідно з якими необхідно виплатити 7,2 млрд. гривень [9]. Водночас Законом України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» видатки на виконання судових рішень, у тому числі з питання пенсійного забезпечення всіх категорій осіб, передбачено у сумі лише 153,9 млн. гривень [10]. Отже, Закон «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» наразі не може захистити права більшості стягувачів, оскільки не встановлює розмір здійснюваного фінансування та не передбачає конкретних дій у разі відсутності коштів, передбачених бюджетною програмою.

2) 04.09.2013 р. у Верховній Раді України зареєстровано законопроект №3192 «Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» (щодо постанови про закінчення виконавчого провадження)», яким пропонується виключити пункт 11 частини першої статті 49 та частину третю

ст.75 Закону України «Про виконавче провадження», як підставу для закінчення виконавчого провадження (автор законопроекту: народний депутат Т.Я.Слюз) [8].

Застосування положень частини третьої статті 75 Закону України «Про виконавче провадження», згідно якої державний виконавець вносить постанову про закінчення виконавчого провадження, якщо виконання рішення без участі боржника неможливо, суперечить вимогам частини 5 статті 124 Конституції України, стосовно того, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території держави, статті 115 Господарського процесуального кодексу України, статті 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» тощо. Запропоновані законопроектом зміни вирішать проблему з невинуватим позбавленням права стягувача на повторне пред'явлення виконавчого документа в межах строків пред'явлення його до виконання. А отже, такі зміни спрямовані на забезпечення прав і законних інтересів осіб та усунення правових колізій у діючому законодавстві України.

3) Протягом останніх декількох місяців Міністерство юстиції України розробило та впроваджує значну кількість пропозицій, направлених на покращення ситуації з виконанням рішень. Зокрема, розроблено законопроект №3062 від 09.08.2013 р. щодо удосконалення процедури виконання судових рішень в інтересах дітей, який дозволить визначити механізми виконання рішень судів про повернення дітей, спростити процедуру розшуку дитини, удосконалити процедуру примусового стягнення аліментів) [8, 11]. Також розроблено законопроект, що передбачає комплексне удосконалення системи примусового виконання: оптимізацію розшуку боржників, зниження корупційних ризиків, питання виконання рішень зобов'язального характеру, контролю за законністю виконавчого провадження тощо [11]. Запропоновано запровадити нову систему реалізації арештованого майна, що передбачає проведення публічних торгів і аукціонів через спеціальну інформаційну систему в мережі Інтернет, при цьому з 01.01.2014 р. продавати і придбавати таке майно можна буде в Інтернеті з будь-якого місця [11].

4) Проблемам виконання судових рішень приділяють уваги і судові органи. Так, Вищий адміністративний суд України інформаційним листом від 9.01.2013 р. № 28/12/13-13 надав роз'яснення, відповідно до якого суд після ухвалення судового рішення в адміністративній справі має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати в установленний строк звіт про його виконання, а в разі ненадання звіту – накладати штраф.

Очевидно, що всі ці заходи направлені на вирішення лише окремих поточних питань, що виникають на вимогу сьогодення у сфері державного виконання судових рішень, і тому, незважаючи на їх актуальність та очікуваний позитивний вплив, цього явно недостатньо для системного вирішення проблеми.

Задля дійсного реформування інституту державного виконання судових рішень, на думку доповідача, необхідно змінити законодавчий підхід і системно вдосконалити законодавство у цій сфері.

Відповідно до положень Конституції України, до основних засад судочинства віднесено обов'язковість рішень суду, а правосуддя в Україні здійснюється виключно судами [1, п.9 ч.3 ст.129, ч.1 ст.124]. Захист права не закінчується прийняттям судового рішення, а вимагає реального його виконання, включаючи вжиття примусових заходів. Виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження [3, ч.1 ст.1]. Таким чином, поняття «правосуддя» в широкому розумінні включає і примусове відновлення порушеного права у виконавчому провадженні. Така позиція ґрунтується на Виконання рішення завершує діяльність зі здійснення правосуддя та, відповідно, завершує процес захисту права, оскільки саме виконання судового рішення завершує процес реалізації норми матеріального права.

Органічна єдність стадії виконання судових рішень та всіх інших стадій судового провадження зумовлюється тим, що весь судовий процес, включаючи стадію виконання, є єдиним процесом примусової реалізації норми матеріального права в установленій процесуальній формі. Зокрема, це підтверджується контрольними функціями суду по відношенню до діяльності державних виконавців щодо звернення до виконання судових рішень: суд

вирішує питання відстрочки або розстрочки, зміни способу та порядку, зупинення чи повороту виконання рішення, а також розглядає скарги на дії або бездіяльність органів ДВС.

Проте в існуючій системі виконання судових рішень, на думку доповідача, фактично відсутня належна взаємодія судів та органів ДВС, обумовлена розділенням між судовою та виконавчою гілками влади повноважень по реалізації окремих стадій судового провадження. Оскільки виконавче провадження є завершальною стадією судового провадження, неефективність правового механізму виконання рішень судів фактично зводить нанівець захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, знижує авторитет органів судової влади.

Конституційний принцип побудови державної влади на основі її поділу на законодавчу, виконавчу та судову не може бути обґрунтованим відокремлення виконавчого провадження від здійснення правосуддя та віднесення його до управлінської діяльності. У системі поділу влади кожна гілка виглядає як орган або уособлена група державних органів певного функціонального спрямування. Органи виконавчої влади здійснюють управлінську діяльність у сфері виконання законів, інших нормативно-правових актів, а суди здійснюють правосуддя (розв'язання конфліктів у суспільстві, що мають правовий зміст). Тому не можна погодитися з тим, що захист матеріального права здійснюється спочатку органами судової влади (шляхом розгляду справ та прийняття в них рішень), а потім органами виконавчої влади. Необхідно також враховувати, що процесуальна форма - найбільш гарантована. Оскільки діяльність виконавчих адміністративних органів будуватиметься на інших принципах, то виконання ними судових рішень має своїм наслідком певні втрати в системі гарантій при здійсненні цього провадження. На підтвердження ефективності вирішення питання виконання судових рішень в межах самої судової системи наводимо приклад досвіду Білорусії, де система примусового виконання включає в себе дві окремо співіснуючі структури: судових виконавців загальних судів і судових виконавців господарських судів. Досвід функціонування Служби судових виконавців господарських судів Білорусії себе цілком виправдав і показав, що контроль суду за діями судових виконавців є найефективнішим. Жоден інший контроль з боку державних органів не замінить собою контроль судовий, оскільки незалежність суда гарантована Конституцією. Це підтверджується статистикою: так, судовими виконавцями господарських судів Білорусії у 2012 році було реально виконано 68% виконавчих документів [12]. Збереження безпосереднього зв'язку між судом і судовим виконавцем важливе ще й тим, що в такому разі підвищується відповідальність судді за виконання судового рішення. А це означає, що суд буде намагатися не виносити рішень, які завідомо неможливо виконати. До того ж, при такій системі можна оптимізувати витрати бюджету на виконання рішень, шляхом залишення цих коштів в повному розпорядженні того суду, який прийняв рішення і виконав його.

Є і інший варіант напрямку реформування сфери виконання судових рішень. Досвід багатьох іноземних держав свідчить, що одним з найкращих способів збільшити ефективність виконання судових рішень є запровадження інституту недержавних (приватних, присяжних) виконавців. При цьому для України, враховуючи особливості менталітету та правової культури (аби не допустити хаосу внаслідок тотальної передачі виконавчих проваджень до приватних виконавців), доцільніше запровадити подвійну модель виконавчої служби, за якої виконувати судові рішення можуть і державні, і приватні виконавці. У компетенції державних виконавців мають залишитися справи, що стосуються інтересів держави, державного майна, кримінальних справ, прав дітей тощо. З іншого боку, слід визначити правові засади діяльності приватних виконавців, а також особливо зважено підійти до регламентації порядку набуття особою статусу приватного виконавця, здійснення суворого контролю за його діяльністю та впровадження суворої відповідальності, що пропонується здійснити шляхом ліцензування такої діяльності Міністерством юстиції України. Важливо також зауважити, що натеper витрати на виконання судових рішень фінансуються з держбюджету, а у разі їх виконання приватними виконавцями, вони здійснюватимуть його за власні кошти та кошти сторін виконавчого провадження.

Проте такий підхід також має свої недоліки, зокрема, проти приватної ініціативи у сфері забезпечення виконання судових рішень можна зазначити, що дозвіл на створення та функціонування таких структур може призвести до використання не зовсім законних і навіть насильницьких методів при виконанні судових рішень, активного залучення приватних виконавців до участі у рейдерських захопленнях тощо.

На заваді також можуть стати особливості національно менталітету, а саме низький рівень правосвідомості населення України. Для прикладу наведемо результати запровадження в Україні інституту третейських судів. Хоч третейське судочинство є ознакою розвиненого демократичного суспільства, часто третейський суд в Україні стає інструментом зловживання правами, здійснюючи сумнівні із правової точки зору легалізації самовільного будівництва, визнання дійсними договорів тощо. Тобто позитивна ідея третейського вирішення спорів стала спотвореною, у тому числі через відсутність відповідного рівня правосвідомості.

Отже, вирішувати проблему неефективності функціонування ДВС слід іншими шляхами, зокрема, шляхом посилення судового контролю за виконанням рішень, реалізації принципу невідворотності відповідальності за невиконання рішень судів, забезпечення належної взаємодії між органами державної влади і державною виконавчою службою щодо обміну інформацією про боржника, вдосконаленням та упорядкуванням процедур виконавчого провадження (бажано шляхом кодифікації норм, що регулюють таке провадження), та іншими способами.

Крім системних проблем законодавчого характеру, існують недоліки і в роботі самої Державної виконавчої служби України. Про це свідчать чисельні скарги осіб на рішення, дії або бездіяльність державних виконавців чи інших посадових осіб цієї служби, і статистика свідчить про погіршення ситуації, пов'язаної з процедурою виконання судових рішень.

Так, у 2012 р. у цивільних справах до судів надійшло майже 15 тис. таких скарг, що на 28 % більше, ніж у 2011 р. При цьому торік судами задоволено понад 55 % скарг, у той час як у 2011 р. цей показник становив 42 %. В адміністративних справах у 2012 р. до судів надійшло понад 25 тис. скарг у порядку виконання судових рішень, що на 26 % менше стосовно рівня 2011 р., проте частка задоволених скарг зростає з 60 % у 2011 р. до 65 % у 2012 р. [13] Минулого року суди розглянули 9,8 тис. скарг на дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби, що майже на 35 % більше, ніж у 2011 р., у тому числі із задоволенням вимог — 5,4 тис., або 55,2, % від кількості розглянутих (у 2011 р. - 42,3 %. За невиконання судового рішення (ст. 382 КК) у 2012 р. за вироками, що набрали законної сили, засуджено 143 особи, що на 7,5 % більше, ніж у 2011 р. [14]

Слід зазначити, що роль державних виконавців у корупційних схемах форсування або затягування виконавчого провадження є головною. У разі відсутності своєї власної зацікавленості державний виконавець нічого не робить - і не допомагає, і не заважає виконанню судового рішення. Але, наявність такої зацікавленості невимовно збільшує рівень працездатності: моментально відкриваються справи і у цей же день накладаються арешти, отолошуються в розшук автомобілі, списуються кошти з рахунків. З іншого боку, якщо державний виконавець виявляється на стороні боржника, то для цього випадку, поряд із звичайною бездіяльністю, існує багато процесуальних механізмів затягування справи аж до того моменту, коли виконання втрачає сенс.

Отже, виключення людського фактору є обов'язковою умовою для реформування інституту державного виконання судових рішень. Для цього необхідно впровадити ефективну систему оплати державних виконавців, яка б, зокрема, формувала їх зацікавленість у позитивному результаті виконання, збільшити та конкретизувати їх відповідальність, упорядкувати повноваження. Поряд з цим важливо збільшити відповідальність всіх учасників виконавчого провадження за невиконання законних вимог виконавця, а також впровадити інші правові механізми, направлені на зниження корупційних ризиків при оцінці та реалізації майна, здійсненні контролю за законністю провадження тощо.

Чітке й неухильне дотримання вимог закону всіма без винятку учасниками правовідносин забезпечить авторитет і довіру до судової системи і її рішень, а так само виключить відхилення від його виконання.

Наприклад, неабиякі проблеми виникають при виконанні рішень з боку банківських установ, які одержавши постанови про арешт коштів на рахунках, не мають ніякого бажання негайно його виконувати, і тим самим втрачати клієнта. Як правило, одержавши таку постанову, банк повідомляє про це боржника, який відразу знімає всі кошти із цього рахунку, і тільки після цього банк реєструє цю постанову як вхідний документ.

Задля уникнення таких ситуацій пропонується скористатися досвідом цивілізованих країн Європи, де виконавець направляє подібні постанови за допомогою електронних систем. При цьому чітко фіксуються дата та час відправлення і дата та час прийому. Також, задля формування зацікавленості Банку виконати цю постанову, а не попереджати клієнтів, необхідно законодавчо встановити для банківських установ відповідальність у вигляді штрафу - наприклад, у двократному розмірі від суми коштів, які боржник якимсь чином спромігся перевести після одержання банком постанови про арешт.

Слід також зазначити, що існує велика проблема з фінансовим забезпеченням виконання судових рішень, яка наразі значно поглибилася зі скасуванням з 01.01.2013р. механізму фінансування процедури примусового виконання рішень і діяльності органів ДВС за рахунок виконавчого збору. Це призвело до суттєвого недофінансування цієї сфери, що в свою чергу унеможливило належне виконання (наприклад, своєчасне направлення документів виконавчого провадження, проведення експертиз, зберігання, перевозка, охорона майна тощо).

Відтак, перш за все, Верховна Рада України не має приймати законів, виконання яких не підкріплене державним бюджетом, проте законотворчість останніх років не дає можливості реально сподіватися на це.

Підсумовуючи наведене, доводиться констатувати, що задля дотримання встановленого формату доповіді, на жаль, поза увагою залишилося ще багато питань, які стосуються необхідних напрямків реформування інституту виконання судових рішень. Але основна мета цієї доповіді є досягнутою з огляду на розкриття важливості та актуальності негайних та системних правових реформ на шляху вирішення проблеми виконання судових рішень в Україні, а також загального огляду деяких можливих напрямів її вирішення.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. №3477-IV, зі змінами і доповненнями.
3. Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. №606-XIV, зі змінами і доповненнями.
4. Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05.06.2012 р. № 4901-VI, зі змінами і доповненнями.
5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України – Новини - <http://www.minjust.gov.ua/news/43974>
6. Щорічний звіт про результати діяльності Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини у 2012 році, від 30.01.2013 р. - <http://www.minjust.gov.ua/9329>
7. Інтерв'ю судді ЄСПЛ Станіслава Шевчука 20.01.2013 р. у програмі «Знак оцілку. Щодня» в ефірі телеканалу «ТБі».
8. Офіційний портал Верховної Ради України - <http://www.rada.gov.ua>
9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про виконання рішень судів з питань соціального захисту громадян в Україні» №3035 від 29.07.2013 р. - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47981
10. Закон України «Про Державний бюджет України на 2013 рік» від 06.12.2012 р. №5515-VI, зі змінами і доповненнями.
11. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України – Архів новин - <http://www.minjust.gov.ua/newsarchive/>
12. Офіційний інтернет-портал Вищого Господарського Суду Республіки Беларусь - <http://court.gov.by/economic-justice>
13. Виступ Голови Верховного Суду України Ярослава Романюка на парламентських слуханнях про стан виконання судових рішень в Україні, 22.05.2013 р. - <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2378856879AF607C2257B740031AA41?openDocument>
14. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2012 р. (за даними судової статистики) - <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/E4549252C88A2C5BC2257B9B002F464C>

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В
УКРАЇНІ**

Матюхнюк Дмитро Борисович, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

Рівень об'єктивного і справедливого судочинства, яке базується лише на законі, в демократичній країні є одним з основних показників стану демократії суспільства. Воно є можливим за наявності реальної незалежності суддів. Декларативно проголошений у ст. 129 Конституції України принцип незалежності суддів: «Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону» [1] та ст. 14 Закону України «Про судоустрій України» може залишитися просто декларацією, якщо він не буде підкріплений реальними нормами кримінального, адміністративного та цивільного права.

Відомо, що складовими частинами цих правових гарантій у відповідності з п. 7 ст. 14 Закону України «Про судоустрій України» є: особливий порядок призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення суддів, незмінюваність суддів та їх недоторканність; порядок здійснення судочинства, встановлений процесуальним законом, таємниця постановляння судового рішення; заборона втручання у здійснення правосуддя; відповідальність за неповагу до суду чи судді, встановлену законом; особливий порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, встановлений законом; належне матеріальне та соціальне забезпечення суддів; функціонування органів суддівського самоврядування; визначені законом засоби забезпечення особистої безпеки суддів, їх сімей, а також інші засоби їх правового захисту [2].

Разом з тим слід відмітити, що законодавець у плані забезпечення незалежності суду зробив ряд важливих кроків у зворотному напрямку.

Основною гарантією заборони втручання в здійснення правосуддя є ст. 376 Кримінального кодексу України, яка так і називається — «Втручання в діяльність судових органів». Стаття складається з двох частин, і санкція частини першої вказує, що таке втручання «карається штрафом до п'ятдесяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців».

Не акцентуючи уваги на м'якості даної санкції, порівняємо її із санкцією ч. 1 ст. 397 КК України «Втручання в діяльність захисника чи представника особи», згідно з ч. 1 якої таке діяння «карається штрафом від ста до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років». Дивна річ, кримінальна відповідальність за втручання в справі захисника чи представника особи набагато суворіша від втручання в діяльність судових органів. Тим самим законодавець поставив захисника, в ракурсі значимості і ролі його в суспільстві, вище суду, що є недопустимим у демократичній країні.

Незрозумілою в певній мірі є диспозиція ч. 2 ст. 376 КК України: «Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила...». Ясно, що «запобігання злочину чи затриманню особи» явно не входить в компетенцію суду, тому така перешкода на практиці неможлива. Необхідно також враховувати, що робота судді, як правило, проходить у постійних стресових ситуаціях і невдоволена рішенням чи вироком сторона, знаючи про свою безкарність, не скупиться на образи. Однак такі дії важко кваліфікувати навіть як хуліганство, адже мотиви інші — невдоволеність рішенням суду. При відсутності судової міліції судді доводиться просто вислуховувати незаслужені образи і розводити руками, адже в цих випадках закон його не захищає.

Не так вже й рідко сьогодні зустрічаються вигадки і наклепи на того чи іншого суддю. Однак притягнути винних до кримінальної відповідальності за такі дії неможливо через відсутність відповідних правових норм.

Не сприяє нормальній роботі суддів і зміст ч. 1 ст. 375 КК України, тобто постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. За останній рік значно збільшилася кількість скарг, де скаргники, вказуючи на рішення суду, скасовані апеляційною інстанцією, намагаються довести умисел судді на вчинення злочину, мотивуючи тим, що суддя не може не знати закону, а тому таке рішення виніс умисно. Гадаю, що статтю слід було залишити в редакції КК України 1960 р., тобто обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності повинні бути корисливі мотиви чи інша особиста заінтересованість при винесенні неправосудного рішення.

Одною з гарантій незалежності суддів є відповідальність за неповагу до суду, яка поки що підкріплюється лише ст. 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення. Також не витримує критики диспозиція даної статті, вона не тільки застаріла, а насамперед не відповідає реальності життя і стану правосуддя. Так, зокрема, в статті вказано: «Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача або в невідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил...». Як доводить практика, у більшості випадків злісно ухиляється від явки до суду саме відповідач, а не позивач чи свідок, однак його практично притягнути до відповідальності неможливо, оскільки він відсутній в переліку осіб, яких можна притягнути до адміністративною відповідальності за даною статтею. Більшої конкретизації потребує і трактування: «вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду».

Якщо уважно вчитатися в зміст даної статті, побачимо, що притягнути до відповідальності особу можна лише за неповагу до суду, а не до судді. Тобто якщо до судді проявляють неповагу поза судовим засіданням, однак причини такої неповаги пов'язані із суддівською діяльністю, особа залишається практично безкарною, оскільки кваліфікувати такі дії як неповагу до суду неможливо, тим більше при відсутності кримінальної відповідальності за образу судді, пов'язану з його суддівською діяльністю. Вважаю, що, мабуть, вже є необхідність за неповагу до суду та судді в окремих випадках притягати до кримінальної відповідальності.

Майже відсутня судова практика розгляду цивільних справ по захисту честі, гідності та ділової репутації суддів у відповідності зі ст. 7 Цивільного кодексу УРСР. Судді чомусь вважають, що такий захист принижує їх авторитет та посадове становище, тим самим роблячи себе більш вразливими для недобросовісної сторони по справі. Відомо, що безкарність породжує всездозволеність.

Одною із складових незалежності суддів є їх недоторканність, яка вже кілька раз переглядалася парламентом. В основному недоторканність суддів закріплена в ст. 13 Закону України «Про статус суддів», де вказано, що суддя — особа недоторкана і проникнення в житло, чи в службове приміщення, чи в його особистий транспорт, проведення там огляду, обшуку, можливе за вмотивованим рішенням суду. В чому тут полягає особливність недоторканності, важко зрозуміти, адже сьогодні згідно зі ст. 177 КПК України обшук житла чи іншого володіння особи проводиться також за вмотивованою постановою суду, тобто практично таку недоторканність має кожний громадянин України.

Єдиний пункт, який хоча б декларативно, закріплює недоторканність суддів, є п. 3 ст. 13 Закону України «Про статус суддів»: «Суддя не може бути затриманий за підозрою у вчиненні злочину, а також підданий приводу чи примусово доставлений у будь-який державний орган у порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні злочину чи адміністративного правопорушення, стягнений за яке накладається у судовому порядку, повинен негайно бути звільнений після з'ясування його особи» [3].

Однак проблема цієї правової норми, яка в основному закріплює недоторканність суддів, полягає в тому, що вона також має лише декларативний характер і не підкріплена нормами матеріального права. Тобто як у КК України, так і в Кодексі України про адміністративні правопорушення ми не знайдемо будь-якої відповідальності за порушення ст. 13 Закону України «Про статус суддів». На практиці судді нерідко затримуються

працівниками ДАІ, проводиться огляд їх транспорту без їх згоди, а притягнути їх до відповідальності за перевищення службових повноважень практично неможливо, оскільки неможливо в даній ситуації довести прямий умисел в їх діях. Не слід забувати також про такі гарантії незалежності суддів, як особливий порядок обрання та призначення, їх на посади суддів, організаційного забезпечення судів, яке бажає бути набагато кращим.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. — К., 1996. — С. 95.
2. Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 27—28. — Ст. 684.
3. Законодавство України, що регулює діяльність судів та визначає статус суддів України. - К., 1994. - С. 65

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ВІД ТЕХНОГЕННОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Єзерський Дмитро Олександрович, здобувач кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

Основний Закон держави гарантує захист життя людини, відповідно кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди до (ст. 50 Конституції України).

Одним із розумінь терміну «Довкілля» є сукупність природних, техногенних і соціальних умов існування людського суспільства, а якщо розглянути цей термін детально, то в нашому випадку мова буде йти про техногенне довкілля - штучно створену частину довкілля, яка складатиметься з технічних елементів.

Законодавець взяв до уваги наведені статті Конституції України, та здійснив спробу «захистити життя та здоров'я людини та зовнішнє природне середовище від самої людини» шляхом введення у державі механізму заборони роботи об'єктів, під час функціонування яких не дотриманні чинні норми та правила у сфері пожежної та техногенної безпеки.

Звісно, Основний Закон не може вмістити конкретні механізми дії для всіх ситуацій, для цього існують нормативно-правові акти.

Так, наприклад, пункт 11 статті 2 Глави 1 Розділу І Кодексу цивільного захисту України передбачає процедуру запобігання виникненню надзвичайних ситуацій - комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Одним з способів запобігання надзвичайним ситуаціям у державі є державний нагляд (контроль) з питань цивільного захисту, який здійснюється за додержанням та виконанням вимог законодавства у сферах техногенної та пожежної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, за діяльністю аварійно-рятувальних служб, а також у сфері промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Кодексу цивільного захисту та інших законодавчих актів.

Тому, в даній роботі ми маємо намір порівняти механізм дії одного із найсуворіших способів запобігання виникненню надзвичайної ситуації на підконтрольних органам Державної служби з надзвичайних ситуацій України Міністерства оборони України об'єктах, який існував до - та після набрання чинності Кодексом цивільного захисту України, та надати оцінку ефективності цього механізму з точки зору запобігання порушення найважливіших та непорушних прав людини.

Вказане питання в загальних рисах відомо широкому колу осіб, тому потребує детального розгляду, оскільки забезпечення власної безпеки на робочому місці, при відвідуванні торговельно-розважальних об'єктів, пересуванні всіма видами транспорту, при повсякденному житті у власних

домівках, тобто саме питання збереження власного життя та здоров'я, та життя та здоров'я близьких є найважливішим для кожної людини.

З 01.07.2013 введений в дію Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», пункт 5 статті 4 якого передбачає, що повне або часткове зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг допускається за постановою адміністративного суду, ухваленою за результатами розгляду позову органу державного нагляду (контролю) щодо застосування заходів реагування.

В контексті існування проблематики Державної служби (Міністерства) України з надзвичайних ситуацій, відмічаємо також частину 2 статті 70 Кодексу цивільного захисту України, яка передбачає, що повне або часткове зупинення роботи підприємств, об'єктів, окремих виробництв, цехів, дільниць, експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних засобів, виконання робіт, надання послуг здійснюється виключно за рішенням адміністративного суду).

До набрання чинності наведеними положеннями Законодавчих актів, уповноважені особи органів державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки користувалися Інструкцією про порядок та умови застосування органами державного пожежного нагляду запобіжних заходів, затвердженою наказом МНС України від 21.10.2004 №130, що зареєстрований в Міністерстві юстиції України 8 листопада 2004 р. за №1416/10015) (надалі – Інструкція), який, до речі, є чинним на сьогоднішній день, що викликає низку непорозумінь.

Відповідно до пункту 3.1. Інструкції, у разі порушення правил пожежної безпеки, що створює загрозу виникнення пожежі або перешкоджає її гасінню, евакуації людей, у випадку випуску пожежонебезпечної продукції, систем і засобів протипожежного захисту з відхиленням від стандартів чи технічних умов або у разі їх відсутності, а також у разі виявлення порушень протипожежних вимог, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час проєктування (вибірково), будівництва, реконструкції, розширення чи технічного переоснащення до їх усунення уповноваженими на те посадовими особами органів держпожнагляду застосовуються запобіжні заходи).

Відповідно до Розділу 2 Інструкції, запобіжні заходи - це заходи, направлені на забезпечення пожежної безпеки шляхом зупинення роботи підприємств, окремих виробництв, виробничих дільниць, агрегатів, експлуатації будівель, споруд, окремих приміщень, опалювальних приладів, дільниць електричної мережі, проведення пожежонебезпечних робіт та дії виданих дозволів на право проведення таких робіт, випуску та реалізації пожежонебезпечної продукції, систем та засобів протипожежного захисту, випуску і застосування проєктів, проведення будівельно-монтажних робіт).

Тобто, Кодекс цивільного захисту України «забрав» у органу державного нагляду (контролю) у сфері пожежної безпеки функцію самостійно застосовувати запобіжний захід у випадку порушення правил пожежної безпеки, що створює загрозу виникнення пожежі або перешкоджає її гасінню, евакуації людей, що є тотожним загрози життю та здоров'ю людини у сенсі питання, що розглядається, та «віддав» її адміністративному суду.

Очевидно, що судові рішення гарантують дотримання прав суб'єктів господарювання, власників або користувачів об'єктів, які підконтрольні органам державного нагляду у сфері пожежної і техногенної безпеки. Але хто гарантує дотримання невід'ємних прав решти громадян України? Життя та здоров'я переважній більшості яких і можуть постраждати від недотримання суб'єктами господарювання, будівельними організаціями, керівниками установ, організацій, житлово-експлуатаційних контор (список можливо продовжувати) правил та норм пожежної і техногенної безпеки.

Так, відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру судових рішень), адміністративними судами України винесено лише 14 постанов, якими позови територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій про застосування заходів реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи об'єктів задоволені повністю або частково.

Практика розгляду таких справ засвідчує відсутність в уповноваженого державного органу можливості швидко і оперативно вжити заходів щодо

захисту прав людини. Тому, що процедура розгляду таких справ займає достатньо тривала. З початку суд отримує, розглядає, вивчає, оцінює, витребує докази, допитує свідків, призначає експертизи та здійснює багато інших процедур. Після винесення рішення, можливої апеляційний і касаційний розгляд справи. Скільки це займає часу?

За цей час може виникнути будь-яка техногенна аварія, що може призвести навіть до введення на певній території надзвичайного стану.

Постає запитання, хто в такому випадку відповідь за шкоду здоров'ю та загибель постраждалого від надзвичайної ситуації? Хто буде відповідати за порушення конституційних прав громадян?

Отже, слід погодитись, що система державного нагляду далека від ідеалу та потребує удосконалення. Це й підтверджується статистикою, яка свідчить, що на сьогодні усі зусилля законодавця в сфері захисту життя та здоров'я людини від надзвичайних ситуацій, в тому числі аварій, не виправдалися через відсутність належного функціонування механізму заборони роботи небезпечних об'єктів.

РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗМІ В УКРАЇНІ

Людвик Ірина Василівна, аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України

Сучасний конституційний процес в Україні можна охарактеризувати не лише як багатовекторний, а й як багатосуб'єктний: нині утверджуються нові учасники конституційно-правових відносин, натомість, конституційно-правосуб'єктність традиційних учасників конституційного процесу (громадян, інститутів громадянського суспільства, органів державної влади, органів місцевого самоврядування тощо) постійно модернізується. Цьому значною мірою сприяє й робота Конституційної Асамблеї в 2012-2013 роках.

Натомість, далеко не всі суб'єкти конституційно-правових відносин отримали належну увагу правознавців і стали предметом відповідних наукових досліджень. Про це, зокрема, свідчить і малодослідженість конституційно-правового статусу засобів масової інформації в Україні, а також недосконалість законодавчих механізмів реалізації цього статусу.

Засоби масової інформації (далі — ЗМІ) в Україні та зарубіжних державах відіграють особливу роль у всебічному інформуванні громадян і суспільства в цілому про події та явища, що відбуваються у державі та за її межами, суспільстві, довкіллі тощо. Поряд із такими соціальними інституціями як освітній процес, виховання у сім'ї, соціумі тощо, ЗМІ здійснюють значний вплив на формування культури і свідомості, зокрема, правової, громадянина і суспільства. Очевидно, що нині кожна цивілізована країна є, у першу чергу, державою інформаційною, в якій засоби масової інформації є важливими учасниками конституційного процесу.

У силу зазначеного, очевидно є необхідність належного правового регулювання відповідних суспільних відносин, які виникають з приводу діяльності ЗМІ. Адже, з одного боку, забезпечення конституційного права громадян на інформацію, а з іншого — недопущення зловживання таким правом спричиняють доцільність формування чітких правил поведінки учасників суспільних інформаційних відносин. При цьому, унормування відповідних суспільних відносин вимагає визначення конституційно-правового статусу ЗМІ та тенденцій його розвитку й удосконалення в Україні. Відповідна проблематика, на наше переконання, має стати пріоритетною в конституційно-правових дослідженнях 2013 і наступних років. Результати ж таких досліджень повинні сприяти розвитку ЗМІ як важливої інституції сучасного громадянського суспільства.

Конституційно-правовий статус ЗМІ в Україні є передусім системою ідеологічно-правових (доктринальних), нормативно- та організаційно-правових структурних елементів, які визначають поняття, принципи, конституційну правосуб'єктність та гарантії діяльності та поведінки ЗМІ щодо реалізації й гарантування конституційного права громадян України вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово

або в інший спосіб – на свій вибір. Тобто, конституційно-правовий статус ЗМІ є узагальнюючою категорією для всіх юридичних параметрів і властивостей цього учасника конституційного процесу. Він визначається доктринальною, нормативно-правовою та організаційно-правовою складовими.

Щодо ідеологічно-правової, або ж доктринальної складової конституційно-правового статусу ЗМІ, то вона є теоретико-методологічною основою, системою ідей і ідеалів буття та дієвості ЗМІ як активного учасника конституційно-правових відносин, повноцінного суб'єкта однойменної галузі права. В основу такої доктрини мають бути покладені цілісні концепції конституційно-правового статусу ЗМІ, формування яких поза країною інформаційного права лише починається здійснюватися в українській юридичній науці.

Доктринальна, або ж ідеологічна (креативна) складова конституційно-правового статусу ЗМІ, набуваючи належного наукового забезпечення, трансформується в нормативно-правову та організаційно-правову складові. Так, нормативно-правова складова конституційно-правового статусу ЗМІ власне сприяє трансформації доктринального статусу досліджуваного нами суб'єкта права в нормативний вимір, після чого на нього поширюються загальні та спеціальні юридичні гарантії, властиві для правового захисту будь-яких легітимних норм права, закріплених у чинному законодавстві України. При цьому, унормування конституційно-правового статусу ЗМІ нині здійснюється не лише в національному, а й міжнародному законодавстві.

Доктринальна конструкція правового статусу того чи іншого учасника правовідносин, навіть здобувши своє належне унормування, стає дієвою лише через усталення організаційно-правових механізмів реалізації відповідних нормативно-правових приписів. Поширюючи це твердження на вітчизняні ЗМІ, можна стверджувати, що ЗМІ стають суб'єктом конституційного права після того, як їх правосуб'єктність забезпечується та гарантується іншими учасниками конституційного процесу в Україні. При цьому, йдеться про формування системи учасників конституційного процесу, до обов'язків яких входить забезпечення діяльності ЗМІ.

Визначені складові конституційно-правового статусу ЗМІ не вичерпують всю багатогранність досліджуваного явища. Адже сучасні ЗМІ в Україні різняться за цільовим і програмним призначенням; сферою поширення; видами висвітлюваної діяльності; способами поширення інформації; періодичністю випуску; офіційністю; організацією збирання та поширення інформації; суб'єктами заснування та власності тощо. При цьому, для кожного виду ЗМІ властиві свої особливості їх конституційно-правового статусу.

Також, слід відзначити, що нині зберігає свою актуальність проблема унормування конституційно-правового статусу сучасних ЗМІ в чинному конституційному законодавстві та деталізація конституційно-правових положень про ЗМІ в поточному законодавстві. Як відомо, загальні засади та порядок організації і діяльності ЗМІ, як і інших учасників конституційно-правових відносин, унормовуються системою нормативно-правових актів у відповідній сфері суспільних відносин.

При цьому, автор свідомо наголошує на існуванні системи конституційного законодавства, яка урегульовує інститут ЗМІ. Ця система представлена актами чинного законодавства, які різняться за предметом правового регулювання та своєю юридичною силою, а також міжнародним законодавством (міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; загальнозвизначаними нормами і принципами міжнародного права, які визначають і гарантують права людини в інформаційній сфері). На жаль, донині інформаційне законодавство лише фрагментарно регулює конституційно-правовий статус ЗМІ. Комплексне ж унормування відповідного статусу ЗМІ на сьогодні не можливе без завершення підготовки Інформаційного кодексу України.

Але, на сьогодні в Україні є чудова можливість удосконалити конституційно-правовий статус ЗМІ в контексті модернізації Основного Закону. Для цього, на наше переконання, необхідно удосконалити положення Розділу І Конституції України і закріпити положення про незалежні ЗМІ як основу розвитку громадянського суспільства та унормувати гарантії забезпечення та реалізації конституційно-правового статусу ЗМІ в Україні.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ФОРМАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ПРИНЦИПІВ СТАТУСУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Донець Тетяна Миколаївна, здобувача кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ

Українська нація, проголосивши курс на інтеграцію до Європи, крім приведення норм і стандартів внутрішнього життя українського суспільства у відповідність, однією з важливих складових цього процесу визначила реформування місцевого самоврядування України, без якого не може бути і мови про формування правової держави європейського типу.

Тому існує наукова і практична потреба подальшого поглибленого вивчення й аналізу проблем імплементація міжнародних принципів статусу та функціонування місцевого самоврядування в законодавство України та практику діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Переважає більшість наукових публікацій, дисертаційних досліджень з проблематики місцевого самоврядування стосується дореформеного періоду, і в них не враховані зміни, що сталися у політико-правових реаліях сучасної України. Необхідність реформування місцевого самоврядування, його становлення як ефективною і дієвою влади, відповідно до міжнародних принципів та засад Конституції України від 28 червня 12996 року та сучасних потреб розвитку українського суспільства, свідчить, що слід вирішити ряд питань на як на теоретичному рівні, які стосуються конституційно-правового статусу місцевого самоврядування, визначити шляхи його удосконалення з врахуванням міжнародних принципів статусу та функціонування місцевого самоврядування. При цьому потрібно мати на увазі те, що в нашій країні місцеве самоврядування має давню історію і власні традиції, які необхідно враховувати реформуванні.

Як показав аналіз стану наукової розробки проблеми організації місцевої публічної влади у вітчизняній літературі, українськими вченими створено підґрунтя для її подальшого вивчення. Вагомий внесок у дослідження цієї проблематики зробили О. Батанов [1], В. Кравченко [2], М. О. Пухтинський, В. Федоренко [3] та ін.

Україна переживає чергову спробу проведення конституційної реформи. Так історично склалося, що ініціатором конституційної реформи стає Президент України. Так, 17 травня 2012 року Указом Президента України № 328/2012 було утворено Конституційну Асамблею, статус якої визначено як спеціальний допоміжний орган при Президентові України, утвореним з метою підготовки законопроекту (законопроектів) про внесення змін до Конституції України.

Європейська хартія місцевого самоврядування є основним міжнародно-правовим документом для країн - членів Ради Європи, який містить стандарти щодо організації управління на місцях на засадах місцевого самоврядування, які є обов'язковими для держав - членів Ради Європи. Цей документ прийнято Радою Європи 15 жовтня 1985 року [4, с. 90-94].

Ратифікація Україною Європейської хартії місцевого самоврядування відбулася 15 липня 1997 року, коли Верховна Рада України прийняла Закон «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування». Таким чином, відповідно до ст. 9 Конституції України, це означає, що Хартія стала частиною національного законодавства України, а всі її положення у повному обсязі мають обов'язкову юридичну силу. Європейська хартія місцевого самоврядування орієнтує всі демократичні держави відносно тих принципів і рис, яким повинна відповідати організація та діяльність місцевого самоврядування в демократичних країнах, співвідношення в цих країнах місцевого самоврядування з місцевим управлінням, яке здійснюється на державній основі.

Зазначені принципи і риси, у свою чергу, дають можливість зрозуміти те велике соціальне значення і політичну роль, які притаманні управлінню, що здійснюється на регіональному, місцевому рівнях [5, с. 6]. Тому при формуванні національних принципів місцевого самоврядування у

внутрішньому законодавстві необхідно дотримуватися спільних для всіх країн - членів Ради Європи загальноєвропейських принципів місцевого самоврядування. Водночас слід пам'ятати, що найважливішими документами, які встановлюють принципи місцевого самоврядування в Україні, є Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Чинною Конституцією України закладені принципи, правові та інституційні основи місцевого самоврядування. Проте модель місцевого самоврядування, викладена головним чином у ХІ розділі Основного Закону, є спробою пристосувати інститут місцевої демократії до політико-правових реалій, що існують в державі на той час, саме тому в цю модель закладено збереження механізмів централізації влади на місцевому рівні.

Загалом необхідно здійснити комплексну адаптацію положень національного законодавства про місцеве самоврядування до принципів та стандартів, закріплених в європейських правових документах, а саме Європейській хартії місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985р.[4], а також додаткового протоколу до неї щодо участі у справах місцевої влади, Європейській стратегії інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, Утрехтської декларації «Добре місцеве та регіональне врядування у нестабільний час: запорука змін» від 2009 р., Утрехтського плану дій щодо забезпечення доброго місцевого та регіонального врядування на 2010-2013 рр., рекомендації Комітету міністрів Ради Європи та Конгресу місцевих та регіональних Влад Ради Європи.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики : [монографія] / Батанов О. В. ; відп. ред. М. О. Баймуратов. — К. : Юридична думка, 2010. — 656 с.
2. Кравченко В. В. Муніципальне право України : [навч. посіб.] / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. — К. : Атіка, 2003. — 672 с.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / за заг. ред. В.Л. Федоренка. — 4-е вид., перероб. і допр. — К.: Видавництво Ліра-К, 2012. — 576 с.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985р. // Зб. договорів Ради Європи: Офіц. вид. — К.: Парламент: вид-во, 2000. — С. 190-205.
5. Копейчиков В.В. Проблема самоврядування і її розв'язання в західних демократіях і в Україні: Лекція. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2000. — 32 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ МОДЕЛЬНИХ ПРАВОВИХ АКТИВ

Колодій Олексій Анатолійович, ад'юнкт кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри теорії держави та права Національного університету «Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого» *Петришин О.В.*

На наше переконання, модельний правовий акт – це концептуальний, письмовий, нормативно-правовий або праворекомендаційний документ, що приймається спеціально уповноваженими суб'єктами (міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями, державними органами, органами місцевого самоврядування), містить модельні норми та принципи розраховані на врегулювання та охорону певних суспільних відносин, шляхом встановлення найбільш загальних та типових правил поведінки, на підставі та у відповідності до яких розробляються і приймаються інші правові акти – міжнародні і внутрішньодержавні, нормативно-правові та праворекомендаційні, особливо меншої юридичної сили, основним призначенням яких є уніфікації та гармонізації права в межах відповідних інтеграційних (міжнародних, регіональних, внутрішньонаціональних) правових процесів. А класифікація – це «система розподілення об'єктів (процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак. Інколи вживають термін категоризація у значенні «розподілення об'єктів на категорії» [1].

Різні автори, по різному класифікують модельні правові акти. Було б доцільно розглянути деякі з них. Отже, Копиленко О.Л., Мурашин Г.О. класифікують модельні законодавчі акти на такі види: повнотекстові модельні акти, що встановлюють загальні або узгоджені принципи регулювання; модельні акти, спрямовані на врегулювання частини тої справи, де в майбутньому будуть прийняті конкретні національно-державні законодавчі акти; модельні акти, де містяться взірцеві норми, що без змін можуть вводиться у закон, а також варіантні положення, що дають можливість вибору

тих або інших правових рішень; модельні адресні законодавчі акти, в яких є вказівка на відповідні органи та інші суб'єкти права, або «невизначені», що дає законодавчому органу можливість їх прийняття з урахуванням особливостей тієї чи іншої країни» [2; с. 29].

Демків Р.Я. модельний законодавчий акт класифікує на модельні закони, що приймаються законодавчими органами федерації для своїх суб'єктів; модельні закони, що приймаються міждержавними об'єднаннями для держав членів (наприклад, у СНД); модельні закони, що приймаються міжнародними організаціями як взреть; модельні закони, що розробляються вченими-юристами і мають доктринальний (науковий) характер» [3; с. 168 - 169].

Онщенко Н.М. класифікує модельні акти та модельну законотворчість за змістом. Зокрема вона стверджує, що «Зміст модельних актів має подвійний характер: вони можуть містити нормативну концепцію і загальні принципи регулювання у певній сфері, норми дефініції, або бути чітко структурованим «материнським» актом для «дочірнього» акта національного законодавства. Модельна законотворчість може бути у формі розробки як акта у вигляді повного тексту закону, так і окремих законодавчих правил і положень. Модельний закон (кодекс, статут, примірне типове положення) містить найбільший обсяг нормативного регулювання» [4; с. 84].

Коваленко Н.О. у статті «Міжнародні модельні норми і розвиток кримінального права», із посиланням на роботу Копиленка О.Л. стверджує, що модельні закони розрізняються за видами: «... одні приймає законодавчий орган федерації для її суб'єктів, інші – міждержавне об'єднання для держав-членів, треті – міжнародні організації як правовий зразок, четверті – розробляють учені-юристи і фахівці, вони мають доктринальний характер» [5].

Ми вважаємо, що найбільш важливою класифікацією, такою яка відображає сутність та соціальне призначення модельних правових актів є їх поділ на нормативно-правові та праворекомендаційні. Модельні нормативно-правові, у свою чергу, класифікуються на модельні законодавчі (модельні закони, модельні кодекси, модельні договори) та модельні підзаконні акти (модельні статuti, модельні положення) тощо. Модельні праворекомендаційні акти найбільш часто класифікуються на концепції, декларації, положення тощо.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія вільна енциклопедія. Класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Класифікація>
2. Копиленко О.Л., Мурашин Г.О. Правове моделювання як ефективний засіб нормативно-правової уніфікації у правотворчості // Університетські наукові записки. – 2005. - № 1-2 (13-14). – С. 24 – 31.
3. Демків Р.Я. Закони у системі нормативно-правового регулювання діяльності міліції: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Демків Роман Ярославович. – Київ, 2007. – 217 с.
4. Онщенко Н. Механізм розвитку національних правових систем як сукупність зовнішньоінтеграційних та внутрішньонаціональних складових // Право України. – 2009. - №10. – С. 83 – 88.
5. Коваленко Н.О. Міжнародні модельні норми і розвиток кримінального права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2012_1/files/LA112_33.pdf

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ

Лучик Андрій Олегович, аспірант кафедри політології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: доктор політичних наук, доцент кафедри політології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Ярош О.В

Аналітичні центри виступають важливим чинником функціонування українського суспільства.

В англійській літературі їх називають «think tanks», що дослівно означає «резервуари думок» чи «фабрики думок».

Американський дослідник аналітичних центрів К. Уївер визначає «think tanks» як незалежні некомерційні організації, що здійснюють прикладні політичні дослідження [7, р.148].

Е. Річ під поняттям «think tanks» розуміє незалежні, неприбуткові організації, які діють в сфері політики (policy) та виробляють експертизу й

положення, спрямовані на вплив на процеси вироблення політики (policy) [8, р.11].

В українській та російськомовній літературі також наявні різноманітні трактування даного терміну. Так В. Білецький вважає, що аналітичними центрами прийнято називати недержавні (громадські) дослідницькі організації, які, як правило, зосереджують свої зусилля в галузі гуманітарних наук - політики, економіки, соціології, права тощо [1, с.17].

Отож більшість дослідників сходяться на думці про те, що аналітичні центри за своєю природою є недержавними неприбутковими організаціями, які займаються дослідницькою роботою в сфері аналізу, вироблення та лобювання політики (policy).

В українському законодавстві не існує визначення поняття «аналітичні центри». Тому їх діяльність регламентується як діяльність громадських організацій. У чинному українському законодавстві зустрічаємо різні терміни на позначення типу організацій, які ми називаємо неурядовими:

- «об'єднання громадян» - найзагальніший термін, що стосується громадських організацій, професійних спілок, політичних партій, записаний у ст. 36 Конституції України [2];

- «громадське об'єднання» - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів (ч.1 ст.1 ЗУ «Про громадські об'єднання») [5];

- «громадська організація» - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи (ч.3 ст.1 ЗУ «Про громадські об'єднання») [5];

- «благодійна організація» - юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом «Про благодійну діяльність та благодійні організації», як основну мету її діяльності (п.3 ч.1 ст.1 ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації») [4];

- «непідприємницькі товариства» - товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками (ч.1 ст.85 Цивільного кодексу України) [6];

- «неприбуткові організації» - організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства і іншої діяльності, передбаченої законодавством (п. 14.1.121 Податкового кодексу України) [3].

Таким чином, ми визначили, що в українському законодавстві не існує поняття «аналітичний центр». Проте дослідники проблематики розуміють під цим поняттям неурядову неприбуткову організацію, яка досліджує різні сфери політики (policy).

В Україні профільним законом для громадських організацій, в категорію яких й потрапляють аналітичні центри, є Закон України «Про громадські об'єднання». Також діяльність аналітичних центрів регулюється Конституцією України, Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Цивільним та Податковим кодексами, а також іншими законами та підзаконними актами.

Список використаних джерел:

1. Білецький В. Громадські організації та їх роль у житті суспільства/ В. Білецький // Схід. - 1997. - № 8. - С. 16 - 19.
2. Конституція України прийнята 28 червня 1996 року - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року N 435-IV - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/>
7. Cigler A. J. Interest Group Politics / A. J. Cigler, B. A. Loomis (eds).- Washington, D.C.: CQ Press, 1998. - P. 148 - 152.
8. Rich A. Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise/A. Rich. - Ph.D.Dissertation, Yale University, 1999. - 255p.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВІРНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КУБОЮ

Ланцева Катерина В'ячеславівна, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ *Лов Як О.О.*

Договірною-правова база між Україною та Кубою нараховує 59 документів, які забезпечують правове поле для розбудови всього спектру двосторонніх відносин, у т.ч. на рівні центральних органів законодавчої та виконавчої влади, областей України та провінцій Куби (Волинська область та провінція Шінардель-Ріо, Одеська область та провінція Матансас), міських влад Києва та Гавани. Серед основних двосторонніх документів слід навести Протокол про співробітництво між МЗС, угоди про торговельно-економічне, наукове співробітництво, сприяння та взаємний захист інвестицій, повітряне сполучення, про умови взаємних поїздок громадян, боротьбу з митними порушеннями, про співробітництво в галузях культури та освіти, охорони здоров'я, туризму, фізкультури та спорту тощо.

Посольство України спільно з кубинською стороною здійснило роботу для підготовки до підписання у ході державного візиту Президента України у жовтні 2011 р. 6 двосторонніх угод.

Серед них два важливих документа у транспортній галузі: Меморандум про взаєморозуміння щодо визнання дипломів моряків та Протокол про співробітництво між Міністерством інфраструктури України та Міністерством транспорту Куби, які тривалий час опрацьовувалися сторонами. Важливим документом в контексті налагодження практичної українсько-кубинського співпраці у галузі спорту та фізичної культури стала Програма співробітництва в сфері фізичної культури і спорту між Державною службою молоді та спорту України і Національним інститутом спорту, фізичного виховання і відпочинку Республіки Куба на 2012-2013 роки. Першочергові заходи з розвитку співробітництва в галузі освіти і науки на 2011-2014 роки передбачені відповідним меморандумом між Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України та Міністерством вищої освіти Куби. З метою узгодження дій для майбутнього розвитку співробітництва в галузі експертизи, реєстрації та контролю якості лікарських препаратів, вакцин та імунобіологічних препаратів укладено Меморандум про взаєморозуміння між Державним експертним Центром МОЗ України та Державним Центром по контролю за якістю медичних препаратів МОЗ Куби. Документом передбачається обмін досвідом з удосконалення процедури експертизи досліджень лікарських засобів, обмін документами, що регулюють діяльність з реєстрації лікарських засобів. Завдяки підписанню Установчої угоди між Торгово-промисловою палатою України та Торговою палатою Куби створено канали зв'язку та активізації діяльності підприємницьких кубинсько-українських асоціацій, що сприятиме налагодженню прямих контактів між її членами та слугуватиме поживленню двосторонніх економічних відносин.

Важливого значення у двосторонніх відносинах між Україною та Кубою набуває правова допомога. Правова допомога охоплює виконання процесуальних дій, що передбачені законодавством договірних сторін, зокрема допит сторін, обвинувачених та підсудних, потерпілих, свідків, експертів, проведення експертиз, судового огляду, передачу речових доказів, порушення кримінального переслідування та видачу осіб, які скоїли злочини, визнання та виконання судових рішень у цивільних справах та в кримінальних справах в частині відшкодування шкоди, вручення та пересилання документів, надання на прохання відомостей про судимість обвинувачених.

На опрацюванні сторін перебувають проекти:

- Угоди про взаємне визнання реєстрації лікарських засобів;
- Угоди про надання медичного обслуговування між Міністерством охорони здоров'я України та організацією «Кубинські медичні послуги»;
- Договору про надання медичної педіатричної допомоги пацієнтам, постраждалим від Чорнобильської аварії між Міністерством охорони здоров'я України та організацією «Кубинські медичні послуги»;

- Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Республіки Куба про співробітництво у сфері охорони здоров'я;
 - Угоди про довгострокове співробітництво між Київським національним університетом ім. Т.Г.Шевченка та Гаванським університетом;
 - Довгострокової програми розвитку співробітництва у сфері сімейної медицини, швидкої допомоги, боротьби зі СНІДом та інфекційними захворюваннями, медичної статистики;
 - Протоколу щодо намірів між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Куби, а також Меморандуму між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Куби у боротьбі з транснаціональною злочинністю;
 - Угоди між Україною та Республікою Куба про передачу засуджених осіб;
 - Меморандуму між міністерством аграрної політики та харчових продуктів України та Міністерством сільського господарства Республіки Куби про співробітництво в галузі карантину рослин;
 - Меморандуму про розуміння між Державним агентством України з інвестицій та розвитку та Центром сприяння зовнішньої торгівлі та іноземним інвестиціям Республіки Куба;
 - Угоди про співробітництво між Національним банком України та Центральним банком Республіки Куба;
 - Угоди про співпрацю у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів та прекурсорів*.
- * - Договірною-правова база між Україною та Кубою//Електронний ресурс. Режим доступу: <http://cuba.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cu/legal-acts> - з екрану.

СПІВІДНОШЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗВЕРНЕННЯ ТА ПОЛОЖЕННЯ СТАТТІ 55 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Мазурчак Олег Володимирович, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

Слід звернути увагу на взаємнопроникний характер співвідношення права громадян на звернення та положень ст. 55 Конституції України. Так, ч. 5 ст. 55 Конституції України визначає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

В свою чергу, ч. 2 ст. 55 Конституції України закріплює право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

Не зважаючи на численні праці, присвячені інституту звернень у вітчизняному адміністративному праві, слід відмітити, що сьогодні відсутні дослідження стрижневого терміну цієї сфери: терміну «звернення», який енциклопедичні словники та словники наукової термінології тлумачать як слово чи сполучення слів, які використовуються для назви осіб або предметів, до яких звернена мова [2, с. 907], або як дію [3, с. 340]. В юридичних енциклопедичних словниках передбачається право громадян подавати індивідуальні та колективні «звернення» до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до посадових або службових осіб [4, с. 245]. Враховуючи досить широке тлумачення терміну «звернення», ми вважаємо за доцільне використовувати в законодавстві України термін «петиція».

Словники трактують термін «петиція» як колективне прохання у письмовій формі, звернене до влади [5, с. 455], як колективне клопотання [6, с. 115], як прохання, яке подають громадяни главі держави чи вищим органам державної влади [2, с. 992].

Юридичні енциклопедичні словники визначають слово «петиція» як колективне прохання, яке подається у письмовому вигляді до вищих органів державної влади [4, с. 229], а «правом петицій» називають право звернення до влади з письмовою вимогою, пропозицією, скаргою, на що влада зобов'язана реагувати в установленому порядку [4, с. 245].

Аналіз чинного законодавства України вказує на те, що в ньому відсутнє використання терміну «петиція», проте, відповідно до ст. 40 Конституції України, всі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові

звернення чи особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які повинні розглянути ці звернення та дати обґрунтовану відповідь у встановлений законодавством термін [1].

Відповідно до ч. 3 ст. 55 Конституції України, законодавець фактично використовує поняття петиція де вказується, що кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України, кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ або до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що законодавство України не містить такого терміну, як «петиція», а заміноє його терміном «звернення», що відображено у ст. 55 Конституції України. Проте, враховуючи прагнення мови законодавства до більш чітких і точних визначень, вважаємо за доцільне використання терміну «петиція».

Список використаних джерел:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Советский энциклопедический словарь / [гл. ред. А. М. Прохоров]. — 3-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1985. — 1600 с.
3. Російсько-український словник наукової термінології : суспільні науки / [уклад. Й. Ф. Андерш та ін.]. — К. : Наук. думка, 1994. — 600 с.
4. Энциклопедический юридический словарь / [под общ. ред. В. Е. Крутских]. — 2-е изд. — М. : ИНФРА-М, 1999. — 368 с.
5. Словарь русского языка / [под ред. Н. Ю. Шведовой]. — 14-е изд. — М. : Рус. яз., 1983. — 816 с.
6. Словарь русского языка : в 4 т. / [под ред. А. П. Евгеньевой]. — 3-е изд. — М. : Русский язык, 1985-1988. — Т. 3: П-Р. — 1987. — 752 с.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВИХ ПРАВОТВОРЧИХ АКТІВ

Марченко Артем Анатолійович, здобувач кафедри історії держави та права Національної академії внутрішніх справ

Можливість здійснення судової правотворчості в Україні жваво обговорюється у вітчизняній юридичній літературі. Проте, на жаль, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» [1] 2010 р. не наділив вищі судові інстанції чіткими правотворчими повноваженнями, а його автори не визначили чіткого ставлення стосовно судових правотворчих актів.

Адже саме судові правотворчі акти є результатами судової правотворчості. Поняття «правотворчі акти» є родовим щодо поняття «судових правотворчих актів», і загальні ознаки правотворчих актів притаманні судовим правотворчим актам. Притому вони володіють і специфічними видовими властивостями.

Розглядаючи судові правотворчі акти у значенні актів-документів, необхідно зазначити, що вони поряд із правозастосовними та інтерпретаційно-правовими актами є зовнішньо вираженими результатами відповідних типів юридичної діяльності судових органів та самостійними різновидами юридичних актів.

Загальними ознаками правотворчих актів - документів є вольовий характер, його зовнішнє вираження, спрямованість на породження юридичних наслідків. В той же час правотворчі акти характеризуються і тим, що вони приймаються лише спеціально-уповноваженими суб'єктами, завжди мають документальну форму, їх змістом є нормативно-правові приписи, які мають загальнообов'язковий та нормативний характер. Спеціальними ознаками судових правотворчих актів є їх прийняття уповноваженими судовими органами та оприлюднення в офіційних джерелах.

Таким чином, судовий правотворчий акт – це опублікований в офіційних виданнях результат волевиявлення спеціально уповноважених судових органів, що закріплює нормативно-правові приписи і має загальнообов'язковий характер.

Загальнообов'язковий характер судових правотворчих актів повинен фіксуватись у законодавстві. Наприклад, обов'язковість судових рішень відповідних судів впливає із законодавства таких правових систем

континентального права, як Албанія, Болгарія, Греція, Іспанія, Італія, Македонія, Німеччина, Польща, Португалія, Словенія, Хорватія, Чехія та ін.

Нормативно-правовий зміст судових правотворчих актів полягає у наявності в них загальних правил поведінки, що поширюють свою дію на невизначене коло осіб, а також не вичерпують дію фактом застосування.

В той же час, певні особливості судових правотворчих актів можна виявити за допомогою аналізу їх форми, змісту та структури. Судові правотворчі акти можуть набувати таких форм – судового нормативно-правового прецеденту та судового нормативно-правового акту.

Судові нормативно-правові прецеденти є результатами судової правотворчості, в яких фіксуються нормативно-правові приписи. Судові прецеденти, які містять правила-розуміння нормативних приписів, тобто виступають результатами правотлумачної діяльності судів, називаються у юридичній літературі судовими право тлумачними прецедентами [2, с. 13].

Судовий нормативно-правовий прецедент поряд із загальними рисами правотворчого акту володіє такими властивостями: приймається у процесуальній формі правосуддя – судочинства, носить казуальний характер, одночасно містить нормативно-правовий та індивідуальний припис, має складну структурну будову, поширює свою дію на наступні аналогічні справи.

Відтак, судовий нормативно-правовий прецедент – це оприлюднене в офіційних виданнях рішення суду у конкретній справі, що містить нормативно-правовий припис і поширює загальнообов'язковий характер в наступних аналогічних справах [3, с. 112-113].

Судові нормативно-правові акти є письмовими юридичними актами, що містять нормативно-правові приписи про організацію та порядок діяльності відповідних судових органів. Наприклад, Міжнародний Суд ООН, Суд Європейського Союзу, Європейський суд з прав людини, які функціонують на підставі прийнятих ними регламентів. В Україні прикладами судових нормативно-правових актів можуть бути регламент Конституційного суду, регламент Пленуму Верховного суду, положення про науково-консультативні ради при вищих судових інстанціях та ін.

Вищенаведені судові нормативно-правові акти переважно визначають внутрішні правила діяльності відповідних судових органів і, як правило, приймаються у формі регламентів, а тому їх можна назвати судовими регламентарними актами.

На підставі проведеного аналізу, в основу якого покладено загальнотеоретичну конструкцію правотворчого акту, до судових правотворчих актів можна віднести судовий нормативно-правовий прецедент та судовий нормативно-правовий акт, які є результатами судової правотворчості. Важливим є їх відмежування від інших судових актів, що не містять нормативно-правових приписів і не мають загальнообов'язкового характеру. Значимим є і формування технології прийняття таких судових правотворчих актів та її закріплення у законодавстві України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про судочестві та статус суддів» від 7 липня 2010 року № 2453-VI // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>

1. Луць Л.А. Перспективи становлення судового прецеденту як джерела права України / Л.А. Луць // Вісник центру суддівський студій. – 2006. – № 6. – С. 9–15

3. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К. : Реферат, 2007. – 640 с.

ВИЗНАННЯ НЕЗАКОННИМИ АКТИВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК САНКЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Іванова Таїсія Михайлівна, здобувач кафедри теорії та історії держави і права Національної академії внутрішніх справ

Конституція України від 28 червня 1996 року[1], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року не лише наділяє органи місцевого самоврядування повноваженнями щодо вирішення питань місцевого значення, а також передбачає і відповідальність цих органів та їх посадових осіб за належний стан реалізації відповідних повноважень[2].

Однією з найдєвєших санкцій конституційно-правової вїдповїдальностї органїв мїсцевого самоврядування за неналежне виконання своїх повноважень є визнання незаконними прийнятих ними актїв та зупинення їх дїї.

Так, вїдповїдно до п. 4 ст. 59 Закону України «Про мїсьцеве самоврядування в Україні» вїд 21 травня 1997 року рїшення сїльської, селищної, мїської ради у п'ятиденний строк з моменту його прийняття може бути зупинено сїльським, селищним, мїським головою і внесено на повторний розгляд вїдповїдної ради з обрентуванням зауважень. Згїдно з п. 7 даної статтї Закону у разї незгоди сїльського, селищного, мїського голови (голови районної у мїстї ради) з рїшенням виконавчого комїтету ради він може зупинити дїю цього рїшення своїм розпорядженням і внести це питання на розгляд вїдповїдної ради. Також п. 9 ст. 59 Закону України «Про мїсьцеве самоврядування в Україні» передбачено, що рїшення виконавчого комїтету ради з питань, вїднесених до власної компетенції виконавчих органїв ради, можуть бути скасовані вїдповїдною радою.

Отже, вїдповїдно до ч. 2 ст. 144 Конституції України та п. 10 ст. 59 Закону України «Про мїсьцеве самоврядування в Україні» акти органїв і посадових осїб мїсцевого самоврядування з мотивїв їхньої невїдповїдностї Конституції або законом України визнаються незаконними в судовому порядку.

У Законї України «Про органи самоорганїзації населення» встановлено, що рїшення органу самоорганїзації населення, що не вїдповїдають чинному законодавству або прийнятї з питань, не вїднесених до його повноважень, зупиняються вїдповїдною сїльською, селищною, мїською, районною у мїстї радою з одночасним зверненням до суду про скасування такого рїшення.

Важливою гарантїєю реалїзації конституційного принципу вїдповїдальностї органїв мїсцевого самоврядування та держави в цїлому за свою дїяльность перед людиною є передбачене ст. 55 Конституції України право кожного оскаржувати в судї рїшення, дїї чи бездїяльность органїв державної влади, органїв мїсцевого самоврядування, посадових і службових осїб.

Варто зазначити, що в лїтературї зупинення та скасування актїв переважно розглядалося як мїра конституційної вїдповїдальностї або як самостїйний вид вїдповїдальностї. Так, С.А. Авак'ян пише, що скасування акта одного органу нїшим означає, що акт був незаконним або недоцїльним. Скасування є оцїнка дїяльностї органу, який прийняв акт. Це мїра державного примусу, що характеризує її як санкцію [3, с. 35].

На думку Батанова О.В., їнститут вїдповїдальностї в мїсьцевому самоврядуванні вїдається одним їз найменш визначених з погляду його юридичного змїсту й конкретностї термїнологїї, яка використовується у вїдповїдних нормах [4, с. 34].

Отже, конституційно-правова вїдповїдальность є видом державно-примусових заходїв, але не єдиним. Це зумовлюється передусїм тим, що держава у процесї здїйснення правового регулювання передбачає рїзноманїтні цїлі, тому заходи державно-владного примусу їснують поза юридичною вїдповїдальностю. Наприклад, запобїжні заходи застосовуються для припинення протиправних дїї, позбавлення можливостей доведення їх до завершальної стадїї [5, с. 614-615].

Скасування, зупинення дїї неконституційного акта органїв мїсцевого самоврядування є мїрою конституційної вїдповїдальностї, що, своєю чергою, не виключає можливостї притягнення правопорушника до юридичної вїдповїдальностї, проте законодавствї вїдсутній механїзм, який регулює питання притягнення депутатїв мїських рад, в разї прийняття ними незаконного рїшення. Тому розглядаючи означену санкцію як мїру державно-правової вїдповїдальностї, слїд зауважити, що в цьому випадку виникає лише негативний наслідок для депутатїв мїських рад у виглядї приниження авторитету органу, який прийняв указане рїшення, а систематичне скасування актїв певного органу мїсцевого самоврядування дає право стверджувати про неналежне виконання ним своїх повноважень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України \ Верховна Рада України: Офїц. вид. – К.: Парламентське вид – во, 2006. – 160 с.
2. Закон України “Про мїсьцеве самоврядування України” // [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Авак'ян С.А. Санкції в Советском государственном праве // Советское государство и право. – 1973. – №11. – 34-35 с.

4. Батанов О.В. Санкції в муніципальному праві України: питання теорії та практики // Часопис Київського університету права. – 2002. – № 4. – С. 34-42

5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. – Харків: еспада, 2009. – 752 с.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВІДКЛИКАННЯ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стопченко Максим Іванович, здобувач кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ *Калиновський Б.В.*

В сучасному світі відбуваються тенденції зростання політико-правового значення посади спікера парламенту. Не стоїть осторонь проблема конституційно-правового закріплення статусу Голови Верховної Ради України як «другої особи» держави. Опрацювавши законодавство та практичні матеріали діяльності Голови Верховної Ради України, слід зауважити, що він не є суто «адміністративним» керівником, спікер не є цілковито залежним від парламенту та парламентських фракцій. Він являє собою самостійну, реальну та значущу політичну фігуру.

Практика парламентської діяльності, яка склалася в Україні упродовж останніх років, демонструє неусталеність правового статусу голови українського парламенту, що зумовлює необхідність розробки та здійснення продуманих і реалістичних пропозицій щодо посилення ролі та значення Голови Верховної Ради України, підвищення його реальної участі у формуванні та здійсненні не лише власне парламентської діяльності, але й державної політики загалом. Це, у свою чергу, зумовлює проведення комплексного аналізу призначення та відкликання Голови Верховної Ради України, що є важливою гарантією його конституційно-правового статусу.

Статус голови Верховної Ради України закріплений в статті 88 Конституції України[1] та в статтях 74-78 Регламенту Верховної Ради України[2]. Конституція України закріпила, що Голова Верховної Ради України має такі повноваження: 1) веде засідання Верховної Ради України; 2) організовує підготовку питань до розгляду на засіданнях Верховної Ради України; 3) підписує акти, прийняті Верховною Радою України; 4) представляє Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав; 5) організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Також Конституція України містить пряме посилання, що Голова Верховної Ради України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому законом про регламент Верховної Ради України. Діючий регламент регулює переважно процесуальні питання здійснення конституційних повноважень. Так, стаття 74 визначає процедуру обрання Голови Верховної Ради України. Рішення щодо кандидатур на посаду Голови Верховної Ради України приймається шляхом відкритого поіменного голосування. Досить складне питання про спосіб голосування за кандидатуру Голови Верховної Ради України, підтвердженням чого стало дискусійне обговорення змін редакції ч. 5 статті 75 Регламенту Верховної Ради України, які проголосовані 6 листопада 2012 року все щодо способу голосування при обранні Голови Верховної Ради України. Після голосування оформляється відповідна постанова Верховної Ради, яку підписує обраний Голова Верховної Ради України.

На питання обрання спікера парламенту звернув увагу і Конституційний Суд України, який в своєму рішенні № 15-рп/2012 від 11 липня 2012 року зазначив, що положення частини шостої статті 75 «якщо бюлетені для таємного голосування одержали не менше двох третин народних депутатів від їх фактичної чисельності» є неконституційним, і відповідно втратило чинність.

Голова Верховної Ради України може бути в будь-який час відкликаний з посади Верховною Радою на його прохання, а також може бути відкликаний у зв'язку з незадовільною його роботою на цій посаді. Пропозиції про відкликання Верховною Радою Голови Верховної Ради України з посади (крім відкликання за його особистою письмовою заявою) можуть вноситися; 1) народними депутатами на підставі висновку відповідного комітету, у разі

відсторонення Голови Верховної Ради України від ведення пленарних засідань три і більше разів протягом однієї чергової сесії; 2) не менш як однією третиною народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради за їх підписами. У разі необхідності для збору чи перевірки інформації, що стосується питання відкликання з посади Голови Верховної Ради України, Верховна Рада створює тимчасову слідчу комісію без голосування про включення цього питання до порядку денного сесії.

Розгляд питання про відкликання Голови Верховної Ради України з посади за рішенням більшості народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради включається до порядку денного сесії Верховної Ради у визначений нею день, але не пізніше як на десятий день після включення цього питання до порядку денного сесії. Рішення Верховної Ради про відкликання Голови Верховної Ради України з посади приймається шляхом відкритого поіменного голосування більшістю народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради і оформляється постановою Верховної Ради.

Чинна нормативно-правова основа призначення та відкликання Голови Верховної Ради України дає підстави стверджувати, що основні механізми цього процесу закріплені як на Конституційному так і на законодавчому рівнях. Розвиток національного парламентаризму показує, що є необхідність удосконалення окремих аспектів діяльності Верховної Ради України, особливо з розріз інтеграції до Європейського Союзу і імплементації її цінностей.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : науково-практичний коментар / [В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баудін та ін. ; ред. кол. : В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевої та ін.]. – Харків : Право ; К. : Ін Юре, 2003. – 808 с.
2. Про Регламент Верховної Ради України. Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI // Офіційний вісник України. – 2010. №12. – Ст. 365. Закон України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України» від 08 жовтня 2010 року № 2704-VI. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. № 10. – Ст. 64.

ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Скрипнюк Анна Василівна, здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Прокуратура України становить єдину систему, на яку відповідно до Конституції України та Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. покладуються такі функції: підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [1]. Організація, засади та порядок діяльності прокуратури здійснюється на принципах державної служби. Відповідно до Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р., державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів [2]. Відповідно служба в органах прокуратури як спеціальний вид державної служби – це діяльність працівників органів прокуратури з реалізації повноважень з нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності.

Як і інша державна служба, служба в органах прокуратури будується на принципах і умовах, встановлених законодавством про державну службу з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. Органи прокуратури України:

1) становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим;

2) здійснюють свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних на території республіки законів, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів;

3) захищають у межах своєї компетенції права і свободи громадян на засадах їх рівності перед законом, незалежно від національного чи соціального походження, мови, освіти, ставлення до релігії, політичних переконань, службового чи майнового стану та інших ознак;

4) вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення;

5) діють гласно, інформують державні органи влади, громадськість про стан законності та заходи щодо її зміцнення.

Працівники прокуратури не можуть належати до будь-яких політичних партій чи рухів [1]. До основ служби в органах прокуратури, що характеризують її сутність, відносяться такі елементи, як: правове становище працівників органів прокуратури, зарахування на службу, умови служби, а також припинення служби.

Правовий статус працівників органів прокуратури визначається сукупністю прав, свобод, обов'язків, обмежень, заборон, встановлених законодавством та гарантованих державою.

При здійсненні прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів прокурор має право:

1) безперешкодно за посвідченням, що підтверджує займану посаду, входить у приміщення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, військових частин, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності без особливих перепусток, де такі запроваджено;

2) витребувати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних підприємств, установ та організацій рішення, розпорядження, інструкції, накази та інші акти і документи, одержувати інформацію про стан законності і заходи щодо її забезпечення, мати доступ до відповідних інформаційних баз даних державних органів;

3) вимагати від керівників та колегіальних органів проведення перевірок, ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз;

4) мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, у тому числі за письмовою вимогою, і таких, що містять комерційну таємницю або інформацію з обмеженим доступом. Письмово вимагати подання в прокуратуру у визначений ним розумний строк зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок, у тому числі щодо операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних з перевіркою. Отримання від банків інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється у порядку та обсязі, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність»;

5) отримувати від посадових та службових осіб і громадян усні або письмові пояснення, в тому числі шляхом виклику відповідної особи до органу прокуратури.

При виявленні порушень закону прокурор у межах своєї компетенції має право:

1) вносити подання;

2) у встановленому законом порядку ініціювати притягнення особи до дисциплінарної, адміністративної відповідальності, складати протокол про адміністративне правопорушення та починати досудове розслідування;

3) звертатися до суду в передбачених законом випадках [1].

До основних обов'язків працівників органів прокуратури відносяться дотримання Конституції України та інших законів; сумлінне виконання

посадових обов'язків; дотримання правил внутрішнього розпорядку; збереження державної таємниці; виконання наказів, розпоряджень і вказівок вищестоящих керівників.

Список використаних джерел:

1. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
2. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

РЕАЛІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТРАНСГЕНДЕРІВ В УКРАЇНІ: ТРАНСОФОБІЯ ЧИ ТОЛЕРАНІСТЬ?

Бреус Сергій Михайлович, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Камінська Н.В.*

На сьогоднішній день право вже не існує як самоцінність. Воно реально починає функціонувати не тільки для групи людей, але й для конкретного індивіда, тому, по можливості, повинно регулювати всю біосоціальну сферу людської діяльності, не забуваючи при цьому про існування досить «непопулярної» сфери трансгендерного життя. Саме тому рівень соціального розвитку держави насамперед визначається наскільки вона формально та реально захищає найбільш слабші групи населення.

Більшість людей, які юридично визначені як чоловік чи жінка, відповідно володіють чоловічою чи жіночою гендерною ідентичністю. Однак трансгендери не розвивають таку відповідну гендерну ідентичність і можуть прагнути змінити свій правовий, соціальний та біологічний статус - чи окремі його аспекти - для того, щоб відповідати своїй власній гендерної ідентичності. Зміна фізичного (біологічного) вигляду або функцій за допомогою одягу, медичних, хірургічних або інших засобів найчастіше стає частиною особистого гендерного досвіду трансгендерів.

Експерти стверджують, що українське законодавство відповідає вимогам міжнародних стандартів з даних питань. Єдиною хвибою, на їхню думку, є тільки відсутність верхньої межі віку, з якої заборонено змінювати стать [1]. Важко погодитися з даною точкою зору, тому що наявним є відсутність системного підходу, забюрократизованість процедури, не адаптованість сімейного законодавства, відсутність політичної волі можновладців у подолання стереотипів, які були ітучно сформовані радянською ідеологією та багато інших умов та причин, які гальмують розвиток прав та свобод трансгендерів в Україні.

Право на гендерну ідентичність прямо не передбачено законодавством України, проте перелік особистих немайнових прав, які встановлені Конституцією, Цивільним кодексом України та іншим законодавством не є вичерпним (ч.3 ст.270 ЦК України).

Опосередковано Конституція України у статті 24 зазначає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Даним положенням українське законодавство декларує свою антидискримінаційну спрямованість. Логічним продовженням конституційних положень є норми Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

Поряд з цим, згідно зі ст.51, Основ законодавства України про охорону здоров'я, на прохання пацієнта відповідно до медико-біологічних і соціально-психологічних показань, які встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, йому може бути проведено шляхом медичного втручання в закладах охорони здоров'я зміну (корекцію) його статевий належності [2].

Особі, якій було здійснено зміну статевої належності, видається медичне свідоцтво, на підставі якого надалі вирішується питання про відповідні зміни в її правовому статусі [2].

Яскравим вітчизняним підзаконним актом, який конкретизує Основи законодавства з охорони здоров'я є Порядок обстеження осіб, які потребують зміни (корекції) статевої приналежності затверджений Наказом Міністерства

охорони здоров'я України від 03.02.2011 року. Специфікою даного порядку є те, що після проведення хірургічної корекції Комісія видає пацієнту медичне свідоцтво про зміну (корекцію) статевої належності згідно з додатком, яке є підставою для внесення змін в актовий запис про народження цієї особи і видачі нового свідоцтва про народження з подальшою зміною відповідних документів про особу [3].

Тобто законодавець з одного боку визнав існування трансгендерів та дав їм шанс на повноцінну реалізацію їх потреб, а з іншого обмежив право особи на індивідуальність та особисту недоторканість – адже усвідомлення собою своєї статі не є одночасним бажанням піддавати себе будь-яким медико-хірургічним втручанням.

Громадська думка також стоїть не на боці трансгендерів. Їх вважають психічнохворими, «ненормальними», через відсутність інформації побутують негативні уявлення і стереотипи, що доходять до трансфобії.

Важливою проблемою трансгендерів в Україні полягає в тому, що на сьогодні у них відсутня реальна можливість звернутися за допомогою і підтримкою - відсутні соціальні, медичні та врешті решт правові інститути, громадські організації, що реально б захищали інтереси трансгендерів [4].

Отже, Українська держава повинна нарешті визначити правові гендерні стандарти, як реальну умови розвитку українського суспільства, трансформуватися з посттоталітарного соціуму в демократичний, а це стане важливим кроком у її самореалізації та руху до європейської родини демократичних принципів та ідеалів.

Список використаних джерел:

1. Держава змушує транссексуалів змінювати стать / Інтернет портал «Коментарии» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comments.ua/life/238459-gosudarstvo-zastavlyayet.html>
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №40 – Ст.19
3. Порядок обмеження осіб, які потребують зміни (корекції) статевої належності: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 03 лютого 2011 року / Офіційний вісник України – 2011. – №17 – Ст. 25
4. Ситуація трансгендерів в Україні: отчет по исследованию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://insight-ukraine.org.ua/media/TRP_report.pdf

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Середа Анна Петрівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Конституція України закріпила дві системи влади на місцях: місцеві державні адміністрації та місцеве самоврядування, але це різні за своєю юридичною природою системи місцевої влади, тому що місцеві державні адміністрації є органами виконавчої влади, а місцеве самоврядування – це публічна влада територіальних громад. Від взаємовідносин між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування залежить розбудова

української демократичної держави. Крім того, встановлення межі здійснення функцій та повноважень місцевих державних адміністрацій та місцевого самоврядування повинно проходити виключно в правовому полі, як на державному, так і на місцевому рівні.

Питання взаємодії вказаних органів влади досліджували такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як В. Борденюк, О.Бориславська, Д.Голосніченко, В. Дерещ, О. Домбровський, О. Іщенко, В. Кравченко, В. Малиновський, О. Павлов, В. Приходько, О. Прієшкіна, М. Пухтинський, А. Толстоухов, В. Семенюк, Х. Алдерфер та багато ін.

З прийняттям Конституції України та законів «Про місцеве самоврядування в Україні» [1] і «Про місцеві державні адміністрації» [2], взаємовідносини між системами публічної влади на місцях отримали досить міцну правову основу. Однак проблема оптимізації взаємовідносин між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування досі є відкритою. Безперечно, головна причина проблем, що постає у взаємовідносинах місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, полягає у недосконалості чинного законодавства України, що регулює їх діяльність. Це досить яскраво ілюструє аналіз норм вищезазначених законів в частині, якою визначаються повноваження органів місцевого самоврядування та державних адміністрацій. Неважко помітити, що

багато повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій збігається, що призводить до виникнення конфліктів між ними через різне розуміння меж здійснення функцій та повноважень.

Такі проблеми постають у відносинах між районними державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування сіл, селищ і міст (районного підпорядкування), районними радами; між обласними державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування міст (обласного підпорядкування) і обласними радами [3, с. 48]. Підвищення ефективності діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування не може бути досягнуто без створення якісної правової основи їх функціонування. Саме на законодавчому рівні має бути закріплено механізм взаємовідносин між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, процедури передачі й реалізації делегованих повноважень. Розмежування повноважень на місцевому рівні слід здійснювати у спосіб визначення переліку сфер суспільного життя, які доцільно віднести до компетенції місцевого самоврядування, залишивши вирішення інших питань за місцевими держадміністраціями. Крім виключних повноважень кожної зі сторін, слід обов'язково виокремити й сфери спільної дії. До того ж слід виходити з принципу субсидиарності й намагатися передати у відання місцевого самоврядування максимально можливе коло справ підкріпивши його необхідною фінансовою основою.

Таким чином, аналіз теоретичних засад взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування показав, що на сьогодні необхідно чітко розмежувати статус цих органів на законодавчому рівні, адже дублювання функцій і повноважень призводить до неефективної діяльності обох суб'єктів управління. Пріоритетним напрямком має стати максимальне закріплення повноважень щодо розгляду питань місцевого значення за органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. (зі змінами, внесеними Законом України № 5498-17 від 05.01.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
2. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. (зі змінами та доповненнями внесеними Законом України №5067-17 від 01.01.2013 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №20-21. – Ст. 190.
3. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування // Право України. - 2002. - № 3. - С. 48 – 56.

УКРАЇНА – ЄС: ПРАВОВІ РЕФОРМИ

Телешун Ярослав Сергійович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ *Заяць Н.В.*

5 березня 2007 року почався складний процес переговорів між представниками України і Європейського Союзу щодо підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Протягом цих п'яти років був проведений великий пласт роботи, що засвідчив бажання України увійти до Європейської спільноти на рівні з іншими державами. Свідченням тому є цілий пакет законодавчих актів, Указів Президента України, заяв Прем'єр-міністра, профільних міністрів і Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо реалізації європейських стандартів в Україні спрямованих на формування єдиного політико – правового і економічного простору. Зокрема питання стандартів піднімалося на XVI саміті у Брюсселі 25 лютого 2013 року, де було ухвалено спільну заяву, що зобов'язує Україну вирішити низку питань для якнайскоршого підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі. І саме від ефективності виконання і реалізації Україною встановлених вимог залежить подальший розвиток відносин України та ЄС.

Європейський союз визначив такі вимоги до України, виконання яких передбачає підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Так, від України у ЄС очікують:

1. Виконання рекомендацій, визначених в остаточному звіті спостережної місії ОБСЄ/БДПІЛ щодо парламентських виборів в Україні;

2. Подолання зафіксованих недоліків у проведенні парламентських виборів в Україні 28 жовтня 2012 року;
3. Схвалення Виборчого кодексу України;
4. Забезпечення збалансованого доступу учасників виборів до засобів масової інформації;
5. Проведення повторних виборів в одномандатних виборчих округах, в яких не визначено переможця;
6. Вирішення питання політично вмотивованих вироків без зволікань;
7. Швидке виконання рішень Європейського суду з прав людини;
8. Виконання рекомендацій Ради Європи стосовно умов утримання та медичної допомоги особам, що перебувають під вартою;
9. Забезпечення належного впровадження нового Кримінального процесуального кодексу, нового законодавства з питань адвокатури та створення Національного превентивного механізму проти торгтур;
10. Перегляд у тісних консультаціях з Радою Європи/Венеціанською Комісією закону про прокуратуру;
11. Перегляд у тісних консультаціях з Радою Європи/Венеціанською Комісією Кримінального Кодексу України;
12. Перегляд у тісних консультаціях з Радою Європи/Венеціанською Комісією закону про «Вищу раду юстиції»;
13. Перегляд у тісних консультаціях з Радою Європи/Венеціанською Комісією закону про судоустрій та статус суддів;
14. Вжиття кроків у реформуванні міліції;
15. Реалізація конституційної реформи у відповідності до міжнародних стандартів;
16. Здійснення реформ, необхідних для підготовки до започаткування поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі;
17. Забезпечення ефективної боротьби з корупцією;
18. Здійснення реформи системи управління державними фінансами, включаючи розширення повноважень Рахункової палати;
19. Вжиття рішучих дій для покращення ділового та інвестиційного клімату.

Але перш ніж ініціювати проведення реформ в Україні, відповідно до зазначених вимог, важливо зрозуміти особливості політико-правових змін в країнах-членах ЄС, викликаних досить складним періодом, що в першу чергу пов'язано зі світовою фінансово-економічною кризою, по-друге дисбалансу між «старими» країнами-членами розвинутої півночі ЄС і так званими «новими» країнами-членами.

Так, на думку вітчизняних дослідників С.Телешуна, І.Рейтеровича, Ю.Сауха: «особливої актуальності для України, передусім в контексті підготовки до підписання договору про Асоціацію, виходячи з аналізу системних політико-правових реформ в Європейському Союзі, набуває необхідність реалізації наступних реформістських кроків:

1. Скорочення бюджетного дефіциту та структурних боргів;
2. Стимулювання конкуренції на всіх рівнях публічної влади;
3. Задоволення зростаючих потреб громадян відносно виплати та фінансування програм соціального характеру, які реалізуються публічними адміністраціями;
4. Управління конфліктами з приводу перерозподілу усіх видів ресурсів шляхом виключення окремих соціальних та корпоративних груп впливу;
5. Підвищення професійного рівня спеціалістів у сфері управління публічними ресурсами;
6. Застосування демократичного імперативу відносно необхідності системної оцінки та прогнозування наслідків прийнятих владою законів та регламентуючих актів;
7. Створення адекватного реаліям та викликам соціального ліфта, здатного акумулювати усі види ресурсів, реформувати систему управління та втримувати її від політичної деградації;
8. Політична інтеграція політичної меншості в процес прийняття політико-адміністративних рішень та пов'язане з цим консенсусне управління конфліктами, що виникають внаслідок протистояння більшості».

Отже, можна зробити висновок, що важливим етапом в процесі розбудови України, як соціально-правової, європейської держави є: по-перше, виконання вимог поставлених перед Україною ЄС, по-друге аналіз

причин і наслідків політико-правових реформ в ЄС і їх можливий вплив на правову систему України. Це необхідно для того, щоб уникнути подібних проблем в майбутньому й стати конкурентними членом Європейської спільноти.

ІДЕЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПРАВОВІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Бирко Вікторія Олексіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Ідеал верховенства права став нині чи не найпопулярнішим у всьому світі. До нього постійно звертаються політичні діячі не лише Заходу, для якого верховенство права традиційно є однією з найвищих демократичних цінностей, а й Сходу, Півдня і Півночі. Він давно став найважливішою складовою міжнародно-правових актів, особливо присвячених правам і свободам людини та громадянина. Все частіше верховенство права як принцип фіксується у національних конституціях і законах, ним активно оперують міжнародні та національні суди.

Не залишилася осторонь цієї безпрецедентної підтримки верховенства права й Україна. На його адресу лунають панегірики із вуст державних і політичних діячів України, без нього не обходиться жодна програма численних політичних партій, термін «верховенство права» широко використовується в законодавчій практиці, в рішеннях Конституційного Суду України.

Поняття «верховенство права» увійшло в обіг національної юриспруденції із прийняттям Конституції України 1996 року. Отже, це явище є відносно новим для України, хоча і має давню історію.

Принцип верховенства права все активніше проникає до правової системи України, однак на цьому шляху він стикається із різноманітними труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. По-перше, в національному праворозумінні продовжує домінувати позитивістський підхід. По-друге, в українській юридичній практиці та юридичній науці відсутнє його єдине (спільне) розуміння. Причому діапазон думок тут надзвичайно широкий - від ототожнення принципу верховенства права з традиційним для колишнього радянського правознавства принципом верховенства закону (англійське словосполучення *rule of law*, як відомо, іноді не зовсім коректно перекладають як «верховенство закону») до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості й розуму.

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права - це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість - одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності виненому правопорушенню.

У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, шлях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення.

Таким чином, аналізуючи проблему розуміння сутності принципу верховенства права, враховуючи відсутність єдиного визначення та неоднозначність характеристики цього явища, вважаємо за доцільне звернутися до його гносеологічних характеристик, а саме:

- необхідно розрізняти право і закон;
- право слід розглядати як соціальний феномен, пов'язаний із такими категоріями як справедливість, свобода, рівність, гуманізм;
- право має розглядатися у нерозривному зв'язку із правами людини.

Принцип верховенства права полягає в забезпеченні балансу інтересів у відносинах індивідів, індивіда з суспільством, громадянина з державою на підставі правових норм.

Отже, верховенство права - самостійний соціальний феномен, який базується на провідних ідеях наукової юридичної думки і досягненнях юридичної практики та визначає умови життєдіяльності суспільства, розвитку держави та її інституцій, забезпечення прав і свобод людини.

Слід пам'ятати, що принцип верховенства права має: по-перше, фундаментальний характер оскільки він є основою правової системи демократичного суспільства, і поширюється на всі правовідносини; по-друге, прикладний характер, який полягає у виробленні та впровадженні практичних рекомендацій у діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Список використаних джерел:

1. Головатий С. Книга третя. Верховенство права: український досвід. - К, «Фенікс», 2006. - С. 145-2.
2. Правова система України: історія стан та перспективи: у 5 т. - Х.: Право, 2008. - Т.1. - С. 148.
3. Козюбра М.І. Верховенство права // Законодавчий бюлетень, 2005. - С. 5.
4. Ткачук П. Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції // Вісник Конституційного Суду України, 2005. - № 5. - С. 9.
5. Козюбра М.І. Верховенство права // Законодавчий бюлетень. - №5 - 2005. - С. 5-6.
6. Правова система України: історія стан та перспективи: у 5 т. - Х.: Право, 2008. - Т.1. - С. 151.
7. Алдан Т.Р.С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права / Пер. з англ. Р.Семківа. - К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. - С. 71.
8. Козюбра М.І. Принцип верховенства права у конституційному правосудді // Закон і бізнес. - №17-2000.-С.10.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПІДВАЛИНА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Баціца Роман Олександрович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Густовім Ж.М.*

Оскільки Україна стає на шлях Євроінтеграції, то питання дотримання «верховенства права» постає в новому світлі. Країні Європейського Союзу є, в деякій мірі, взірцями виконання та дотримання цього принципу, тому й Україна повинна відповідати цим стандартам. Особливо жорстко це питання постає в судовій системі нашої країни. Не досконале дотримання, а іноді навіть не знання сутності «верховенства права» призводить до казусів у судовій практиці, тому доцільним було б розглянути проблеми українського судочинства, а саме чому цей принцип не дотримується.

Визнання верховенства права основою державного і суспільного ладу остаточно відбулося і нормативно було оформлено в 1996 р. із прийняттям Конституції України, у статті 8 якої цей фундаментальний принцип існування сучасного людства було визнано таким, що діє (підлягає застосуванню у всіх сферах правовідносин) в Українській державі.

Разом з тим слід визнати, що принцип верховенства права для національної правової культури ще новий і тому не усіма сприймається як загальнообов'язкова норма, в тому числі у сфері судового правозастосування. Так, якщо в системі цінностей країн ЄС основоположними засадами є особа, честь, гідність, порядок, нормативність, суспільне благо, то вітчизняна правосвідомість і дотепер має ознаки державоцентризму (пріоритету обов'язків особи перед її правами в державі).

Оцінка стану реалізації верховенства права у сфері судового правозастосування — це досить складний процес, оскільки необхідно вивчити дотримання широкого комплексу критеріїв, які складають сучасний зміст цього принципу.

Разом з тим, забезпечити застосування верховенства права в діяльності судової влади є найважливішим завданням у формуванні правової демократичної Української держави. Це пояснюється тим, що суди виконують функцію арбітра між суспільством та державою, окремими приватними особами, гарантують обгрунтованість і правомірність допущення примусового обмеження фізичних свобод особи, збалансовують владні повноваження законодавчої та виконавчої державної влади.

На юридичну непередбачуваність судових рішень в Україні (крім стану колізійності та складності законодавства, недостатніх гарантій матеріального і соціального забезпечення суддів, їх чимале навантаження з розгляду судових справ) впливає чинник несприйняття політичними інститутами української влади самостійності судової влади, оскільки протягом тривалого радянського періоду було сформовано уявлення про суд як інструмент в реалізації ідеології держави, а не правозахисну неупереджену інституцію.

На формальному (законодавчому) рівні в Україні поки ще не сформовано умов для того, щоб судді у своїй професійній діяльності могли вільно керуватися верховенством права, зокрема в цивільних, кримінальних, господарських справах. Адже цей принцип навіть не зазначено у ч. 3 ст. 129 Конституції засадою судочинства в Україні. Закріплюється лише обов'язок суддів здійснювати правосуддя виключно на основі закону (принцип законності у діяльності судів).

Перепоною на шляху до повного дотримання суддями у своїй професійній діяльності засади верховенства права є, насамперед, незадовільні гарантії їх належного матеріального забезпечення, які не відповідають складним психологічним умовам інтенсивності виконання ними службових обов'язків тощо.

Судовому захисту прав і свобод громадян, прав та законних інтересів юридичних осіб на основі верховенства права стоїть на заваді також недосконалість чинного процесуального законодавства.

Зазначені та багато інших чинників, у тому числі зовнішніх (наприклад, відсутність реформ, репресивна спрямованість діяльності суміжних державно-правових інститутів — прокуратури, органів дізнання і досудового слідства, пенітенціарних установ) зумовлюють значні труднощі в утвердженні верховенства права в діяльності судової влади.

Однак чи не найважливішою проблемою, яка заважає наближенню діяльності судової влади до відповідності критеріям ідеального поняття «верховенство права» (не враховуючи морально-етичні вади окремих представників суддівського корпусу) є поки що низький рівень правосвідомості та правової культури самого населення, перебування України на ранньому етапі формування громадянського суспільства, загалом.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАГАЛЬНИХ ЗАСАД КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ

Алієва Гусейн азіз Огли, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Наразі виникла необхідність утвердження верховенства права та законності як загальних засад в Українській державі. Принцип верховенства права є обов'язковою ознакою правової держави, якою себе позиціонує Україна. А тому реалізація в Україні цього принципу стає останнім часом однією з нагальних проблем вітчизняної юриспруденції.

Кожна держава здійснює свою діяльність за певними усталеними принципами. Вони можуть бути різними — від жорстоких, які властиві тоталітарним державам, до справедливих — які є ознакою демократичної держави. Адже, «принципи права — це провідні засади, ідеї права, які в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість

правового регулювання. Вони зумовлені об'єктивними закономірностями існування і розвитку людини, суспільства «... У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Тому принципи права можна назвати стрижнем правової матерії» [4, с.142].

Одним з таких базових принципів є принцип верховенства права.

Основне призначення принципу верховенства права полягає в забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. Ідея rule of law з самого початку свого становлення була спрямована проти тиранії і свавілля монархічних режимів та авторитаризму, які часто використовували формальний закон для досягнення антиправових цілей. Її метою було «зв'язати» державну владу правом, встановивши надійний правовий заслін її необгрунтованому втручанню у життя людей, створивши необхідні правові механізми для реалізації та захисту прав і свобод людини.

В Україні принцип верховенства права закріплений у ст. 8 чинної Конституції України, де зазначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права, але основний закон не містить його чіткого визначення, саме тому цей факт став поштовхом до здійснення тлумачення «верховенства права» Конституційним Судом України – єдиним органом конституційної юрисдикції. У Рішенні № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року зазначено: «верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у законі, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності».

Отже, орган Конституційної юрисдикції наголошує, що верховенство права – це «панування права в суспільстві» і не передбачає його отождолення із законом, адже не кожен закон є правовим (справедливим). Далі він характеризує верховенство права, пов'язуючи його з ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Він вважає, що справедливість, свобода, рівність є тими загальнолюдськими цінностями, без яких не можливе повноцінне людське існування та розвиток. Принцип верховенства права означає, що не держава утворює право, а право є умовою існування держави. Антиподом верховенства права є свавілля, яке призводить не тільки до порушення основних прав та інтересів громадян, але й до неможливості існування в такому просторі правових інститутів. Отже, держава, в особі уповноважених органів, обмежена не тільки створеним нею законодавством, але й правом, яке існує незалежно від її розсуду – природним правом, або природними правами кожної людини.

Однією з головних рис верховенства права в державі є, безумовно, справедлива і чесна судова система. Справедливість і прозорість, об'єктивність в ухваленні судових рішень є важливим елементом, який дозволяє захищати інтереси суб'єктів.

Верховенство права - самостійний соціальний феномен, який базується на провідних ідеях наукової юридичної думки і досягненнях юридичної практики та визначає умови життєдіяльності суспільства, розвитку держави та її інституцій, забезпечення прав і свобод людини.

Отже, принцип верховенства права має: по-перше, фундаментальний характер оскільки він є основою правової системи демократичного суспільства, і поширюється на всі правовідносини; по-друге, прикладний характер, який полягає у виробленні та впровадженні практичних рекомендацій у діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб; є провідним елементом загальних засад конституційного ладу будь-якої сучасної демократичної, правової держави. Він являє собою похідну всіх загальних засад права; як ціннісний сплав ідей справедливості, рівності, свободи і гуманізму. Верховенство права формує образ правової системи і визначає ті умови, що дозволяють перетворити цей образ на реальність.

Список використаних джерел:

1. Головатий С. Книга третя. Верховенство права: український досвід. - К, «Фенікс», 2006. - 1452с.
2. Правова система України: історія стан та перспективи: у 5 т. - Х.: Право, 2008. - Т.1. - . 148с.
3. Козюбра М.І. Верховенство права // Законодавчий бюлетень, 2005. - С. 5.
5. Качук П. Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції // Вісник Конституційного Суду України, 2005. - № 5. - С. 94-99.
5. Козюбра М.І. Верховенство права // Законодавчий бюлетень, 2005. - С. 5-6.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Воробей Віта Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Розвиток України як правової держави неможливий без ефективної діяльності судової гілки влади. Пріоритетна роль у відповідальній і непростій місії здійснення правосуддя вже багато років належить Верховному Суду України. Історія його діяльності - це процес затвердження однієї з вищих цінностей українського народу – справедливості.

Згідно з Конституцією України, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. [1, ст.124.] А це означає, що судовому захисту підлягають усі права, свободи та обов'язки громадян, а також те, що всі суспільні відносини, врегульовані нормами права, у разі виникнення спору можуть бути предметом судового розгляду. Завданням є аналіз нормативно правових актів які регулюють здійснення судочинства в Україні, а уже з'ясування стану та перспектив розвитку судової влади в Україні –це і є мета даної роботи.

Концепція судово-правової реформи 1992 року започаткувала судову реформу та відіграла важливу роль у становленні в Україні незалежної судової гілки влади в рамках системи поділу влади в демократичному суспільстві.

Важливою подією, яка сприяла незалежності судової системи, стало прийняття Конституції України, що, зокрема, встановила принципи побудови системи судів загальної юрисдикції, основними з яких є територіальність і спеціалізація.

Черговими кроками у реформуванні судової влади стали «мала судова реформа» 2001 року та прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у 2010 році. Верховна Рада України у 2012 році, прислухаючись до пропозицій суддівського співтовариства та рекомендацій міжнародних організацій, почала удосконалювати норми чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів» з метою зміцнення правових гарантій незалежності суддів.

Так, в червні 2012 року Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій незалежності суддів». Позитивними положеннями цього закону є: зміна процедурних питань обрання суддів, спрямованість на спрощення процесу обрання суддів, а також запровадження можливості вчасного обрання судді до закінчення п'ятирічного строку його повноважень. Також важливим положенням вказаного Закону є заборона органам прокуратури ініціювати розгляд питань щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності або щодо звільнення їх із посад, якщо розгляд судової справи триває або не закінчилися строки оскарження судових рішень, установлені процесуальним законом. Однак, незалежно від змін які відбуваються в судовій системі нашої країни, зберігаються питання, які потребують свого вирішення. Такими питаннями є:

- визначення на законодавчому рівні органу (або посадової особи), що має право представляти судову владу загалом у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами і міжнародними організаціями.

- впровадження до чинного законодавства дієвих механізмів притягнення до відповідальності (в тому числі кримінальної) осіб, які перешкоджають здійснювати правосуддя та виявляють неповагу до суду.

Інституційна спроможність органів судової влади утверджувати незалежність, безсторонність та самостійність судів має забезпечуватися на декількох рівнях: правовому, економічному та соціальному. Гарантування незалежності суддів має відбуватися шляхом створення реальної економічної незалежності судової влади. Йдеться і про матеріально-технічне забезпечення судів, і про гідну оплату праці суддів та працівників апарату судів, і про створення достойних умов для учасників процесу.

Проблема фінансування судових органів за залишковим принципом існує усі роки існування сучасної української держави. Без її кардинального вирішення неможливо забезпечити належний рівень незалежності судової влади, обмеження зовнішнього впливу на процес правосуддя.

Якщо на практиці реалізовувати принципи положення про рівність законодавчої, виконавчої та судової гілок влади в демократичному суспільстві, то постає питання про необхідність надання судовій владі законодавчо закріпленої можливості самостійно звертатися до парламенту з пропозиціями щодо формування бюджету, судової системи або зі своїми зауваженнями до проекту бюджету, підготовленого виконавчою владою.

Існує необхідність надання на законодавчому рівні Раді суддів України права звернення до суду в інтересах правосуддя і з метою захисту незалежності суддів та права надання висновків щодо проектів законів, які стосуються судової системи, на предмет їх відповідності принципу незалежності суддів. Такі висновки повинні бути обов'язковими для урахування Верховною Радою України при прийнятті законів.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» внесені корективи у процедуру притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Деякі з новачків оцінюються експертами однозначно позитивно: направлення скарг на суддів до одного дисциплінарного органу – Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; удосконалення процедури дисциплінарного провадження; можливість оскарження рішення дисциплінарного органу до суду.

В той же час на практиці зберігається «паралельна» процедура притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності – звільнення суддів з посади за порушення присяги.

Існує багато зауважень до оновленого формулювання змісту присяги судді. Цей зміст гіпотетично дозволяє поставити питання про звільнення судді з посади як за дійсно грубі дисциплінарні порушення, так і за морально-етичні проступки судді. Практично відбулося змішування критеріїв для різних видів можливої відповідальності судді. Існує суттєва загроза маніпуляцій відносно суддів з боку осіб, які намагаються на них впливати.[4,ст.55.]

З прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів», рівень соціальних гарантій суддів знизився. Перш за все це відбулося у зв'язку зі змінами у порядку забезпечення суддів житлом. Раніше Законом України «Про статус суддів» було закріплено зобов'язання держави протягом шести місяців після обрання суддею забезпечити останнього благоустроєним житлом у вигляді окремої квартири чи будинку або службовим житлом за місцем знаходження суду згідно Порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.[3] Статтею 132 нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» також передбачено, що після призначення на посаду суддя, який потребує поліпшення житлових умов, забезпечується службовим житлом за місцем знаходження суду.

При цьому Законом не визначено, протягом якого строку та в якому порядку суддя, який потребує поліпшення житлових умов, забезпечується службовим житлом за місцем знаходження суду, та який орган реалізує таку гарантію. Вважаю, що надання житлових приміщень суддям, які потребують поліпшення житлових умов, є необхідним.

Однією із причин того що, судова влада не розвинена на високому рівні є –недовіра громадян. Підвищити довіру громадян до суду можливо за рахунок, як мінімум, припинення приниження авторитету судової влади чиновниками різних рівнів та політиками у ЗМІ, які навмисно нав'язують асоціювання штучних помилок у відправленні правосуддя певними суддями з діяльністю всієї судової влади, а також негідних моральних якостей випадкових для судової влади осіб з моральними якостями більшості суддів.[2]. Отже аналізуючи нормативно правові акти якими керується судова гілка влади можна відмітити що на даному етапі судочинство перебуває в стані формування відповідно до міжнародних стандартів. Особисто я вважаю що наша держава спроможна забезпечити на достатньо високому рівні судову владу тільки в тому випадку якщо забезпечить вирішення вище вказаних проблем .Судовій владі ще потрібно навчитися протистояти впливу та маніпуляціям з різних сторін, відкрити себе суспільству та побудувати партнерські взаємовідносини із засобами масової інформації та громадськими організаціями. Під час написання роботи застосовувались такі методи:формально-догматичний,соціологічний,конкретно-історичний та порівняльно-правовий.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06. 1996 року зі змінами та доповненнями станом на 12.06.2013.

2. Висновки за результатами проведення Моніторингу стану незалежності суддів в Україні - 2012, його обговорення на «круглому столі» та на засіданні Ради суддів України. Електронний ресурс: <http://court.gov.ua/969076/visnovki1/>

3. Закон України «Про статус суддів» від 15.12.1992 № 2862-ХІІ, що втратив чинність від 01.01.2012 року. [Електронний ресурс: <http://rada.gov.ua/>].

4. Закон України «Про суддоутвір і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI чинний, зі змінами та доповненнями станом на 28.07.2013 року. [Електронний ресурс: <http://rada.gov.ua/>].

РОЛЬ ТА МІСЦЕ НЕДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАПОБІГАННІ НАРКОМАНІЇ

Вербіцький Дмитро Михайлович, курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ

Існує багато поглядів на те, чому людина розпочинає вживати наркотичні засоби та психотропні речовини, проте якими б не були ці причини небезпека наркоманії ні в кого не викликає сумніву. Незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин здобуває все більшого розмаху, стає надзвичайно серйозним негативним соціальним фактором, що впливає на стан здоров'я і добробут окремих людей, розвиток суспільства в цілому тощо.

Пропорційно розповсюдженню наркоманії зростає й кількість злочинів, скоєних на їх основі, тому що крім загрози спустошення суспільного потенціалу, наркотичні засоби та психотропні речовини приводять до погіршення криміногенної ситуації у державі, створюючи порочне коло «наркотики – злочин».

Проте, на нашу думку, ефективність заходів щодо запобігання та протидії поширенню наркоманії залежить не тільки від правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, але й громадських організацій та благодійних фондів. Участь недержавних організацій у запобіганні наркоманії нормативно врегульована Концепцією реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2002–2010 роки [1] та Програмою реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003–2010 роки [2].

Окрім фінансової та інформаційної підтримки правоохоронних органів недержавними організаціями у зазначеній сфері, необхідний і громадський контроль за діяльністю останніх за допомогою громадських наглядових рад [3]. Метою створення та роботи таких структур є: забезпечення реалізації громадянами їх конституційного права на участь у процесі державного управління та налагодження постійного діалогу з усіма соціальними групами населення та об'єднаннями громадян; координація заходів, пов'язаних з проведенням консультацій з громадськістю з питань формування і проведення державної політики, водночас рада здійснює і зворотний зв'язок, зокрема, інформує громадськість про свою діяльність, ухвалені рішення і стан їх виконання.

На сьогодні різноманітних недержавних організацій в Україні створено багато (зокрема благодійних організацій – 1002; всеукраїнських молодіжних організацій – 186 [4]), проте дівість заходів, що ними вживаються, потребує суттєвого покращання та координації з боку держави. Головною метою діяльності державних та недержавних організацій, уповноважених вживати організаційних та практичних заходів щодо запобігання наркоманії у межах компетенції, має бути: формування в суспільстві несприятливого ставлення до наркоманії як явища та підвищення ефективності існуючого механізму боротьби з її розповсюдженням; створення цілісної системи діяльності державних та недержавних організацій у сфері запобігання наркоманії та превентивних заходів, які здійснюються на регіональному та національному рівнях.

Ми вважаємо, що громадські організації та благодійні фонди мають право на участь у таких заходах, як:

– членство в громадських наглядових радах при правоохоронних органах, які є консультативно-дорадчими органами, що створюються з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії наркоманії;

– зміцнення матеріально-технічної бази правоохоронних органів, які безпосередньо ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотиків, зокрема фінансування навчання та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів на базі відповідних відомств зарубіжних держав з метою вдосконалення професійних навичок та обміну передовим досвідом запобігання та протидії наркоманії;

– фінансування потреб наркологічних закладів у необхідному обладнанні з метою зміцнення матеріально-технічної бази, а також розбудови мережі територіальних наркологічних об'єднань, запровадження сучасних лікувально-реабілітаційних програм;

– розроблення різних видів зовнішньої реклами, в тому числі тиражування інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, плакатів, пам'яток) із застережливими написами та розміщення їх у громадських місцях (метрополітені, іншому міському та міжміському транспорті, на залізниці тощо), публікування у засобах масової інформації матеріалів на антинаркотичну тематику, проведення конкурсів на створення художніх творів антинаркоманійної спрямованості з метою формування у свідомості громадян негативного ставлення до вживання наркотичних засобів та психотропних речовин;

– створення та показ освітніх фільмів з проблем наркоманії та СНІДу;

– участь у проведенні наукових конференцій, симпозіумів, прес-конференцій з проблемних питань запобігання та протидії наркоманії;

– участь у межах компетенції в соціально-медичній реабілітації осіб, хворих на наркоманію;

– взаємодія з відповідними недержавними організаціями зарубіжних країн у сфері запобігання наркоманії у межах компетенції.

Усі зазначені заходи повинні проводитися з урахуванням поширеності незаконного вживання наркотичних засобів та психотропних речовин як у цілому в Україні, так і в окремих регіонах зі складною наркоситуацією, а також серед певних верств населення, насамперед серед молоді, на підставі систематичних комплексних і науково обґрунтованих оцінок ситуації.

Таким чином, в Україні поки що не склалася ефективна національна система запобігання наркоманії, і вирішити це питання можна лише шляхом скоординованих та узгоджених дій держави та недержавних організацій, при чому останні мають посідати провідне місце у проведенні зазначених заходів.

СУДОВА РЕФОРМА, ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Пустовіdkо **Анатолій** **Леонідович**, студент юридично-психологічного факультету навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ

Розвиток правосуддя має бути спрямований, у першу чергу, на забезпечення доступності та справедливості судової процедури, незалежності, неупередженості, професіоналізму суддів, ефективності судового захисту прав і свобод громадян, законних інтересів юридичних осіб. Адже у ХХІ столітті демократична держава не може існувати без ефективної судової системи і зберігати перспективи свого розвитку.

Серед пріоритетних завдань, спрямованих на зміцнення незалежності судів, вбачається за необхідне максимально забезпечити виконання норм ст. 129 Закону «Про судоустрій і статус суддів» у частині поступового збільшення суддівської винагороди. Особливу увагу необхідно приділяти посиленню ролі органів суддівського самоврядування у бюджетному процесі, у т. ч. впровадженню спеціального порядку формування бюджету судової системи, який передбачав би внесення бюджетного запиту безпосередньо до профільного парламентського комітету, минаючи Міністерство фінансів. Це дозволить більш гнучкіше реагувати на матеріально-фінансове забезпечення потреб судів у здійсненні судочинства.

Потрібно обов'язково вжити низку заходів з метою забезпечення права громадян на справедливий і своєчасний доступ до правосуддя. Тому, що на даний момент цей доступ є обмеженим у силу різних причин (тривалість розгляду справ, не завершеність формування механізмів безоплатної правової допомоги населенню, дискомфорт, у тому числі й фізичний, зокрема, для

людей з обмеженими фізичними можливостями, під час перебування в судових установах тощо).

Зокрема, потрібно поліпшити стан приміщень судів, створивши належні умови для перебування в них громадян і для роботи суддів та працівників апарату суду. Перекочаний, що потрібно рази поліпшити і спростити доступ громадян до судової інформації, включаючи інформацію що стосується судових процедур, забезпечення доступу сторін у процесі до повної і зрозумілої інформації щодо конкретних справ, а також доступ до судових рішень і т. п. На цю тематику на одному із засідань Ради суддів України була висловлена і підтримана ідея створення реєстру судових рішень при кожному суді та впровадження так званої «електронної справи», за допомогою якої сторони процесу можуть вільно дізнатися інформацію про стан тієї чи іншої справи, що перебуває у провадженні суду.

Безумовно, попри технічне й інформаційне вдосконалення роботи судової влади, вона повинна ще й дотримуватися високих професійних стандартів у судово-правовій діяльності. Тому що висококваліфікований спеціаліст є запорукою правового розгляду та об'єктивної оцінки судочинства. Задля ефективної роботи судової системи необхідно виділити серед основних завдань - створення національної системи стандартів якості та ефективності роботи суду, яка має включити в себе наступні нормативи: стандарти навантаження, своєчасність і ефективність вирішення справ, норми поведінки працівників апарату суду, стандарти якості процесуальних документів і т. д.

Конче важливо і необхідно вдосконалювати підготовку суддівських кадрів. Важлива роль щодо цього відводиться Національній школі суддів, яка продовжує своє становлення. На сьогодні розроблені та починають впроваджуватись національні стандарти професійного навчання кандидатів на посаду судді, підвищуються кваліфікаційні вимоги до суддів та відповідно - працівників апарату судів. Відповідні стандарти мають враховуватись при розробці та впровадженні навчальних програм для суддів і працівників апарату суду, системи оцінки їх ефективності, вимоги до викладачів: при введенні спеціальної навчальної програми для керівників апарату судів, навчальних програм з користування програмним забезпеченням; з професійної етики; діловодства.

Важливе та необхідне місце в реформованій системі правосуддя займають етичні норми поведінки судді. Тому що на сьогоднішній день в Україні діє Кодекс професійної етики судді, затверджений 3'їздом суддів ще в жовтні 2002 р. Цей документ потрібно модернізувати адже він входить в протиріччя з чинним Законом «Про судоустрій і статус суддів». Нходяй же проєкт редакції Кодексу підготовлений робочою групою Ради суддів України на виконання рішення X позачергового 3'їзду суддів України від 16.09.2010 і, судячи з результатів обговорень, цілком відповідає як законодавству, так і вимогам ХХІ століття.

Відзначимо, що проєкт вдосконаленого кодексу містить розділи, що регламентують поведінку судді, як під час здійснення ним правосуддя, так і поза судом. Насамперед, передбачено, що суддя повинен демонструвати та володіти слідуючими професійними та моральними якостями, а саме: чемність, вміння володіти собою, обов'язкова повага до членів правової спільноти та сторін по справі, ні в якому разі не застосовувати ганебні вислови і заяви в процесі судочинства.

Якщо говорити про поведінку служителів Феміди поза межами судового процесу, то суддя має право брати участь у громадській діяльності, публічних заходах, якщо вони не завдають шкоди його статусу, авторитетові судової влади і не можуть вплинути на здійснення правосуддя. Насамперед суддя повинен уникати недобросовісних зв'язків, які на думку спільноти, можуть негативно вплинути та зашкодити його незалежності та неупередженості.

Важливу роль у розвитку судової влади відіграє і моніторинг стану незалежності судів, неупередженості та доступності правосуддя. Важливим кроком який планується втілити в життя має стати закріплення на законодавчому рівні права Ради суддів України звертатися до суду в інтересах правосуддя з метою захисту незалежності суддів і права надання висновків щодо проєктів законів, що стосуються судової системи, а саме на предмет їх відповідності принципу незалежності суддів. Обов'язково такі висновки повинні враховуватися Верховною Радою при прийнятті відповідних законів.

Болучим питанням в забезпеченні судової реформи є питання особистості безпеки суддів та членів їх родин. Алже Справа про вбивство судді Сергія Зубкова, або ж «Справа Павліченків», щодо вбивства 42-річного судді, яке сталося 21 березня 2011 року. Ця трагедія спонукала Раду суддів України 21 грудня 2012 звернулася до органів державної влади щодо необхідності забезпечення державного захисту суддів і працівників апарату суду. «Незалежність і недоторканність суддів не є привілеєм суддівського корпусу, а встановлюється з метою забезпечення і дії принципу верховенства права та права осіб на справедливе правосуддя», - йдеться у зверненні Ради.

Отже, на даному етапі підписання важливої угоди про асоціацію України з ЄС одним з найважливіших векторів розвитку правових реформ - має стати реформування судової системи України, приведення її у відповідність до принципів і норм європейського судочинства.

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Коваленко Катерина Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовий Ж.М.*

Сьогодні питання формування громадянського суспільства набуло значної уваги з боку науковців та практиків, є підставою наукових дискусій та обговорень. Особливе місце тут належить вихідним ідеям, фундаментальним принципам формування громадянського суспільства в Україні. Ефективність формування якого не можлива шляхом застосування тільки авторитарно-владних методів, оскільки в становленні громадянського суспільства вирішальну роль повинні відіграти не суб'єктивні фактори, а швидше об'єктивні, природно-історичні процеси розвитку суспільства, де особа, народ, нація відіграють найважливішу роль у створення матеріальних і духовних цінностей суспільства, є єдиним джерелом влади в державі. На основі аналізу Конституції України можна виокремити наступні принципи громадянського суспільства, які у більшості випадків випливають або прямо передбачені у ній:

- в основі розвитку суспільних відносин повинен бути фундаментальний принцип кантивської філософії, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб (ст. 21 та ін. Конституції України);
- постійний захист прав і свобод людини і громадянина, який зумовлює необхідність визнання незалежності громадянського суспільства щодо держави (ст. 22 Конституції України);
- свобода та вільний розвиток особистості не повинні здійснюватися з порушенням прав та свобод інших людей (ст. 23, 29 Конституції України);
- забезпечення здійснення принципу рівних можливостей у політиці, економіці, духовній сфері життя суспільства (ст. 24 Конституції України);
- заборона і практична відсутність з боку держави та інших соціальних суб'єктів жорсткої регламентації і будь-якого втручання в приватне життя членів суспільства (ст. 32 Конституції України);
- багатоманітність усіх форм власності як основа ініціативної, творчої підприємницької господарської діяльності. Реальне і практичне визнання того факту, що тільки власник може бути дійсно вільною і незалежною щодо держави особою (ст. 41 Конституції України);
- ліквідація прірви між бідним прошарком населення та надзвичайно багатим, спрямованість на появу та снування середнього прошарку, який здатний стати повноцінним виробником і споживачем і бути соціальною базою громадянського суспільства (ст. 48 Конституції України);
- право на участь у всіх сферах суспільного життя недержавних самоврядних людських спільностей (сім'я, корпорація, господарські товариства, громадські організації, професійні, творчі, спортивні, етнічні, конфесійні та інші об'єднання, діяльність яких врегульована ст. ст 36 - 40 Конституції України);
- кожен має право на підприємницьку діяльність, тобто розвиток ринкових відносин, в яких, відповідно до своєї сутності, беруть участь на

рівних засадах суб'єкти всіх форм власності і видів господарської діяльності (ст. 42 Конституції України);
– верховенство права як головний принцип правової держави, що відображається у його поділі на публічне і приватне, теорії розподілу права і закону та визнанні, що право може існувати поза своєю інституційною формою – законодавством [1].

Виходячи із значення, громадянське суспільство – це правове, демократичне, плюралістичне суспільство, основним суб'єктом якого являється вільний індивід, який реалізує свої інтереси в рамках єдиного, загальнообов'язкового для всіх закону і загального правопорядку. Людина, як член громадянського суспільства, являється повноправним і разом з тим відповідальним (яка дотримується своїх обов'язків і поважає права інших) учасником різних суспільних відносин – економічних, духовних, інформаційних тощо [2].

Дане визначення вказує на те, що громадянське суспільство є підґрунтям розвитку демократичної, правової держави, сутність соціальної спрямованості якої виявляється в тому, що держава, використовуючи всю гаму відповідних демократичних владно-управлінських засобів, забезпечує своїм громадянам економічну та іншу безпеку, особисту свободу і суспільну злагоду.

На основі встановлення того факту, що у Конституції України містяться принципи громадянського суспільства, можна із впевненістю говорити, що правове підґрунтя для його формування уже є. В подальшому необхідно максимально приділити уваги питанню розробки загальної концепції формування громадянського суспільства в Україні з урахуванням не тільки теоретично-наукових ідей, світового досвіду його побудови, що неодмінно відіграє важливу роль в даному процесі, але й з розумінням реалії об'єктивної дійсності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (із змінами і доп.). – К.: Атіка, 2006. – 64 с.
2. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства : [монографія за ред. Ю.П. Битяка, І.В. Яковюка]. – Х. : Право, 2007. – 241 с.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УКРАЇНІ

Ільченко Богдан Олександрович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовит Ж.М.*

Актуальність дослідження явища, яке в правничому середовищі дістало назву «проблема реалізації верховенства права», полягає у тому що розглядається проблематика недотримання принципу верховенства права в Україні.

Законотворчий процес і практика правозастосування показують, що реалізація принципу верховенства права на сьогодні стикається з рядом проблем. Насамперед, поширеним явищем є нерозуміння самого принципу верховенства права, його отождолення з радянським принципом верховенства позитивного закону. Часто застосовуються закони, які згодним чином не вписуються в концепцію природного права, відірвані від природних прав і свобод людини, порушують їх. Як і за радянських часів, громадяни часто не можуть реалізувати свої права лише через відсутність позитивного закріплення відповідних прав у законах та підзаконних актах або ж через відсутність механізмів реалізації тих прав, які задекларовані у законах.

Принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки порушується, сама роль судів в системі стримувань і противаг залишає бажати кращого – фінансова, політична та інша залежність судів і суддів від інших гілок влади не дозволяє судовій гілці забезпечувати баланс повноважень. Парламент і уряд, особливо останнім часом, перебирають на себе функції і повноваження, не передбачені Конституцією.

Наразі, частина юристів-науковців і політиків схиляється до того, щоб окреслити вищезгаданий перелік ознак принципу «верховенства права», включаючи визначення кола суб'єктів, органів, посадових осіб, яким було б

надано повноважень застосовувати цей принцип – та закріпити це в спеціальному законі чи, навіть, Конституції України.

Обмеження переліку таких суб'єктів – Конституційний суд, Верховний суд України, Вищий спеціалізований суд, Верховна Рада, уряд і президент – частіше обґрунтовується тим, що всі інші суб'єкти, так би мовити, не маючи відповідної підготовки в сфері філософії права, розвиненого правового світогляду й здібностей до адекватного тлумачення правових норм і юридичних фактів, не зможуть «правильно» застосовувати цей принцип.

Інша точка зору, полягає в тому, що, з одного боку, сформулювати досконале визначення «верховенства права» та вичерпно окреслити його складові – априорі неможливо.

Це підтверджується світовим досвідом багаторічної діяльності органів конституційного контролю та судової влади в країнах із високо розвинутою правовою культурою суспільства й більш сталою правовою системою, наприклад, у ФРН, Франції, Італії, США тощо.

З іншого боку, підкреслюється, що принцип «верховенства права» повинен діяти на всіх рівнях суспільного й державного життя. Адже він, по-перше, є конституційним принципом, по-друге, вибірковість його реалізації в залежності від рівня застосування призведе не до розбудови правової демократичної держави, а до звуження її, навіть, знищення демократичних засад функціонування держави й суспільства.

Список використаних джерел:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 582с.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В СУЧАСНОМУ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМІ

Жовкла Інна Володимирівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Стан розвитку сучасного конституціоналізму потребує долатковий науково-теоретичної аргументації та обґрунтування що підтверджується останніми перипетіями які пов'язані з частим скасуванням парламентів до Конституційного Суду України з метою скасування, роз'яснення окремих положень Конституції України та змін до неї

На сьогоднішній день в науковій літературі з конституційного права прийнято вважати що сучасний конституціоналізм базується на п'яти основних принципах вироблених в процесі суспільного розвитку які стали світовими стандартами формування правової держави громадянського суспільства. Ці принципи по праву можна назвати витокими системи конституціоналізму. Вони забезпечують стійкий і поступальний розвиток інститутів конституціоналізму а також є базовими нормативними основами функціонального механізму сучасного українського конституціоналізму для досягнення його мети.

До них слід відносити принципи верховенства права, розподілу влад, реальності прав, свобод, обов'язків і законних інтересів людини і громадянина.

Враховуючи предмет наших тез доповідей, розглянемо принцип верховенства права, який зафіксований у ст. 8 Конституції України. Зазначений принцип у правовій державі визначає умови життєдіяльності усього соціуму, порядок створення, існування і функціонування державних органів і громадських організацій, об'єднань громадян тощо, що робить його базовим, найбільш значущим серед інших принципів конституціоналізму. Головною ідеєю принципу верховенства права є те, що не держава створює право, а право є основою в організації і життєдіяльності держави в особі її органів і посадових осіб, інших організацій [1]. А звідси випливає і твердження про те, що не держава надає права і свободи людині, а народ створює право щоб, насамперед, обмежити ним державну владу.

Принцип верховенства права утверджує абсолютну цінність людської особистості, її пріоритет над державою, природний, невід'ємний характер прав і свобод людини. Виходячи з цього, вітчизняній юридичній науці і практиці слід по-новому підійти до визначення зовнішнього виразу права, тобто до

розуміння закону і загалом законодавства. Необхідно визнати, що закон - це не продукт довільної діяльності держави, він повинен, по-перше, відповідати демократичним правовим принципам справедливості, гуманізму, демократії; по-друге, затверджувати і забезпечувати права, свободи і законні інтереси громадян; по-третє, відображати суспільні відносини, що об'єктивно склалися, не допускати їх надмірного випередження чи відставання від них. Законодавець, в тому числі і національний, має зрозуміти, що у своїй діяльності він обмежений цими закономірностями; і лише після цього можна говорити про один з істотних кроків на шляху до розбудови правової держави [2].

У економічній сфері принцип верховенства права виражається в регулюванні виробничих відносин, зокрема щодо володіння, використання і розпорядження власністю. Право повинно охопити не тільки усю сферу виробництва, але і розподілу, обміну і споживання. Об'єктивна необхідність виникнення і розвитку економічних явищ матеріально зумовлює верховенство права, на підставі і відповідно до яких ці явища виникають і функціонують. Крім того, виникнення нових виробничих відносин своєю сутністю потребує верховенства права, міцного і стабільного правопорядку і законності, успішної боротьби зі злочинністю.

У політичній системі принцип верховенства права будь-якої держави є надзвичайно важливим тому, що політична сфера життя суспільства завжди характеризується протистоянням різних політичних сил. Держава ж у політичній системі є особливою політичною одиницею. Вона покликана врегульовувати політичну боротьбу різних елементів політичної системи, забезпечувати правопорядок і законність, гарантувати права, свободи і законні інтереси громадян. Аналізуючи функціональний взаємозв'язок держави і права, переконуєшся, що він може бути двох видів, або ж верховенство держави над правом, або ж пріоритет права над державою. В реальному суспільному житті цей взаємозв'язок перебуває в постійному розвитку і видозміні, він може бути також у стані відносної рівноваги. Така діалектика у відносинах держави і права пояснює багатоманітність форм політичної системи і державної влади: від демократичної і плюралістичної політичної системи до системи особистої влади і однопартійності; від демократичного державно-правового режиму (ліберального, радикального, консервативного) до тоталітарного (фашистського, расистського).

Таким чином, принцип верховенства права посідає основне місце в розвитку держави, яка взяла курс на розбудову її як демократичної, правової. У зв'язку з цим всі зміни та доповнення до Конституції України, інших законів держави повинні розглядатись, на початковому етапі їх появи, через призму верховенства справедливого права.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Науково-практичний коментар : В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. / ред. кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право», К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 808 с.
2. Козюбра М. Верховенство права і Україна / М. Козюбра // Право України. – 2012. – №1-2. – С. 30-63.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Полюга Альона Вадимівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Юрковська Л.Г.*

Проголошення незалежності України поклало початок розбудови нової держави. Відмова від однополярної ідеології, в тому числі і правової, закономірно вплинула на правову систему України та на її складові елементи.

Правову систему можна визначити як цілісний комплекс правових явищ, який обумовлений об'єктивними правовими закономірностями розвитку суспільства, усвідомлений і постійно відтворювальний людьми і їх організаціями (державою) і використовується для досягнення власних цілей.

На думку Тихомирова Ю.А., поняття «правова система» являє собою структуру – інтегрований засіб цілісного юридичного впливу на суспільні

відносини. В якості елементів системи він виділяє: по-перше, межу і принципи правового регулювання; по-друге, основні різновиди правових актів та їх об'єднання; по-третє, систематизуючі зв'язки, які забезпечують взаємодію всіх елементів і цілісність системи.

Сінюков В.П. визначає правову систему як соціальну організацію, яка включає серед іншого основні компоненти національної правової культури. На його думку, право – різновид духовної творчості народу. Також вказаний дослідник пропонує включити до правової системи правоохоронні відомства та організації.

Крім цього, в науковій літературі запропоновано визначення правової системи як сукупності внутрішньо узгоджених, взаємопов'язаних, соціально-однорідних юридичних засобів, за допомогою яких держава здійснює необхідний нормативно-організуючий вплив на суспільні відносини.

Модель правової системи України у XXI ст. має бути принципово новою, спрямованою на те, щоб створювати умови та можливості для соціально корисної заохочувальної діяльності. Перехідний період суспільства України потребує ефективної реалізації інтеграційних, організаційних, регулятивних та інших функцій правової системи. В сучасній Україні в період формування правових основ державного і суспільного життя гостро постає проблема ефективності законодавства. Недоліки його в першу чергу пов'язані з механізмом реалізації, відсутністю необхідних інституціональних форм. Крім того, недостатньо опрацьовані правові форми нормативного матеріалу (незбалансованість прав і обов'язків, незабезпеченість норм належними санкціями, невідповідність системи права та законодавства тощо).

Становлення нової правової системи в Україні вже з самого початку несло в собі зерна суттєвих суперечностей, відсутність єдиного стратегічного напрямку, що не могло не позначитися на формуванні дозволів та заборон, які власне складають клітини права. В реальній правовій дійсності України в роки перетворень і змін зберігається значна частина попередньої соціалістичної правової системи. Незважаючи на проголошений Конституцією України людський вимір права (статті 3, 21, 48), фактичне становище особистості не відповідає цим ідеалам і перспективам.

Процеси зближення правових систем України і країн Заходу передбачають взаємну гармонізацію законодавства. Процеси викликані економічним співробітництвом, партнерством, вступом України до Ради Європи, визначають необхідні умови і напрями розвитку стандартів права, новий етап взаємозумовленості міжнародного і національного права, коли в національне право включаються загальновизначені принципи і норми міжнародного права.

Таким чином, права система сучасної України знаходиться в перехідному періоді, оскільки деякою мірою зберігає окремі риси минулої соціалістичної правової системи. Водночас за період незалежності України закладений правовий фундамент, що дає змогу твердити, що вона входить у романо-германський тип правової системи на правах особливого європейського різновиду.

Список використаних джерел:

1. Берхуз Хашматудла. Вступ до порівняльного правознавства. Одеса, 2002.
2. Журавський В.С. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток. - К., 2003.
3. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні. К., 2002.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консул, 2001.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ

Піжевська Анастасія Владиславівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Лустовім Ж.М.*

Наразі назріла необхідність розгляду досить цікавого аспекту проблематики, присвяченої принципам права, – зокрема принципу верховенства права та принципу верховенства закону в контексті не стільки їх взаємовиключення, скільки взаємовпливу на певних етапах розвитку демократичного суспільства.

Складні економічні, політичні, соціальні процеси в сучасному суспільстві демонструють нагальну потребу пошуку нових підходів до багатьох невирішених проблем у право- та державотворенні. Те, що пропонувала теорія, теоретичні напрацювання та концептуальні положення вчора, на жаль, не набуло практичного втілення або, ще гірше, було визнано недосконалим саме з практичної точки зору. Чи навпаки, практика, необхідність і доцільність сьогодні повинні серйозно впливати і впливають на майбутні пошукові теоретичні моделі. Крім того, учені, інколи захоплюючись певними науковими категоріями, поняттями, принципами, досліджують їх дещо відособлено один від одного, не в системі, не в сукупності з іншими, досить часто первинними, а не похідними правовими конструкціями. Останнє зауваження, наприклад, характерне для дослідження окремих елементів правової системи; однієї групи соціальних норм без аналізу інших; процесів адаптації або імплементації законодавчих норм без аналізу взаємодії або зближення національних правових систем тощо. Тому існує реальна потреба розгляду (можливо переосмислення), певного доопрацювання у плані співвідношення принципу верховенства права та принципу верховенства закону, а саме як не взаємовиключних, а взаємно співіснуючих категорій.

Принцип верховенства права є одним з найцінніших здобутків людства. Про це наголошено у документах ООН, Ради Європи, ЄС, відображено у доктринах та актах багатьох держав [1, с. 83].

Науковці звертають увагу і на окремі аспекти цього принципу. Так верховенство права розглядається як пріоритетність у суспільстві, насамперед, прав і свобод людини. Принцип верховенства права характеризується і як верховенство розуму та пов'язується з такими морально-правовими цінностями як справедливість, свобода, добро, гуманізм. Важливим надбанням є уявлення про те, що цей принцип є універсальним та загальним, хоча історично його розглядали тільки як спосіб обмеження державної влади і створення правової держави. Слушною є думка і про те, що єдиною справжньою силою забезпечення верховенства права може бути тільки громадянське суспільство [1, с. 83-84].

Також необхідно враховувати, що аналіз взаємодії, взаємоузгодження та взаємовпливу права розглядається як пріоритетний лише за умови визначення співвідношення таких категорій як право та закон.

Є беззаперечним, що закон – це одна з форм існування, буття, дії права. За умови його визнання в державі як витоку права закон завжди очолює ієрархію відповідних витоків.

Зауважимо, що розгляд співвідношення загальнотеоретичних категорій «право» і «закон» є не новим не тільки для загальної теорії держави і права, а й для філософських, політичних та соціологічних наук. Проте в контексті співвідношення принципу верховенства права і принципу верховенства закону ця проблематика не є достатньо проаналізованою ні в монографічних виданнях, ні в статейному викладі.

З огляду на цю констатацію хочеться зазначити, що, справді, в юридичних, монографічних джерелах розгляд проблеми «право – закон» може бути побудований щодо «вищого» начала та «похідного» [2, с. 96–97]. Але ніколи розгляд цієї проблеми не передбачав взаємовиключення цих категорій, – радше їхню взаємодію, взаємовплив та взаємообумовленість.

Щодо співвідношення права і закону існують різні точки зору. Якщо виходити з настанови, що право твориться державною владою, то в цьому випадку право і закон – тотожні поняття. Прибічники такого підходу вважають, що розокремлення понять права і закону відзначене ненауковим підходом. Право і держава не можуть існувати одне без одного, тому право, що не спирається на авторитет і силу держави, не наділене регулятивними властивостями. Воно спирається на силу держави, а остання має потребу вправі як ефективному, універсальному регуляторі суспільних відносин [3, с. 81-102].

Право і закон можуть бути тотожними поняттями лише в тому разі, якщо закон є правовим, тобто відповідає інтересам суспільства. Закон, навіть ухвалений належним суб'єктом і в належній процедурній формі, може не мати правового змісту, бути не правовим законом і відображати політичне свавілля.

Намагаючись вирішити цю проблему або позначити грані між правом і законом, дослідники часто звертаються до різних моральних категорій: справедливості, добра, гуманності, зла та ін. [4].

Право при цьому визначається як «нормативно закріплена справедливість».

Отже, розглядаючи право і закон у широкому значенні, вчені-правознавці зазначають, що вони співвідносяться як дві компоненти одного цілого, однак природне право стоїть вище за позитивне, є первинним щодо нього та одночасно критерієм його відповідності потребам людини, умовам соціального прогресивного розвитку.

Під співвідношенням права і закону у більш вузькому, буквальному значенні цих понять пропонувано розуміти співвідношення системи права й системи законодавства. У такому разі вищезазначені категорії співвідносяться як зміст і форма [5].

Отже, верховенство права передбачає, що жодна частина не є вище закону ніхто не може бути покараним державою крім як за порушення закону і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

Верховенство закону – це основоположний принцип законності, що передбачає винятковість закону, тобто визнання його вищої юридичної сили по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів. Всі інші нормативні і ненормативні акти повинні видаватися відповідно до закону і закону перечити не можуть. При цьому встановлена і діє строга юридична субординація: закони повинні відповідати конституції країни, підзаконні нормативні акти підпорядковані законам і приймаються в строгій відповідності з ними.

Таким чином, розглянувши співвідношення категорій «право» і «закон», проаналізувавши доволі полярні погляди представників наукових шкіл, слід констатувати, що право і закон є співвідносними, взаємозумовленими, взаємовідповідними категоріями правової дійсності, а не такими, що взаємовиключають одна одну.

Список використаних джерел:

1. Довгерт А. С. Дія принципу верховенства права у сфері приватного права // Університетські наукові записки / А. С. Довгерт - 2007. - № 2(22). - С. 83-89.
2. Ткаченко В.Д. Порівняльне правознавство / В.Д. Ткаченко. – Х: Право, 2003.-43с.
3. Оніщенко Н.М. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / Н. М. Оніщенко – К.: Юридична думка, 2008.-67с.
4. Гришук О.В. Людська гідність у праві: філософські проблеми / О.В. Гришук. – К.: Атіка, 2007. – 432 с.
5. Оніщенко Н. М. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності / Оніщенко Н. М. - К: Юридична думка - №3, 2010 с. 3-7

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК РЕГУЛЯТОРИ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Оніщенко Олег Едуардович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Правовідносини, в які щодня вступають люди, характеризуються їхньою діяльністю (діями чи утриманням від певних дій - бездіяльністю). Діяльність в свою чергу залежить від свідомості людини, яка додає їй цілеспрямованого характеру та виступає передумовою і регулятором людської поведінки. Тому можна зазначити, що правосвідомість відіграє провідну роль в регулюванні діяльності людини у юридично значимих ситуаціях, а отже є вирішальним фактором в процесі усвідомлення особистістю принципу верховенства права.

Таким чином, для того, щоб повною мірою збагнути основні засади принципу верховенства права та втілити його провідні концепції на практиці, слід приділити значну увагу рівню правосвідомості та правової культури населення.

Аналізуючи сучасну правову ситуацію, яка склалася в Україні, слід зазначити, що побудова правової держави та громадянського суспільства передбачає суттєве підвищення рівня правосвідомості та правової культури усіх суб'єктів суспільних відносин, оскільки без них неможливо побудувати державу та суспільство, де повною мірою діятиме принцип Верховенства права. Успішна реалізація засад принципу Верховенства права та його адаптації до правових реалій на території України залежить від багатьох

факторів, у тому числі і від рівня правового виховання та правової освіти населення країни.

Саме правове виховання населення сприяє усвідомленню принципу верховенства права, оскільки воно передбачає цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування у неї правової культури і активної правомірної поведінки. Основна мета правового виховання — дати людині необхідні в житті юридичні знання, навчити її поважати закони і підзаконні акти та додержуватися їх, тобто сформувати достатньо високий рівень правової культури, який забезпечить розуміння основних засад принципу верховенства права.

Питання щодо встановлення та усвідомлення українським суспільством принципу верховенства права є надзвичайно актуальним, оскільки після проголошення незалежності України у державі відбулися значні зрушення у функціонуванні та розвитку безпосередньої і представницької демократії. Політичними і правовими реаліями виступають референдуми, місцеве самоврядування та інші інститути демократії. Активними суб'єктами державотворення та правотворення стали, насамперед, громадяни України та суб'єкти місцевого самоврядування. Поряд з органами державної влади, вони все частіше приймають якісно нові нормативно-правові акти. Тому питання щодо панування у такій державі принципу верховенства права набуває своєї актуальності. А повною мірою забезпечити осмислення суспільством всіх засад цього принципу можна завдяки підвищенню правосвідомості населення України та його правової культури.

Оскільки метою правового виховання є надання громадянам необхідних юридичних знань, формування у них правових переконань, а також мотивів і звичок, правомірної, соціально-активної поведінки, то правове виховання відіграє провідну роль в процесі осмислення та реалізації принципу верховенства права у суспільстві.

Таким чином, побудова демократичної правової держави та відповідного громадянського суспільства, основаного на принципі верховенства права, неможлива без підвищення рівня правової свідомості та правової культури всього населення країни. Саме ці завдання покладені на правове виховання, тому детальний розгляд і осмислення його основних понять, структури та видів відіграє важливу роль у процесі становлення основних засад принципу Верховенства права.

Список використаних джерел:

1. С. Шемшученко, Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998. — 672 с.
2. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
3. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко «Теорія держави і права. Академічний курс». 2006. — 688 с.
4. М. В. Цвік, «Загальна теорія держави і права» - Харків: Право, 2002. — 432 с.
5. Кириченко В. М., Куракін О. М. «Теорія держави і права: модульний курс»; Центр учбової літератури, 2010. — 246 с.
6. Павленко С. О. «Проблеми формування правової культури та правової свідомості» // Наше право, 2011 № 4 С. 55-67
7. Головатий С. Книга третя. Верховенство права: український досвід. - К, «Фенікс», 2006. - 1452 с.
8. Козюбра М. І. Верховенство права // Законодавчий бюлетень, 2005. - С. 5-6.

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ЙОГО ФАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ В СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Ольман Яна Дмитрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж. М.*

В умовах сьогодення проблема реалізації принципу верховенства права в українському судочинстві є вельми актуальною.

Верховенство права - один із засадничих принципів функціонування суспільства, держави. Принцип, на якому повинні базуватися рішення суду, на який посилаються законодавчі органи держави. Оскільки, в Україні гостро стоїть питання реалізації верховенства права в судочинстві де-юре і де-факто, то це є дійсно актуальною і важливою темою сьогодення.

Статтею 1 Конституції України закріплено, що Україна є правовою державою. Ця конституційна норма кореспондується із нормою ст. 8 Конституції України, в якій відтворено один із засадничих принципів функціонування суспільства, держави – принцип верховенства права.

Істотною вадою у дослідженні сутності верховенства права є відірваність цього поняття від реалій життя, надання йому значення самостійної, абстрактної, містифікованої ідеї. На цьому ґрунті виникає протиставлення концепцій «верховенства права» і «верховенство закону», гіпертрофується значення першої з них, і навіть, звучать рекомендації відмовитися від вживання як у теорії, так і на практиці категорії «верховенство закону».

Практична реалізація принципу верховенства права в діяльності судів і суддів набуває особливого значення, враховуючи те, що після набуття Україною незалежності постала нагальна проблема формування дієвих засобів і заходів захисту прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, юридичної особи. Ця проблема залишається актуальною і досі, адже Україна пройшла, порівняно із такими державами сталої демократії як Великобританія, нетривалий шлях запровадження і утвердження демократичних традицій і цінностей. Саме тому актуальним є аналіз практики діяльності міжнародних судів з позицій реалізації і виявлення дії принципу верховенства права, гарантій його реалізації. Результати такого аналізу можуть бути використані при подальшому опрацюванні пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання процесуальних відносин у сфері судової адміністративної юрисдикції з метою забезпечення гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством інших держав у напрямку формування єдиних основ запровадження і гарантування верховенства права у вітчизняному судочинстві.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 серп. 2011р. (офіц. текст). - К.: Паливода А.В., 2011. - 56с.
2. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : Монографія : У двох книгах / за ред. Ю. С. Шемшученка / кн.1 «Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики», 2008 р. – 344с.
3. Конституція України: науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Ташій (голова редкол.), О.В. Петришин (відсекретар), Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац.акад.прав.наук України. – 2-ге вид., переробл.і доповн. – Х.: Право, 2011. – 1128 с

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ

Олефіренко Юлія Леонідівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Проблеми дотримання, а точніше, реалізації конституційного принципу «верховенства права» у правовій і політичній системі різних держав (особливо пострадянських) – варто того, щоб привернути до неї увагу наукової юридичної громадності.

Актуальність дослідження цієї теми зумовлена необхідністю реалізації верховенства права та законності як загальних засад в Україні та пострадянських країнах. Оскільки, дивлячись на розвиток правової системи цих країн, ми маємо можливість прогнозувати забезпечення принципу верховенства права і у нашій державі. Принцип верховенства права є обов'язковою ознакою правової держави, якою себе позиціонує Республіка Білорусь. А тому реалізація цього принципу стає останнім часом однією з нагальних проблем вітчизняної юриспруденції.

Кожна держава здійснює свою діяльність за певними усталеними принципами. Вони можуть бути різними – від жорстоких, які властиві тоталітарним державам, до справедливих – які є ознакою демократичної держави, якою і визнала себе Республіка Білорусь, прийнявши свою Конституцію в 1994 році [2, с.142].

Адже, принципи права – це провідні засади, ідеї права, які в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання. Вони зумовлені об'єктивними закономірностями існування і розвитку людини, суспільства, у принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Одним з таких базових принципів є

принцип верховенства права. Верховенство права – це фундаментальний принцип сучасного правопорядку в світі, встановленого з прийняттям Статуту ООН – документу, що заснував підвалини якісно новим цивілізаційним правопорядком і сучасного світового порядку. Він відображає загальне наблання людства – ідеали свободи, демократії, прав людини і поступово реалізує їх шляхом реінтеграції усіх суспільних відносин у контексті найвищої справедливості [3].

Принцип верховенства права є перш за все конституційним принципом. В Республіці Білорусь цей принцип теж починається досвідки в 1994 році в першій була прийнята Конституція Стаття 1 Конституції визначає що Республіка Білорусь є унітарною демократичною соціальною правовою державою Відповідно статтю 8 Конституції Республіка Білорусь визначає пріоритет загально визначених принципів міжнародного права і забезпечує відповідність їм законодавства Стаття 7 визначає що в Республіці Білорусь встановлюється принцип верховенства права. Отже логічно припустити що принцип верховенства права діє на всіх рівнях суспільного й державного життя в Республіці Білорусь [1].

Найголовнішою ознакою демократичного суспільства і правової держави є: вільне й ефективно здійснення людиною належних їй прав і свобод. На перший погляд Республіка Білорусь не виглядає на тяжку спалитину раянської правової системи спрвамі являється країною де верховенство право займає провідне місце, а Конституція є основою демократичних інститутів білоруської держави. Але детальніше проаналізувавши ситуацію цієї країни ми можемо зрозуміти, що ця Конституція є лише юридичною, а фактично вона майже не діє.

Після розпаду Раянського Союзу Білорусь розпочала свій новий політичний розвиток який на сьогодні з багатьох аспектів розглядається світовим співтовариством і є суперечливим. Навіть прийняття Конституції не сприяло встановленню балансу між гілками влади. Президент Білорусі по світі позбавляє парламент не лише політичного а й фінансового верховенства. Парламент не створювалося за політичною ознакою. Виконання влади виконує по світі технічну роль в реалізації політики Президента. Відсутність сильних політичних партій та як наслідок наявний вакуум в політичному просторі відкриває певні можливості для повної узурпації влади в одних руках. Згідно статті 79 Конституції Республіки Білорусь Президент Республіки Білорусь є главою держави гарантом Конституції Республіки Білорусь, прав і свобод людини і громадянина. Згідно до статті 84. Президент Республіки Білорусь:

- створює, скасовує і реорганізує Адміністрацію Президента Республіки Білорусь, інші органи державного управління, а також консультативно-дорадчі та інші органи при Президентові;
- визначає структуру Уряду Республіки Білорусь, призначає на посаду та звільняє з посади заступників Прем'єр-міністра, міністрів і інших членів Уряду, приймає рішення про відставку Уряду або його членів;
- призначає керівників республіканських органів державного управління та визначає їх статус; призначає представників Президента в Парламенті та інших посадових осіб, посади яких визначені відповідно до законодавства, якщо інше не передбачено Конституцією;
- має право скасовувати акти Уряду.

Ступінь залежності виконавчої влади від Глави держави в Білорусі незвичайно високий. За цимною Конституцією уряд визначений як центральний орган виконавчої влади «при Президентові Республіки Білорусь».

Спостерігається намагання Білорусі вести на рівні законів та підзаконних актів обмеження конституційних гарантій свободи слова, преси та інформації. Влада повністю контролює сектор електронних мас-медіа. В сегменті публікованої преси існують недедержавні видавця які через цензурні економічні умови не можуть скласти конкуренцію державним. Шляом Інтернету, то весті мову про його широкій інформаційний вплив перелачено.

Головною рисою Білоруського політичного режиму є специфіка президентури. Вона полягає не лише в повнодемократичному повноваженні повноваженні президента а головним чином в місці Президента в системі влади. Йому і фактично і юридично належить частина повноважень виконавчої, законодавчої та місцевої влади при непослідовному їх поділі. Вся

система державно-владних інституцій побудована навколо президентської влади

Принцип верховенства права полягає у визнанні пріоритету права над політикою у провідній полі правових засад у діяльності державного апарату. Верховенство права — один з провідних принципів сучасного цивілізованого суспільства який полягає у утвердженні права як основ взаємовідносин між суб'єктами соціального життя. Право визнається вищою цінністю суспільства яку приймають, підтримують і на яку орієнтуються окремі полі соціальні групи і їх організації включаючи державу. Цей принцип визначає взаємні громадянського суспільства і держави. Через право створюване на ідеї свободи і справедливості громадянське суспільство пов'язує держава підпорядковує його діяльність загально соціальним інтересам ставить її у шітко визначені рамки. У той же час держава визнає права і свободи суб'єктів громадянського суспільства гарантує і захищає їх, не допускає довільного (не правового) втручання в життєдіяльність суб'єктів громадянського суспільства. Що не спостерігається в республіці Білорусь.

Визнання принципів верховенства права в Республіці Білорусь є одним із найбільш склятих завдань. Належному розумінню цього принципу завдає важка спадщина радянської правової системи в основу якої було покладено принцип верховенства закону правовий формалізм та позитивізм який по суті прикривав свавілля державної влади щодо своїх громадян. Також перешкодою на цьому демократичному шляху є авторитарна влада президента республіки.

Отже що стосується Білорусі то її політична система і політичний режим знаходяться сьогодні на етапі подальшого розвитку являються авторитаризму що вимагає важка спадщина радянської правової системи в основу якої було покладено принцип верховенства закону правовий формалізм та позитивізм який по суті прикривав свавілля державної влади щодо своїх громадян. Також перешкодою на цьому демократичному шляху є авторитарна влада президента республіки.

Отже вважаю що є потреба реформи ключовим елементом є змінення центру реальної влади від президентських структур до політично відповідального уряду який формувався би парламентарською більшістю. Без цієї реформи неможлива реалізація принципу верховенства права, як одного з основних принципів демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція Білорусі (Республіки Білорусі) від 24 листопада 1996 р. (текст Конституції наводиться за збірником «Конституції держав Європи». Видавництво НОРМА, 2001 р.) — [Електронний ресурс]. Режим доступу: replay.waybackmachine.org/20071022085655/http://constitution.garant.ru/
2. Клавчук М.Р. Теорія держави і права (опорні концепції). Київ: Арткіт, 2010. — 288 с.
3. Резніков О. Виправська О. Принцип верховенства права і проблеми його забезпечення в Україні // Юридичний вісник України — 2011 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://lib.rada.gov.ua/DocDescription?doc_id=191902

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Намазов Арзу Етібат огли, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Гусютім Ж.М.*

Актуальність дослідження явища, яке в правничому середовищі дістало назву «верховенство права», зумовлена кількома фундаментальними чинниками. З одного боку, ці чинники являють собою хронологічно послідовну лінію визначальних політико-юридичних подій у житті суспільства і держави, а з іншого — уособлюють глибинну складність перехідного (від радянського тоталітаризму до стану справжньої демократії) періоду розвитку суспільства і держави, позначену проблемами теоретичного осмислення цього явища та його практичної реалізації у політичній та юридичній площинах.

Сьогодні прийнято вважати, що принцип верховенства права вперше отримав доктринальне тлумачення у роботі відомого англійського вченого конституціоналіста кінця ХІХ ст. — початку ХХ ст. Альберта Венна Дайсі «Вступ до науки конституційного права» [1]. Проте ідея верховенства права розглядалася ще вченими Античності та Середньовіччя, які розуміння верховенства права виводили з гіпотези про те, що найкращою формою

державного правління є правління благонадійного диктатора. Зокрема, як підкреслював Платон (427–347 рр. до н. е.), практика свідчить про те, що люди з необхідними лідерськими якостями зустрічаються дуже рідко, він вважав утопією правління благонадійного диктатора. У свою чергу, Арістотель (384–322 рр. до н. е.) обстоював позиції верховенства права при розгляді питання, що краще для володаря: правити на власний розсуд чи відповідно до права; та чітко обґрунтував необхідність правління відповідно до права, скасування само розсуду.

Доктрина верховенства права А. Дайсі, як відзначають сучасні західні дослідники, складається з трьох основних ідей: 1) право є вищим та протилежним деспотичній владі. Тільки у випадку, якщо діями особи було порушено закон, їй буде призначено покарання судом у встановленому законом порядку. Також підкреслено, що уряди не повинні мати широких дискреційних повноважень, вони обов'язково мають бути хоча б певною мірою обмежені; 2) кожна людина має бути рівною перед законом, що означає, незалежно від того, ким вона є, чи державним службовцем, чи селянином, у випадку порушення закону розгляд у суді буде відбуватися за тими ж законами; 3) норми конституції не є основним джерелом права, а основним джерелом виступають природні права людини. Кожна людина у суспільстві повинна мати свої права та свободи, які дозволяють їй робити все, що вона бажає. Кожний, чий права порушені, має право на судовий захист.

Поняття «верховенство права» увійшло в обіг національної юриспруденції із прийняттям Конституції України 1996 року. Отже, це явище є відносно новим для України, хоча і має давню історію. А вона (історія) починає свій відлік ще з античних часів. Проблеми «ідеальної держави», «панування закону» досліджували такі видатні мислителі тієї епохи як Платон, Арістотель, Цицерон та інші. В епоху «Просвітництва» питання «природного стану», «походження держави», «суспільного договору», «народного суверенітету» з'ясували такі діячі як Дж. Локк, Ж.Ж. Руссо, Ш.Л. Монтеск'є та інші. Праці зазначених та багатьох інших вчених стали ідеологічним підґрунтям класичної концепції верховенства права, яку наприкінці ХІХ ст. сформулював професор школи права Оксфордського університету Альберт Дайсі. Основними складовими елементами зазначеного явища англійський класик називав:

- а) заперечення свавільної влади;
- б) рівність перед законом;
- в) конституційне право, яке є наслідком прав особи, а не їх джерелом.

Навіть попри те, що сама доктрина Альберта Дайсі кінця ХІХ століття в наші часи декому може видатись «несучасною» або такою, що втратила, так би мовити, свою первісну «чистоту» (бо, особливо після Другої світової війни, з одного боку - зазнала активного творчого розвитку як концептуальна основа англійської конституції, а з іншого - вийшовши за межі англосаксонської системи права, стала універсальною доктриною сучасного європейського правопорядку, поширившись і на континентальну систему права).

Ідеал верховенства права став нині чи не найпопулярнішим у всьому світі. До нього постійно звертаються політичні діячі не лише Заходу, для якого верховенство права традиційно є однією з найвищих демократичних цінностей, а й Сходу (включаючи комуністичний Китай), Півдня і Півночі. Він давно став найважливішою складовою міжнародних актів, особливо присвячених правам і свободам людини і громадянина. Все частіше верховенство права як принцип фіксують у національних конституціях і законах, ним активно оперують міжнародні й національні суди.

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якісно, що відповідає ідеології справедливості ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Основне призначення принципу верховенства права полягає в забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. Ідея rule of law з самого початку свого становлення була спрямована проти тиранії і свавілля монархічних режимів та авторитаризму, які часто використовували формальний закон для досягнення антиправових цілей. Її метою було «зв'язати» державну владу правом, встановивши надійний правовий заслін її необгрунтованому втручанню у життя людей, створивши необхідні правові механізми для реалізації та захисту прав і свобод людини¹.

Тому мета верховенства права - це не просто формальне забезпечення порядку, передбаченого законами та іншими нормативними актами, встановленими державою, а утвердження такого правопорядку, який обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої, влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми. Інакше кажучи, навіть бездоганний, з точки зору юридичної техніки, закон не завжди є папачею верховенства права. Звідси випливає перший і загалом таки майже безперечний висновок: самостійного значення, відмінного від принципу верховенства закону, принцип верховенства права набуває тоді, коли право розглядається як явище, яке не міститься виключно в законах та інших нормативних актах, тобто коли має місце теоретичне і практичне розуміння права і закону².

На сьогодні аналіз позицій А. Дайсі щодо розуміння принципу панування права можна знайти у праці В. Шаповала [6, с. 539-544] та праці С. Головатого [2, с. 537-623]. Та вважаємо, що важливість і своєрідність концепції А. Дайсі вимагає наявності якомога більшої кількості різних її коментарів з боку вітчизняних учених.

Професор Оксфордського університету А. Дайсі (повне ім'я Альберт Венн Дайсі [Albert Venn Dicey], (04.02.1835 – 07.04.1922) – один з небагатьох європейських учених-юристів кінця XIX ст. початку XX ст., творча спадщина яких, по-перше, зберігає свою актуальність і сьогодні, а по-друге, набула всесвітнього значення. А. Дайсі став відомим завдяки фундаментальній праці («Вступ до вивчення конституційного права»).

З середини XX ст. принцип верховенства права отримав широке міжнародно-правове визнання. Вимоги щодо його утвердження та дотримання були закріплені у багатьох міжнародних договорах, угодах, деклараціях та хартіях, статутах та документах провідних міжнародних (наприклад, ООН) та європейських регіональних організацій (ЄС, РЄ, ОБСЄ та ін.). З урахуванням цього набули розвитку євро інтеграційний та глобалізаційний аспекти розуміння концепції та принципу верховенства права, а в ЄС було запроваджено принцип верховенства права ЄС.

Принцип верховенства права на сьогодні вже не обмежується рамками національної правової системи, адже його зміст, поряд із традиційним розумінням змісту та ролі конституційного принципу верховенства, зазнав певних трансформацій, що проявилися у використанні базового змісту даної категорії провідними європейськими регіональними організаціями в контексті євро інтеграційних процесів та заснування нових форм співробітництва (союзів, правових просторів та їх підвидів тощо).

Так, європейські регіональні організації: ЄС, РЄ, ОБСЄ – нормативно закріпили принцип верховенства права як засадничий, основоположний по відношенню до правових систем як власне цих організацій, так і правових систем держав-членів зазначених регіональних європейських організацій в цілому.

Завершуючи статтю, зазначимо, що для А. Дайсі принцип панування права є передусім стабільно функціонуючим механізмом судового захисту прав людини без будь-яких привілеїв для держави або державних службовців. У принципі панування права А. Дайсі вбачає забезпечення юридичного обмеження державної влади, підпорядкування її правам, інтересам і свободам людини, зокрема за активної участі судової влади, яка наділена правотворчою функцією.

Список використаних джерел:

- 1) <http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/2927/1>.
- 2) http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pfp/2008_20.
- 3) http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Vvryu/2010_3/DO.
- 4) http://www.kul.kiev.ua/images/chasop/2009_2/26.doc

ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ТА КОНСУЛЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Михальчук Дарія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Кулик Т.О.*

Дипломатичне і консульське право — одна з найдавніших галузей права. Її основи були закладені ще на початку людської цивілізації, але розквіт припав на етап формування централізованих держав як основних суб'єктів міжнародного права.

Дипломатичне і консульське право — один із головних інструментів реалізації зовнішньої політики держави. Залежно від існуючих міжнародних відносин змінювалися форми, методи і характер прояву: від застосування сили та заповнення прогалін у міжнародно-правовому регулюванні, нерівноправних відносин між високорозвиненими і слаборозвиненими державами до принципів мирного розв'язання спорів, поваги, суверенної рівності й незалежності держав, відмови від застосування сили, широкого використання дипломатичних методів.

Сьогодні зросла не лише спрямованість зовнішньої політики держав, але й складність міжнародних проблем, що вимагають безпосередньої участі в дипломатичному процесі глав держав, глав урядів і міністрів закордонних справ. Сучасна дипломатія потребує належної міжнародно-правової регламентації, яка б враховувала інтереси всіх держав, незалежно від їх економічного, військового, соціального розвитку [1, с. 20].

Питання правового регулювання дипломатичної та консульської служб в Україні є одними з найбільш важливих і актуальних у сучасній правовій науці. Вивчення цієї проблеми є досить важливим як з теоретичного, так і практичного поглядів. Проголошення незалежності України та змін у глобальному геополітичному становищі на початку 90-х рр. XX ст., подолання біполярності міжнародних відносин створили позитивні умови для виведення дипломатії України на новий рівень [1, с. 27].

Така специфіка полягає в необхідності одночасного просування Української держави у міжнародний політичний простір і опанування нових відносин у цьому просторі, які ще проходять стадію як формування, так і становлення.

Поряд із зовнішньополітичними на діяльність дипломатичної та консульської служб також впливають суспільно-політичні та правові зміни всередині держави.

Вказані зміни впливають на зовнішню політику Української держави, що в свою чергу потребує внесення суттєвих змін у діяльність дипломатичної служби України.

Особливе значення цього питання посилюється тим, що діяльність дипломатичної служби України регламентується як міжнародним, так і адміністративним правом України, оскільки вона входить у систему державної служби, нормативно-правові акти якої регулюють також внутрішні відносини в системі дипломатичної служби. Таким чином, від норм адміністративного права суттєво залежить і питання удосконалення та адаптація дипломатичної та консульської служб до нових умов.

Зазначена проблематика перебуває в полі зору вчених, її різні аспекти досліджувалися у працях таких українських науковців, як: В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Коваленко, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Малиновський, О. Остапенко, О. Петришин, та інші. Серед зарубіжних науковців необхідно зазначити праці Т. Зонової, В. Зоріна, Ж. Камбон, Ю. Козлова, Л. Нопова, А. Торкунова, Дж. Фельтхем та інших [2, с. 47-48].

Водночас, окремі аспекти проблеми правового регулювання дипломатичної та консульської служб залишилися невирішеними і потребують подальшого дослідження адміністративно-правове регулювання діяльності. Залишаються невизначеними ролі дипломатичної та консульської служб в процесі підготовки і прийняття політичних рішень, відсутня концепція правового регулювання дипломатичної служби, яка б відповідала сучасним реаліям міжнародних відносин, потребує удосконалення і правова діяльність

дипломатичної служби України [3, с. 127].

Метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування правового регулювання дипломатичної служби в Україні на базі чинного законодавства України та узагальнення правозастосовної практики діяльності суб'єктів дипломатичної служби.

Під час роботи над тезами, я ставила перед собою такі завдання як: 1) дослідити теоретичні засади правового регулювання дипломатичної служби на основі аналізу наукових праць українських і зарубіжних учених; 2) визначити роль дипломатичної служби України у процесі підготовки та прийняття політичних рішень; 3) здійснити аналіз принципів права в регулюванні адміністративних правових відносин; 4) провести аналіз законодавчо-правової бази України у сфері зовнішньої політики; 5) проаналізувати правове забезпечення функцій дипломатичної служби в Україні.

Об'єктом дослідження роботи є суспільні відносини, які виникають під час діяльності дипломатичної та консульської служби України.

Предмет дослідження – нормативно-правові акти, які регулюють дипломатичну та консульську службу в Україні.

У роботі використані загальнонаукові та спеціально-наукові методи, за допомогою яких розкрито об'єкт і предмет дослідження, та визначено процес адміністративно-правового забезпечення діяльності дипломатичної служби України. Аналіз вітчизняного, зарубіжного і міжнародного законодавства та досвіду правового регулювання дипломатичної та консульської служби в системі міжнародного співтовариства.

У процесі дослідження встановлено, що дипломатична служба є особливим видом державної служби, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією державою власної зовнішньої політики, спрямованої на зміцнення її зовнішньополітичного авторитету у світі. При цьому загальний характер зовнішньої політики держави визначається, з одного боку, соціально-політичним і економічним устроєм держави, з іншого – закономірностями і правилами, які регулюють міжнародні відносини в цілому [4, с. 97].

Зрозуміло, що зміни, які відбуваються як у міжнародній політиці, так і у світовій дипломатії, спонукають до внесення змін щодо правового регулювання діяльності дипломатичної служби України. Однією з найбільш важливих правових проблем у цьому аспекті є узгодженість українського національного права з міжнародним, оскільки діяльність дипломатичної служби регламентується як внутрішніми адміністративно-правовими, так і міжнародними правовими актами, узгодженість яких дозволила б їй більш ефективно виконувати свої функції [5, с. 159]. Визначено роль дипломатичної та консульської служби в процесі прийняття політичних рішень. У процесі все більш широкого прямого залучення глав держав та урядів до зовнішньополітичної сфери відбувається зниження ролі дипломата та консула як учасника переговорного процесу, у зв'язку з чим підвищується його значення в процесі підготовки та підтримання переговорного процесу. Тому пропонується розглядати дипломатичну службу не як самостійний суб'єкт зовнішньополітичних відносин, а як консультативну, допоміжну службу для офіційних осіб держави в процесі здійснення зовнішніх зносин.

Виходячи з того, що Міністерство закордонних справ України є центральним органом в системі дипломатичної служби, очевидно, що основними його функціями залишаються організація та координація зовнішньополітичної діяльності Кабінету Міністрів України, що відповідає практиці функціонування зовнішньополітичних відомств [6, с. 90-91]. Проте сучасні тенденції у сфері зовнішніх зносин, зокрема зростання кількості установ, які підтримують зарубіжні контакти, укладаючи міжнародні договори, в тому числі з неурядовими організаціями, зумовлюють необхідність підвищення ролі інформаційно-аналітичної та іміджевої функції дипломатичної та консульської служби для забезпечення інтересів держави.

Для ефективного розвитку державної служби в напрямі демократизації, підвищення її ефективності та стабільності потрібно вдосконалення правового діяльності дипломатичної та консульської служби. Її складають такі елементи: система принципів дипломатичної та консульської служби; функціонально-правовий інструментарій; адміністративні процедури в галузі міжнародних відносин; система державного й громадського контролю за діяльністю

працівників дипломатичної та консульської служби; відповідальність за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В.Б. Адміністративна реформа і правова наука // Право України. – 2002. – № 3. – С. 246.
2. Анцелевич Г.О., Покрешук А.А. Міжнародне публічне право. Особлива частина: Навч. посіб. – К., 1999. – С.178.
3. Биркович Т. Державне управління дипломатичною службою України (1917–1920 рр.) // Держава і право: Зб. наукових праць. – 2006. – № 31. – С. 590.
4. Биркович Т. Дипломатична служба // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої 10-річчю Академії, Київ, 31 травня 2005 р.: У 2 т. / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 2. – С. 467.
5. Дипломатичний корпус: Упр. держ. протоколу / М-во закордон. справ України. – К.: [Вид. дім «Амадей»: АТ «Книга»], 2004. – 220 с.
6. Занфірова Т.А. Розвиток дипломатичної служби в Україні // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2005. – № 2. – С. 180.

РОЛЬ НАУКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА В РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Мисюра Яна Володимирівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Лустовит Ж.М.*

Сьогодні, на жаль, у нашому суспільстві з'являються факти порушення правового статусу людини і громадянина, появою у населення недовіри до органів державної влади, зростанням рівня правового нігілізму тощо.

Саме наука конституційного права як галузеву юридичну науку, що являє собою цілісну систему знань, висновків та ідей щодо основ повновладдя народу, правового статусу людини і громадянина, організації та діяльності органів державної влади, засад місцевого самоврядування покликана узагальнювати, розробляти, впроваджувати ідеї, теорії і концепції розвитку сучасного конституціоналізму.

Вітчизняна наука конституційного права на основі світових досягнень прагне обґрунтувати інститути й категорії конституційного права, роль Конституції в суспільному житті, напрямки формування конституційного ладу. З прийняттям Конституції України 1996 р. увага науки конституційного права концентрується на проблемах реалізації її положень, взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства, ролі політичних партій у поглибленні демократичних процесів в українському суспільстві. Зміст і призначення науки конституційного права обумовлені її функціями. В літературі визначають такі функції науки конституційного права: політичну, методологічну, ідеологічну, евристично-прогностичну, комунікативну, інтегративну, практико-прикладну, роз'яснювальну та експертну.

Важливим поштовхом для розвитку науки конституційного права стали розроблення і прийняття Конституції України, у якій зазначено гарантії, концептуальні ідеї розвитку держави як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової. Правова держава, спочатку, як певна ідея, теорія і концепція, а потім і відповідна практична модель влаштування держави і навіть суспільства, має історичну генезу і сучасні варіанти її розуміння. Що ж стосується принципів, які їй притаманні, то їх пошук здебільшого опосередковувався з'ясуванням взаємозв'язку і погодженості взаємодії права і влади.

Загалом слід зазначити, що теоретичні розробки великих вчених минулого з повною впевненістю можна назвати геніальними в площині державно-правових проблем, що розглядаються нами. Адже і на сьогодні абсолютна більшість з цих принципових положень, що стосуються ідей правової державності, не втратила своєї актуальності як у теорії, так і на практиці. Вони лише доповнилися, осучаснилися, інколи дістали іншу мовну інтерпретацію.

Магістральними напрямками сучасного конституційного права є гарантоване забезпечення здійснення прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому, де держава і людина несуть взаємну відповідальність згідно з правовим

законодавством. Саме такі визначальні ідеї-принципи найбільш ефективно реалізуються у правовій державі і одночасно є її підґрунтям.

Правову державу, на наш погляд, вдало характеризує І. Кант на думку якого, правова держава – це держава, де закон відповідає моральним принципам громадян. Він стверджує, що правовою є та держава, де всі підпорядковані не просто закону, а праву. Право є міра свободи, а закон – юридичне відображення права. Право є міра свободи зведена в закон. В правовій державі закони відповідають праву, тій мірі свободи, що існує в суспільстві. Джерелами законів у правовій державі, за Кантом, виступає єдина воля всіх осіб, що утворюють народ, громадяни мають право користись тільки тим законам, зі справедливістю яких вони згодні і беруть зобов'язання їх дотримуватись [1].

Ознаками такої держави є: верховенство права; поділ влади на гілки; обмеженість державної влади законом; правова рівність між громадянином і державою; наявність розвиненої системи законодавства і законів, які виражають волю всього населення країни або більшості; гарантованість прав, свобод, обов'язків людини і громадянина та ін. [2]. Саме наявність таких позицій служить бар'єром на шляху всевладдя держави, її органів і посадових осіб.

У науковій юридичній літературі зазначається, що правова держава є одним із найвизначніших загальнолюдських політико-юридичних ідеалів, який у юридичній науці набув вигляду теоретичної конструкції. Тому теорія, під якою загалом розуміють сукупність загальних положень, що створюють науку або її розділ, в тому числі і правової держави, не є догмою і має різні форми вираження, повноту змісту. Різні автори, що займаються цією проблемою, розглядають її у неоднакових аспектах, включають у теорію правової держави неоднорідну кількість і якість ознак, елементів, принципів, критеріїв оцінки і диференціації [2].

На основі зазначеного можна зробити висновок про те, що цінність правової держави полягає в урегулюванні питання про панування справедливого права в суспільстві, верховенство закону. Тільки держава здатна надати юридичної загальнообов'язковості тим умовам, які кочне необхідні для використання кожною людиною її прав і свобод. І якщо держава максимальною мірою реалізуватиме таку здатність, зробить це основною своєю функцією, то вона може вважатися правовою, або ж такою, що прагне стати нею.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Сочинения: в 6-ти т. / І. Кант. – М., 1965. – Т. 4, ч. 2. – 478 с.
2. Колодій А. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми і шляхи розбудови / А. Колодій. // Право України. – 2010. – №7. – С. 12 – 17.

Правова держава: поняття, ознаки, принципи

Турова Євгенія Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Юрковська Л.Г.*

Люди з давніх-давен розмірковували над створенням правової держави. Термін «правова держава» в науковий обіг увійшов на початку ХІХ століття. Правова держава в свою чергу – це організація політичної влади, діяльність якої заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності особистості та держави. Іншими словами правова держава являє собою публічно-правовий союз народу, заснований на праві як легітимованих суспільством нормах та політичній відповідальності держави перед народом за свою діяльність.

Основоположним началом права є принцип загальної рівності, тобто загальної і рівної для всіх міри свободи: для держави та її органів, для окремої особи і колективів, для всіх громадян країни. Право у суспільному житті виступає насамперед у формі законів та інших нормативних актів. Отже, верховенство права у суспільстві - основний принцип правової держави. Він зумовлює й інші його принципи, зокрема, підпорядкування законів і самої держави та її органів, посадових осіб, інших організацій, громадян, а також утвердження економічної свободи людини. Повинна дотримуватись

незалежність правової системи, наявність багатопартійності, легальна діяльність не лише урядових, а й опозиційних партій, об'єднань і рухів.

Влада повинна розподілятися на три гілки – виконавчу, законодавчу та судову, повинно дотримуватись суспільно-політичне представництво громадян на усіх рівнях державного управління, здійснюватися воля народу, всезагальне, рівне й пряме виборче право. Правова держава характеризується якістю власне закону. Він повинен бути справедливим, гуманним, закріплювати невід'ємні природні права кожної людини: право на життя, на свободу, на особисту недоторканість. Але свобода не є абсолютною. Правова держава незалежно від специфіки країни характеризується наявністю ознак, ступінь реалізації яких є показником успішного просування суспільства на шляху наближення до ідеалу, що містить теорія держави і права. Отже, можемо назвати важливі ознаки правової держави: дотримання вимог та норм конституції й законів держави всіма громадянами в усіх сферах життя суспільства; дотримання вимог та норм конституції й законів держави у діяльності всіх громадських і політичних організацій, не виключаючи й правлячу партію; дотримання вимог та норм конституції й законів держави при формуванні органів влади, у боротьбі за владу, у політичній взаємодії; визначальна роль суду у розв'язанні всіх спірних питань; підконтрольність суду всіх без виключення громадян та інституцій, право кожного оскаржити в судовому порядку неправомірні дії посадових осіб та державних органів; незалежність судової влади від пануючих політичних сил та органів державного управління; визнання і здійснення на практиці принципів конституціоналізму й законності, верховенства права, конституційний нагляд за дотриманням законності; рівноправ'я громадян та рівні вимоги для всіх; доступність суспільно важливої інформації, незалежність засобів масової інформації; розв'язання питань та прийняття загальних рішень за ознакою більшості з неодмінним урахуванням і поважанням прав меншості.

Отже, в загальному вигляді правову державу можна визначити як державу, в якій панує право, або як правову форму організації діяльності публічно-політичної влади та її взаємовідносин з індивідами як суб'єктами права.

Список використаних джерел:

1. Цвік, М.В., Ткаченко В.Д., Богачова Л.Л. та ін. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова – Х.: Право, 2002. – 432 с.
2. Зайчук О. В., Онщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс/ О. В. Зайчук, Н. М. Онщенко – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
3. Гусарев С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. Теорія права і держави/ С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко – К.: Правова єдність, 2008. – 270 с.

СПІВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА І ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ

Турська Ірина Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Лустовий Ж.М.*

Стаття 8 Конституції України зазначає, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Ця тема є досить актуальною, адже принцип верховенства права - це одна з яскравих конституційних новел, уперше у вітчизняній історії запроваджена в Основному Законі України. Проте інтерпретація, розуміння цього явища, й донині залишаються досить неоднозначними. Розглядаючи принцип верховенства права, мимоволі стикаєшся із питанням: чи все гаразд із розумінням цього принципу? Тому, на сьогодні проблема визначення принципу верховенства права є однією з найбільш актуальних в українській юриспруденції. Тим паче, що єдиного погляду на це не існує ні в Україні, ні в інших країнах, про що можуть свідчити численні публікації з даної тематики та й, зрештою, суперечлива судово практика.

Переважає більшість наукових досліджень зазначеної проблематики має конституційно-правовий характер, результати яких формуються значною мірою у теоретичній площині, залишаючи осторонь не менш важливі аспекти

дії принципу верховенства права. Невирішеним залишається також проблеми трансформації принципу верховенства права у законодавстві України.

Метою дискусії є аналіз основних підходів, що склались у визначенні принципу верховенства права у світовій та українській правничій теорії, а також на конкретних прикладах продемонструвати сучасні тенденції, що, з одного боку, свідчать про відхід від позитивізму до природного права, а з іншого - не заперечують і цінності писаного закону; підтвердити тезу про те, що визнання в Україні верховенства права з позицій природно-правової доктрини є закономірним процесом, зумовленим, насамперед, світовими тенденціями розвитку цього принципу.

Завданням теми є з'ясування основних підходів до розуміння та визначення поняття «верховенства права» та «верховенство закону», а також їх порівняння.

Вище зазначалась стаття Конституції України, де закріплений принцип верховенства права. Разом із цим, хотілося б наголосити, що згідно із рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст. 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року (№ 15-рп/2004) - верховенство права є пануванням права у суспільстві.

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті, передусім, ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема, норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимізуються суспільством і зумовлюються історично досягнутим його культурним рівнем. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою отримала відображення у Конституції України.

Вважається, що верховенство права є ідеальним принципом. Усе ідеальне є утопією - зображенням ідеального суспільного ладу, яке є позбавленим наукового обґрунтування. Немає нічого у світі ідеального, є лише загальноприйнятій суб'єктивний погляд та напрямок, якого всі прагнуть дотримуватись.

На нашу думку, верховенство права, насамперед, визначається наявністю законів із правовим змістом (правових законів) та пов'язаністю державної влади із правовими законами, тобто правом.

Під принципом верховенства права, як зазначав американський професор Джон Нортон Мур, слід розуміти: уряд є підконтрольним народу та існує для нього; поділ влади та принципи взаємозв'язку між законодавчою, виконавчою й судовою владою; представницька демократія, процедурні й істотні обмеження щодо урядових дій, спрямованих проти окремих осіб (захист особистої свободи та особистої гідності); обмежений уряд і федералізм; судовий розгляд незалежною та неупередженою системою судових органів як центральним механізмом втілення конституційних законів у життя.

Отже, верховенство права означає те, що при виборі державою нормативної системи у якості домінуючої обирається саме правова нормативна система.

Принцип верховенства закону, перш за все, встановлює:

- а) верховенство конституції, яка є основним законом у державі;
- б) особливу процедуру прийняття й зміни закону – ця процедура має бути передбаченою лише в основному законі (ніхто, крім законодавчої влади, не має права вносити зміни у фундамент держави – основний закон);
- в) обов'язкову відповідність усіх інших нормативних актів закону – безперечно це говорить про те, що жоден нормативно-правовий акт не може суперечити основному закону;
- г) наявність механізмів реалізації й захисту закону – закон повинен мати механізм власної реалізації, іншими словами, – закон, який не передбачає відповідальності (санкції), є „мертвим»;

д) конституційний нагляд, що забезпечує несуперечність усієї законодавчої системи (конституційний нагляд за Законами України здійснює, відповідно до Закону України „Про Конституційний Суд України» КСУ, який є єдиним органом конституційної юрисдикції у країні). Отже, Конституційний Суд України гарантує верховенство конституції та вирішує питання щодо конституційності того чи іншого закону, прийнятого законодавчою владою.

Закони мають бути правовими, тобто демократичними, гуманними, справедливими, спрямованими на забезпечення прав людини та інтересів не певних прошарків населення, а всього народу – за цим слідкує Конституційний Суд України. Разом із тим, закони мають бути легітимовані суспільством, тобто прийняття того чи іншого закону має бути обумовлено необхідністю та волею народу.

На нашу думку, легітимний закон стоїть на засадах охорони прав і свобод людини. У разі порушення прав або свобод людини, які гарантуються легітимованим законом, особа, право якої порушується або не визнається, може звернутися до суду із вимогою, яка ґрунтується на матеріальному праві цього даного закону. І вже діяльність судової влади, у свою чергу, є покликаною до: сприяння підвищенню ролі у захисті прав і свобод людини, справедливого вирішення спорів, забезпечення перемоги принципу верховенства права в усіх сферах життя суспільства, як неодмінної умови правової держави.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що верховенство права як принцип побудови всієї правової системи України проголошений Конституцією нашої держави та багатьма іншими нормативними актами. Фактично, закріплення даного принципу демонструє прагнення нашої держави будувати свою правову систему на основі принципу, що визнаються фундаментальними для будь-якого демократичного суспільства вже протягом кількох століть. Крім того, даний принцип, підкріплення поваги до якого, як одного із найбільших здобутків людської цивілізації, визначено ООН, як завдання тисячоліття, чинить могутній вплив на розвиток всієї правової системи, а відтак, і на регулювання всіх правових відносин, що мають місце в її межах, в тому числі і приватноправових відносин за участю іноземного елемента.

На сьогодні проблема визначення принципу верховенства права, який відповідно до ст. 8 Конституції діє в Україні, є однією з найбільш актуальних в українській юриспруденції. Єдиного погляду на це поняття не існує ні в Україні, ні закордоном. Змістовне тлумачення принципу верховенства права зумовлює потребу зміни акцентів й у тематиці правових досліджень. Право має розглядатися як продукт суспільства, насамперед взаємовідносин між соціалізованими індивідами, які набувають загальної значимості зі всіма її публічно-владними атрибутами. Для цього зміст поняття права має бути поширеним не лише за межі «наказу держави», а й сукупності норм права як лише потенційних, хоча й загальнообов'язкових, правил поведінки в напрямі врахування певних ненормативних аспектів, які є необхідними складовими реалізації правових норм, розуміння права як специфічної соціальної реальності. Послідовне втілення в життя принципу верховенства права можливе тільки за умов сильної, незалежної та неупередженої судової влади. У цивілізованому суспільстві суду належить центральне місце у цьому процесі. Адже саме він уособлює справедливість, ставить «останню крапку» в пошуку й утвердженні права при вирішенні конкретних справ. Чим вищий у країні авторитет суду і правосуддя, чим більшу незалежність має суд у взаємовідносинах із законодавчою і виконавчою владою, тим вищий рівень правовості та демократичності самої держави, тим надійніше захищені від можливих посягань права і свободи громадян.

Список використаних джерел:

1. Козюбра М.І. Принцип верховенства права і права людини // Права людини і правова держава (До 50-ї річниці Загальної декларації прав людини. – 1998. – С.47 – 48.
2. Козюбра М.І. принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2007. – Т.64. – С.4-9.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання). – Справа № 1-33/2004 : від 02.11.2004 р., № 15-рп/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 45. – Ст. 2975.

КОНЦЕПЦІЇ ТА РЕАЛІЇ СПІВВІДНОШЕННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНОГО ПРАВА (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Тютюнник Ксенія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Кулик Т.О.*

Проблема співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права в силу своєї важливості завжди привертала до себе підвищену увагу юристів-міжнародників. Ланий напрямок є актуальним і сьогодні, особливо в рамках глобалізаційних процесів у світі та міжнародній політиці України.

Предметом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації норм міжнародного права і внутрішньодержавного права.

Об'єктом є особливості співвідношення і взаємозв'язку міжнародного права і внутрішньодержавного права на прикладі України.

Метою дослідження Концепції та реалії співвідношення і взаємозв'язку міжнародного права і внутрішньодержавного права на прикладі України. Заявлянням є аналіз основних принципів співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного права України, характеристика світових тенденцій та наукових концепцій співвідношення та взаємозв'язку норм міжнародного права з нормами права Української держави.

У доктрині міжнародного права були вироблені три концепції співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права: одна дуалістична і дві моністичних.

Німецький юрист-міжнародник Г. Трипель і його італійський колега Л. Аншилотти - видні прихильники дуалістичної концепції - вважали, що міжнародне право і національне право «вважають собою окремі правові системи».

Представники моністичних концепцій виходять із визнання єдності обох систем права, вважаючи, що міжнародне і внутрішньодержавне право - це частини єдиної системи права. Моністичний напрямок міжнародно-правової думки в свою чергу поділяється на дві гілки.

І) концепцію пріоритету (верховенства) внутрішньодержавного слід зазначити, що міжнародне право і внутрішньодержавне право - це дві самостійні системи права, що знаходяться в взаємозв'язку і взаємолії [1].

Об'єктивно не існує пріоритету однієї системи права над іншою, оскільки вони регулюють різні види соціальних відносин. Однак в зв'язку з тим, що норми міжнародного права мають на меті забезпечити загальний мир і безпеку, захистити права та основні свободи людини, сприяти плідній співпраці держав у різних областях, тобто закріплюють і забезпечують досягнення вищих цінностей людства, держава можуть в своєму конституційному і поточному законодавстві проголосити визнання верховенства норм міжнародного права над нормами внутрішньодержавного права. Робиться це не в силу об'єктивно властивого верховенства системи міжнародного права над внутрішньодержавним, а з метою світового об'єднання потенціалу двох систем права в справі досягнення та охорони вищих цінностей людської цивілізації права.

ІІ) концепцію пріоритету міжнародного права співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права в Україні, яке регулюється Законом України «Про міжнародні договори України» від 22 грудня 1993 р. Згідно ст. 17 цього Закону, укладені і належним чином ратифіковані міжнародні договори України становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України вклячення якого відбулось в формі закону встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України. Стаття 7 вказує, що в випадку колізії міжнародний договір України містить положення, що суперечать Конституції України, його ратифікація можлива після внесення відповідних змін до

Конституції України. Також робиться акцент на першочерговості норм міжнародного права над національним [1].

Закон України «Про лію міжнародних договорів на території України» зазначає: виходячи з пріоритету загальнонародських цінностей загально визначених принципів міжнародного права прагнучи забезпечити неповиність прав і свобод людини включитись в систему правових відносин між державами на основі взаємної поваги державного суверенітету і демократичних засад міжнародного співробітництва Верховна Рада України постановила що укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства [2] с 137].

Схоже положення містить Декларація про державний суверенітет України що проголошує визнання «певвати загальнонародських цінностей над класовими, пріоритет загально визначених норм міжнародного права над нормами

внутрішньодержавного права» [3].

Конституція України в ст 9 містить норму згідно з якою «чинні міжнародні договори згола на обов'язковість яких налага Верховною Радою України є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів які супечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України» [4].

Проте особливої уваги заслуговує Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 (17) 2006 п. Цей закон регулює відносини що виникають в зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини в справах проти України з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основних свобод і протоколів до неї: запровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини зі створенням перелумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України. В ст 17 закону зазначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основних свобод та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Також ця норма вперше в Україні визнала верховенство міжнародного договору над законодавством України. Про це чітко вказано в ст 13 закону яка зазначає що з метою забезпечення дотримання державою положень Конвенції про порушення яких встановлене Рішенням Суду забезпечення усунення недоліків системного характеру які лежать в основі виявленого Судом порушення а також усунення підстави для нахолдження до Суду заяв проти України спричинених проблемою що вже була предметом розгляду в Суді застосовуються заходи загального характеру зокрема: внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; внесення змін до адміністративної практики; забезпечення юридикалі експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду працівників професійна діяльність яких пов'язана з правозастосуванням; інші заходи що визначаються державою-відповідачем відповідно до Рішення Суду з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру спричинених пими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень.

В разі колізії норм ратифікованого договору та норм національного права перші мають винну силу над другими і підлягають пріоритетному застосуванню; забороняється запроваджувати в право України і відповідно застосовувати договори які супечать Конституції України. Приземлюється що належним чином ратифіковані міжнародні договори відповідають Конституції [5] с 26].

Підсумовуючи короткий огляд принципів співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного права щодо прав людини можна зробити висновок про необхідність визнання і широкого застосування принципу верховенства міжнародного права в цій сфері. Застосування цього принципу сприятиме формуванню міжнародного права прав людини як певної універсальної конструкції, що сприяє уніфікації у розумінні змісту та обсягу прав людини,

виобленню певних етапів принципів чи стандартів що закріплюють особливе місце і значення людини в суспільстві, а отже повсюдне визнання та захист людської гідності, прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Стаття «Співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права»: Режим доступу: http://uareferat.com/%D0%A1%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%96_%D0%B2%D0%BD%D1%83%D1%82%D1%80%D1%96%D1%88%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0
2. Євстигів Р. Плате застосування міжнародних стандартів прав людини (коментар до статті 9 Конституції України) // Українське право. – 1998. № 1.
3. Декларация про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою УРСР 16.07.1990 р.
4. Коментар до Конституції України. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України. – 413 с.
5. Міжнародне публічне право. – Київ: Юрінком Інтер, 2001. – 638 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА» ТА «ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНУ»

Федченко Марія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Юрковська Л.Г.*

Демократизація українського суспільства, формування правової державності та розбудова громадянського суспільства вимагають нового осмислення змісту та сутності ключових категорій права і закону. На сучасному етапі розвитку основоположним визначається принцип верховенства права. Необхідно врахувати те, що західними дослідниками виводиться чітке відмежування змісту принципу законності та принципу верховенства права.

Верховенство права (анг. the rule of law) у буквальному розумінні сьогодні подається як панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонуванні держави. Як науковий термін «верховенство права» вперше жив англієць правознавець А. Дайсі в XIX ст., однак своїм корінням дана правова доктрина сягає ще античних часів, а в її створенні та утвердженні значне місце посідають праці видатних мислителів і політичних діячів: Б. Спінози, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш. Л. Монтеск'є, Т. Джефферсона, І. Канта. Доктриною «верховенства закону» передбачається необхідність підпорядкування «позитивного» (встановленого чи санкціонованого державою) права «непозитивному» (природні права людини, потреби людської природи, вимоги розуму, мораль і т. д.). [1] У практичному, дещо спрощеному варіанті, дія принципу «верховенства права» означає те, що держава та її інститути повинні визнати пріоритет прав людини й підпорядкувати цьому свою діяльність.

Принципи «верховенства права» і «верховенства закону» мають багато спільного, але не є тотожними. Верховенство закону подається як визначальна роль закону в правовій (юридичній) системі держави, в діяльності всіх суб'єктів права, насамперед державних органів і посадових осіб. Верховенство закону означає, що закон має вищу юридичну силу стосовно всіх інших нормативно-правових актів та джерел юридичного (державою встановленого) права. [3]

Тож, принцип верховенства права не тотожний принципу верховенства закону. На сьогодні дана позиція підтримується більшістю вчених. Принцип верховенства права має самостійний характер, коли саме право трактується як явище, що виникає і існує незалежно від держави, від діяльності її законодавчих та інших органів. Слід звернути увагу на те, що сьогодні в Конституції України офіційно закріплено принцип верховенства права. на конституційному рівні закріплено принцип верховенства права як наріжний камінь нового конституційного правопорядку в Україні. [2]

Як справедливо зазначають В. Я. Тацій та Ю. М. Тодика, розгляд принципу верховенства права поза верховенством Конституції і законів – це шлях до беззаконня й уседозволеності, а визнання тільки принципу

верховенства закону поза системним розумінням принципу верховенства права – шлях до прийняття несправедливих, негуманних, недемократичних законів та інших нормативно-правових актів. [4]

Узагальнюючі вищевикладене, варто наголосити на тому, що принцип верховенства права необхідно розглядати як правовий принцип, сучасне розуміння якого сформувалося під впливом глобалізаційних, міжнародних та європейських інтеграційних процесів, та який за своїм змістом являє собою поєднання низки критеріїв (вимог), які хоча і різняться за своєю формою нормативно-правового опосередкування у національному законодавстві, але покликані забезпечувати примат прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина у суспільстві, в т. ч. – у взаємостосунках з органами публічної влади усіх рівнів, забезпечення рівності усіх суб'єктів права перед законом.

З усього зазначеного слід зробити висновки про те, що питання верховенства закону і верховенства права досить непрості і, незважаючи на тривалу історію його обговорення, залишається актуальним і в наш час з голяду на складні трансформаційні процеси.

Список використаних джерел:

1. Верховенство закону і верховенство права: взамовиключення чи взаємопоєднання? – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bf.com.ua/referats/Theory_of_Law_and_State/96180-5.html
2. Рабінович П. Верховенство права в інтерпретації Конституційного Суду України / П. Рабінович // Юридичний вісник України. – 2006. – № 4. – С. 8–9.
3. Селіванов В. Нетотожність права і закону (методологічний аспект) / В. Селіванов // Право України. – 2005. – № 5. – С. 7–11.
4. Тацій В. Я. Толіка Ю. М. Основні напрями розвитку науки конституційного права України та проблеми вдосконалення викладання конституційного права // Проблеми активізації конституційно-правових досліджень і вдосконалення викладання конституційного права: Зб. наук. статей / Голова редколегії В. Я. Тацій. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 1999. – С. 3–18.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УКРАЇНІ

Юсіфлі Бахтіяр Топтиг огли, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Лусовіт Ж.М.*

Проблема дотримання, а точніше, реалізації конституційного принципу «верховенства права» у правовій і політичній системі нашої держави – варта того, щоб привернути до неї увагу наукової юридичної громадськості, політиків юристів-практиків, у першу чергу суддів, та небадюжих представників інститутів громадянського суспільства.

Для початку визначимось з розумінням самого поняття «верховенство права» та його характерних складових. Адже вживання цього словосполучення в риторичі політиків, суддів і частини науковців частіше нагадує ритуальні закликання, ніж реальне розуміння його змісту, і тим більше – дотримання.

Верховенство права - правова доктрина, згідно з якою ніхто не вище закону, всі рівні перед законом, і ніхто не може бути покараний державою інакше як за порушення закону і у встановленому законом порядку.

Принцип «верховенства права» повинен діяти на всіх рівнях суспільного й державного життя. Адже він, по-перше, є конституційним принципом, по-друге, вибірковість його реалізації в залежності від рівня застосування призведе не до розбудови правової демократичної держави, а до звуження її, навіть, знищення демократичних засад функціонування держави й суспільства.

Варто зосередити увагу на окремих чинниках, які гальмують реалізацію принципу верховенства права в Україні. По-перше, низький рівень довіри між людьми в суспільстві в цілому та в сфері державного управління особливо який спонукає до створення абсурдних за своєю кількістю та функціями контролюючих механізмів та органів за правилом контроль над контролем нагляд над наглядом. По-друге, низький рівень професіоналізму й повну відсутність оптимальної кадрової політики в усіх її складових.

Окремо, на наш погляд, є сенс зупинитися на проблемі формування правової культури. Вона складається із правових знань, праворозуміння або правового світогляду та правової свідомості кожного.

Якщо ж зважити на те, що існуючі не розв'язані проблеми в царині правової системи держави не додають оптимізму молодим поколінням правників і політиків, то можна впевнено спрогнозувати подальше продукування в демократичному суспільстві юридичного невігластва, конформізму, корупції та нестабільності.

Правда, з нестабільністю можна швидко покінчити через недемократичний (вважайте – неконституційний) авторитаризм чи, навіть, «інституційний тоталітаризм».

Отже можливо, є сенс розпочати більш широку громадську дискусію з окреслень та інших питань, сподіваючись на те що, ті, хто гоуге та ухвалює державні рішення, спроможуться почути тих, ким їм, завдячуючи долі, випало управляти.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Гурез Катерина Юхимівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Кулик Т.О.*

Дослідження основ конституційного устрою Великобританії, в зв'язку з тим, що гнучкість і відомий консерватизм конституції Великобританії дозволяють забезпечити, з одного боку, спадкоємність і стабільність державного управління, з іншої - пристосувати існуючі конституційні норми до умов дійсності, що змінюються, зможе бути корисним і для розбудови демократичної, соціальної правової держави в Україні.

Об'єктом дослідження є конституційно-правові основи державного устрою Великобританії. Предметом – конституційно-правове регулювання державного устрою та внутрішня політична система Великобританії. Метою дослідження є аналіз конституційно-правового регулювання державного устрою та внутрішньої політичної системи Великобританії. Завданнями є визначити поняття конституційного права країни Великобританії; дати визначення та охарактеризувати законодавчу, виконавчу та судову владу в Англії; дослідити особливості державного устрою Британських земель.

Британським конституціоналізмом є велими своєрідне явище правової дійсності. Древнє і міцне коріння парламентаризму, англосаксонська правова система, монархічна форма правління – все це робить фактичну і юридичну конституцію Великобританії унікальною. Ця країна до цього дня не має як основний закон єдиного писаного нормативного правового акту.[3,ст.45]

За формою конституція має комбінований несистематизований характер, складається із двох частин – писаної та неписаної, як і всі галузі права цієї держави. Особливості британської конституції: за юридичною силою вона не відрізняється від звичайного законодавства, її сутність визначається принципом верховенства Парламенту, повноваження якого номінально не обмежені ніякими законодавчими актами; відсутній який-небудь особливий порядок прийняття, зміни та скасування компонентів, які складають складову частину конституції, тобто вона відноситься до числа гнучких конституцій, так як може бути змінена із дотриманням звичайної процедури в Парламенті чи в умовах звичайного судочинства;[1] відсутність органів конституційного контролю.

Конституція Великобританії встановлює монархічну форму правління. Монарх визнається джерелом суверенної влади, символом єдності нації та главою англійської та пресвітеріанської церкви. Парламентська (конституційна) монархія конституційно закріплена в другій половині 18 ст., що призвело до розвитку інституту виборчого права та становлення парламентаризму. Важливе місце у механізмі здійснення державної влади займає уряд – Кабінет міністрів на чолі із Прем'єр-міністром.[2]

Міністерство внутрішніх справ займає вищий статус в ієрархії міністерств. Його глава входить до складу Кабінету у такий пост як правило довіряється одному із лідерів партії, яка формує уряд. Британські політичні партії займають дуже суттєве місце в суспільно-політичному житті країни. Сьогодні провідну роль у політичній системі Великобританії грають

Лейбористська та Консервативна партії. Вищою судовою інстанцією в Об'єднаному Королівстві є Палата лордів, яка розглядає апеляції апеляційних інстанцій Англії та Уельсу, а також Шотландії. [4]

Отже, у Великобританії – англосаксонська система – ознакою є те, що тут неможливе зловживання владою. За способом зміни конституція Великобританії є гнучкою. Право і свободи не поділяють на конституційні і галузеві – всі права конституційні. Більшість прав і свобод регулюються не законом, а правовим звичаєм (судом захищено).

Список використаних джерел:

1. Конституційне право у Великобританії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://refs.co.ua/57067Konstitucionnoe_pravo_v_Velikobritanii.html
2. Основи конституційного права Великобританії (реферат з конституційного права зарубіжних країн) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ureferat.com/oref/pravo/konst_zarub/08/konst_pr_anglii.html
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / К 65 М. С. Горшенцова, К. О. Закоморна, В. О. Ряка та ін.; За заг. ред. В. О. Ряки. — 2-е вид., допов. і перероб. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 544 с. ISBN 966-667-158-1
4. Алебастрова І.А. Конституційне право зарубіжних країн: Курс лекцій. - М.: Юрайт-М, 2002.

**РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ (ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ)
ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАВОВИХ ДОКТРИНАХ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ**

Григоренко Інна Анатоліївна, ад'юнкт кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ

На шляху розбудови демократичної правової держави європейського зразка для України першочерговим завданням є удосконалення правових й організаційних засад функціонування системи правоохоронних органів. Науковий підхід до реформування правоохоронної системи, зокрема визначення шляхів удосконалення діяльності органів внутрішніх справ, передбачає пошук якісно нової моделі її функціонування з урахуванням досвіду провідних європейських країн. З огляду на помітні тенденції наближення правової системи України до європейських моделей, актуальним є здійснення порівняльно-правового аналізу правоохоронної (поліцейської) діяльності в Україні та Німеччині як країни класичної демократії з усталеними правовими традиціями.

Поняття «поліцейська діяльність» є одним з основоположних у системі теоретико-правових категорій. Поліцейська діяльність як особливий вид державно-управлінської діяльності спрямована на охорону публічного порядку та забезпечення публічної безпеки і пов'язана із застосуванням державного примусу. Маючи публічний характер, поліцейська діяльність здійснюється в інтересах усього суспільства. Дослідження сутності поліцейської діяльності упродовж XIX – початку XX ст. відображено в роботах вітчизняних учених-поліцейств, зокрема Л. Якоба (1809 р.), П. Гуляєва (1824 р.), М. Бунге (1869 р.), І. Андрєєвського (1872 р.), М. Шпилевського (1875 р.) та інших, які виокремлювали «поліцейську діяльність» у механізмі державного управління. Водночас у німецькій юриспруденції здійснювалися спроби теоретичного обґрунтування необхідності законодавчого обмеження влади поліції у правовій державі (Г. Берг, Р. фон Моль). У генезисі становлення інституту поліції в Європі визначальним вважається «Кройцберг-рішення» (Kreuzberg-Urteil), прийняте у 1882 р., за яким поліція позбавлялася права вживати заходів щодо свобод та власності громадян без наявності відповідних приписів закону. Відтоді цей постулат трансформувався у формулу, за якою держава як соціально-політичний інститут реалізує повноваження щодо обмеження прав окремих осіб заради досягнення публічного інтересу, і лише пізніше, із запровадженням міжнародних стандартів поліцейської діяльності, йшлося про «сервісну» функцію поліції.

Зміст поліцейської функції держави повинен визначатися на основі концепції правової держави. Одним із безумовних пріоритетів при розбудові правової держави є забезпечення умов для реалізації політико-громадянської свободи та унеможливлення позасудових (позазаконних) репресій, що можливо лише за умови чіткої артикуляції та нормативного закріплення загальнообов'язкових правил щодо меж реалізації владних повноважень суб'єктами поліцейської діяльності.

Сукупність нормативних актів, інститутів, принципів, а також відносин, пов'язаних з діяльністю поліції (міліції), слід розуміти як поліцейське право. Прибічники такого підходу виокремлюють внутрішньосистемну (локальну) і зовнішню (інтерлокальну) характеристики поліцейського права. Внутрішньосистемний аспект передбачає тлумачення поліцейського права як сукупності нормативних установок корпоративного та індивідуального характеру, властивих виключно для службовців поліції (міліції) як представників об'єднаної функціональною ознакою відособленої соціальної групи. Зовнішня характеристика поліцейського права передбачає з'ясування його ролі та місця у національній системі права, виявлення найважливіших принципів впливу на суспільні відносини.

Поняття «поліцейська (правоохоронна) діяльність» є одним з основоположних у системі теоретико-правових категорій Німеччини. Як особливий вид державно-управлінської діяльності вона спрямована на охорону публічного порядку та забезпечення публічної безпеки і пов'язана із

застосуванням державного примусу. Публічна за характером поліцейська діяльність здійснюється в інтересах усього суспільства. Розмежовуючи категорії “правоохоронна діяльність» та “поліцейська діяльність», зауважено на множинності суб’єктів першої, які наділені особливою компетенцією та застосовують заходи примусу. Водночас правоохоронна діяльність не завжди здійснюється у формі правозастосування та пов’язується примусом.

На відміну від Німеччини, у якій категорія “правоохоронна діяльність» має чітку наукову основу, у правовій доктрині України поняття “правоохоронна діяльність» не визначено, що ускладнює розв’язання багатьох теоретичних і прикладних завдань. Важливість правоохоронної діяльності визначається її метою, яка полягає в охороні прав та свобод людини й громадянина, громадського порядку, забезпеченні громадської безпеки. Підтриманні правопорядку. Ця мета реалізується в завданнях та функціях, що покладаються суспільством та державою на цей вид діяльності. На основі проведеного порівняльного аналізу та узагальнення поглядів учених запропоновано авторське визначення правоохоронної діяльності як різновиду правової діяльності, що здійснюється з метою охорони прав і свобод людини та громадянина, інтересів громадянського суспільства та держави спеціально уповноваженими на те суб’єктами шляхом застосування юридичних заходів впливу в порядку та в межах, закріплених законом.

Представлені нині в сучасній теоретико-правовій науці України варіанти визначення правоохоронної діяльності проаналізовано шляхом розкриття її ознак (О.Г. Братко, В.І. Гойман, М.В. Коваль), сутності, змісту та ефективності (Ю.А. Ведерніков, К.Ф. Гуценко, О.В. Тюріна), суб’єктів (В.В. Лазарев, С.С. Лихова, А.В. Моршинін), функцій (В.С. Ковальський, М.І. Мельник, М.І. Хавронюк), а також співвідношення з науковими категоріями “правоохоронна система», “охоронна функція права», “система правоохоронних органів».

СУДОВА ФОРМА ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВИ У СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кришталь Леся Віталіївна, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

Для подальшого розвитку демократії, зміцнення державної дисципліни, вдосконалення роботи державних органів управління, успішної боротьби проти порушень законності велике значення має гарантоване Конституцією України право громадян оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів, забезпечення реалізації прав особи та громадянина є пріоритетним напрямом діяльності органів виконавчої влади в Україні.

Правовою основою такого захисту є, насамперед, ст. 3 Конституції України [1], яка визначає, що людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав людини є головним обов’язком держави. Статтею 55 Конституції України кожному гарантовано право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Тобто, громадянин має право звернутися зі скаргою як до вищого за підлеглистю органу чи посадової особи, так і до суду згідно з чинним законодавством.

Одним із дієвих засобів адміністративно-правового захисту прав громадян виступає їх право на оскарження в адміністративному порядку незаконних дій (бездіяльності) органів та посадових осіб у сфері публічної влади, зокрема і постанов органів внутрішніх справ по справам про адміністративні правопорушення. Судова форма оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення характеризується тим, що з внесенням Законом України від 24.09.2008 р. змін та доповнень до КУпАП [1], оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення відбувається виключно в порядку позовного або апеляційного провадження. Проте норма, яка закріплює, що постанова в справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржена до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду, в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України (надалі КАСУ) [2], з особливостями,

встановленими Кодексом України про адміністративні правопорушення (ст. 288 КУпАП), потребує принаймні, кількох уточнень.

По-перше, якщо у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства, то чому законодавець встановлює звернення до судів загальної юрисдикції (див. пункти 1-3 ч. 1 ст. 288 КУпАП), але не конкретизує, що звернення має бути до адміністративних судів, як це визначено предметною підсудністю адміністративних справ (п. 2 ч.1 ст. 18 КАСУ). По-друге, які саме особливості, встановлені КУпАП, мають бути враховані при зверненні до суду щодо оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення: подання скарги за формою і змістом, визначеними п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення» від 24.06.1988 р. № 6 [3] чи у формі позовної заяви, відповідно до ст. 106 КАСУ; дотримання строків подання та розгляду скарги; порядок подання скарги чи що інше?

Нечітка визначеність щодо суду, який має розглядати скаргу на постанову адміністративного органу (посадової особи) у справі про адміністративне правопорушення, форми і змісту скарги може призвести, в умовах великої завантаженості судів, до зволкання, затягування процесу розгляду скарги або необгрунтованої відмови в оскарженні постанови у справі про адміністративне правопорушення. На нашу думку, оскарження постанови адміністративного органу у справі про адміністративне правопорушення має відбуватися в районному, районному у місті, міському чи міськрайонному (адміністративному) суді (п. 2 ч. 1 ст. 18 КАСУ) шляхом подання адміністративного позову з дотриманням вимог, встановлених ст. 106 КАСУ, і розглядається за правилами провадження, встановленими Кодексом адміністративного судочинства України з урахуванням порядку, строків подання, розгляду та прийняття рішення за результатами розгляду позовної заяви, визначеними статтями 277-293 КУпАП.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 10-11. – Ст. 137.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 (№ 35-36, 37). – Ст. 446.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 червня 1988 року № 6 «Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення» // Юридичний вісник України, 2002. – № 5.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Стрельцова Наталія Михайлівна, здобувач кафедри економічної безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри економічної безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ *Матвійчук В.В.*

У сучасний період розбудови в Україні правової держави та прагнення її інтеграції до Європейського Союзу на перший план висувуються проблеми утвердження пріоритету людини в економічній, політичній і духовній сферах, які значною мірою пов'язані з узгодженням державного управління та правовим регулюванням суспільних відносин в інформаційній сфері. Конституція проголосила Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Саме така держава повинна ставити науку і техніку, інформацію на службу всьому суспільству і кожній окремій людині, спрямовувати їх використання на гармонійний, усебічний розвиток кожної особистості.

На сьогоднішній день в умовах стрімкого зростання інформаційних потоків у суспільстві постають питання налагодження та вдосконалення державного управління інформаційною сферою та її складовими і, зокрема, управління інформаційними ресурсами органів внутрішніх справ України.

У сучасному світі інформаційні ресурси стають рушійною силою процесів розвитку. Включення до сфери ринкових відносин інформаційних ресурсів, розвиток міжнародного співробітництва, широке впровадження

відомчих (в тому числі й ОВС України), державних, міждержавних і глобальних інформаційно-телекомунікаційних систем, що містять інформаційні ресурси, які поступово охоплюють усі сфери суспільного життя, вимагають завчасного вирішення низки організаційно-правових, матеріальних, фінансових, технічних проблем щодо управління інформаційними ресурсами.

Інформаційні ресурси є одним з основних елементів інформаційного забезпечення управління ОВС України. Вдосконалення управління інформаційними ресурсами надасть змогу покращити як інформаційне забезпечення, так і управління системи ОВС України в цілому. Проте аналіз чинного законодавства України в галузі управління інформаційними ресурсами ОВС України, практики реалізації нормативно-правових актів, теоретичне осмислення наукових праць у різних галузях юриспруденції дає можливість переконавшись у тому, що не всі аспекти цієї проблеми були досліджені повною мірою; практично відсутні роботи, в яких розглядаються питання вдосконалення управління інформаційними ресурсами саме ОВС України; недостатньо уваги придляється розробці нормативно-правової бази та узгодження наявних нормативних актів у галузі управління інформаційними ресурсами як між собою, так і з міжнародними інформаційно-правовими стандартами. Таким чином, глибоке дослідження в організаційно-правовому аспекті проблем управління інформаційними ресурсами ОВС України набуває особливої актуальності.

Держкомінформ України, як і Держкомзв'язку України, щодо управління інформаційними ресурсами, відповідно до покладених на нього завдань, організовує і здійснює заходи, спрямовані на формування та забезпечення захисту інформаційного простору України, узагальнює практику застосування законодавства України з питань, що безпосередньо стосуються його завдань, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства, в установленому порядку вносить їх на розгляд Президентові України та Кабінету Міністрів України. Держкомінформ України організовує виконання актів законодавства в сфері, що відноситься до його управління, а також видає накази і здійснює систематичний контроль за їх реалізацією.

Держкомінформ очолює голова, якого призначає і звільняє з посади Президент України. Голова має заступників, які призначаються відповідно до законодавства. Для обговорення питань діяльності Комітету у його складі утворюється колегія у складі Голови, його заступників та інших керівних працівників Комітету. Також у складі Комітету можуть утворюватись інші порадачі та консультативні органи.

Проведені дослідження дозволяють дійти висновку, що в Україні існує низка органів державної влади, компетенція яких повною мірою або частково пов'язана з управлінням національними інформаційними ресурсами. В той же час загальнодержавна система управління інформаційними ресурсами у державі залишається не сформованою. Як зазначають Й.У. Мастяниця, О.В. Соснін та Л.Є. Шиманський, в Україні створена та діє громіздка й розпорошена структура державних органів управління інформаційними ресурсами. Зазначена структура дозволяє здійснювати формування інформаційних ресурсів за окремими напрямками, за міжвідомчими ознаками, а стосовно більшості видів інформаційних ресурсів діють відомчі підходи та інтереси. Не підпадають під вплив держави організація розробки та впровадження єдиних загальнодержавних методичних та методологічних підходів, правил та порядку управління інформаційними ресурсами. Оскільки на рівні державної виконавчої влади державного органу з функціями організаційного, науково-методичного забезпечення виконання законодавчих і нормативно-правових актів з приводу формування, поширення, використання та захисту інформаційних ресурсів не визначено, тому у роботі розділяється точка зору І.В. Арістової щодо необхідності системної організації органів державного управління в інформаційній сфері. У зв'язку з цим у роботі акцент робиться на доцільності активного застосування системного підходу щодо організації органів відомчого управління інформаційними ресурсами ОВС України. Розглянемо відповідні організаційно-правові заходи щодо ефективної управлінської діяльності ОВС України у сфері відомчих інформаційних ресурсів у наступних підрозділах.

Отже, з вищезазначеного випливає, що в органах внутрішніх справ України ще досить багато проблем управління відомчими інформаційними ресурсами. Першочерговою проблемою та нагальною потребою практики є

створення єдиного інтегрованого банку даних, що дозволить уникнути дублювання інформації при формуванні інформаційних підсистем інформаційних ресурсів органів внутрішніх справ України та підвищити ефективність функціонування системи інформаційного забезпечення. Наступними проблемами є стан матеріально-технічного забезпечення функціонування інформаційних підсистем інформаційних ресурсів ОВС України та їх кваліфікована експлуатація і користування ними. Вирішення останньої повинні взяти на себе навчальні заклади, вводячи відповідні інформаційно-правові спеціальності до своїх навчальних планів.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Гарник Кирило Юрійович, здобувач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, ректор Національної академії внутрішніх справ, *Коваленко В.В.*

Кризовий стан ЖКГ України ще на початку 90-х років минулого століття привернув до себе увагу владних структур всіх рівнів, політичних діячів, громадськості, ЗМІ та ін. Проблема міського господарства яким є ЖКГ, з огляду на його соціальну значущість, перетворилась на загальнодержавну. Президент України, ВР України, КМ України, починаючи з 1992 р., прийняли низку указів, постанов і законів, спрямованих на підвищення ефективності роботи галузі, її реформування.

Уже у 2012 р. було прийнято Закон України «Про адміністративні послуги», про який говорилося у Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг. Цим Законом визначаються правові засади надання адміністративних послуг суб'єктам звернення (фізичним і юридичним особам – резидентам і нерезидентам), а також створення для їх надання – єдиних центрів [1].

Одним із останніх нормативно-правових актів, який стосується проведення адміністративної реформи та ЖКГ варто назвати Постанову КМУ «Про затвердження Типового положення про структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій» від 26.09.2012 р. У ньому визначаються повноваження структурних підрозділів відповідно до визначених галузевих повноважень виконувати поставлені перед ними завдання (надавати адміністративні послуги, здійснювати контроль за дотриманням стандартів тощо) [2].

У науковій літературі проблеми ЖКГ України досліджуються представниками економічних та юридичних наук. В результаті цього виробилося як мінімум два погляди на шляхи реформування ЖКГ. Один із них пояснює проблеми цієї галузі з точки зору економіки, а інший – з точки зору права. Однак алгоритм дослідження і у тих, і у інших схожий – спочатку аналізується стан ЖКГ та визначаються недоліки функціонування, потім з'ясовується їх причина та пропонується шлях вирішення.

Хоч питання впливу адміністративної реформи на сферу ЖКГ лежить у віданні адміністративного права, хотілося б коротко зупинитися на питанні реформування ЖКГ з позиції економістів.

Основну проблему науковці у сфері економіки вбачають у існуванні таких недоліків функціонування сфери ЖКГ: 1) незадовільний технічний стан ЖФ, який є одним із найважливіших індикаторів функціонування системи ЖКГ; 2) незадовільний стан технологічної інфраструктури підприємств; 3) велика кількість основних фондів, що перебувають у веденні підприємств ЖКГ, що підлягають списанню, але використовуються через відсутність можливості їх заміни, та неефективне використання ресурсної бази; 4) високий рівень зношеності основних фондів та використання застарілих енергоємних технологій; 5) незадовільний стан ліфтового господарства, що потребує модернізації та оновлення, у зв'язку з завершенням нормативних термінів експлуатації (25 р.); 6) відсутність ринкових умов господарювання в галузі ЖКГ; 7) незадовільний фінансовий стан підприємств системи ЖКГ; 8) не конкурентноздатність продукції ЖКГ, не орієнтованість його на споживача в умовах ринку; 9) низький рівень запровадження енергозберігаючих технологій та обладнання; 10) недостатнє фінансування ЖКГ з державного та міського бюджетів; 11) пасивне ставлення мешканців до утримання приміщень

загальною користування будинків і прибудинкових територій; 12) недосконалість нормативної бази та законодавства [3, с. 41].

А.П. Скорик відзначає, що у період реформування ЖКГ найбільш чітко проявився суперечливий характер здійснення державних функцій, що був посилений впливом системних кризових тенденцій. Автор зазначає, що на сьогодні в Україні по суті реалізується модель централізованого управління розвитком економікою, точніше реформуванням економіки, у тому числі і в ЖКГ, що з однієї сторони має переваги в можливості концентрації ресурсів на рішення найбільш злободенних проблем, але з іншої сторони позбавляє можливості вільного вибору напрямів і потенціалу самоврядування розвитком територій, що суперечить основам ринкового розвитку і не враховує досвід розвитку більшості країн з розвинутою ринковою економікою [4, с. 13–14].

Т.П. Юр'єва вважає, що системність проведення реформи ЖКГ має незаперечне значення. Безсистемне ж проведення окремих, нехай навіть самих прогресивних, заходів може не тільки не привести до бажаних результатів, але й мати негативні наслідки. Найважливішою стратегічною метою реформування ЖКГ є підвищення якості життя населення шляхом поліпшення житлових умов, збереження ЖФ і підвищення рівня житлово-комунального обслуговування громадян відповідно до діючих стандартів якості.

Досягнення цієї мети і вирішення поставлених завдань реформування ЖКГ має здійснюватися шляхом проведення комплексу взаємозалежних заходів, що впливають одне з іншого. Весь комплекс заходів, на її думку, доцільно розділити на дві групи.

Перша група: заходи, що вирішують завдання власне реформування господарських відносин і носять, в основному економіко-організаційний і правовий характер. Для їх проведення не потрібне залучення значних ресурсів, однак необхідна серйозна науково-методична розробка змісту реформи, у тому числі обґрунтування технологічної послідовності проведення заходів; друга - заходи й проекти, спрямовані на вирішення конкретних завдань розвитку ЖКГ.

Реформа ЖКГ України має задовольняти інтереси всіх учасників процесу житлово-комунального обслуговування, але пріоритет варто віддавати інтересам населення. У реформуванні ЖКГ України повинні брати участь всі сторони: виробники ЖКП (підприємства й організації ЖКГ), споживачі (населення, установи, підприємства й організації), органи влади різних рівнів. У кожній зі сторін свої функції, а загальною у всіх має бути зацікавленість ефективному проведенні реформи ЖКГ [5, с. 304–305].

Отже, вплив адміністративної реформи на ЖКГ можна охарактеризувати як взаємодоповнюючий та взаємообумовлений. Однак, не можна говорити про завершеність в Україні адміністративної реформи та досконалість ЖКГ. Не слід забувати, що забезпечити діяльність галузі складно в силу її комплексності. Тому поряд з правовим забезпеченням її функціонування не слід забувати про важливість впровадження конкурентних ринкових відносин.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 76. – Ст. 3067.
2. Про затвердження Типового положення про структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій : Постанова КМУ від 26.09.2012 р. № 887 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – Ст. 2941.
3. Пєрькова О. О. Державне регулювання сфери житлово-комунального господарства: адаптаційні аспекти: монографія / О. О. Пєрькова. – Донецьк: Ноулджд, 2012. – 176 с.
4. Скорик А. П. Розвиток сфери житлово-комунального господарства України: монографія / А. П. Скорик. – О.: Одеськ. нац. політехнічний ун-т, 2006. – 72 с.
5. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: монографія / О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, С.Ю. Юр'єва, І.В. Покуца. – Х.: Інжек, 2008. – 368 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ПОНЯТЬ «НАУКОВА АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА» І «СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА»

Кіберник Олена Володимирівна, здобувач Запорізького національного університету

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Запорізького національного університету *Коломоєць Т.О.*

В умовах стрімкого розвитку науки і техніки в сучасному світі ефективна діяльність адміністративно-юрисдикційних органів (далі – АЮО) суттєво ускладнюється необхідністю розуміти сутність, зміст та складові відносин, які

виникають у зв'язку новими досягненнями в галузі науки, техніки, літератури, мистецтва, наукомістких і високотехнологічних виробництв тощо. Підвищення кваліфікації та подальша спеціалізація працівників цих органів проблему їхньої професійної компетентності вирішують частково. Формування прошарку експертів, як закономірний результат поділу праці складних цивілізацій, дозволяє з їхньою допомогою вирішувати будь-яке спірне питання, що виникло при оцінці тих чи інших обставин справи.

Як слушно вказав О. Дорошенко, що суть судової експертизи полягає в аналізі за завданням суду експертном наданих у його розпорядження матеріальних об'єктів експертизи (речових доказів), а також різноманітних документів з метою встановлення фактичних даних, що мають значення для правильності вирішення справи. Інститут судової експертизи – це інструмент для виявлення найбільш загальних тенденцій та закономірностей розвитку сучасного доказового права; один із засобів створення і реалізації системи гарантій конституційних прав і свобод громадян. Судово-експертне дослідження за своєю гносеологічною суттю являє собою різновид процесу пізнання об'єктивної діяльності, що здійснюється шляхом застосування методів різних наук, наявність методик, за якими може досліджуватися той чи інший об'єкт експертизи, а також розробленої методології її проведення. Методи (як і методики) експертного дослідження повинні відповідати ряду вимог, найважливішими з яких є їх наукова обґрунтованість та експериментальна апробація. Розробка методики визначається потребами експертної практики, появою нових засобів дослідження властивостей об'єктів тощо [1, с. 13-15].

Досліджуючи проблему антикорупційної наукової експертизи проектів нормативно-правових актів, С. Шатрава вважає, що термін «експертиза» походить від лат. слова «expertus» і від фр. – «expertise», що означає досліджений, випробуваний; будь-яка експертиза насамперед є застосуванням спеціальних знань, і саме таких, котрі пройшли апробацію досвідом [2, с. 110]. На думку В. Юришина, до обсягу поняття «права експертизи» входять такі елементи як судова експертиза, експертиза законопроекту, державна, екологічна, наукова, криміналістична, судово-психологічна, судово-медична, лінгвістична та інші експертизи [3, с. 58].

Із наведених вище доктринальних визначень бачимо, що в Україні поняття «наукова адміністративно-юрисдикційна експертиза» (далі – НАЮЕ) і «судова експертиза» (далі – СЕ) належать до одного логіко-сміслового дорядку, де зміст першого з них перехрещується зі змістом другого поняття. Їхні спільні риси: 1) мета призначення і проведення полягає у встановленні фактичних (продукуванні нових) відомостей, що мають значення для правильності вирішення справи; 2) матеріальна юридична підстава – норма закону; 3) фактичні підстави – потреба встановити невідомі факти; 4) сутнісна складова результату – висновок експерта складається зі вступної, дослідницької та заключної частин; він є доказом, створює юридичні підстави для встановлення судом чи АЮО (у т. ч. судом) фактичних обставин спірного правовідношення. Їхні відмінні риси: 1) процесуальна юридична підстава: СЕ – ухвала суду, НАЮЕ – ухвала суду, рішення АЮО, а також, за ст. 6 Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95, рішення органів публічної адміністрації, договори на проведення наукової експертизи, укладені підприємствами, установами та організаціями, фізичними особами; 2) суб'єкти призначення: СЕ – суд, НАЮЕ – АЮО; 3) суб'єкти проведення: СЕ – судові експерти, реєстр яких веде Міністерство юстиції України, і які пройшли атестацію за порядком, визначеним органами публічної адміністрації, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність; НАЮЕ – фізичні особи та юридичні особи, які пройшли державну акредитацію і отримали відповідне свідоцтво, за порядком визначеним Міносвіти і науки України; 4) відмінності у правовому статусі експертів – правах, обов'язках, гарантіях; 5) об'єкти: СЕ – об'єкти, зразки для порівняльного дослідження, матеріали справи (протоколи оглядів з додатками, протоколи вилучення речових доказів тощо); НАЮЕ – діючі об'єкти техніки та промисловості, споруди, природні об'єкти, проекти, програми, пропозиції різного рівня та інші, які вказані у ст. 5 зазначеного вище Закону; 6) формальна складова результату полягає у різних вимогах до оформлення висновку експерта: СЕ – відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та

Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертів та експертних досліджень (затв. наказом Міністерства юстиції України 08.01.1998 № 53/5); НАЮЕ – Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95, рішення АЮО і договори на її проведення. Відповідно класифікація позначуваних ними явищ буде співпадати тільки частково, а перша стає різновидом останньої тоді, коли АЮО стає суд.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко О. Ф. Судова експертиза як засіб доказування при розгляді цивільних справ щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Олександр Федорович Дорошенко – К., 2007. – 20 с.
2. Шатрава С. О. Антикорупційна експертиза як засіб виявлення корупційногенних факторів у діяльності суб'єктів публічної адміністрації / С. О. Шатрава // Право і безпека. – 2012. – № 4. – С. 109–112.
3. Юрчишин В. Д. Поняття та ознаки правової експертизи нормативно-правових актів / В. Д. Юрчишин // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 57–63.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОВЕДІННЯ ІЗ ЗАТРИМАНИМИ ТА ВЗЯТИМИ ПІД ВАРТУ ОСОБАМИ

Когунь Андрій Миколайович, здобувач кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ

Права та свободи людини та громадянина визначили та й визначають надалі розвиток більшості держав світу економічного прогресу, демократії і залишаються актуальними на сьогоднішній день. Розвиток суспільства показує можливість його просування шляхом домінування свободи та права, формування вільної та незалежної особистості. Конституція України визначила систему прав та свобод у всіх основних сферах суспільного життя, підтверджуючи те, що всі права – політичні, громадянські, соціальні, культурні є універсальними, взаємозалежними та взаємопов'язаними.

Міжнародні документи приділяють увагу механізму підтримки порядку подання та розгляду скарг, але цих правил не багато. Так, правило 35 Мінімальних стандартних правил поведіння з ув'язненими зобов'язує адміністрацію установи просвіщати й інформувати утримуваних про їхні права, а також про правила і внутрішній розпорядок. Це один з найбільш важливих інструментів дотримання впорядкованого життя в ізоляторі. З іншого боку, персонал спецстанови сам повинен добре знати всі правила і розпорядок, для чого співробітники повинні пройти відповідну підготовку.

Правило 36 Мінімальних стандартних правил поведіння з ув'язненими заохочує утримуваних до подання скарг й інформування адміністрації установи про всі свої проблеми та вимогає, щоб начальник приймав утримуваних в ІТТ ОВС принаймні один раз на тиждень. До речі, важко переоцінити значення доброзичливих взаємин у будь-якому середовищі. Утримувані особи повинні мати можливість вільно звертатися до адміністрації з усіх своїх проблем і бути впевнені, що до їх скарг поставляться серйозно.

Фундаментальними принципами Мінімальних стандартних правил поведіння з ув'язненими Організації Об'єднаних Націй є:

- в'язниці мають бути добре організованими установами, тобто місцями, що не створюють небезпеки для життя, здоров'я й особистості недоторканності;
- в'язниці мають бути місцями, де не допускається дискримінація ув'язнених;
- коли суд виносить рішення про відправлення правопорушника до в'язниці, він признає покарання, яке само по собі є надзвичайно болісним. Тюремні умови не мусять збільшувати страждання, викликані цим покаранням;
- тюремна діяльність повинна бути максимально орієнтована на підтримку ув'язнених у період адаптації до життя в суспільстві після того, як ув'язнений вийде на волю, відбувши свій строк. Згідно з цим принципом тюремні правила і режими не повинні обмежувати більшою мірою свободу ув'язнених, зовнішні контакти і можливості для особистого вдосконалення, ніж це справді необхідно. Тюремні правила і режими повинні сприяти адаптації і входженню в нормальне життя на волі.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Рамазанова Уляна Василівна, ад'юнкт кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Одним з головних елементів адміністративно-правового статусу громадських об'єднань є сукупність прав та обов'язків, які визначають компетенцію та обсяг повноважень останніх під час здійснення безпосередньо своєї діяльності.

Так, права та обов'язки людини і громадянина є наріжним каменем соціальних перетворень, шляхом яких вибудовувалося сучасне громадянське суспільство. Протягом XX століття вони перетворилися з сутнісної ознаки західної, європейської цивілізації, на універсальну цінність, що визнається всепланетним людством. Про це свідчать, зокрема, численні нормативно-правові акти.

Конституція України у ст. 36 закріплює право громадянина на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

А ст. 3 Конституції України зазначається, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституційно-правова регламентація прав та обов'язків громадських об'єднань має відповідати ролі, яку вони виконують у суспільстві. Замало задекларувати «ти маєш право», потрібно «надати можливість користуватися цим правом» [1, с. 201].

Права та обов'язки громадських об'єднань визначені Конституцією України і частково систематизовані Законом України «Про громадські об'єднання».

Для з'ясування сутності прав та обов'язків громадських об'єднань, на нашу думку, слід перш за все визначити поняття «права», «права особи», «права громадських об'єднань», «обов'язки», «обов'язки особи» та «обов'язки громадських об'єднань».

Питання прав і обов'язків особи нині є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики всіх держав світової співдружності. Саме стан справ у сфері забезпечення прав і обов'язків особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому.

Саме тому, слід визначити, що права – це визнані суспільством і забезпечені всією системою суспільного життя форми та способи людської самореалізації: те, що існує як усталені і незаперечні і загальновизнані можливості для людини вчиняти так чи інакше. Як слушно зауважував І. Г. Фіхте, про права можна говорити лише настільки, наскільки люди мисляться у взаємних відносинах один з іншим [2, с. 196].

У правовій науці чимало наукових праць присвячено проблемі теорії прав та обов'язків будь-яких інститутів. Наприклад, через дослідження поняття «права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [3, с. 4], «права людини» [4, с. 85-90; 5, с. 9], «права та обов'язки політичних партій» можна визначити, що права особи – це її можливості, які необхідні для її нормального існування та розвитку.

Отже, з метою заповнення прогалини у визначенні поняття «права особи», на нашу думку, слід запровадити зазначене поняття у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні «право особи» – це комплекс прав, свобод та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, які виникають у зв'язку із задоволенням людиною або громадянином своїх потреб та ставить особу у статус суб'єкта адміністративних правовідносин. У вузькому розумінні «право особи» – це суб'єктивне право, яке виникає у зв'язку із реалізацією людиною або громадянином свого адміністративно-правового статусу.

Список використаних джерел:

1. Кафарський В. І. Політичні партії України : конституційно-правове регулювання та діяльності : монографія / В. І. Кафарський. – К. : Логос, 2008. – 560 с.

2. Фихте И. Г. К вечному миру // Трактаты о вечном мире / И. Г. Фихте – М. : Изд-во соц.-эк. лит-ры, 1963. – 360 с.
3. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2008. – 252 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
5. Раб'нович П. М. Основи загальної теорії права і держави : посібн. [для студ. спец. «Правознавство»] / П. М. Раб'нович. – К. : Атіка., 2001. – 236 с.

СУДОВА ВЛАДА УКРАЇНИ І СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИКЛИКИ

Чернушенко Ольга Валентинівна, ад'юнкт кафедри філософії та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, перший проректор з навчально-методичної та наукової роботи Національної академії внутрішніх справ *Черней В.В.*

Потреба судової влади України у удосконаленні не потребує спеціального обґрунтування. Аргументів на користь неефективності або недосконалості (від емпіричних даних до затеретизованих узагальнень) можна достатньо знайти як в філософській, так і у юридичній літературі, а також у чисельних програмних документах. Щодо оцінки та сприйняття судової влади на теренах України, то безсумнівним є і те, що її образ сьогодні сформований, при цьому з превалюванням негативних тенденцій та образів. Основними чинниками, які впливають на формування негативного образу судової влади, на наш погляд, є явища правового популізму і правового нігілізму, які суттєво підривають авторитет і довіру до судової влади. Такий стан речей і є серйозною підставою для проведення як теоретичних пошуків шляхів удосконалення судової влади в Україні, так і практичних кроків реалізації і втілення цього покращення. Процеси осмислення реального стану судової влади в Україні ставлять нас перед розробкою питання про належне і суще в сфері цієї гідки влади. Судова влада в Україні: по-перше, одна із національних судових влад; по-друге, правове життя судової влади детермінується політичним та економічним контекстами, в межах яких вона формується і функціонує; по, третє, в Україні суди часто не забезпечують верховенство права.

Національна судова влада в Україні в її нинішньому виявленні значною мірою є явищем глобалізації політико-життя. Вона не є результатом історичного розвитку ідей вітчизняного правосуддя. На сьогодні ця гідка влади швидше є формально закріпленим продуктом іншого соціокультурного процесу: в основу сучасної теорії і практики судової влади покладені західноєвропейські взірці. Але при цьому не враховується, що у Західній Європі знання та прийоми розподілу влад у правовій державі є природним процесом, який відображав розвиток самого західноєвропейського суспільства і західноєвропейського правового суб'єкта. Як відомо, європейський суб'єкт права живе в «моноцентричній культурі», в якій право є альфіою та омегою, і який ідентифікує себе з раціональним правом. Еволюційність важливих європейських політико-правових інститутів відображала конкретний рівень розвитку соціального порядку і ментальності народів. Формування, розвиток судової влади та встановлення її правового статусу визначається конкретними соціокультурними і конкретно-історичними умовами. Основними чинниками, які визначають змістове наповнення судової влади у конкретних суспільствах, є: ідеологічні настанови, особливості менталітету, система моральних цінностей тощо. Історично сформовані моделі судової влади (видлені з певною умовністю), відображають конкретно-історичні реалії функціонування і реалізації судової влади, а також містять інформацію про ідеали та цінності цієї влади. Судова влада невіддільна від етнокультурних традицій, від панівних уявлень про суд і справедливість.

Для сучасної України принцип розподілу влад є виявом безальтернативного проекту глобалізації, який не враховує національну самобутність та правові традиції кожної конкретної держави. Саме тому, незважаючи на те, що у Конституції України зафіксоване і формально оформлене європейсько-ліберальне тлумачення судової влади та її місце в державі, а також на процес широкої легітимізації загальнодемократичних правових цінностей, існування судової влади саме в європейському вигляді в Україні залишається проблематичним. Сучасні дискусії про судову владу в

Україні відображають істотний світоглядний розлом, який проходить по лінії протистояння між її системоцентричною і людиноцентристською концепцією розуміння.

НЕОБХІДНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ, ЯК ВДАЛА ПЕРСПЕКТИВА РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Панченко Євгеній Вікторович, слухач магістратури факультету підготовки слідчих Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, начальник лабораторії проблем громадської безпеки Національної академії внутрішніх справ *Галай А.О.*

Однією з найгодовніших проблем правоохоронної діяльності на сьогодні є недовіра до міліції з боку населення, яка сформувалася стереотипом у свідомості громадян [1, с. 104]. Звичайно питання низької довіри до міліції, а загалом і до всієї системи органів внутрішніх справ України, сформувалася під впливом негативних подій, що відбувалися останнім часом у лавах вітчизняної міліції. На нашу думку, однією з головних задач за таких обставин, є необхідність підвищення авторитету міліції, сприяння більшій довірі з боку населення та формування нової системи функціонування підрозділів міліції загалом. На тепер реформування органів внутрішніх справ відбувається через призму скорочення штатів, ліквідації підрозділів, що виконують однакові функції та зайвих структурних одиниць. Проте, злочинність в Україні не розділяє таких тенденцій, а тому задля забезпечення належного рівня попередження та боротьби зі злочинністю, постає необхідність розвитку співпраці громадянського суспільства з правоохоронними органами, насамперед міліцією.

Проблематику взаємодії органів внутрішніх справ та громадянського суспільства висвітлювали багато вчених, серед яких вагомий внесок було зроблено у працях О.М. Бандурки, С.Г. Брателя, Р.А. Калюжного, Я.Ю. Кондратьєва, Ю.Ф. Кравченка та інших.

Вважаємо за доцільне розпочати з розуміння поняття взаємодія органів внутрішніх справ з громадськістю, а саме: розуміти під цим поняттям соціальне партнерство, як взаємокорисну діяльність двох суб'єктів за успішного провадження якої проявляється можливість зменшення рівню соціальних проблем (наркоманії, злочинності, корупції) у суспільстві загалом [2, с. 89]. М.В. Ковалів виділяє певні форми співпраці органів внутрішніх справ з населенням, серед яких: спільне патрулювання, рейди, обходи, огляди, обмін інформацією, інструктування працівниками ОВС членів громадських формувань, підготовка громадян, які бажають допомагати ОВС та інше [3, с. 180]. Також, М.В. Ковалів наголошує на трьох формах взаємодії ОВС та громадськості: часовому (постійна та тимчасова), відношення до системи (внутрішня та зовнішня), положення суб'єктів взаємодії (вертикальна та горизонтальна) [3, с. 181].

Таким чином, проаналізувавши підходи вчених до розуміння взаємодії ОВС з громадянським суспільством пропонуємо виокремити певні його напрямки, а саме:

- залучення населення до охорони громадського порядку та попередження кримінальних та адміністративних правопорушень;
- здійснення координації громадських утворень по охороні громадського порядку та боротьби зі злочинністю;
- забезпечення регламентованості та допомога в розвитку утворень по охороні громадського порядку та боротьби зі злочинністю;
- проведення інформування громадянського суспільства про стан та рівень злочинності в державі (певному регіоні, районі);
- проведення спільних правопросвітніх заходів щодо підвищення правосвідомості населення та інше.

Проте дані форми взаємодії є напрацюваннями суто практичної діяльності підрозділів у певних регіонах і відбувається така взаємодія здебільшого не системно, можливо через низьку регламентованість такої діяльності ОВС. Так, взаємодія ОВС з громадськістю передбачена лише як принцип діяльності міліції у статті 3 Закону України «Про міліцію» [4], а

також у статті 12 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [5], отже низький рівень регламентованості взаємодії ОВС з громадським суспільством є однією з причин низького рівня довіри до міліції з боку населення, адже коли громадяни приймають участь (оплачувану, як в розвинутих країнах Європи) у допомозі ОВС, більшість з людей почне розуміти та бути ближчими до правоохоронної діяльності та проблем її здійснення. Ефективність взаємодії ОВС з громадянським суспільством не може бути досягнута лише зусиллями емпіричних пошуків найбільш результативних її форм, але роль практики в цьому питанні неможливо недооцінювати. Тому постає необхідність ширшого залучення громадськості до взаємодії з ОВС, що має стати запорукою підвищення рівню авторитету міліції перед обличчями населення України та світу.

Список використаних джерел:

1. Порфімович О.Л. Імідж органів внутрішніх справ України (Організація управління) [монографія] / О.Л. Порфімович. – Б. Церква : ТОВ «Червона Рута-Турс», 2004. – 288 с.
2. Лебедєва А.В. Удосконалення форм, напрямків та методів взаємодії органів внутрішніх справ України із засобами масової інформації / А.В. Лебедєва – Науково-практичний юридичний журнал «Публічне право» №1, К., 2011. – 135 с.
3. Ковалів М.В. Форми взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості у сфері охорони громадського порядку / М.В. Ковалів – Науковий вісник ЛДУВС №2, Львів – 2011. – 523 с.
4. Закон України «Про міліцію»: за станом на 23.09.2013 р. / Відомості Верховної ради УРСР, 1991, №4, ст. 20
5. Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»: за станом на 23.09.2013 р. Відомості Верховної Ради України, 2000, №40, ст. 338.

ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ

Городецький Артем Костянтинівич, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пустовіт Ж.М.*

Професія юриста вже багато років залишається однією з найбільш престижних. Адже діяльність правознавця охоплює практично кожен сферу людського існування. Його послугами в своєму житті неодноразово користується кожна людина. Проте, щоб бути затребуваним сьогодні у цій галузі, слід добре підготуватися, стати справжнім професіоналом. Старт успішної кар'єри – це якісна освіта. Система юридичної освіти складається із відповідних закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Демократизація сучасного українського суспільства і гуманізація освіти висувають підвищені вимоги до правосвідомості майбутніх юристів. Від рівня правової свідомості залежить їх соціально-правова, цивільна активність, готовність брати участь у зміцненні законності та правопорядку. Майбутній юрист повинен розуміти свої дійсні інтереси, знати права і вміти захищати їх законними засобами, виконувати обов'язки, поважати права та інтереси інших людей, тому правосвідомість юристів загалом та зокрема «студентів юристів» повинна розвиватися під впливом цілеспрямованих дій організованого характеру.

Питання правосвідомості завжди було одним із центральних у теорії держави і права. Але особливу актуальність проблема дослідження правосвідомості набуває сьогодні – в умовах динамічного розвитку українського суспільства.

Сьогодні в юридичній науці найбільш поширеним підходом до визначення правосвідомості є розуміння її як сукупності уявлень, поглядів, оцінок і емоцій, за допомогою яких виражається ставлення людини та соціальних груп до діючого і бажаного права [2, с.463].

Розгляд сутності поняття «правової свідомості» дає можливість виділити такі її характерні риси. По-перше, правосвідомість визначається як самостійна форма суспільної свідомості, що тісно взаємодіє з моральними, релігійними, політичними та іншими формами свідомості [2, с.463]. По-друге, в правовій свідомості відбивається ставлення суб'єкта до права,

юридичної практики, діяльності інших суб'єктів, їх оцінка [3, с.293]. Особливості правосвідомості виявляється також у способі відбиття правових явищ суспільного життя – їх усвідомлення здійснюється за допомогою спеціальних юридичних понять і категорій. По-третє, правосвідомість як цілісне поняття охоплює волю, почуття, думки та всю сферу духовного досвіду. Правосвідомість не тільки відбиває ставлення індивіда до правової дійсності, а й спрямовує його на певні зміни в правовому середовищі, прогнозує і моделює їх [4, с.462].

Отже, правосвідомість можна визначити як особливу сферу свідомості, що відбиває правову дійсність у формі юридичних знань та оціночного ставлення до права і практики його реалізації, соціально-правових установок і ціннісних орієнтацій, що регулюють поведінку в юридично значущих ситуаціях.

Професійна правосвідомість властива людям, які мають спеціальну юридичну освіту й займаються практичною юридичною діяльністю. Її особливістю є досконалі знання правових норм, що регулюють певні види юридичної діяльності, а також відповідних юридичних процедур. Професійна правосвідомість юристів є основним інструментом їх діяльності, має свої особливі умови, середовище, засоби і методи формування.

Дослідження всього комплексу чинників, закономірностей їх зв'язку, зміни та впливу на правосвідомість має найважливіше значення в створенні передумов якісного і необхідного їх функціонування. Для розвитку правосвідомості студентів-юристів, важливим є відокремлення правових почуттів, що теж можуть зазнавати впливу провідних тенденцій. Розвиток правосвідомості майбутніх юристів має спрямований, закономірний характер, який виражений у кількісних, якісних і структурних перетвореннях. Під умовами розвитку правосвідомості майбутніх юристів ми розуміємо сукупність усіх тих явищ, від яких залежить виникнення, існування, функціонування та розвиток цього феномену.

Предметом професійної правосвідомості виступають правові явища, а також суспільні відносини, що потребують правового регулювання. Суб'єктами професійної правосвідомості є особи, які мають спеціальну юридичну освіту і професійно займаються юридичною практикою.

Характеризуючи функції професійної правосвідомості, необхідно зауважити, що наразі в правовій науці також відсутня єдина думка про їх видове різноманіття. Так, О. Лукашева виділяє гносеологічну, прогностичну функції та функцію правового моделювання [5, с.105]. В. Щегорцов більш детально класифікує функції правосвідомості на когнітивну, ідеологічну, нормативно-прогностичну, а також функції правового моделювання та правового регулювання [6, с.31–34].

Отже, правосвідомість як системне явище характеризують її структурні елементи і функції. Професійна правосвідомість відрізняється від інших видів правосвідомості якісним станом елементів свого змісту, а саме: когнітивного, психологічного та поведінкового, перш за все, за об'ємом та глибиною політико-правових знань, навичками та вміннями аналізувати правові проблеми, вирішувати поставлені юридичні завдання. Правова психологія, правова ідеологія та правова поведінка як структурні компоненти професійної правової свідомості своїми засобами сприяють здійсненню функцій правосвідомості в правовій діяльності її носіїв, при цьому необхідно відзначити, що головним результатом дії пізнавальної функції є забезпечення досягнення необхідного рівня правових знань, тоді як підсумком дії всіх інших функцій стає формування конкретного ставлення суб'єкта до соціально-правової реальності. Загальна ж роль професійної правової свідомості виходить далеко за межі досліджених основних її функцій і виявляється також у різних видах юридичної діяльності, зокрема – у правотворчості та правореалізації.

Список використаних джерел:

1. Ратинов А. Р. Структура и функции правового сознания / Ратинов А. Р. // Проблемы социологии права – 1970. – Вып. 1. – С. 178–188.
2. Большая юридическая энциклопедия. – М. : Изд-во Эксмо, 2007. – 688 с.
3. Комаров С. А. Теория государства и права : учеб.-метод. пособие.
4. Краткий учебник для вузов / С. А. Комаров, А. В. Малько. – М. : Изд-во НОРМА, 2001. – 448 с.
5. Скаун О. Ф. Теория держави і права : підручник / О. Ф. Скаун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

6. Лукашева Е. А. Социалистическое правосознание и законность / Е. А. Лукашева. – М. : Юрид. лит., 1973. – 344 с.
7. Щегорцов В. А. Социология правосознания / В. А. Щегорцов. – М. : Мысль, 1981. – 174 с.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА: СУЧАСНИЙ СТАН ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Воробей Віта Михайлівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Грянка Г.В.*

Державна служба як самостійний вид державної професійної діяльності виникла в другій половині XVII століття в Європі, зокрема у Німеччині та Франції [1, с. 365]. До сьогодення інститут державної служби еволюціонував у одну з підвалин демократичної правової держави, важливу гарантію ефективного функціонування державного механізму. І хоча в світі виділяють різні варіанти систем державної служби, але все-таки можна назвати загальні ознаки (засади) державної служби. Це насамперед - професійність, аполітичність (політична нейтральність або лояльність), стабільність (або безстроковість) та державне фінансування.

Інститут державної служби в нашій країні було створено після проголошення незалежності. Закон України «Про державну службу» було прийнято 16 грудня 1993 р. в числі фундаментальних законів незалежної України, які безпосередньо стосувались процесу розбудови державності, визначення основних засад організації та функціонування органів державної влади[2]. Прийняття окремого закону про державну службу дало можливість констатувати сам факт утворення інституту державної служби в Україні. Законом було сформовано систему проходження державної служби та кар'єри державного службовця, визначено особливості статусу державного службовця, деталізовано поняття патронатної служби, службової кар'єри, утворено систему управління державною службою - спеціальний орган управління державною службою - Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України (пізніше - України) та міжвідомчий дорадчий орган - Координаційну раду з питань державної служби.

Це дає підстави вважати, що чинний Закон «Про державну службу» в значній мірі виконав своє завдання зі створення й законодавчого забезпечення основних напрямів функціонування інституту державної служби в Україні.

Державна служба за сьогоденних умов ще не стала підконтрольною суспільству демократичною та ефективною організацією державно-службовчої діяльності, спрямованою на вирішення нагальних проблем, що стоять перед суспільством і державою.

Можна виділяти різні причини незадовільного становища інституту державної служби в Україні загалом та статусу державного службовця, зокрема. Цей закон формально обмежив коло державної служби лише до служби в державних органах та їх апараті, що не відповідає сучасному розумінню інституту державної служби [2].

Закон України «Про державну службу» який набере чинності 1 січня 2014 року, у розділі першому більш чітко та широко дає визначення цим поняттям [3].

Даний закон визначає принципи, правові та організаційні основи державної служби, умови та порядок реалізації громадянами права на державну службу. У ньому змінилася класифікація посад державних службовців. Зокрема, замість передбачених чинним законом 7 категорій державних службовців новою редакцією посади державних службовців залежно від характеру та обсягу посадових повноважень поділяються на 5 груп, кожна з яких ділиться на 4 підгрупи. При цьому замість діючих 13 рангів запроваджується 9 рангів державних службовців.

Відповідно до прийнятого закону, право на державну службу з урахуванням вимог щодо рівня професійної компетентності, напрямку підготовки та обмежень, встановлених законом, мають громадяни України, яким виповнилося 18 років і які вільно володіють державною мовою.

Відповідно до закону, схема посадових окладів державних службовців щорічно визначається Кабінетом Міністрів України, при цьому мінімальний

розмір посадового окладу чиновника не повинний бути меншим, ніж 2 розміри мінімальної зарплати[3].

Отже, інститут державної служби що на сучасному етапі реформується в контексті загальних завдань адміністративної реформи в Україні, і це є одним із її стратегічних напрямів. Для цього оновлено законодавство про державну службу відповідно до вимог Конституції України щодо забезпечення конституційного права громадян України на рівний доступ до державної служби. Метою такого реформування є становлення високоєфективного, стабільного, авторитетного інституту державної служби, який забезпечить підбір і розстановку високопрофесійних, чесних і патріотично налаштованих кадрів апарату управління.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: академічний курс: у 2 т. / Авер'янов В. Б. / ред. код.: В. Б. Авер'янов (голова). – К. – Вид-во «Юридична думка», 2007 – Т. 1: Загальна частина. – 2007. – 591 с.
2. Про державну службу: Закон України від 16 груд. 1993 р. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Про державну службу: Закон України від 17 листоп. 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 1072. – Ст. 273.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННОЮ МІГРАЦІЄЮ

Бердик Аліна Володимирівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Навчальної академії внутрішніх справ *Науковий керівник:* кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Сергєєв І.С.*

Міграція – це просторове переміщення населення територією відносно місця проживання з перетином адміністративних меж, з поверненням до постійного місця проживання або без повернення.

Розрізняють два типи міграції населення: міжнародну (міждержавну, зовнішню) і внутрішню (внутрішньодержавну). У зовнішній міграції вирізняють ще один особливий вид — нелегальну (незаконну, підпільну) міграцію. При цьому нелегальні мігранти — це особи, які в пошуках роботи в'їжджають в іншу країну як нелегально (наприклад, із Мексики до США незаконно перетинають кордон близько 1 млн. чол. щорічно), так і на законних підставах (за приватними запрошеннями, як туристи тощо) з подальшим переходом на незаконне становище та нелегальне працевлаштування.

Соціальним двигуном і рушійною силою міграції є боротьба особистості за власне самоствердження в житті, що гарантується, захищається та охороняється міжнародним правом. Тому цілком зрозумілими є принципи, що забезпечують права та свободи мігрантів, які визначено у ряді міжнародних документів.

Нелегальна міграція має такі ж причини, що й інші міграції, але вони є більш конфліктними. Вони змушують нелегальних мігрантів йти на ризик задля власного життя, життя своєї родини, кидатись у прірву незаного, чинити правопорушення заради покращання свого життєвого становища, втечі від конфліктів.

Особливістю нелегальної міграції є те, що вона може бути як формою міграції, так і її засобом. Тобто, в деяких випадках нелегальна міграція первісно має кримінальний початок, пов'язаний з наркотиками, тероризмом, переправою та продажем вогнепальної зброї, торгівлею людьми. Так, правоохоронними органами України було затримано нелегальних мігрантів з Нігерії, Молдови, Екватору які намагалися доправити до України більше 2 кг. кокаїну.

На сьогодні нелегальна міграція втрачає стихійний характер і поступово як один із прибуткових видів злочинної діяльності підпадає під вплив організованих злочинних угруповань.

Безумовно, що таке становище не може не викликати відповідної реакції з боку кожної держави. Більшість зарубіжних країн вдаються до наступних заходів боротьби з нелегальною міграцією:

- зміцнення кордонів, створення системи імміграційного контролю, підвищення технічної оснащеності прикордонної служби;

- посилення санкцій, в тому числі і у вигляді кримінальної відповідальності, за нелегальну імміграцію, незаконну зайнятість і контрабандне переправлення мігрантів;

- організації негальної депортації нелегалів з числа іноземних громадян; Проте, на мою думку, заходи боротьби з нелегальною міграцією повинні здійснюватися не лише при в'їзді до країни, але і в період перебування іноземних громадян в нашій країні. В основному вони повинні зводитися до наступного:

1) здійснення постійного і дієвого контролю за законністю перебування іноземних громадян на території держави. Велика кількість іноземних громадян стає нелегалами вже після легального в'їзду до країни (наприклад, в'їзд по туристичній візі і подальше нелегальне працевлаштування). У США ця категорія нелегальних мігрантів складає близько половини від їх загальної кількості. Відповідно до закону ФРН «Про іноземців» за незаконне перебування в країні іноземні громадяни караються позбавленням волі на строк до 1 року або грошовим штрафом до 1000 євро. Аналогічні заходи мали б бути вжиті і в Україні.

2) застосування санкцій, і не тільки адміністративних але і кримінальних до всіх без виключення працедавців за прийом на роботу нелегальних мігрантів без наявності відповідних дозволів у працівника і працедавця. В даний час у ряді країн вже існують спеціальні трудові інспекції, які здійснюють нагляд за законністю залучення і використання іноземних робітників, а у разі порушення чинного законодавства до працедавців, які допустили незаконну зайнятість, застосовуються адміністративні або й кримінальні санкції.

Список використаних джерел:

1. Шевченко О.М. Основні напрямки використання міжнародного досвіду в державному управлінні міграційними процесами України / О.М. Шевченко // Матеріали міжнар. наук. конференції «Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій», (Суми, 20-21 лютого 2008 р.) / Сумський обласний ін-тут післядипломної педагогічної освіти. – Суми : РВВ СОШПО, 2008. – С. 149-152.
2. Катеринчук М. Динаміка розвитку імміграційного законодавства США / Право України. – 1999. – № 4.
3. Міграційні процеси у сучасному світі: світовий, регіональний, національний виміри (потенційний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика) // Енциклопедія / За ред. Ю. Римаренка. – К., 1998. – С. 20-21.
4. Діяльність Прикордонних військ України з протидії нелегальній міграції за 2001 р.: – Аналіг. довід., 2001.

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Турובהва Світлана Олексіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Сергеев І.С.*

Митна діяльність - це один із видів людської діяльності, що спрямований на реалізацію митної політики держави засобами митної справи.

Не може бути успішною і боротьба із злочинністю, коли до держави через її кордони незаконно, контрабандним шляхом надходять зброя, наркотики тощо. Тому не випадково у багатьох державах світу, в тому числі в Україні, митні органи належать до системи правоохоронних органів [2].

У 1992 р. в Україні було створено понад 50 митниць. Керував митною справою спеціально створений для цього орган – Державний митний комітет України.

8 лютого 1997 р. Указом Президента України він був ліквідований і замість нього створена Державна митна служба України, а пізніше Указом Президента України від 24.12.2012 №726/2012 шляхом реорганізації Державної податкової служби України та Державної митної служби України було утворено Міністерство доходів і зборів України. Його визначено головним органом у системі органів центральної влади з питань забезпечення формування єдиної державної податкової, митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та єдиного соціального внеску [1].

Сьогодні Міністерство доходів і зборів України — це складна і розгалужена система [4]. Йому підпорядкована 51 митниця, з яких 10 регіональних, спеціалізовані управління та організації. Контроль за переміщенням товарів за кордон забезпечують нині 137 митних постів, а на державному кордоні діють 144 міжнародні, 35 міждержавних пунктів пропуску, 50 пунктів спрощеного переходу. За останніми даними, через кордон щодоби пропускається понад 100 тис. громадян, 20 тис. транспортних засобів, близько 1 млн. т. вантажів, оформляється біля 4 тис. вантажних митних декларацій.

Не зважаючи на набрання чинності з 13 березня 2012 року нового Митного кодексу України, ситуація в галузі митного права залишається непростою. Кількість нормативно-правових актів, що регулюють митну справу, не свідчить на користь якості регулювання правовідносин, що виникають в цій сфері.

Найпоширенішими проблемами в галузі митної справи є велика кількість формальних митних процедур, перевантаженість митників роботою та черги і як наслідок - проблеми, пов'язані з недостатньою поінформованістю підприємств про процедури митного оформлення товарів. В даний час більшість дослідників та представники компанії, що мають досвід у переміщенні товарів через митний кордон, вважають, що безкарність співробітників митних органів у разі порушення ними законодавства та непрозорість роботи митних органів є проблемою, яка потребує невідкладного вирішення.

У 2009 р. проектом Сприяння активній участі громадян у протидії корупції «Гідна Україна» було проведено опитування, в ході якого виявилось, що 65% українських імпортерів та експортерів вважають перетин кордону найкорумпованишим етапом митних процедур, а 48% - що корупція найбільше розповсюджена на етапі перевірки митних документів при розмитненні та замитненні товарів і вантажу. Компанії найчастіше стикалися з проявами корупції на етапі оформлення документації, а найкорумпованішими в митній сфері більшість назвала митних інспекторів (71%). В той же час, слід зазначити, що водночас надійність неофіційних платежів учасників дослідження оцінюють дуже високо: 82% опитаних сказали, що, давши хабар, отримали необхідні послуги в повному обсязі [4].

На мою думку, підвищити якість та ефективність митного контролю і митного оформлення зовнішньоекономічних операцій, зменшити роль суб'єктивного фактору при прийнятті рішень щодо митного оформлення і митного контролю можливо шляхом:

1. Проведення глибоких наукових досліджень у даній сфері, та на основі їх результатів впровадження у правових процедурних актах системи оціночних критеріїв при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів;

2. Використання цієї системи як нормативно-інформаційної комп'ютерної бази при проведенні митного контролю та при аналізі документів, поданих до митного оформлення;

3. Користування цією системою оперативним складом митних органів при оцінці митної вартості товарів та встановленні їх коду згідно з УКТЗЕД [5].

Реалізація науково-організаційних заходів, спрямованих на максимальну правову регламентацію процесу здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів безумовно призведе до посилення відповідальності суб'єктів митних правовідносин і, насамперед, за прийняття рішень посадовими особами митних органів.

Також потребують детального розроблення такі питання, як створення єдиної концепції впорядкування і оновлення структури митного законодавства, визначення напрямків його розвитку, вдосконалення процесу підготовки і прийняття актів та інших правових актів, а також постійного підвищення кваліфікації співробітників митних органів.

Список використаних джерел:

1. Положення про Міністерство доходів і зборів України, затверджене Указом Президента України від 18.03.2013 № 141/2013
2. Значення митної діяльності та законодавство про неї. Опришко В. Ф. — К.: КНЕУ, 2003
3. Презентація діяльності Міністерства доходів і зборів України та його територіальних органів у Київській області [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://bucha.com.ua/index.php?newsid=1151070458>

4. Сприяння активній участі громадян у протидії корупції «Гідна Україна» [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://ccc.kiev.ua/text/service/left_menu/Anticor/Anticor2.html
5. Проблеми, що виникають при застосуванні митного законодавства [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=47134453

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Гуменюк Жанна Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Сергєєв І.С.*

Зі становленням України як суверенної, незалежної держави особливого значення набуло забезпечення її економічної самостійності, невід'ємним елементом якої є митна справа. Вона є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України. У митній справі Україна додержується визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів.

Характерно, що формування і здійснення самостійної митної політики стало одним із пріоритетних напрямків українського державотворення. Розробка основ митної політики і механізму її здійснення, у свою чергу, вимагає відповідних наукових пошуків. Однак ці пошуки не можуть обмежуватися лише синхронним ракурсом, оскільки сучасний стан будь-якого явища не можна зрозуміти поза процесом його історичного розвитку, тому що воно являє собою результат даного процесу.

Наукова діяльність у сфері митної справи має свої специфічні напрями та пріоритети, основними з яких є захист вітчизняних виробників та внутрішнього ринку від можливого нанесення шкоди з боку інших держав та їх суб'єктів господарської діяльності, забезпечення необхідного балансу між лібералізацією та протекціонізмом, вирішення загальнодержавних завдань боротьби з порушенням митного законодавства.

Разом з тим, сучасний стан митної науки свідчить про багатоплановість і незбалансованість її законодавчої та нормативно-правової бази та характеризується відсутністю єдиного інформаційного поля науково-дослідної діяльності. Незважаючи на багаторічну роботу відомих вчених з митної справи, а саме С. С. Сандровського, С. В. Ківалова, П. В. Пашка, Є. В. Додін, І. Г. Березнюка, В. В. Ченцова та інших залишаються недостатньо скоординованість планування перспективних та поточних наукових досліджень у галузі фундаментальних і прикладних розробок, а також систематизованого впровадження результатів наукових розробок у практичну діяльність.

Дослідження у митній справі, на нашу думку, повинні сьогодні базуватися на:

- поглибленому аналізі політичних, економічних і соціальних процесів, що відбуваються в нашій та суміжних країнах і всебічному вивченні зовнішньоекономічної та фінансово-банківської проблематики, податкової системи, ринкових стосунків як в Україні, так і за її межами;

- на узагальненні, аналізі і прогнозуванні розвитку ситуації в зовнішньоторговельній сфері, вмінні глибоко орієнтуватися в питаннях здійснення і подальшого розвитку митної політики, митно-тарифного регулювання.

Також слід зазначити, що вступ України до Світової організації торгівлі, глобалізація та стрімкий ріст торгівлі, нові пріоритети розвитку економіки, міжнародної співпраці вимагають її нових підходів до наукової та дослідницької діяльності митної справи, яка за своїм змістом повинна спрямовуватись на підготовку і подальше впровадження в практику роботи митних установ наступних наукових досліджень:

- організація та управління митною справою, управління людськими ресурсами;

- сприяння і взаємодієносин з бізнесом, оцінки митної вартості;

– правоохоронна діяльність митної служби, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, захист прав інтелектуальної власності;
– транзит та переміщення товарів, розвиток інформаційної та телекомунікаційної технологій, співпраця митної служби України з міжнародними партнерами та інше.

Реалізація вищезазначеного, на мою думку, сприятиме формуванню оновленої системи наукового забезпечення діяльності митної справи спрямованої на організацію, координацію та поєднання зусиль науковців, керівників структур, митної служби у вдосконаленні форм і методів захисту економічних інтересів держави, забезпечення прав і свобод громадян.

Список використаних джерел:

1. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митне право: система та динаміка розвитку; науково-аналітичний журнал Митна справа №1/2002
2. Шостак М.Ф. Митне право.-К.2003.
3. Макогон Ю.В., Яценко А.Б. Митна справа: навчальний посібник. - Київ,2005.- 224 с.
4. Ченцов В.В. Митне право України: навчальний посібник.- Київ, «Стига»,2007
5. Сміченко І.В., Закусілов А.П. Методи і технічні засоби митного контролю: підручник. – Київ, 2007.-432 с.

РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Маркова Юлія Володимирівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Булик І.Л.*

Питання реформування адміністративних послуг на сьогоднішній день являється досить гострим (адже громадськість потребує надання їм якісних послуг) та проблематичним (оскільки існують проблеми які не вирішуються органами державної влади).

Адміністративні послуги – це новий інститут в системі права України. На даний момент існуюча нормативно-правова база, що регулює адміністративні послуги, породжує безліч ще не вирішених на законодавчому рівні проблем.

Зокрема реформа системи надання адміністративних послуг в Україні опинилася під загрозою через неузгодженість та недалекоглядність дій влади. Про це йшлося під час прес-конференції «Адміністративна реформа: доступні послуги для громадян чи чергові «розпили» для чиновників?», організованої Центром політико-правових реформ. [1] А також така реформа не буде ефективною без активної участі громадськості. Про це йшлося під час конференції «Роль громадськості у покращенні якості надання адміністративних послуг», організованої ЦППР [2].

Метою реформи має бути Поліпшення якості надання та оплати адміністративних послуг шляхом :

- підвищення рівня обізнаності громадян про надання адміністративних послуг;
- запровадження стандартів надання послуг (час очікування, час обслуговування, тощо);
- зменшення кількості вхідних документів для подачі замовником послуги;
- зменшення строків надання послуг;
- спрощення процедур багатьох послуг та інші.

Відповідно до існуючих проблем (які підтверджується не лише особистим досвідом більшості громадян, але й даними спеціальних досліджень. [3, с. 11-12]), ми пропонуємо базові рекомендації щодо їх вирішення. Які полягають у наступному:

1. Розробка і впровадження нового систематизованого законодавства (Закону «Про адміністративний збір»).
2. Встановлення критеріїв платності/безоплатності адміністративних послуг та визначення розмірів платних адміністративних послуг.
3. Формування критеріїв для визначення розміру плати за адміністративні послуги.
4. Впорядкування відносин щодо використання коштів отриманих за адміністративні послуги [4].
5. Особливу увагу приділяти правовому регулюванню процедурних аспектів відносин публічної адміністрації з приватними особами, і в цій

частині забезпечити якнайшвидше ухвалення Адміністративно-процедурного кодексу України [5].

6. Закріпити максимум способів звернення особи за адміністративною послугою на законодавчому рівні: використання поштового зв'язку; використання Інтернет-технологій, зокрема електронної пошти; замовлення послуги телефоном (за можливості).

7. Здійснювати спрощення процедури надання адміністративних послуг, в тому числі шляхом впровадження принципу «єдиного вікна».

8. Мінімізувати кількість органів (інституцій), залучених до надання адміністративної послуги та кількість документів, що вимагаються від особи.

9. Забезпечення функціонування веб-сторінок, інших електронних ресурсів адміністративних органів, де має надаватися уся інформація, необхідна для отримання адміністративної послуги. Удосконалити порядок особистого прийому в органах влади шляхом запровадження «електронної черги». Запровадження консультативних кабінетів, телефонної довідки тощо.

10. Створити належні побутові умови в приміщеннях, призначених для особистого прийому громадян.

11. Виришити проблему з доступністю бланків та інших формулярів, необхідних для отримання адміністративних послуг.

12. Відмовлятися від територіального монополізму при наданні адміністративних послуг[6].

Також необхідно звернути увагу на те що Центр політико-правових реформ підготував пропозиції та зауваження до проекту Закону України «Про перелік адміністративних послуг та плати (адміністративний збір) за їх наляння» оприлюдненого для обговорення Міністерством економічного розвитку та торгівлі України 8 липня 2013 р.

Здійснюючи реформу адміністративних послуг держава врегулює суспільні відносини саме в цій сфері, дасть змогу громадянам отримувати якісні послуги у короткостроковий час без зайвих витрат. Усі дії спрямовані на реформування адміністративних послуг приведуть у майбутньому до бажаного результату, а саме забезпечення населення України якісними адміністративними послугами відповідно до Європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Матеріали прес-конференції «Адміністративна реформа: доступні послуги для громадян чи чергові «розпили» для чиновників?» проведену ЦППР [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/publicna-administratsiia/2011-07-20-17-42-30/1268-reforma-administrativnykh-posluh-v-ukraini-oprynylasia-pid-zahrozoiu-eksperty.html>
2. Матеріали конференції «Роль громадськості у покращенні якості надання адміністративних послуг», організованої Центром політико-правових реформ проведену ЦППР. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/publicna-administratsiia/2011-07-20-17-42-30/1340-hromadskist-vymahaie-iakisnykh-administrativnykh-posluh-pidsumky-konferentsii.html>
3. Тимошук В. Адміністративні послуги: Посібник / [В. Тимошук]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.
4. Центром політико-правових реформ підготовлено та винесено на обговорення аналітичний документ «Плата за адміністративні послуги: встановлення та використання» 18 травня 2011 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/publicna-administratsiia/2011-07-20-17-42-30/898-2011-05-25-12-02-07.html>
5. Аналітичний звіт щодо корупційних ризиків у сферах надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності публічної адміністрації в Україні // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/21894>
6. ТИМОШУК В. Плата за адміністративні послуги: «лівий заробіток» влади // [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.yurincom.com/ua/analytical_information/?id=7772

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Ліщук Анна Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Сергеев І.С.*

Одним із напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та економічної безпеки є встановлені митним законодавством заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які у Митному кодексі іменуються як заборони та обмеження при переміщенні окремих видів товарів через митний кордон України. Шляхом

обмеження або зборони переміщення через митний кордон тих чи інших товарів відбувається регулювання зовнішньоекономічної діяльності у відповідності з економічною політикою держави, забезпечення її національних інтересів, зокрема:

- дотримання суспільної моралі та правопорядку;
- охорона життя та здоров'я людей, тварин, рослинного світу та навколишнього середовища;
- збереження культурної спадщини;
- виконання зобов'язань України в рамках міжнародних договорів та угод тощо.

Залежно від обсягу прав особи щодо проведення митного оформлення з метою переміщення товарів, предметів, транспортних засобів обмежувальні заходи можуть класифікуватися на такі види як заборона та обмеження. Заборона переміщення товарів через митний кордон України передбачає відсутність права особи на здійснення митного оформлення визначених у законі товарів.

Обмеження переміщення товарів через митний кордон України передбачає здійснення митного оформлення товарів лише за наявності визначених у законі додаткових умов (порівняно з загальним порядком).

Як обмеження, так і заборони встановлюються диференційовано за такими критеріями:

1. вид товарів, предметів, транспортних засобів;
2. правовий режим переміщення (ввезення, вивезення, транзит);
3. суб'єкти переміщення;
4. засоби та способи переміщення.

У митному законодавстві відсутній єдиний повний перелік товарів, предметів, транспортних засобів, переміщення яких заборонено або обмежено.

Загальний перелік товарів, що не можуть бути пропущені через митний кордон України включає товари:

- 1) заборонені до ввезення в Україну;
 - будь-яких товари, про які заздалегідь відомо, що вони можуть завдати шкоди здоров'ю або становити загрозу життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища (забраковані продукти харчування, клоновані ембріони людини,);
 - продукція та послуги, що містять пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду і т. п., які суперечать відповідним нормам Конституції України;
 - товари, переміщення яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності (ст.17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»);
 - клоновані ембріони людини (ст.3 Закону України «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14.12.2004);
 - у міжнародних поштових відправленнях – культурні цінності (ст.96 МК) 2)
 - предмети, які становлять національне, історичне або культурне надбання українського народу, що визначається згідно із законами України;
 - товари, переміщення яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності (ст.17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»);
 - транзит будь-яких товарів, про які заздалегідь відомо, що вони можуть завдати шкоди здоров'ю або становити загрозу життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища (ст.17 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»);
- 4) щодо яких не було здійснено митне оформлення;
- 5) які переміщуються через митний кордон України з порушенням вимог цього Кодексу та інших законів України.

Обмеження щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України.

У випадках, передбачених законом, на окремі товари можуть запроваджуватися обмеження у разі їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України здійснюється на підставі дозволів уповноважених органів державної влади, що виконують відповідні контрольні функції.

Переліки товарів, переміщення яких через митний кордон України здійснюється на підставі дозволів органів державної влади, а також порядок видачі таких дозволів затверджуються Кабінетом Міністрів України. Органи державної влади, уповноважені видавати такі дозволи, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Вказаний порядок на перший погляд ніби повинен задовольняти загальним вимогам з цього приводу, проте, на наш погляд, було б доцільно: по-перше - вести більш конкретний перелік товарів щодо ввезення і вивезення товарів з України, і, по-друге, зважаючи, те, що технічний прогрес у світі не стоїть на місці, дозволити Міністерству доходів та зборів України не менше 2 раз на рік звертатися до Верховної Ради України з пропозицією про внесення змін до законодавства щодо переліку вказаних товарів за спрощеною процедурою.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про заборону репродуктивного клонування людини» від 14.12.2004
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
3. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20 лютого 2003 р. господарської діяльності».
4. Закон України від 13.12.2001 № 2894-III. Про тваринний світ»
5. Закон України «Про захист суспільної моралі»
6. Митний кодекс від 13 березня 2012 року

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Чамара Ірина Олегівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Конституція України (ст. 3) визначає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження, забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Право осіб на отримання адміністративних послуг, надання яких покладено на публічну адміністрацію є їх невід'ємним правом під час реалізації своїх прав у сфері публічного управління [1, с.46].

Одним з суб'єктів публічної адміністрації, на який покладено обов'язок надання адміністративних послуг є Державна прикордонна служба України, яка є основним правоохоронним органом спеціального призначення, що забезпечує недоторканість державного кордону та охорону суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Державна прикордонна служба України надає відповідні адміністративні послуги через Адміністрацію Державної прикордонної служби України та органи охорони державного кордону[2].

Серед праць вчених, що досліджували діяльність Державної прикордонної служби України можна виділити праці В.Б. Авер'янова, С.С. Алексєєва, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, Є.В. Доніна, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Л.В. Ковалюк, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.В. Кузьменко, В.І. Курила, Д.М. Лук'янця, Р.С. Мельник, С.В. Тихомирова, В.К. Шкарупи та ін.

В межах визначеної законодавством компетенції Адміністрація Державної прикордонної служби України надає адміністративні послуги щодо видачі дозволів юридичним та фізичним особам на: здійснення польотів усіх типів повітряних суден та інших видів діяльності у межах зони з особливим режимом використання повітряного простору, крім її частини, що межує із забороненою зоною; розміщення в зоні митного контролю в межах пункту пропуску через державний кордон споруд та об'єктів інфраструктури, що належать іншим органам державної влади, які здійснюють контроль під час переміщення товарів через митний кордон України; відкриття магазинів безмитної торгівлі, розташованих у відкритих для міжнародного сполучення пунктах пропуску на митному кордоні України, в інших зонах митного контролю; виліт і посадку повітряних суден з аеропортів (аеродромів), у яких відсутні пункти пропуску через державний кордон України, а також здійснює погодження режиму ведення робіт на ділянці надр у межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України і приймає спільно рішення про можливість розміщення підприємства в пункті пропуску через державний кордон України [3, с.139].

На сьогоднішній день, сучасний стан інституту надання адміністративних послуг Державною прикордонною службою України характеризується багатьма недолками. Головними з яких є: перекладання обов'язків адміністративного органу щодо збирання довідок, візування, погодження на приватних осіб; занадто високі розміри плати за окремі види послуг; недостатність днів та годин прийому громадян; обмежений доступ до

інформації, необхідної для отримання адміністративних послуг; тривалі строки надання окремих послуг. Існуюча нормативно-правова база, якою врегульовано сферу надання адміністративних послуг Державною прикордонною службою України, містить норми, зміст яких має очевидні суперечності, що зумовлює нестабільність національного законодавства, й іде не на користь розвитку досліджуваної сфери.

Водночас, відсутня чітко визначена організація надання адміністративних послуг Державною прикордонною службою України. Все це породжує необхідність перегляду засад надання адміністративних послуг Державною прикордонною службою України та істотно актуалізує необхідність наукового дослідження вказаної проблематики, а також розроблення на цій основі пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення національної нормативно-правової бази, яка врегульовує досліджувану сферу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: науково-практичний коментар // В.Б. Аверьянов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. – Харків: Право, 2003. – 808 с.
2. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Костін О. Ю. Щодо питання визначення видів адміністративних послуг, що надаються Державною прикордонною службою України / О. Ю. Костін // Вісник Запорізького національного університету. – К., 2012. - № 6. - С.138–142.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Тютюнник Ксенія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Адміністративні послуги в умовах нинішньої адміністративної реформи розглядаються як важливий інструмент здійснення державного управління. Вдосконалення процесу надання адміністративних послуг є ключовою умовою реформування органів державної влади, запобігання корупційним діям, нормалізацію діяльності органів державної влади.

За своєю суттю адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону [1], тобто вона являє собою видачу в межах владних повноважень органами державної влади, органами місцевого самоврядування на вимогу фізичних або юридичних осіб дозволів, ліцензій, сертифікатів, посвідчень, а також проведення реєстрації актів, документів, прав, об'єктів, видання інших індивідуальних правових актів з метою забезпечення юридичного оформлення умов реалізації їх прав, свобод та законних інтересів. Вдосконалення системи адміністративних послуг можливо лише за умови правового закріплення концептуальних засад її функціонування та подальшого розвитку [2].

Сучасний стан надання адміністративних послуг характеризується багатьма недоліками об'єктивного та суб'єктивного характеру. Окремі з них зумовлені наступним:

- недосконалим законодавством, яке не завжди враховує потреби юридичних та
- приватних осіб у регулюванні їх відносин з адміністративними органами;
- наявності необґрунтованих видів адміністративних послуг;
- поліпшенням адміністративних послуг на окремі платні послуги;
- перекладанням обов'язків адміністративних органів щодо збирання довідок,
- візвання погрозлення на приватних осіб;
- необґрунтованою за розмірами оплатою окремих видів адміністративних послуг;
- обмеженістю днів та часу прийому громадян;
- обмеженістю доступу до інформації, необхідної для отримання адміністративної послуги;
- необґрунтовано великими строками для надання окремих послуг;
- фактичне зобов'язання для приватних осіб щодо отримання супутніх платних послуг та сплати добровільних благодійних внесків.

Проте головною вадюю при наданні адміністративних послуг ставлення до приватної особи як до прохача орієнтація не на задоволення сполівацької особи а на формальне потримання правил Тому найважливішим завданням впровадження доктрини адміністративних послуг зміна пріоритетів ставлення до приватної особи як до споживача – клієнта [3].

До причин та умов, які сприяють порушенню законності діяльності публічної адміністрації, необхідно віднести: нечіткість законодавчо визначених завдань, функцій та повноважень органів публічної адміністрації, що призводить до дублювання та паралелізму в їх діяльності; неналежне фінансове та матеріально-технічне забезпечення їх діяльності тощо [3]. Крім вищенаведених та інших правових та організаційних причин і умов порушення законності в діяльності публічної адміністрації, існує різне, іноді протилежне розуміння сутності законності в нормативних актах, значне звуження або навпаки - розширення її змісту. Для того щоб забезпечити режим законності в діяльності публічної адміністрації, держава має створити основу для цього, тобто передбачити систему гарантій забезпечення законності.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
2. Буренко Т. О. Необхідність створення концептуальних засад реформування системи адміністративних послуг в Україні / Т. О. Буренко // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» [Електронний ресурс]. - Режим доступу :<http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=217>.
3. Музичук О.М. Поняття та зміст законності діяльності публічної адміністрації / О. М. Музичук [Електронний ресурс]. - Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/.../PB-1_9.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ В УКРАЇНІ:ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Сімора Роксолана Петрівна, студент Тернопільського відділення навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Лінік Є.П.*

Одним із видів юридичної відповідальності носіїв судової влади є дисциплінарна відповідальність, адже зміцнення законності в діяльності органів правосуддя безпосередньо пов'язане зі станом дисципліни, рівнем культури та етики, а також фахової підготовки їх працівників. Саме тому дотримання трудової дисципліни є одним з основних обов'язків судді.

Питання юридичної відповідальності суддів, зокрема дисциплінарної, неодноразово були предметом дискусій як серед самих працівників судовьського корпусу, так і серед науковців. Різним аспектам цієї проблеми присвячені дослідження Л. Є. Виноградової, С.Є. Дідика, В. П. Кохан, Л.М. Москвич та інших. Разом з тим, питання дисциплінарної відповідальності суддів й досі залишаються актуальними та потребує подальшого дослідження.

Підставою дисциплінарної відповідальності судді є вчинення ним дисциплінарного проступку, тобто винного, протиправного порушення службових обов'язків. Слід відзначити, що дисциплінарна відповідальність суддів є одним із засобів забезпечення виконання їх професійних (службових) обов'язків, а відтак судовьської дисципліни [1, с.4].

Аналізуючи законодавство можна дійти висновків про існуючі недоліки в закріпленні та регулюванні інституту дисциплінарної відповідальності суддів.

Так, у Законі України від 7 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон) [2] в розділі I, який регулює питання засад організації судової влади, закріплено принципи правосуддя. Разом з тим, розділ VI (підстави дисциплінарної відповідальності суддів), він не згадує ні, про справедливість, ні про відкритість, ні про незалежність. Упередженості же, стоїть на третьому місці після істотних порушень норм процесуального права та порушень розумних строків розгляду заяв, скарг чи справ. Проте неупередженість повинна бути головною рисою судді. У зв'язку із цим упередженість повинна бути на першому місці в контексті відповідальності. Бо всі інші порушення, які умисно допускають судді, як правило, є похідними

від упередженості, заінтересованості, необ'єктивності та несправедливості [3, ст.82-83].

Наукового підходу та вирішення потребує також питання дисциплінарних стягнень, які можуть бути накладені на суддів. Чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає при вирішенні питання притягнення судді до дисциплінарної відповідальності накладення тільки одного виду дисциплінарного стягнення – догани, підстави застосування якої закріплені ст. 83 Закону. При цьому звільнення суддів, вказаний Закон не визначає як дисциплінарне стягнення. Однак у розділі VII Закону встановлено загальні умови звільнення суддів, серед яких порушенням суддею вимог щодо несумісності та порушення присяги. На нашу думку, ці умови доцільно віднести до підстав дисциплінарної відповідальності. Тим більше, що у пунктах 4 та 6 ч.4 ст. 54 Закону встановлено обов'язок судді додержуватися присяги та вимог щодо несумісності. Тому логічно, що порушення суддею зазначених службових обов'язків є дисциплінарним проступком і спричиняє настання дисциплінарної відповідальності.

Аналіз норм, що регулюють дисциплінарну відповідальність суддів, дає підстави вважати, що фактично існує такий вид дисциплінарного стягнення щодо судді, як звільнення у разі порушення присяги або вимог щодо несумісності. Якщо вважати такі порушення дисциплінарним проступком, то відповідальність за них у вигляді звільнення є дисциплінарним стягненням. Зауважимо, що доповнення переліку дисциплінарних стягнень таким видом, як звільнення судді, підтверджується і тим, що відповідно до Закону України «Про вищу раду юстиції» подання про звільнення судді з посади до органу, який його призначив чи обрав вносить Вища рада юстиції України.

Таким чином, звільнення суддів з посади відбувається в межах реалізації такого правового інституту, як дисциплінарна відповідальність. Тому звільнення повинно застосовуватися як найсуворіший вид дисциплінарного стягнення для суддів.

На підставі зазначеного вважаємо, що до переліку дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися до суддів, необхідно віднести звільнення. З цією метою доцільно внести зміни до ч. 1 ст. 88 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та викласти її у такій редакції: «До суддів можуть застосовуватися дисциплінарні стягнення у вигляді: 1) догани; 2) звільнення». Крім того, ст. 83 (підстави дисциплінарної відповідальності) доповнити пунктами: 7) порушення суддею присяги; 8) порушення суддею вимог щодо несумісності. Такі зміни відповідатимуть змісту і механізму реалізації інституту дисциплінарної відповідальності, що сприятиме спрощенню процесу та ефективності його застосування [4, ст.341-343].

Список використаних джерел:

1. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Виноградова Людмила Євгенівна. – О., 2004. – 187 с.
2. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 7 липня 2010р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р. – №41-45. – Ст. 529.
3. Малярєнко А.В. Про упередженість як підставу дисциплінарної відповідальності суддів // Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2012 р. – №1(4). – С. 81-89.
4. Новак О.Д. Особливості дисциплінарної відповідальності суддів // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2012 р. – № 23. – С. 335-343.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Яворська Ольга Олегівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Термін «публічна адміністрація» доволі часто зустрічається як в нормативно-правових актах , так і в наукових працях. Незважаючи на це, в сучасній науці досі не сформовано єдиного підходу до визначення даного поняття. Це і зумовлює актуальність досліджень зазначеного питання та необхідність поглиблення наукових розробок. Вивченню даного питання важливу увагу приділяли такі вчені як С. Авакьян, М. Баймуратов, В. Борденюк, Н. Гнидзор, О. Градовський, В. Куйбіда, К. Колісник, Н. Колосова, В. Колейчикова, Б. Лазарев, Н. Нижник, В. Тимошук, В. Чиркін та ін.. Згадані вчені намагалися висвітлити поняття «публічна адміністрація», виокремити ознаки та проаналізувати засади її діяльності.

Термін «публічна адміністрація» вперше було використано в праві Європейського Союзу. Аналіз окремих нормативно-правових актів ЄС

дозволяє зробити висновок, що у європейському праві існує два визначення поняття «публічна адміністрація»: у вузькому та у широкому значеннях. У вузькому сенсі під «публічною адміністрацією» розуміються «регіональні органи, місцеві та інші органи публічної влади», «центральні уряди» та «публічна служба». Під органами публічної влади при цьому розуміється: «інституції регіонального, місцевого або іншого характеру, інші органи, діяльність яких регулюється нормами публічного права або діями державчленів; органи, наділені достатніми суверенними повноваженнями країни, які з формальної точки зору не є частиною адміністративного апарату держави-члена, але структура та завдання якого визначені в законі (причому ці завдання належать сфері функціонування держави)». У широкому значенні в європейському праві до «публічної адміністрації», крім органів публічної влади, відносять ті органи, які не входять до неї організаційно, але виконують делеговані нею функції. Водночас, як зазначається у Резолюції щодо публічної (державної) відповідальності, під «публічною владою» (або органами публічної влади), слід розуміти: будь-яку установу публічного права (включаючи державу, регіональні та місцеві органи державної влади, незалежні публічні підприємства) та будь-яких фізичних осіб під час виконання ними повноважень офіційних органів [1, с.11].

Підтвердженням існування тлумачення терміну «публічна адміністрація» у широкому та у вузькому сенсі постають також роботи європейських вчених, які під поняттям «публічна адміністрація» розуміють: сукупність органів, установ та організацій, які здійснюють адміністративні функції; адміністративна діяльність, яка здійснюється цією адміністрацією в інтересах суспільства; сфера управління публічним сектором з боку тієї ж публічної адміністрації [2, с.41].

В літературних джерелах часто зустрічається переклад терміна «публічна адміністрація» як «державне управління», але дані поняття не тотожні, оскільки термін «державне управління» - значно ширший за обсягом, багатший за змістом.

Саме державне управління визначає публічну адміністрацію як сукупність державних і недержавних суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є: а) органи виконавчої влади; б) виконавчі органи місцевого самоврядування.

У Концепції адміністративної реформи України публічна адміністрація розглядається як сукупність органів та інших інституцій, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції. Насамперед, увага приділяється органам виконавчої влади, які виконують адміністративні функції держави та у зв'язку з цим є найближчими до населення, тобто здійснюють свою діяльність публічно.

На думку болгарських учених І. Величкова та Б. Бенєва, публічна адміністрація – це керована система, що здійснює різноманітні владні функції, притаманні спеціалізованим інституціям і здійснювані адміністративним персоналом, який згідно з визначеними нормативними документами механізмами створює певні суспільні цінності і задовольняє відповідні суспільні інтереси [3, с.22].

Отже, виходячи із наведених визначень, під публічною адміністрацією потрібно розуміти систему органів державної виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування, інші суб'єкти, що наділені управлінськими та адміністративними функціями, а також підприємства, установи та організації, які покликані забезпечувати виконання закону і діяти в інтересах держави та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції / Т. О. Білозерська // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 11–19.
2. Пухтецька А. «Європейський адміністративний простір» як новела української адміністративно-правової науки: поєднано-термінологічна характеристика / А. Пухтецька // Юридична Україна. – 2006. – № 8. – С. 41–45.
3. Величков І. Теоретическі основи на публичната администрация. Часть първа/ И. Величков, Б. Бенев // София: ЕкоПринт, 2004.- 91 с.

СУЧАСНІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

Колб Іван Олександрович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Відповідно до вимог частини 2 ст. 116 КВК України лікувально-профілактична і санітарно-протиепідемічна робота в місцях позбавлення волі організується і проводиться відповідно до законодавства про охорону здоров'я. Адміністрація колоній зобов'язана виконувати необхідні медичні вимоги, що забезпечують охорону здоров'я засуджених. Засуджені до позбавлення волі зобов'язані виконувати правила особистої і загальної гігієни, вимоги санітарії. Крім цього, засуджений, як зазначено в ч. 5 ст. 116 КВК, має право звертатися за консультацією і лікуванням до установ, що надають платні медичні послуги. Консультавання і лікування в таких випадках здійснюються в медичних частинах колоній за місцем відбування покарання під наглядом персоналу медичної частини. Поряд з цим, деякі автори пропонують доповнити КВК ст. 116-1, передбачивши, зокрема, лікування засуджених до позбавлення волі за кордоном [1]. Разом із тим, при нині діючому законодавчо визначеному підході, включаючи й вимоги ч. 3 ст. 63 Конституції України про те, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, що визначені законом і встановлені вироком суду, необхідно визнати, що засуджені право на лікування за кордоном не мають. Додатковим аргументом з цього приводу виступають положення ст. 8 КВК «Основні права засуджених» та ст. 107 КВК «Права і обов'язки засуджених до позбавлення волі», а також ст. 5 КВК «Принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань», які не передбачають цього права засуджених.

До такого самого висновку прийшли й інші науковці [2]. Більш того вимога засуджених лікування за кордоном на їх переконання, є однією із форм ухилення їх від відбування покарання [3] та протиправного тиску на адміністрацію виправних колоній з метою примусити персонал до прийняття неправомірних рішень [4]. Інший бік цієї проблеми полягає у тому, що як показує практика, в УВП України тримаються найбільш суспільно небезпечні особи, а саме: 12,5 тис. осіб, засуджених на термін понад 10 років за вчинення особливо тяжких злочинів (ст. 12 КК України); 1778 осіб – у вигляді довічного позбавлення волі (ст. 64 КК).

Крім цього, в місцях позбавлення волі тримається: а) 17,1 тис. осіб, засуджених за умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК), у тому числі 8,5 тис. – за умисне вбивство при обтяжуючих обставинах (ч. 2 ст. 115 КК); б) 9,9 тис. осіб – за умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК); в) 29,2 тис. осіб – за розбій (ст. 187 КК); грабїж (ст. 186 КК) та вимагання (ст. 189 КК); г) 2,3 тис. осіб – за зґвалтування (ст. 152 КК); г) 34 особи – за захоплення заручників (ст. 147 КК); д) 21,8 тис. осіб – за злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення (розділ XIII Особливої частини КК); ін. [5, с. 9]. При цьому щорічно саме з боку зазначеної категорії засуджених стають жертвами злочинів в Україні більше 50 тис. осіб [6].

Отже, якщо керуватися вимогами ч. 1 ст. 24 Конституції України та ст. 5 КВК, у яких закріплений принцип рівності громадян перед законом, то слід визнати, що всі вищезазначені категорії засуджених в УВП теж матимуть право на лікування за кордоном. Поряд із цим, виникає запитання: яка із держав світу наслідиться взяти на себе обов'язок не тільки, і не стільки лікувати цих осіб, скільки забезпечити суспільну безпеку для оточуючих (медичного персоналу, інших хворих, охоронців, т.ін.)? Тим більше, що жодна держава на сьогодні не має такої практики і не відправляє своїх засуджених лікуватися за кордон, а також ні один міжнародно-правовий акт з питань виконання покарань це не передбачає. Разом із тим, як в Україні [7, с. 165-366], так і за кордоном [8] кримінальне покарання у виді позбавлення волі судами призначається як крайній засіб примусу до винних у вчиненні злочину

осіб. При цьому, ізолюючи особу від суспільства та обмежуючи її у конституційних правах і свободах (ч. 3 ст. 63 Конституції України), держава діє ніби в умовах крайньої необхідності, а саме: з одного боку, завдає засудженому певних страждань у межах закону, а з іншого, стримує таким чином інших осіб від вчинення злочину – саме це і є одним із наслідків кримінальної відповідальності [9, с. 314].

Саме тому та виходячи з вищевикладеного, варто визнати, що запропоновані деякими авторами зміни і доповнення у чинний КВК України є хаотичними, безсистемними та такими, що можуть привести до тяжких наслідків для Української держави, позаяк їх прийняття Верховною Радою України знівелює зміст кримінального покарання, як такого, а також створить небезпечний прецедент для найбільш агресивно налаштованої частини населення, а також рецидивістів (причому, як тих, хто ще відбуває покарання, так і тих, у кого не знята і не погашена судимість у порядку ст. 88-91 КК).

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації законодавства про попереднє ув'язнення та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, взятих під варту, осіб, засуджених до позбавлення волі, а також засуджених, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань: проект Закону України, реєстр № 2293 від 13.02.2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.nau.u/doc/?uid=1206.628.0>.
2. Колб О.Г. Деякі аспекти правового статусу засуджених до позбавлення волі / Колб О.Г., Пришко І.А. // Вісник прокуратури. — К., 2012. — № 7 (133). — С. 24-30.
3. Пришко І.А. Кримінальна субкультура як невід'ємна частина загальносуспільної культури / Пришко І.А. // Вісник прокуратури. — К., 2012. — № 7 (133). — С. 88-93.
4. Пирожков В.Ф. Кримінальна психологія / Пирожков В.Ф. — М.: «Ось-89», 2013. — 704 с.
5. Сидоренко С.М. Шляхи реалізації Концепції державної політики у сфері реформування ДКВС України на сучасному етапі / Сидоренко С.М. // Державна пенітенціарна служба України: історія сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів та Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 28-29 берез. 2013 р.) — К.: ДПіС України: ВД «Дакор», 2013. — С. 5-13.
6. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2011 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://govuadocs.com.ua/docs/index-76683.html>.
7. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанову Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах. — 3-є вид., змін. і доп. — К.: Видавничий дім «Скіф», 2008. — С. 365-377.
8. Богатирьов І.Г. Порівняльне кримінально-виконавче право: навч. посібник / Богатирьов І.Г., Копотун І.М., Пузирьов М.С.; за заг. ред. І.Г. Богатирьова. — К.: Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. — 140 с.
9. Міжнародна поліцейська енциклопедія. У 10 т. / Відп. редактори: Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — Т. 1: Реторико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. — 1231 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИКА ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИМ ЗЛОЧИННИМ УГРУПУВАННЯМ

Гумен Володимир Миколайович, здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Як показало вивчення наукової літератури, проблеми, що пов'язані з протидією організованим злочинним угрупуванням, носять міжнародний (транснаціональний) характер [1], що, без сумніву, не може не відобразитись на стані цієї діяльності й в Україні [2, с. 67-70]. Саме тому зазначене питання й було визначено однією із задач даного статті. При цьому аналіз міжнародно-правових підходів та практики був здійснений з урахуванням як європейського, так і міжнародного законодавства, а також правових джерел Співдружності Незалежних Держав (СНД) та інших Союзів. Зокрема, у цьому контексті заслуговує на увагу Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, вимагає від держав-учасників, включаючи й Україну, яка ратифікувала Конвенцію у грудні 1997 р., вжити заходи для того, щоб внутрішнім законодавством розглядалися як злочини певні умисні дії, включаючи й ті, що мають відношення до діяльності організованих злочинних формувань [3]. На виконання вимог зазначеної Конвенції в КК України закріплено ряд статей, що мають пряме відношення до реалізації її змісту (ст. 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»; ст. 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізацію

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму) та ін.).

Певне значення для організації протидії злочинним угрупованням має й Резолюція Ради Європи № R (97) 24 від 6 листопада 1997 р. «Про двадцять принципів боротьби з корупцією», у якій мова йде про такі принципи, згідно з якими держави-члени повинні: гарантувати визнання національної і міжнародної корупції кримінальною; забезпечувати відповідні заходи для конфіскації і позбавлення доходів у результаті корупції; обмежувати імунітет певних осіб від судового переслідування і судового рішення у випадках корупції до ступеня, необхідного в демократичному суспільстві [4].

Список використаних джерел:

1. Хавронюк М.І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації: Монографія / Хавронюк М.І. – К.: Істина, 2005. – 264 с.
2. Кулик О.Г. Злочинність в Україні на початку XXI століття: монографія. О.Г. кулик. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.
3. Європейська конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом: Резолюція Ради Європи ETS від 8 листопада 1990 р. // міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію. – К.: Школяр, 1999. – С. 166-187.
4. Про двадцять принципів боротьби з корупцією: Резолюція Ради Європи № R (97) 24 від 6 листопада 1997 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_845.

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ

Малишев Костянтин Вікторович, здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Відносини, які виникають у процесі здійснення операцій з металобрухтом, регулюються Законами України «Про металобрухт», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги для провадження даного виду діяльності встановлені Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності із заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів, які затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 31 жовтня 2011 року №183, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 18 листопада 2011 року за №1321/20059.

Відповідно до статей 12, 13 Закону України «Про металобрухт», постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку органів ліцензування» від 27.07.2011 №798 визначено Міністерство економічного розвитку і торгівлі України органом ліцензування, зокрема із заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів. Згідно з чинним законодавством Міністерство економічного розвитку і торгівлі України видає та анулює ліцензії в порядку, встановленому законодавством. Ліцензії на заготівлю та переробку металобрухту кольорових і/або чорних металів можуть видаватися лише спеціалізованим підприємствам. Ліцензії на заготівлю, переробку, металургійну переробку металобрухту кольорових і/або чорних металів можуть видаватися лише спеціалізованим металургійним переробним підприємствам.

Обов'язковою умовою на отримання ліцензії є акт обстеження місцевими державними адміністраціями спеціалізованих або спеціалізованих металургійних переробних підприємств на їх відповідність вимогам Закону України «Про металобрухт». Тому у відповідності до діючого законодавства контроль за виконанням вимог Закону України «Про металобрухт» покладено також на місцеві державні адміністрації, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

З метою налагодження систематичного контролю за дотриманням чинного законодавства стосовно операцій з металобрухтом розпорядженням голів облдержадміністрацій затверджуються обласні робочі групи з координації та контролю за здійсненням операцій з металобрухтом, відповідні робочі групи створюються при райдержадміністраціях та міськвиконкомах, на які покладено забезпечення обстеження та контроль діяльності суб'єктів господарювання, які проводять операції з металобрухтом. Проведення робіт по організаційному забезпеченню у сфері операцій з металобрухтом, координації і аналізу діяльності постійних робочих груп з контролю за здійсненням суб'єктами господарювання діяльності у сфері заготівлі, переробки,

металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів, створених при райдержадміністраціях та міськвиконкомах; веденню обліку суб'єктів господарювання покладаються на головні управління промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрацій.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» орган ліцензування видає розпорядження про усунення порушень або приймає рішення про анулювання ліцензії на підставі акта перевірки виконання ліцензійних умов.

Згідно з покладеними повноваженнями обласними робочими групами, відповідними робочими групами райдержадміністрацій та міськвиконкомів проводяться перевірки господарських структур, що мають ліцензії на право заготівлі, переробки металобрухту кольорових і чорних металів. У разі виявлення порушень чинного законодавства та Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з заготівлі, переробки, металургійної переробки металобрухту кольорових і чорних металів суб'єктами господарської діяльності, складаються акти перевірок щодо виявлених порушень, які направляються до Міністерство економічного розвитку і торгівлі України для прийняття відповідних рішень стосовно дії ліцензії. Що стосується діяльності нелегальних приймальних пунктів металобрухту, зазначаємо, що згідно із ст. 16 Закону України «Про металобрухт» особи, винні у порушенні законодавства, що регулює здійснення операцій з металобрухтом, несуть адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно з законами України. Тому питання щодо припинення діяльності нелегальних пунктів прийому металобрухту та притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, відносяться до повноважень правоохоронних органів.

ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 317 КК УКРАЇНИ, У СПІВУЧАСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Щирська Вікторія Сергіївна, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Вознюк А.А.*

Серед сучасних соціально-правових проблем розбудови правової держави особливе місце займають питання протидії злочинності. У структурі злочинності особливого занепокоєння викликають злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, які посягають на здоров'я населення чим створюють реальну загрозу національній безпеці. Одним із протиправних діянь цієї категорії, що сприяє виникненню і поширенню серед населення захворювань на наркоманію є організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України).

Однією з кваліфікуючих ознак цього злочину, яка викликає найбільшу полеміку, є вчинення злочину групою осіб. Ю. В. Баулін з цього приводу, стверджує, що група осіб – це два або більше суб'єкти злочину, передбаченого ст. 317 КК, які домовились узяти участь в організації або утриманні місць чи наданні приміщень для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Учасники такої групи можуть виконувати різні дії, наприклад, одні готувати приміщення, інші залучати клієнтів, тобто група осіб може діяти як за попередньою змовою, так і без такої [1, с. 660]. Інші вчені під групою осіб розуміють дві або більше особи, які домовились і взяли участь в організації або утриманні місць чи наданні приміщень для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Учасники такої групи можуть виконувати різні дії, наприклад, одні готувати приміщення, інші залучати клієнтів [2, 615].

Водночас буквально тлумачення цієї форми співучасті дає підстави стверджувати, що це група осіб, передбачена ч. 1 ст. 28 КК, відповідно до якої злочин визнається таким, що вчинений групою осіб, якщо у ньому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

Однак, як слушно зазначає А.А. Вознюк така позиція законодавця неприпустима, оскільки двом і більше виконавцям практично неможливо організувати місце для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи надати приміщення з цією метою без попередньої змови між собою [3, с. 40-44]. Більше того як можна утримувати ці місця чи надавати приміщення для їх організації без попередньої змови. Тому така форма співучасті як група осіб (без попередньої змови) не є характерною для цього злочину.

Крім того, вивчення слідчої та судової практики дає підстави стверджувати, що відсутні випадки притягнення до кримінальної відповідальності за злочин передбачений ч. 2 ст. 317 КК України учинений групою осіб. Водночас під час інтерв'ювання працівники ОВС зазначають про те, що організують або утримують місця для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також надають приміщення з цією метою дві і більше особи (як правило це співмешканці, члени сім'ї чи родичі).

Таким чином для злочину, передбаченого ст. 317 КК України, не характерна така форма співучасті як вчинення злочину групою осіб (ч. 1 ст. 28 КК України), натомість характерна інша – вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (ч. 2 ст. 28 КК України).

З огляду на зазначене пропонуємо у ч. 2 ст. 317 КК словосполучення «групою осіб» замінити на «групою осіб за попередньою змовою».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с. Ю. В. Баулін 660
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України (Особлива частина) // Ін-т Ген. прокуратури України. Укр. інформ.-прав. центр; Під заг. ред. М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка. – Київ: Форум, 2001. – 942 с.
3. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: проблемні питання теорії та практики / А. А. Вознюк // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 3 (139). – С. 40-44.

ПОТЕРПІЛИЙ ЯК ФАКУЛЬТАТИВНА ОЗНАКА ОБ'ЄКТА СКЛАДУ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ШОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ

Беленок Володимир Павлович, здобувач наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Вознюк А.А.*

Відповідно до змісту диспозиції ст. 345 КК України, потерпілим при погрозі або насильстві щодо працівника правоохоронного органу є працівник правоохоронного органу та його близькі родичі.

У ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», правоохоронними органами визнаються: органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції.

Згідно ст. 1 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», правоохоронними органами є державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Така

позиція законодавця є цілком прийнятною, з огляду на динаміку мінливості системи центральних органів виконавчої влади в Україні, що включає в себе систематичні реформування та реорганізації правоохоронних органів. Ми також схилиємося до думки щодо неможливості та недоцільності визначення вичерпного переліку правоохоронних органів. Однак, згідно положень цієї ж статті, категорія «правоохоронні органи» не включає в себе сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких безпосередньо спрямована на вирішення завдань захисту інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Очевидно, що така позиція законодавця жодним чином не відповидає завданням кримінально-правової охорони правоохоронної діяльності. Разом із цим відзначаємо, що даний закон покликаний урегулювати суспільні відносини у зовсім іншій галузі права, у зв'язку з чим він не потребує приведення у відповідність із КК України.

Враховуючи викладене, пропонуємо визначити зміст загального поняття правоохоронного органу як органу державної влади, наділеного сукупністю специфічних ознак, притаманних виключно правоохоронній або правозастосовній діяльності, пов'язаній із захистом встановленого Конституцією України суспільного ладу держави, економічної та політичної системи, прав і законних інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, суб'єктів усіх форм власності, економічної та територіальної цілісності України. Працівником правоохоронного органу, в зазначеному контексті, слід вважати особу, що перебуває на службі в правоохоронному органі, у зв'язку з чим, в залежності від обсягу наданих їй прав та покладених на неї обов'язків, постійно або тимчасово виконує правоохоронні або правозастосовні функції.

Перелік осіб, яких законодавець визнає близькими родичами працівника правоохоронного органу, наведено у ч. 2 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». До кола таких осіб належать: батьки, дружина (чоловік), діти, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки, посягання на життя, здоров'я, житло і майно яких перешкоджає виконанню працівниками правоохоронних органів покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав.

Варто також звернути увагу і на певні термінологічні розбіжності, що існують між ст. 345 КК України та аналогічними нормами кримінальних кодексів зарубіжних країн. Так, наприклад, у КК РФ та Республіки Казахстан замість вживається поняття «близькі особи». Вочевидь, наведене свідчить і про відмінність змісту, яким наповнено зазначені категорії. На нашу думку, поняття «близькі родичі» є вужчим від поняття «близькі особи», яким охоплюються, окрім близьких родичів та родичів, інші особи, доля яких (життя, здоров'я та добробут) не байдужа працівникові правоохоронного органу.

Ступінь захищеності суспільних відносин певного виду, в даному випадку – нормальної діяльності правоохоронних органів, прямо залежить від ефективності конкретної кримінально-правової норми. Тому важливим є рівень усвідомлення працівником правоохоронного органу, який є носієм (суб'єктом) даних відносин, відповідного рівня своєї захищеності.

Безумовною запорукою такого усвідомлення є поширення дії ст. 345 КК України на коло осіб, психічна та фізична недоторканність яких є обов'язковою умовою для нормального виконання працівником правоохоронного органу покладених на нього службових обов'язків.

З огляду на це, пропонуємо у ч. 1 ст. 345 КК України термін «близькі родичі» замінити терміном «близькі особи».

У ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» визначити наступні поняття: працівник правоохоронного органу – особа, що перебуває на службі в правоохоронному органі, у зв'язку з чим, в залежності від обсягу наданих їй прав та покладених на неї обов'язків, постійно або тимчасово виконує правоохоронні або правозастосовні функції; близькими особами є чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, донька, пасинок, падчирка, брат або сестра, дід, баба, прадід, прабаба, онуки, правнуки, а також інші особи, доля яких (життя, здоров'я та добробут) не байдужа працівникові правоохоронного органу.

ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ В РОЗПОВСЮДЖЕННІ ТА ПОШИРЕННІ ЕКСТРЕМІСТСЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Гелемей Мікола Олегович, ад'юнкт. кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Проблема екстремізму, а саме поширення ідей, відмінних від усталених правових та інших норм соціальної поведінки, які ґрунтуються на соціальній, расовій, національній, етнічній, мовній чи релігійній нетерпимості, ворожнечі та ненависті, знеціненні людського життя або ж спрямовани на останнє, є проблемою усього світу.

Стан та динаміка злочинності свідчать про зростання негативних процесів в молодіжному середовищі. Рівень злочинності молоді, якщо мати на увазі її реальні масштаби, в середньому, за оцінками фахівців, в декілька разів вище, ніж показники зареєстрованої злочинності. Отже, соціальна значущість, міра суспільної небезпеки злочинності підлітків набагато вища, ніж про це можна судити по цифрах статистичних даних. Це дає підставу констатувати той факт, що в Україні зараз має місце досить сильна концентрація криміногенних факторів, що відкриває дорогу до переходу на високий ступінь криміналізації суспільства. Економічна та соціальна кризи спричиняють зростання рівня злочинності та правопорушень, а також виникнення нових, ще не визначених законодавством України їх видів.

На сьогодні Інтернет - один з найефективніших способів комунікації. Всесвітня мережа сприяє консолідації різних груп людей і надає величезні можливості для поширення інформації. Ці можливості, однак, можуть бути використані у різних цілях. В тому числі із метою обмеження прав і свобод людини, пропаганди насильства і залучення користувачів, перш за все молоді, до радикальних угруповань.

Однією з ключових особливостей Інтернет є свобода слова. Мережа надає доступ до багатьох різних, і раніше важкодоступних, ресурсів, - зміст яких, проте, як правило, ніким не контролюється, або контроль яких є ускладненим. Загалом питання контролю контенту є досить контроверсійним і у різних країнах до цього ставляться по-різному. Наприклад, європейський підхід пропонує вирішення проблеми hate speech законодавчими методами. В той же час перша поправка до Конституції США гарантує свободу слова усім, - і це означає, що провайдер Інтернет - послуг не може бути притягнутий до правової відповідальності, якщо розміщений контент не містить безпосередні заклики до насильства[1, с.221].

Одним із негативних явищ, які набули поширення в Мережі, є феномен кіберненависті (cyberhate). Відповідно до Європейської конвенції «Про злочини у кіберпросторі», під кіберненавистю розуміють поширення або надання доступу до матеріалів расистського чи ксенофобського змісту шляхом комп'ютерних систем.

В контексті боротьби із поширенням ненависті у Мережі слід відзначити, що жорстке регулювання контенту та обмеження свободи може спонукати користувачів до прихильності до авторів заборонених закликів. В той же час питання необхідності реагування на екстремістські матеріали у Інтернеті та покарання за злочини, що стимулюються цими матеріалами, є досить нагальним. Особливо це актуально у країнах із нетривалою ліберальною традицією, до числа яких відноситься і Україна, де правоохоронці надають перевагу репресивним методам боротьби із подібними явищами та злочинами, що ними спричинені.

Молодь складає чималу частку аудиторії у Мережі. Саме вона стає жертвою пропаганди екстремізму і, як наслідок, виконавцем злочинів на ґрунті ненависті. Чимало ресурсів, особливо соціальні мережі, акумулюють значну кількість відвідувачів і можуть виступати в якості інструментів трансляції кіберненависті. Дискусії на форумах та в коментарях до записів можуть провокувати відвідувачів до активних дій. У нашому випадку мова як про прихильників правого екстремізму, так і про їх радикальних опонентів - так званий рух антифа. Інформація та обговорення у Інтернеті можуть спричиняти агресію у реальному житті, що виливається у напади ультра правих на іноземців, представників меншин, правозахисників та антифашистів. При цьому слід зазначити, що сутички між антифа і нацистами можуть мати фатальні наслідки для обох сторін.

Цілком очевидно, що Інтернет не є причиною цих жертв, проте він, як правило, виступає в якості вагомого стимулятора до радикальних дій. На ресурсах різноманітних радикальних угруповань розміщуються інструкції щодо стегнення, нападів, створення вибухових речовин, поведження на допитах тощо.

Отже, як бачимо, Інтернет створює перед сучасним суспільством нові виклики, реакція на які в Україні або відсутня, або ж потребує суттєвих доопрацювань.

Список використаних джерел:

1. Язык вражды против общества // А.Денисова. Cyber h8 – ответный удар. – 311 с.

ПРО ЗМІСТ ГРОМАДСЬКОГО ВПЛИВУ НА СТАН ПРОТИДІЇ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ УМОВНО-ДОСТРОКОВО ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Громов Олександр Борисович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Громадський контроль за умовно-достроково звільненими від відбування покарання протягом невідбутої його частини — це діяльність громадян, які об'єдналися у громадські та інші неприбуткові організації, для здійснення контролю за поведінкою осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання [1, с. 472-473]. Задачею громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання, є забезпечення належної реалізації правообмежень, що випливають з наявності судимості, закріплення результатів виправлення і ресоціалізації, дотримання цими особами встановленого в суспільстві правопорядку, недопущення вчинення ними повторних злочинів. При цьому, здійснення громадського контролю повинно бути: законним, що передбачає точне і чітке дотримання суб'єктами й учасниками діяльності по виконанню покарань Конституції України, інших законів, прийнятих на її основі, крім того, відомчих нормативних актів, що регулюють порядок виконання й умови відбування покарання, правове положення засуджених та персоналу; об'єктивним, що виражається в наданні контролерами за результатами контрольної діяльності достовірної (такої, що максимально відповідає об'єктивній істині) інформації; систематичним, тобто проведення контролю за певною схемою і постійно.

Як свідчить практика, встановлення громадського контролю (як і будь-якого контролю взагалі) неминуче зачіпає суб'єктивні права осіб, щодо яких він встановлюється, та у певному обсязі обмежує їх особисту свободу. Так, наприклад, у необхідних випадках громадські організації чи трудові колективи можуть вимагати від звільнених звіту про поведінку в побуті та дотримання трудової дисципліни [2, с. 726-727]. Обмеження особистої свободи, як і застосування заходів державного та громадського примусу у випадку неналежного виконання звільненим своїх обов'язків, базуються на законі. Тому суворе дотримання законності, охорона прав, свобод і законних інтересів особи, що перебуває у сфері даної форми контролю, з боку уповноважених на це громадських організацій має важливе значення. Закон передбачає необхідність наявності наступних підстав для здійснення громадського контролю: а) факт засудження особи до певного строкового покарання в результаті вступу вироку в законну силу; б) факт умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Як відомо, з моменту вступу обвинувального вироку в законну силу особа вважається судимою до закінчення встановленого законом строку або винесення судом постанови про її зняття. Іншими словами, загальні підстави для здійснення контролю за поведінкою звільненого базуються на судимості. Однак наявність судимості само по собі ще не створює підстав для обмеження суб'єктивних прав особи, контролю за нею. Воно породжує загальноправові наслідки для звільненого від покарання лише у тому випадку, коли це прямо вказано в законі. Безпосередні правові підстави громадського контролю за звільненим залежать від факту звільнення його умовно-достроково від відбування покарання [3, с. 578-579].

Ініціатива у встановленні громадського контролю може виходити як від органів місцевого самоврядування, спостережних комісій, так і безпосередньо від трудових колективів та громадських організацій. Закон не наводить чіткого

переліку громадських організацій, які можуть здійснювати такий контроль, вказуючи лише на те, що у ньому можуть брати участь організації: а) статутами яких передбачено здійснення громадського контролю; б) які виявили бажання здійснювати його (при наявності дозволу органу чи установи виконання покарань). Об'єднання громадян України утворюються і діють із всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом. До всеукраїнських об'єднань громадян належать об'єднання, діяльність яких поширюється на територію всієї України і які мають місцеві осередки у більшості її областей. До місцевих об'єднань належать об'єднання, діяльність яких поширюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або регіону. Територія діяльності самостійно визначається об'єднанням громадян. Громадська організація є міжнародною, якщо її діяльність поширюється на територію України і хоча б однієї іншої держави. Політичні партії в Україні створюються і діють тільки з всеукраїнським статусом. Для здійснення цілей і завдань, визначених у статутних документах, зареєстровані об'єднання громадян користуються достатньо широкими правами, однак слід ще раз звернути увагу, що їх практична реалізація повинна бути тим чи іншим чином пов'язана з досягненням закріплених цілей.

Особливе місце серед об'єднань громадян при здійсненні громадського контролю за умовно-достоково звільненими від відбування покарання слід відвести місцевому самоврядуванню, зокрема утворених при районних (обласних) органах влади спостережним комісіям та службам у справах неповнолітніх (ст. 25 КВК України) [4].

Контрольні функції за особами, звільненими умовно-достоково від відбування покарання, здійснюють також органи внутрішніх справ, у тому числі профілактичні служби, кримінальна міліція зі справ дітей та дільничні інспектори міліції, а також інші служби, що зіштовхуються з даними особами за родом своєї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.В. Коваленка, А.Х. Степанюка. – К.: Атіка, 2012. – 492 с.
2. Кримінально-виконавче право України: Підручник / [О.М. Джужа, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Атіка, 2010. – 752 с.
3. Гель А.П. Кримінально-виконавче право України: Навч. посібник / Гель А.П., Семаков Г.С., Яковець І.С.; За заг. ред. А.Х. Степанюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.
4. Кримінально-виконавчий кодекс України [Текст] : станом на 17 січня 2012 р. : відповіді за офіц. тексту / [упоряд. А. Х. Степанюк]. - Х. : Право, 2012. – 87 с.

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ЯК ОДНА З УМОВ ПОСЯГАННЯ НА БЕЗПЕКУ ПЕРСОНАЛУ КОЛОНІЙ

Пельчар Наталія Борисівна, здобувач кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

До з'ясування змісту принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань дослідники підходять по-різному, що без сумніву, не може не відобразитись і на змісті сучасної кримінально-виконавчої політики України, особливо в частині її реалізації в законодавстві та на практиці, зокрема у зв'язку із забезпеченням безпеки персоналу колоній. У той самий час, як дотепно зауважив В.І. Борисов, розв'язання завдань державної політики боротьби зі злочинністю не обмежується питаннями якості й дійової ефективності останньої. Досягнення необхідного для суспільства стану безпеки від злочинних посягань можливе лише шляхом широкого і комплексного поєднання заходів боротьби зі злочинністю: організаційно-правових і адміністративно-управлінських (як прояв державної волі); соціально-економічних, культурологічних та природно-людських (як розвиток суспільства та людини); спеціально-законодавчих, методологічно-правових, кримінологічних, як взагалі, так із певними її видами [1, с.315].

У контексті означеної проблематики, заслуговує на увагу й висновок, до якого прийшов А.Х. Степанюк, а саме – політика у сфері виконання покарань реалізується у різних формах і, насамперед, у законодавстві, що регулює діяльність органів і установ виконання покарань та питання забезпечення безпеки персоналу колоній [2, с. 5]. До нормативно-правових актів у цій сфері відносяться:

- Конституція України (ст. 3, 21, 24, 61, 63, ін.), в яких мова ведеться про рівність громадян, включаючи засуджених, перед законом, індивідуальну юридичну відповідальність та введення для правообмежень для особи тільки на підставі закону і вироку суду [3];

- КВК України, у ст. 5 якого визначені принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, серед яких чільне місце займає принцип диференціації та індивідуалізації виконання покарань [4, с. 24] який є пріоритетним при забезпеченні безпеки персоналу колоній;

- підзаконні нормативно-правові акти (Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України, відомчі правові джерела; т. ін. [5, с. 61-231].

Враховуючи, що їх аналіз ґрунтовно та професійно виважено у своїй дисертації здійснив М.С. Пузирьов [6], у цій статті піддані дослідженню сучасні правові джерела, які вступили у юридичну силу після прийняття КВК України 11 липня 2003 р. [7]. Зокрема, одним із фундаментальних нормативно-правових актів у сфері виконання покарань та забезпечення безпеки персоналу колоній у сьогоденні є Концепція державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, що схвалена Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012 [8].

Як зазначено у п. 2 даної Концепції, її метою є визначення пріоритетів та шляхів реформування ДКВС України, діяльність якої має ґрунтуватися на принципах законності, гуманізму, дотримання прав людини у громадянина, міжнародних стандартах поведіння із засудженими та особами, узятими під варту.

Отже, якщо виходити з буквального змісту даного пункта Концепції, то варто визнати, що до її мети принцип диференціації та індивідуалізації не віднесений, хоча мова про його змістовні елементи в інших підрозділах даного нормативно-правового джерела ведеться. Так, у п. 1 Концепції «Проблема, що потребує розв'язання» визначено, що однією з найгостріших проблем ДКВС України є перевантаженість установ виконання покарань та украї незадовільні умови тримання засуджених, тобто у даному випадку констатується факт порушення принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань та наявності однієї з детермінант, що суттєво впливає на рівень безпечності діяльності персоналу виправних (виховних колоній).

Список використаних джерел:

1. Борисов В.І. Державна політика у сфері боротьби зі злочинністю та її напрями / Борисов В.І. // Проблеми законності: Респ. міжвид. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: НЮАУ, 2009. – Вип. 100. – С. 305-312.
2. Степанюк А.Х. Принципи кримінально-виконавчого права // Кримінально-виконавче право: Підручник / В.В. Голіна, А.Х. Степанюка, О.В. Лисодед; за заг. ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2011. – С. 9-12.
3. Конституція України : зі змінами. – Х.: Право, 2012. – 64 с.
4. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / [І.Г. Богатирьов, О.М. Джужа, О.І. Богатирьова, С.М. Бодол та ін.]; за заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К.: Атика, 2010. – 344 с.
5. Правові основи діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України: наук.-метод посіб. / Упоряд. І.Яковець. – К.: Паливода А.В., 2011. – 232 с.
6. Пузирьов М.С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: Дис. канд., юрид. наук / 12.00.08 – К.: НАВС, 2012. – 252 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України / Упорядник А.Х. Степанюк. – Х.: Право, 2012. – 88 с.
8. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 08 листопада 2012 року № 631/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 87. – Ст. 3531.

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Павленко Сергій Олексійович, ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ **Гринчак В.М.**

Враховуючи потребу в побудові демократичної системи судоустрою відповідно до європейських принципів та міжнародних стандартів, нещодавно Україна підтвердила свою позицію в питанні підтримки курсу на інтеграцію до

Європейського Союзу. Це спричинило необхідність як найшвидшого виконання нашої державою взятих на себе зобов'язань.

Були житі заходи, спрямовані на створення нормативної бази протидії корупції: Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» № 3206-VI від 07.04.2011, Указ Президента № 1001/2011 від 21.10.2011, яким було схвалено національна антикорупційна стратегія на 2011-2015 рр., також розпорядження КМУ № 73-р від 13.02.2013 «Про затвердження плану першочергових дій щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 р.» та інших нормативно-правових актів («Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публичних послуг») [1].

Особливої уваги заслуговує прийнятий КПК, який набрав чинності 19 листопада 2012 року, відповідно до якого в ч. 4 ст. 216 визначено, що слідчі органів державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, відповідно до ч.1 ст.9 Закону України «Про державну службу», особами посади яких 1-3 категорій, судьями та працівниками правоохоронних органів. Але розглядаючи дане питання слід зазначити, що вказане бюро знаходиться у формальному форматі, а на практиці воно не функціонує, оскільки відсутня нормативно-правова база, яка б регулювала його діяльність.

З огляду на зазначене, та з метою удосконалення діяльності Національного бюро розслідувань щодо ефективної протидії корупційним проявам учинених вище вказаними службовими особами пропонуємо:

- створити із досвідчених працівників ЛСБФЗ СП БОЗ УРБ СБУ спеціальний оперативний підрозділ у складі Національного бюро розслідувань пріоритетним напрямком в роботі якого визначити своєчасне виявлення та припинення корупційних (службових) проявів серед представників законодавчої виконавчої та судової влади;

- з метою уникнення фальсифікації матеріалів на стадії досудового розслідування доцільно сформувати із досвідчених співісч МРС та прокуратури спеціальний спільний підрозділ який буде здійснювати досудове розслідування корупційних (службових) правопорушень вчинених вказаною категорією службових осіб;

- з метою незалежності та професійної самостійності під час досудового розслідування та з метою недопущення «маніпуляцій» впливу (тиску) на хід розслідування (випити особами представників влади вищого рангу) наявти спеціальні повноваження співісч та оперативним підрозділам Національного бюро розслідувань. В подальшому з метою законодавчого закріплення цих повноважень розробити проект до Закону «Про статус слідчих та оперативних працівників Національного бюро розслідувань».

- з метою уникнення корупційності серед самих працівників Національного бюро розслідувань створити у складі цього ж бюро спеціальний підрозділ внутрішньої безпеки який включити до його структури як самостійний підрозділ. Основним завданням якого визначити контроль і нагляд за законністю в діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національного бюро розслідувань.

Аналізуючи досвід міжнародного законодавства (зокрема США) вважаємо за доцільне здійснити:

- законодавчо закріпити повноваження винятково слідчих та оперативних підрозділів НБР, щодо проведення контрольної провокації підкпу службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч.1 ст.9 Закону України «Про державну службу», особами посади яких віднесено до 1-3 категорій посад, судьями та працівниками правоохоронних органів.

- законодавчо закріпити в обов'язковому порядку проведення спеціальних психофізіологічних перевірок службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч.1 ст.9 Закону України «Про державну службу», особами посади яких віднесено до 1-3 категорій посад, судьями та працівниками правоохоронних органів, у разі здійснення відносно них досудового розслідування;

- спростити порядок притягнення до кримінальної відповідальності службових осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч.1 ст.9 Закону України «Про державну службу», особами посади яких

віднесено до 1-3 категорій посад, судьями та працівниками правоохоронних органів, оскільки частина положень, які закріплюють статус службових осіб, які займають відповідальне становище, є відхиленням від конституційного принципу рівності усіх громадян перед законом.

Враховання цих проблем дозволить значною мірою удосконалити діяльність Національного бюро розслідувань щодо протидії корупційним проявам учинених службовими особами які займають відповідальне становище та особливо відповідальне становище.

Список використаних джерел:

1. Лавренюк Ю. Борьба с коррупцией под контролем Европы / Ю. Лавренюк // Судебно-юридическая онлайн ГАЗЕТА, № 17-18 (185-186), 3 стр., 15 мая 2013. Електронний режим доступу: <http://sud.ua/newspaper/2013/05/15/49652-borba-s-korruptsiej-pod-kontrolom-evropi/print>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ МВС ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОСОБАМИ ЦИГАНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

Севрук Володимир Геннадійович, ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ *Козаченко О.І.*

Впродовж останніх років в Україні спостерігаються істотні зміни у збільшенні певної частини населення інших національностей, які проживають на території України чи шляхом світових міграційних процесів переселилися на дану територію. Одним з таких національностей, яка набирає швидких обертів складають особи циганської національності.

Цигани проживають на теренах України вже певний історичний час та розселені по всій території держави. За офіційними даними населення циганської національності на території України складає близько 48 тис. чоловік, а не за офіційними близько 100 - 400 тис. осіб. Цигани є найчисельнішою етнічною меншиною і в Європі, де їх мешкає приблизно 8-10 мільйонів осіб. Загальносвітова чисельність циган у світі складає близько 12 млн. чоловік, а реальна кількість може складати в два-три рази більше. Це ускладнено постійними міграціями певних циганських етнічних груп та небажанням реєстрації у відповідних органах, що ускладнює розв'язання конфліктних ситуацій між циганами передусім з міліцією.

Попередження, припинення і розкриття злочинів, що вчиняються особами циганської національності потребують особливої уваги та особливих підходів.

Отже, на наш погляд можна визначити такі актуальні проблеми, що виникають під час протидії правоохоронними органами МВС злочинам, що вчиняються особами циганської національності:

- Необхідна підготовка відповідних кадрів для перекладу з циганської мови, а також знанням їхньої історії, звичаїв та психологічних особливостей.
- Вироблення державою більш поміркованої міграційної політики, що дозволить контролювати міграційні процеси у країні та зменшити умови для нелегальної міграції циганських сімей.
- Встановлення обов'язкового паспортного режиму та контроль за культурно-освітнім рівнем, як дорослих, так і дітей з циганських родин.
- Закріплення на законодавчому рівні засад державної етнополітики щодо циганського населення.
- Розробка та втілення у життя програм щодо адаптації мігрантів циганських сімей, у тому числі їх акультурації.
- Забезпечити реалізацію єдиного підходу до здійснення візового контролю на кордоні, інформаційної взаємодії у веденні статистичного обліку мігрантів циганської національності, впровадження комплексного підходу до здійснення заходів протидії нелегальній міграції.
- Формування у місцевого населення більш толерантного ставлення до представників даної національності.
- Застосування оперативно-технічних засобів та проникнення інформаторів і агентів у злочинні угруповання, а також штатних і позаштатних

співробітників, яких вводять під легендою прикриття в етнічні злочинні угруповання осіб циганської національності.

- Виявлення причин та умов, що сприяють розвитку злочинам, що вчиняються особами циганської національності. Проведення пропаганди та оперативно-розшукових профілактичних заходів спрямованих на протидію злочинам, що вчиняються особами циганської національності.

- Щорічно до 1 вересня здійснювати облік дітей шкільного віку циганської національності згідно з інструкцією обліку дітей і підлітків шкільного віку, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України (№ 646 від 12 квітня 2000р.), з метою максимального залучення дітей до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах за місцем проживання [1].

Врахування цих проблем дозволить значною мірою вдосконалити роботу органів внутрішніх справ при попередженні та розкритті злочинів, що вчиняються, особами циганської національності.

Список використаних джерел:

1. Григоренко П. Аналітичний огляд заходів з виконання цільової галузевої програми соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року// Круглий стіл «Рома в Україні. Історичний та етнокультурний розвиток циган(рома) України (XVI-XX ст.)». – Донецьк. 2006.

ІНТЕРНЕТ, ЯК СПОСІБ ПРОПАГАНДИ КРИМІНАЛЬНОГО НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЕКСТРЕМІЗМУ

Фелосов Едуард Вікторович, здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Україна є демократичною, правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права та свободи людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

На сьогодні Інтернет - один з найефективніших способів комунікації. Всесвітня мережа сприяє консолідації різних груп людей і надає величезні можливості для поширення інформації. Ці можливості, однак, можуть бути використані у різних цілях. В тому числі із метою обмеження прав і свобод людини, пропаганди насильства і залучення користувачів, перш за все молоді, до радикальних(бандитських) угруповань.

Основним рупором радикальних ідей в українському сегменті Інтернет є сторінки, авторами яких є власне праві активісти. Хоча, не лише ці ресурси є джерелом кібернавісти. Проте саме вони ставлять собі за мету пропаганду ультра-правої ідеології.

Умовно ці ресурси можна поділити на:

- Веб-сторінки організацій та партій Сюдю можна віднести як сторінку достатньо відомого об'єднання «Свобода», лідери якої відомі своїми ксенофобськими виступами, так і менш відомих і більш радикальних об'єднань, як політична партія «Братство», Соціал-націоналістична асамблея, Український рух проти нелегальної імміграції (УДПНІ, фактично - підрозділ російського ДПНІ75), Blood and honour («Кров та Честь», міжнародна мережева організація нацистів, в Україні займаються переважно підтримкою ув'язнених нацистів (веб-сайт «Ландсберг») та проведенням закритих нацистських концертів).

- Веб-сторінки неформальних локальних угруповань

Певні об'єднання відмовляються від формальних організацій та ієрархії, пропагують так званий «автономний опір» і створюють в Мережі окремі сторінки та спільноти, як правило, за локальним принципом. До цієї категорії слід віднести цілу низку ресурсів, для яких характерні вищі показники індексу нетолерантності. Це не дивно, оскільки ці ресурси спрямовані переважно на залучення молоді аудиторії.

Найчастіше тут розміщується інформація щодо музичних записів гуртів та їх концертів, що пропагують екстремізм та турніри з єдиноборств, які можуть виступати прикриттям для збору коштів.

Сторінки спільнот у соціальних мережах

Соціальні мережі за останні кілька років набули популярності як серед населення в цілому, так і поміж маргіналами, які використовують потенціал соц. мереж у своїх цілях. Особливо це стосується мобілізації спільноти:

ефективність соціальних мереж при цьому, з огляду на події в світі та арабських країнах зокрема, сьогодні важко заперечувати.

Показово, що чимало ультраправих ресурсів транслювало нещодавні події у згаданих країнах, проводячи при цьому аналогії із становищем в Україні. А ресурс «Народний оглядач» уже давно просуває Facebook як дієвий інструмент «інформаційної боротьби». Деякі ресурси, наприклад веб-сайт США, впроваджують сервіс інтеграції із мережею Facebook, що очевидно стимулює читачів до коментування матеріалу, а отже і розширення дискурсу та збільшення популярності ресурсу.

Також у соціальних мережах популярні групи, де автори викладають інструкції із застосування насильства, різноманітні відеоролики в якості інструкцій, приклади або пропаганди, а також фото та інформацію щодо потенціальних жертв нападів. В якості красномовного прикладу можна назвати ресурс Ukraine Redwatch[1], в анотації до якого йдеться:

«Прекраснейший сайт «redscum.info» появился на свет благодаря стараниям нескольких правых активистов. Основная задача сайта - это сбор информации об организациях, движениях, группировках, государственных бандаформированиях и, КОНЕЧНО же, их членах. Информация может содержать фотографии, ФИО, номера телефонов, адреса, номера авто, места работы/учёбы, места отдыха/времени проведения неблагоприятных личностей. Информация размещается для ознакомления, с той целью, чтобы благополучные люди имели возможность избежать встречи с недоразвитыми личностями. Использование информации в других целях запрещено!»

У соціальних мережах, перш за все *Вконтакте*, є чимало аналогів цього ресурсу:

Против шавок[2]

Смотри на украинских шавок![3]

Фотографий черниговских шавок![4]

Уё.ки нашей планеты!!!!!!!!!!!![5] тощо.

Як відомо, соціальні мережі та інші сервіси сфери Веб 2.0 набагато важче відслідковувати та контролювати, особливо з огляду на те, що їхні сервери розміщуються поза межами України і притягнути авторів забороненого контенту до кримінальної відповідальності - практично нереально. Також чимало спільнот у соціальних мережах, як зазначалося вище, мають закрите членство, а отже їх моніторинг є неможливим або значно ускладненим.

Список використаних джерел:

1. <http://redscum.info>
2. <http://vkontakte.ru/club17060060>
3. <http://vkontakte.ru/club5286518>
4. <http://vkontakte.ru/club9226837>
5. <http://vkontakte.ru/club4111339>

КОЛІЗІЯ МІЖ КК ТА КПК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ЗВІЛЬНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Торбас Олександр Олександрович, аспірант кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» *Аленін Ю.П.*

Одним із основних завдань кримінального провадження є притягнення винної особи до кримінальної відповідальності в міру своєї вини (ст. 2 КПК). Тим самим законодавець ще раз підкреслює саме не каральну, а виховну функцію кримінальної відповідальності. Відповідно, виховний вплив держави в першу чергу повинен бути направлений на тих суб'єктів злочину, які в силу свого віку не повністю усвідомлювали негативні наслідки своїх злочинних дій. Проте особливе відношення щодо неповнолітніх правопорушників проявляється не лише у вигляді специфічних заходів, які будуть до них застосовані, а і у специфічному порядку кримінального провадження.

Варто зауважити, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України вніс безліч змін у процес досудового розслідування та судового розгляду з метою кращого забезпечення реалізації прав учасників. Ці новели не оминули і порядок досудового розслідування та судового розгляду щодо неповнолітніх. В силу відносної новизни чинний КПК містить положення, які

або потребують деякої деталізації, або узгодження із іншими нормативно-правовими актами. І провівши лише попередній аналіз норм чинного КК та КПК можна помітити певні колізії при вирішенні питання щодо звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності.

Так, ст. 97 КК зазначає, що неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У такому разі суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені чинним КК України. Отже у випадку застосування таких заходів неповнолітній автоматично звільняється від кримінальної відповідальності. Це ж підтверджувалося і ст. 9 КПК 1960 р, яка передбачала обов'язок прокурора винести мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. В свою чергу ст. 7-1 КПК 1960 року зобов'язувала слідчого, встановивши у кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння вчинене особою у віці від одинадцяти років і до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, вносити постанову про закриття справи та застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, яка, після погодження прокурора, направляється до суду.

Проте чинний КПК дещо інакше регулює дану ситуацію. Ст. 92 КПК передбачає обов'язок направити до суду клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітнього. Одразу варто зауважити, що в даному випадку мова про звільнення особи від кримінальної відповідальності не йде. Проте не цілком зрозуміло, про якого саме «неповнолітнього» йде мова, тобто чи повинна така особа досягти віку кримінальної відповідальності. Задля того, щоб відповісти на це питання, варто звернутися до інших положень чинного КПК.

Глава 38 КПК повністю присвячена кримінальному провадженню щодо неповнолітніх. Положення першого параграфу стосуються кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку (ч. 3 ст. 484 КПК). Отже відповідний параграф описує процедуру, про яку йдеться у Розділі XIV Загальної частини КК, а саме про застосування примусових заходів виховного характеру щодо осіб, які досягли віку кримінальної відповідальності, проте не досягли вісімнадцяти років. Ст. 497 КПК наголошує, що якщо під час досудового розслідування прокурор дійде висновку про можливість виправлення неповнолітнього, який обвинувачується у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості без застосування кримінального покарання, він складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду. Як можна помітити, дання стаття майже повністю копіює положення ст. 97 КК, проте в ній не згадується про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Далі варто проаналізувати Параграф другий того самого розділу КПК, який присвячений застосуванню примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які досягли одинадцятирічного віку, але не досягли віку кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 496 КПК). В такому випадку, за відсутності підстав для закриття кримінального провадження прокурор затверджує складене слідчим або самостійно складене клопотання про застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду.

Отже можна дійти висновку, що згідно з чинним КПК при направленні провадження до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного характеру перед суддею не постає питання щодо необхідності звільнення особи від кримінальної відповідальності. Отже при вирішенні питання про застосування примусових заходів виховного характеру питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності перед судом не ставиться. Тому існує необхідність ст. 97 КК викласти у іншій редакції та виключити положення про звільнення неповнолітнього від відповідальності.

Саме внесення даних змін узгоджує норми КК та КПК, що значно полегшує правозастосовну роботу уповноважених на те суб'єктів. А саме чітке та неухильне дотримання норм чинного КПК являється однією з основних гарантій забезпечення прав та інтересів в першу чергу неповнолітнього, який, як ніхто інший, потребує ці гарантії.

ДО ПИТАННЯ ПРО ІНСТИТУТ ПОНЯТИХ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Хома Тетяна Юріївна, слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Александренко О.В.*

Прийняття та введення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року та майже річний досвід використання його положень у практиці розслідування злочинів дозволило виявити низку проблемних питань, які потребують свого якнайскорішого вирішення. Серед таких питань, на вирішення яких у новому КПК сподівалися чимало слідчих, прокурорів та адвокатів, актуальним на сьогодні залишається питання щодо доцільності існування інституту понятних.

Чинний КПК України передбачає обов'язкову присутність не менше двох незацікавлених осіб (понятих) для пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, слідчого експерименту, освидчення особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч. 7 ст. 223). Враховуючи таке категоричне положення закону, проведення вказаних слідчих дій без участі понятних позбавляє отримані під час їх проведення дані доказового значення. Залучення понятних до інших слідчих дій здійснюється у разі, якщо слідчий, прокурор вважатиме це за доцільне [1].

Встановлюючи вказані вимоги, законодавець зобов'язує слідчого забезпечити участь понятних у слідчих діях, а понятних – брати участь у певній слідчій дії. При цьому слід враховувати, що особа, яка залучається до кримінального провадження як понятій, може відмовитися від такої участі як перед початком слідчої дії, так і під час її проведення. Крім того, слід враховувати, що надалі поняті можуть бути допитані під час судового розгляду як свідки проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч. 7 ст. 223 КПК), а отже - вправі скористатися положеннями статті 63 Конституції України і відмовитися від давання показань. Все це створює ситуацію, коли слідча дія була проведена, під час її проведення було отримано певні результати, що мають значення для розслідування, але внаслідок неможливості допиту хоча б одного з понятних результати цієї слідчої дії вважатимуться недійсними.

За думкою законодавця, сенс участі понятних у слідчих діях полягає у створенні необхідних умов для правильного, відповідно до вимог закону, проведення слідчих дій, попередження можливих порушень з боку працівників правоохоронних органів, у засвідченні того, що в дійсності були проведені дії, як це було зазначено в протоколі. Проте, як свідчить слідча та судова практика, участь понятних при проведенні слідчих дій не перешкоджає ані процесуальним порушенням, ані зловживанню правоохоронцями своїми службовими повноваженнями, якщо поняті що називається «свої» і належним чином були «проінструктовані» щодо давання певних показань в суді.

Слід мати на увазі, що порушення кримінально-процесуального закону, так само як і прав, свобод і законних інтересів осіб, починаються саме з проведення їх допитів, під час яких застосовуються тортури і катування. Проте, допит та одночасний допит проводилися і проводяться без участі понятних. Тому незрозуміло видається позиція (рішення) законодавця щодо участі понятних саме у вказаних у статті 223 КПК слідчих (розшукових) діях.

КПК України передбачає можливість незалучення понятних у випадку застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії за виключенням проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, які здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятних незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Вказане положення є позитивною новелою чинного КПК, його застосування на практиці має певне тактичне значення, а також сприяє об'єктивності процесу доказування. Якщо розповсюдити це положення на інші слідчі дії, вказані в ч. 7 ст. 223 КПК, це могло б поставити під сумнів необхідність існування інституту понятних.

Поняті виконують в кримінальному процесі виключно засвідчувальну функцію, безпосередньої участі у процесі доказування не приймають. Проте забезпечення їх участі в розслідуванні пов'язане з цілою низкою проблем правового, організаційного та морально-етичного характеру, і створює значні труднощі для слідчого, враховуючи сучасний стан справ з довірою населення до дій правоохоронних органів, передусім – міліції.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що практичної віддачі участь понятих при проведенні слідчих (розшукових) дій не приносить, як не сприяє захисту прав і свобод людини, об'єктивності доказування. На сучасному етапі розвитку суспільства, науково-технічного прогресу та правової системи України існують всі передумови для відмови якщо не від інституту понятих в цілому, то від обов'язкової участі понятих у кримінальному судочинстві.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI / Офіційний вісник України від 25.05.2012 - 2012 р., № 37, стор. 11, стаття 1370.
2. Аленин Ю.П. Процессуальные особенности производства следственных действий / Аленин Ю.П. – Одесса: Центрально-Украинское издательство, 2002. – 264 с.

ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ З ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Юраш Катерина Віталіївна, курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, начальник наукової лабораторії з проблем громадської безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ Національної академії внутрішніх справ *Галай А.О.*

Проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України відкрило шлях до створення самостійної держави. На даному етапі свого розвитку в світовому масштабі Україна є молодію державою. З огляду на відносно невеликий строк існування України як незалежної, правової, демократичної держави, їй бракує досвіду в вирішенні багатьох важливих питань з різних галузей діяльності, зокрема попередженні насильства в сім'ї. Тому доцільним є використання позитивного досвіду інших країн. Адаже вивчення досвіду інших країн з вирішення проблеми насильства в сім'ї дозволить українським науковцям і практикам використовувати все позитивне із того, що вже розроблено, впроваджено та апробовано в цих країнах, а також утриматись від використання методів та підходів, які себе не оправдали.

Проблема насильства в сім'ї не є локальною, характерною виключно для України. Насильство в сім'ї не обмежується рамками певної політичної чи економічної системи. Цій проблемі пріоритетну увагу приділяє вся світова спільнота та владні структури держав. Масштаби проблеми насильства в сім'ї прикро вражають.

Для зміни сьогоденної ситуації в Україні важливо використовувати все позитивне із вже розробленого, запровадженого і апробованого в інших країнах. Як так званої країни-орієнтира в даній роботі найефективніше використовувати Німеччину. Для цього є п'ять підстав:

- Німеччина віліляє активну роль у підтримці соціально незахищених верств населення за обсягами допомоги, що надається в галузі освіти, охорони здоров'я та пошуку роботи;

- Увага Німеччини виліляє значні кошти на дослідження домашнього насильства і розробку нових підходів до боротьби з ним. Наприклад для боротьби з насильством між інтимними партнерами (*Bekämpfung von Gewalt zwischen Intimpartnern*) з 2005 по 2010 рік увага Німеччини виліляла 1435,75 млн. доларів, а для боротьби з насильством по відношенню до людей похилого віку членів сім'ї - 1,8 млрд. доларів США в 2000 році, с. 41-61

- В останнє десятиліття в Німеччині спостерігається стійка тенденція до значного падіння рівня всіх форм насильницької злочинності, включаючи вбивства. Рівень домашнього насильства також знижується по всій країні з 2000р.

- В Німеччині з 1 січня 2002 року ліє закон про захист від насильства в сім'ї (*Gewaltschutzgesetz*)[2, с.45], який встановлює:

- Поліція або швидка допомога одразу ж після виявлення нападу насильства в сім'ї спрямовують жінку (в т.ч. з дитиною) до "осередку безпеки", де їй зокрема[5 с 17/18].
- Роз'ясняти її права відповідальність кривдника та можливі подальші дії в напрямку позваження інциденту.
- Виявляють потреби в медичній допомозі, олязі груповому забезпеченні, відновленні документів, утриманні дітей та складають індивідуальний план допомоги.
- Наляють юридичні та психологічні консультації, проводять реабілізаційну роботу.
- особа яка вчинила насильство в сім'ї повинна заплатити лім[3].
- Поліція має право виїхати кривдника із квартири та заборонити йому з'являтися там протягом 10 днів[4 с 27].

Виходячи з вище сказаного Україні потрібно запозичити для себе:

- Необхідно отримання репрезентативних статистичних даних про число жертв домашнього насильства види насильства і факторах що його викликають. Така статистика - найважливіший крок на шляху до формування ефективної соціальної політики.
- Важливо зробити акцент на первинній профілактиці домашнього насильства. Це дозволить вирішити й багато інших соціальні та психологічні проблеми в суспільстві.
- Посилити організацію і рішучість лій міліції на місці сімейного конфлікту ставити її показники як один із критеріїв оінки роботи міліції.
- Узгодити на нормативному та практичному рівнях механізм співпраці між органами та установами, відповідальними за протидію насильству в сім'ї.

Список використаних джерел

1. Хазе В. Что делать, если семейные между супругами перерастают в рукоприкладство // Европа-Экспресс. – 20 февраля 2006. – № 8 с 416.
2. Gewalt in der Familie, Gewalt gegen Frauen in der Familie, Wien 2002, S. 45ff. pdf
3. Bericht zur Situation der Frauenhäuser, der Fachberatungsstellen und anderer Unterstützungsangebote für gewaltbetroffene Frauen und deren Kinder, с. 92; [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/ukraine/93319>
4. Gemeinsam gegen häusliche Gewalt: Kooperation, Intervention, Begleitforschung S. 27;
5. Steiermärkisches Gewaltschutzzeitungsgesetz (StGschEG, LGBl. Nr. 17/2005)it, 2004, S. 17/18.

СУЧАСНА КРИМІНАЛЬНА СУБКУЛЬТУРА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Федченко Марія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ,
Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Клименко О.З.*

Курс на побудову правової держави та громадянського суспільства, становлення нового, демократичного суспільства в Україні, якій притаманний розвій асоціальних субкультур, передбачає вихід країни із стану криміналізації, підвищення культурного рівня громадян (у тому числі і правової культури), зниження загального рівня злочинності, першочергову боротьбу із найнебезпечнішими проявами злочинності та криміногенним впливом на громадян, одним з яких є надзвичайне поширення норм кримінальної субкультури в суспільстві. Одним із симптомів духовного неблагополуччя нашого суспільства є значний ріст злочинності та проникнення кримінального світогляду і кримінальної субкультури загалом практично в усі прошки українського соціуму.

Органи внутрішніх справ України що є частиною державної виконавчої влади на сьогодні за своєю організацією та діяльністю не повною мірою відповідають вимогам соціально-політичної, економічної та криміногенної ситуації в країні. Нагальною є проблема реформування органів внутрішніх справ України. Необхідність реформування системи МРС узгодження її із суспільними потребами й можливостями держави визначається з перших років незалежності України й досить широко декларувалася [3]. Було розроблено

декілька концепцій реформування, які не були реалізовані, тому що ці керівні документи не містили чітких положень щодо реалізації згаданих пріоритетних засад у правовохоронній сфері, не повністю відповідали концептуальним заявленням, визначеним у програмних документах проведення адміністративної реформи, корекції правовохоронної політики країни, а також не враховували особливостей поточного стану економіки, державного управління, розвитку громадянського суспільства. Фахівці констатують, що відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби зі злочинністю, особливо з її організованими формуваннями та корупцією, криміналізація суспільства, діяльність тінювих структур створюють загрозу національній безпеці України [3], тому нагальним є створення необхідних умов уникнення цієї загрози, надання діяльності ОВС динамізму в боротьбі зі злочинністю та забезпеченню належного правопорядку, створенню і закріпленню партнерських стосунків з населенням.

Нині розпочато якісно новий етап реформування органів внутрішніх справ. Головною метою реформування МРС України має стати вдосконалення системи та структури органів внутрішніх справ, критичний перегляд їхніх функцій і повноважень, а також впровадження нової ідеології відносин із населенням на засадах пріоритетності прав та інтересів людини [2]. Головне призначення реформування полягає в тому, щоб органи державної влади були націлені насамперед, на створення належних умов для повноцінної реалізації громадянами своїх прав і свобод, закріплених Конституцією України [4].

Сьогодні одним із найважливіших завдань цілеспрямованої державної політики дуже актуальною є систематична боротьба, з будь-якими проявами чи пропагандою елементів кримінальної субкультури. Сучасна кримінальна субкультура, яка притаманна українському суспільству на всіх етапах розвитку, значно швидше трансформується до життєвих реалій, тому її вплив на соціум стає ще небезпечнішим і згубнішим в умовах постійних змін у всіх сферах молодого держави. Загалом, субкультура – це самостійне, відносно цілісне утворення, котре включає в себе низку чітко виражених ознак: специфічний набір ціннісних орієнтацій, норм поведінки, взаємодії та взаємовідносин її суб'єктів. Ціннісні орієнтації носіїв субкультури визначаються цінностями та соціальною практикою суспільства, що інтерпретуються і трансформуються відповідно до характеру субкультури (просоціальна, асоціальна, антисоціальна), віковими, соціально-професійними та іншими специфічними потребами її носіїв. Норми у просоціальних субкультурах в основному не суперечать загальноприйнятим, а доповнюють та трансформують їх. В антисоціальних субкультурах норми протилежні суспільним. В асоціальних містяться трансформовані та частково антисуспільні норми. В цілому субкультура, виступаючи об'єктом ідентифікації особистості, є одним із способів її уособлення у суспільстві, що визначає вплив на самосвідомість людини [1].

У злочинному середовищі виникає і розвивається особлива асоціальна культура, основою якої є своя мораль, система цінностей, норм поведінки, які не співпадають із загальноприйнятими, в якій сам злочин є морально виправданий. Криміналізуючі функції субкультури визначаються передачею та збереженням традицій окремого соціально-культурного делінквентного середовища, що здатне протистояти соціальним інститутам.

Реформування органів внутрішніх справ України повинно враховувати і той факт, що сьогодні наша держава посідає друге місце в Європі за кількістю засуджених. Тобто, з метою мінімізації впливу кримінальної субкультури на всі сфери суспільного життя необхідно запровадити комплекс заходів правового, психологічного, соціально-педагогічного впливу, спрямованого на виявлення причин та умов, що сприяють розвитку протиправної поведінки, взаємної криміналізації осіб, схильних до асоціальної поведінки, та засуджених, формування у них правомірної поведінки з метою успішної ресоціалізації.

Список використаних джерел:

1. Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры / Ю. К. Александров. – М.: Права человека, 2001. – 152 с.
2. Безсмертний О. К. Реформування органів внутрішніх справ України: шляхи реалізації / О. К. Безсмертний // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 80–82.
3. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України // Урядовий кур'єр. – 1997. – 6 лист.
4. Лукашевич В. Г. Розбудова органів внутрішніх справ на засадах чинної Конституції України / В. Г. Лукашевич, І. В. Солов'євич // Державно-правова реформа в Україні : матеріали наук.-практ. конф. – К., 1997. – С. 237–239.

ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ ШЛЯХОМ АУДІО-, ВІДЕОКОНТРОЛЮ

Халімон Іванна Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Мазур О.С.*

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України в 2012р.З'явився новий інститут – негласні слідчі (розшукові) дії, а також отримала окреме визначення нова слідча дія – «аудіо-, відеоконтроль».

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що поява нової слідчої дії обумовлює необхідність її теоретичного аналізу та розроблення рекомендацій щодо практики її застосування.

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що проблемам провадження слідчих дій у сучасній юридичній літературі приділяється неабияка увага. Слід, проте, зазначити, що проблема форм аудіо-, відеоконтролю у кримінально-процесуальній літературі тільки починає активно досліджуватись.

Відповідно до ст. 260 нового КПК України аудіо-, відеоконтроль особи є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування.[1]

Виникає багато питань щодо меж застосування даного інституту, наприклад, про те, які рухи людини і де можуть документуватись, у яких приміщеннях допустимий аудіо-, відеоконтроль тощо.

Досить стисло за обсягом і змістом правова регламентація аудіо-, відеоконтролю особи, окрім визначення її поняття та натяку на підставі його застосування навряд чи може відповідати сучасним вимогам європейських стандартів до якості закону.

Окрім цієї статті з'явилась ст. 269 нового КПК: Для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитись візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження. За результатами спостереження складається протокол, до якого долучаються отримані фотографії та/або відеозапис. 2. Спостереження за особою згідно частиною першою статті проводиться на підставі ухвали слідчого судді.[1]

Стаття 270 нового КПК України: «Аудіо-, відеоконтроль місця» визначає: «Аудіо-, відеоконтроль може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження. 2. Аудіо-, відеоконтроль місця згідно з частиною першою цієї статті проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу».[1]

Аудіо-, відеоконтроль місця відрізняється від аналогічної негласної слідчої дії «Аудіо-, відео контроль особи» передусім місцем її проведення, а також організаційно-тактичними особливостями здійснення. Регламентована цією статтею КПК негласна слідча (розшукова) дія може проводитись у громадських місцях та в місцях загального користування, доступ до яких необмежений, тобто всередині публічно доступних місць, до яких згідно із тлумаченням положень частин 2 та 3 ст. 267 КК України можна увійти або в

яких можна перебувати на правових підставах без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб. Такими місцями є кінотеатри, кафе, ресторани тощо. Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону мають статус публічно доступних для проведення цієї негласної слідчої дії.

Фактично в законі названі три слідчі дії, які мають однакові об'єкти дослідження. Навіть коли мова йде про аудіо-, відеоконтроль місця, то закон розуміє провадження даного заходу за наявності відомостей про, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження. Названі як окремі слідчі дії заходи мають однакові об'єкти, предмети і методи дослідження. Вони мають своїм змістом спостереження за особою і окремими місцями її перебування та різняться хіба що рівнем їх технологізації. [2,с.259]

Регламентация усіх трьох названих заходів не є достатньо передбачуваною, не створює наданих гарантій для особи, що обумовлює необхідність удосконалення у даному аспекті. [3,с.20]

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Одним із науковців В.М. Тертишником запропоновано доповнити систему слідчих дій новою процесуальною формою одержання доказів – безпосереднім спостереженням, а також включити до КПК України норму такого змісту: «З метою встановлення обставин події злочину, а рівно інших фактів, які мають значення для справи, органів досудового розслідування, за наявністю, до того можливості та необхідності, самостійно за своєю ініціативою або за дорученням слідчого здійснює безпосереднє спостереження за певними подіями, фактами або діями окремих осіб безпосереднє спостереження і технічне документування досліджуваних при цьому фактів» [2,с.260]

Завданням безпосереднього спостереження є: виявлення і розкриття злочину, вивчення і технічне документування обставин його вчинення, закріплення слідів та інших фактичних даних, отримання відомостей, необхідних для розкриття злочину.

Дані слідчі дії здійснюються шляхом аудіо- і відео контролю за діями запідозрених у підготовці або вчиненні злочину осіб або за окремими обставинами події злочину, а також технічного документування таких фактів.

У процесі розслідування орган досудового розслідування фіксує і вивчає обставини події злочину і дії запідозрених осіб, виявляє і закріплює сліди злочину і інші фактичні дані, застосовуючи фотографування, відеозапис, використовує оптичні і інші технічні засоби.

Про провадження спостереження складається протокол із додержанням вимог КПК. У протоколі описується все знайдене в тому вигляді, в якому воно спостерігалось, і всі дії, в тій послідовності, в якій вони відбувались.

Результати технічного документування мають значення самостійного виду доказу і зберігаються протягом усього часу кримінального провадження.

Органи досудового розслідування зобов'язані вживати заходів, щодо виключення можливості розголошення секретних відомостей або інтимних чи інших даних, що торкаються особистого життя, честі чи гідності особи, якщо вони не містять інформації про злочин.

Докладна регламентація в законодавстві підстав, умов, процедури здійснення аудіо- відеоконтролю особи має стати своєрідною запорукою «передбачуваності» закону, стримуючим фактором, становитиме гарантію захисту від безпідставних втручань у особисте життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. - 2012. - 19 травня (№ 90-91).
2. Тертишник В.М. Гострі кути реформування кримінального процесу // Право і суспільство. - 2К., 2012. - №1 с. 259-260.
3. Чабайовський Т. В. П'єтати та межі кримінально-процесуального втручання в особисте життя громадян // Право України. - К., 2012. - 20 с.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Паламарчук Вікторія Всеволодівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Юрковська Л.Г.*

Останнім часом в Україні відбулася ціла низка правових реформ. Однією із них стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України 13 квітня 2012 року.

Значною перевагою Кодексу є унормування дійсної рівності сторін у загальному процесі, причому порівняно з минулим процесуальним законодавством відчутно розширено права адвоката, зміцнено гарантії їх реалізації та зменшено обсяг прав прокурора. Функції обвинувачення й захисту стали переважно врівноваженими, що зміцнює разом з іншими факторами можливість суду неупереджено розглядати справи та приймати виважені й справедливі рішення.

Кримінальний процесуальний кодекс України врегулює кримінальне провадження України.

Згідно із положеннями ст.1 КПК України порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

Кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України.[1]

Визначений кримінальним процесуальним законодавством порядок провадження у кримінальній справі (кримінальна процесуальна форма) є однаковим на всій території України.

Базовим кримінальним процесуальним законом України є Кримінальний процесуальний кодекс України.

Новий КПК України містить у собі одинадцять розділів (I – загальні положення; II – заходи забезпечення кримінального провадження; III – досудове розслідування; IV – судове провадження у першій інстанції; V – судове провадження з перегляду судових рішень; VI – особливі порядки кримінального провадження; VII – відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; VIII – виконання судових рішень; IX – міжнародне співробітництво під час кримінального провадження; X – прикінцеві положення; XI – перехідні положення.), 46 глав та 614 статей.

У новому Кримінальному процесуальному кодексі України преамбула відсутня.

Завершеності, доступності й ефективності кримінальному судочинству додають конструктивні й логічні новели, зокрема, зміцнення законності провадження та збереження доктрини непорушності прав і свобод особи введення процесуальної фігури слідчого судді, ліквідація інституту повернення судом справи для додаткового розслідування, трансформація стадій порушення кримінальної справи в спрощеній процедурі початку розслідування справ про кримінальні правопорушення, реалізація конституційної вимоги про утворення й процедуру діяльності суду присяжних, лібералізація заходів процесуального кримінального примусу, введення прогресивного кримінального провадження на підставі угод про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим про визнання винуватості, забезпечення заходів щодо охорони державної таємниці під час кримінального провадження, упорядкування міжнародного співробітництва у галузі кримінального провадження та багато інших удосконалень змістового й редакційного характеру.[2]

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 4651-17. – ст. 1.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила – Юстиніан, 2012. – 1328 с.

СЛІДЧІ ВЕРСІЇ ТА ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Тарасенко Олена Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і криміналістики Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Прокопенко Г.І.*

Слідчі версії (франц. version — тлумачення, від пізньолат. versio — поворот, зміна) — це припущення відповідно до наявних фактів щодо розвитку подій, які призвели до злочину, що в кінцевому етапі ведуть до можливого виявлення злочинця.

Слідчі версії завжди повинні базуватися на фактах, які підлягають перевірці слідчим, прокурором щодо причин і обставин злочину. Такі обставини є основою для початку досудового розслідування згідно п.1 ч.2 ст. 36, 40 КПК України.

Для правильного усвідомлення слідчої версії слід мати на увазі, що про версії можна говорити лише тоді, коли можливі пояснення та тлумачення тих чи інших фактів у явищі.

Зазвичай, у криміналістиці слідчі версії розподіляються на такі групи (мають умовний характер): 1) загальні слідчі версії; 2) приватні слідчі версії; 3) робочі слідчі версії.

Предметом загальних слідчих версій є подія злочину, кваліфікація цієї події як злочину, винність певної особи в скоєнні цього злочину. Прикладом загальних слідчих версій при встановлення та побудові версій щодо пожежі можуть бути: підпал, самозаймання, необережне поводження з вогнем.

Предметом приватних слідчих версій є окремі обставини справи. Загалом приватні версії можуть бути побудовані для з'ясування способу, для встановлення знаряддя, яким саме було скоєно злочин.

Предметом робочих слідчих версій є обставини, що мають організаційно-слідчий характер. До них відносять версії про місце знаходження знаряддя вчинення злочину, документів, інших речових доказів.

Перевірка таких версій здійснюється шляхом проведення слідчих, оперативно-розшукових заходів, розроблених органами досудового розслідування. Після визначення слідчих версій, підлягають перевірці у справі, слідчий розпочинає складання плану слідства.

Перевірка й доведення правильності (істинності) версії є найважливішою і відповідальною стадією в побудові й обґрунтуванні версії.

Перевірка версії складатиметься з таких моментів: 1) дедуктивного виведення наслідків із висунутої версії; 2) зіставлення цих наслідків із дійсністю, перевірки їх на практиці; 3) логічного доведення істинності або хибності (спростування версії).

Перевірку версії розпочинають із виведення наслідків із певної версії. Висунувши версію, із неї виводять наслідки, котрі мають існувати в дійсності, якщо існувала гадана причина (або явище). Логічно ця мислима операція відбувається у формі дедуктивного умовиводу.

Питання про те, які наслідки (факти) мають бути логічно виведені із гаданої причини (висунутої версії), є важливе й складне. Розв'язується воно в кожному випадку конкретно, виходячи із загальних положень науки про цю категорію злочину, судової практики та власного досвіду слідчого.

Виведені із версії наслідки (факти) необхідно виявити і зібрати. Ці факти надалі стануть аргументами, за допомогою яких доводиться істинність чи хибність версії. Основними способами виявлення і збирання фактів є такі: огляд місця події, опитування свідків, потерпілих і обвинувачуваних, обшук тощо.

Зіставлення виведених із версії наслідків із установленними фактами дійсності дає змогу або спростувати версію, або довести її істинність [2].

Логічна обробка наявних даних включає аналіз отриманої інформації та приведення встановлених фактів в систему (синтез). При логічному аналізі предмет роздумів розчленовується на складові частини або виділяються його ознаки для окремого вивчення як частин цілого. Синтез полягає в з'єднанні окремих елементів досліджуваного об'єкта в єдине ціле.

Будучи за своєю суттю операціями протилежного характеру, аналіз та синтез при побудові слідчої версії взаємно доповнюють один одного,

допомагаючи слідчому накопичувати потрібну інформацію, систематизувати і оцінювати її.

При цьому послідовно вирішуються такі основні питання: 1) об'єктивні чи наявні відомості і чи можна їх використовувати для побудови слідчих версій; 2) чи є взаємозв'язок між виявленими фактами і розслідується злочином; 3) чи не має серед встановлених фактів таких, які зобов'язують слідчого припинити подальше провадження у справі [1].

Для отримання достовірних даних, що дозволяють висунути обґрунтовані версії про винних, надзвичайно важливі своєчасність та фактичне виробництво невідкладних слідчих дій та оперативних заходів. При цьому необхідно враховувати характер об'єкта посягання, спосіб, час і місце вчинення злочину, вид використаних знарядь.

При побудові версії щодо суб'єкта злочину, коло осіб спочатку окреслюється у загальному вигляді, а потім у міру надходження нових фактичних даних він корегується, поки не з'явиться можливість припустити винність конкретного суб'єкта. Одночасно конкретизуються форма і ступінь вини, з'ясовуються мета і мотиви скоєння злочину.

Перевірка версій - це дослідження, в якому містяться припущення, на підставі об'єктивних даних про конкретні обставини і факти. Перевірка повинна забезпечувати встановлення істини по справі що розслідується, тому вона проводиться на підставі доказів, отриманих в передбаченому законом порядку. Процес перевірки йде шляхом як відснювання помилкових версій, так і отримання доказів, які підтверджують версію, яка відповідає дійсності.

Висновок про помилковість будь-якої з висунутих версій може ґрунтуватися і на процесуальних, і на перевірених оперативних даних. Для висновку про достовірність слідчої версії необхідно отримання достатньої сукупності процесуальних доказів, які виключали б інше пояснення обставин справи. Ця сукупність доказів повинна містити об'єктивну і всебічну характеристику всіх обставин, які підлягають встановленню в розслідуванні кримінального провадження.

Перевірку всіх висунутих слідчих версій слід вести паралельно, незалежно від того, наскільки вірогідною є та чи інша версія.

Перевірка версій визнається завершеною лише в тому випадку, коли зібрана сукупність доказів, вичерпним чином встановлює всі передбачені законом обставини і що виключає будь-які інші пояснення розслідуваної злочинної діяння [1].

Список використаних джерел:

1. Волобуєв А.Ф. Криміналістика [Електронний ресурс] – навч. посіб., Видавництво - 2011.
2. Жеребкін В.С. Логіка [Електронний ресурс] підручник, Видавництво - 2008.

ПОКАЗАННЯ З ЧУЖИХ СЛІВ ЯК НОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ДОКАЗОВОЇ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Монастирський Ігор Ігорович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ *Мазур О.С.*

З вступом Кримінального процесуального кодексу в дію доказова база система поповнилась новим поняттям – показанням з чужих слів. Законодавець його визначає як “висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи.»[1, ч.1 ст.97].

Показання з чужих слів існує в доказовій системі США, Англії, Канади, Австралії, Нової Зеландії та інших державах, але у кожній з них законодавчо встановлені особливі вимоги допустимості цього доказу. Наприклад, в США показанням з чужих слів у “Federal rules of evidence» присвячений цілий розділ, де за загальним правилом показання з чужих слів недопустимі[3]. Правило 803 цього акту встановлює випадки в яких можливе визнання таких показань допустимими і визначає 24 винятки. Це, зокрема, застосування правила *res gestae*, яке визнає показання з чужих слів допустимим у випадку, коли вони описують: 1) Слова або фрази, які є або частиною, або поясненням, фізичної дії; 2) Надзвичайно спонтанні вигуки. 3) Показання, які характеризують психічний стан особи про яку йдеться в показаннях.

Вітчизняне законодавство відповідно до ст. 97 КПК також до показань з чужих слів відносить не лише усне висловлювання, але й таке, що здійснене в письмовій або іншій формі.[1] Оскільки цей вид доказу є новим для кримінального процесу України, його зміст, особливо щодо письмової та інших форм, є досить незрозумілим для правозастосовців. У зв'язку з тим, що законодавча база встановлює лише загальні умови застосування цього доказу і не визначає його детальний зміст виникає необхідність надання законодавцями роз'яснення щодо нього. Через відсутність таких роз'яснень на даному етапі дослідження слід звернутись до законодавства інших держав для його комплексного розуміння та правильного застосування.

Щодо письмової форми цього доказу український законодавець не дає визначення умов необхідних для визнання певного письмового об'єкту показанням з чужих слів. На відміну від національного права, «Федеральні правила доказів» США дають досить широкий спектр уточнень таких об'єктів. Показаннями з чужих слів можуть бути визнані, відповідно до п.5 правила 803: «Записані спогади, коли вони: а) стосуються чогось, що декларант знав колись, але тепер не може згадати достатньо добре, щоб дати точні і повні показання; б) були зроблені, незадовго після описуваної події та в) точно відображають знання декларанта»[3].

Однією з процесуальних вимог для визнання таких показань допустимими в США є те, що інша сторона кримінального провадження має бути повідомлена до судового розгляду про намір їх долучення до матеріалів розслідування та інформацію про декларанта цих показань. КПК України визначає 3 можливі шляхи визнання судом показань з чужих слів допустимими: 1) незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів [1, ч.2 ст.97]; 2) За наявності згоди двох сторін [1, ч.4 ст.97]; 3) Якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана [1, ч.5 ст.97].

Комітетом з питань верховенства права та правосуддя Верховної Ради України на даний момент зареєстрований Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо невизнання доказами суб'єктивних думок та неперевіраних показань з чужих слів) (доопрацьований) від 16.07.2013. Пропонується дещо змінити правила застосування показань з чужих слів. Так наприклад, в разі прийняття нової редакції ст.97, суд за відсутності взаємної згоди сторін про визнання доказу допустимим, зможе визнавати його таким лише у разі неможливості допиту особи, яка надала первинні пояснення, а також визначає обов'язок для суду провести допит такої особи, у разі її появи, після визнання доказу допустимим.[2] Дана зміна фактично виключить можливість суду визнавати показання з чужих слів допустимими за наявності можливості безпосереднього допиту декларанта. З нашої точки зору, така зміна є цілком виправданою, оскільки ускладнить можливість неправильного застосування даного доказу, фактично уподібнить вимоги до тих, які встановлені правом держав в яких його практика застосування є поширеною та науково обгрунтованою.

Отже, розширення доказової системи в кримінальних провадженнях шляхом введення нового виду доказів – показання з чужих слів є доцільним через те, що факти, отримані не з первинного джерела, в багатьох випадках надавали допомогу у розкритті суспільно небезпечних діянь та встановленні особи, винної у його вчиненні, або у виправданні невинної особи. Поява нового поняття в кримінальному процесі також призводить до необхідності надання роз'яснень щодо нього. Це є причиною для: 1) надання практичних рекомендацій, уточненого роз'яснення поняття показань з чужих слів, визначення випадків його застосування; 2) прийняття Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо невизнання доказами суб'єктивних думок та неперевіраних показань з чужих слів) (доопрацьований).

Список використаних джерел:

- 1) Кримінальний процесуальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI
- 2) Порівняльна таблиця до законопроекту № 2112 від 16.07.2013 [Електронний ресурс]/Режим доступу <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=45570&pf35401=271279>
- 3) Federal rules of evidence [Електронний ресурс]// Режим доступу :<http://federalevidence.com/downloads/rules.of.evidence.pdf>

ДОМАШНІЙ АРЕШТ

Кохан Віталіна Віталіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ *Мазур О.С.*

Запобіжні заходи – це частина заходів процесуального примусу, спрямованих на забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, засудженого шляхом певного обмеження їхніх особистих прав [3, с.175].

Як запобіжний захід домашній арешт існував у Росії ще з часів Статуту кримінального судочинства 1864 р. У КПК УРСР до 1960 р. теж була норма, яка передбачала його застосування. Проте в КПК України 1960 р. даний запобіжний захід не ввійшов. Водночас кримінально – процесуальне законодавство багатьох держав світу дозволяє застосування домашнього арешту як запобіжного заходу. Він передбачений, наприклад, у таких країнах, як Казахстан, Латвія, Литва, Німеччина, Росія, Швеція та в багатьох інших.

З прийняттям нового КПК України запроваджується нова концепція запобіжних заходів, покликана забезпечити дотримання органами слідства прав та свобод підозрюваних та обвинувачених. У новому КПК України з'явився принципово нові запобіжні заходи (домашній арешт), а також зникли архаїчні запобіжні заходи, які були « успадковані «від СРСР (порука громадської організації або трудового колективу) [4, с.7].

Питання дотримання прав особи під час розслідування злочинів є пріоритетним в діяльності органів кримінальної юстиції. У першу чергу це стосується забезпечення прав підозрюваних на стадії досудового розслідування.

Відповідно до положень нового КПК України домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби. Потрібно сказати, що, домашній арешт застосовується в тих випадках, коли застава є занадто м'яким запобіжним заходом, а тримання під вартою – занадто суворим. Частина 2 ст. 181 нового КПК України встановлює, що домашній арешт може бути застосований до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину, за вчинення якого законом передбачено покарання у виді позбавлення волі [1].

Очікується, що шляхом запровадження домашнього арешту властяться значною мірою розвантажити ізолятори тимчасового тримання осіб та слідчі ізолятори, кількість затриманих в яких не завжди відповідає можливості розміщення таких осіб, що відповідно призводить до порушень прав громадян. Домашній арешт полягає в тому, що особі, яка підозрюється або обвинуваченому у скоєнні злочину, на руку надівають електронний браслет, щоб відстежувати його переміщення. Навіть, якщо подивитися на проблему з економічного погляду, з урахуванням витрат на придбання електронних «браслетів», це значно вигідніше, ніж утримувати людину під вартою або цілодобово за нею стежити.

Потрібно сказати, що застосування такого запобіжного заходу є позитивним адже, коли в деяких випадках підозрювані або обвинувачені змушені були знаходитися в ізоляторі тимчасового тримання чи слідчих ізоляторах, оскільки не мали змоги підтвердити свою платоспроможність для обрання відносно них застави, домашній арешт покликаний вирішити зазначені проблеми та стати проміжковим запобіжним заходом між заставою та триманням під вартою.

З психологічної точки зору домашній арешт для особи до якої він застосовується, також є допоміжним запобіжним заходом, оскільки ні для кого не секрет, що ті особи, які «відвідали» ті ж самі слідчі ізолятори певною мірою схильні до вчинення правопорушень і в майбутньому. А так підозрюваний або обвинувачений буде прожити в звичній для себе обстановці. Особливо позитивним це є відносно неповнолітніх осіб, що обвинувачуються у вчиненні злочинів. Адже, можна сказати, що не завжди їхнє перебування в ізоляторі тимчасового тримання чи в слідчому ізоляторі не має виховного впливу, а навпаки калічить ще не сформовану дитячу психіку. А це може призвести, і призводить зазвичай, до того, що неповнолітні, один раз випадково «спіткнувшись» є, стають

на шлях злочинної діяльності.

Крім того, зазначений запобіжний захід доцільно застосовувати й до цілої групи осіб із особливими потребами, перебування яких під вартою є небажаним – які страждають на певні хвороби (наприклад, що не підлягають лікуванню), мають на утриманні неповнолітніх дітей та осіб похилого віку.

Поряд з тим, що особа усвідомлює невідворотність покарання, домашній арешт дає можливість підозрюваному, обвинуваченому зберегти соціальні та сімейні зв'язки, а в деяких випадках і продовжити працювати та забезпечувати свою родину. Особливо актуальним це є у випадках, коли підозрюваний або обвинувачений є єдиним годувальником у родині.

Окрім цього ще є багато неточностей у п.5 ст.181 КПК України – працівники органу внутрішніх справ з метою контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом, мають право з'являтися в житло цієї особи, вимагати надати усні чи письмові пояснення з питань, пов'язаних із виконанням покладених на неї зобов'язань, використовувати електронні засоби контролю [1]. Відповідно до цієї норми, є.

Неврегульованим механізм контролю працівниками органу внутрішніх справ за поведінкою підозрюваного чи обвинуваченого, який перебуває під домашнім арештом. Виникає багато питань щодо обмежень прав працівників органів внутрішніх справ з метою забезпечення дотримання прав то свобод осіб, що спільно проживають з підозрюваним, обвинуваченим. Є певні практичні та теоретичні питання і щодо використання електронних засобів контролю, які теж потребують детального вивчення.

Загалом, підсумовуючи вищевикладене, потрібно зазначити, що застосування домашнього арешту як заходу процесуального примусу має ряд переваг. Домашній арешт є більш гуманним, та заподіє менше шкоди людині і суспільству в контексті збереження фізичного і психологічного благополуччя підозрюваного або обвинуваченого. Цей захід процесуального примусу відповідає світовим тенденціям у галузі прав людини. Але, зважаючи на новизну та відсутність достатньої правової бази та практики застосування деяких заходів забезпечення кримінального провадження та запобіжних заходів в теорії кримінального процесу це питання потребує доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р.
2. Лобойко Л. М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: Навч. посібник / Л. М. Лобойко – К.: Істина, 2005. – 130 с.
3. Назаров В. В., Омельяненко Г. М. Кримінальний процес України: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. – Атика, 2007. – С. 175.
4. Пилипчук П. П. Реформування системи запобіжних заходів у кримінальному судочинстві: Збірник матеріалів. – Київ, 2000. – С. 7.

НОВИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМА, ПРАКТИКА, ШЛЯХИ ВІРШЕННЯ

Смоляк Олександр Вікторович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ *Мазур О.С.*

Функція здійснення розслідування з'явилась у прокуратури одночасно з ліквідацією Прокуратури Верховного Суду Союзу РСР і створенням Прокуратури СРСР, як самостійного державного органу, положення про який було затверджено постановою ЦВК та РНК СРСР 17 грудня 1933 року.

Саме зі статусом державного органу, який об'єднував в своїй діяльності і функцію підтримання державного обвинувачення і функцію розслідування, прокуратура України увійшла в епоху розбудови незалежної української держави.

В даній роботі, ми проаналізуємо статус органів прокуратури в контексті досудового розслідування за новим КПК. Звернути увагу на стан взаємодії органів слідства та прокуратури, та на проблеми, які впливають з розподілом повноважень між слідчим та прокурором.

Як ми знаємо, згідно з Конституцією України (ст. 121) та Законом України «Про прокуратуру» (ст. 5), прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді; нагляд за

додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство та нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень. Але поряд з цим переліком, згідно з законом, прокуратура має в своєму складі слідче відомство, та виконує слідчу функцію.

Згідно з ч.1 ст.112 Кримінально-процесуального кодексу, який був чинним до 19 листопада 2012 року, до підслідності слідчих прокуратури були віднесені окремі категорії злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, проте, за постановою Генерального прокурора України, його заступника, прокурора області та прирівняних до них прокурорів слідчими прокуратури могли розслідуватися і інші злочини. Тобто перелік їх не був вичерпним, отже, по суті слідчі прокуратури мали повноваження розслідувати будь-які злочини, і поряд з цим здійснювалось процесуальне керівництво здебільшого тією ж прокуратурою за якою закріплені ці слідчі.

По суті, один орган «монополізував» в собі функцію нагляду за дотриманням законів, слідчу функцію та подальшу підтримку обвинувачення в суді.

Поєднання функцій процесуального керівництва та слідства, за яким і здійснюється таке керівництво в особі одного органу (ст. 5, ст. 17 «Про прокуратуру», ч.2 ст. 36 «Кримінальний процесуальний кодекс України») є не доцільним, якщо не сказати, - абсурдним. Забезпечення справедливого та неупередженого досудового розслідування під таким наглядом, також ставиться під великий сумнів.

Часткове вирішення цієї проблеми повинно було віднайти себе в «новому», вже нині діючому КПК, прийнятому 13 квітня 2012 року, в якому законодавець на нормативному рівні ліквідував слідче відомство прокуратури, з метою надання певної самостійності діям слідчого.

Але поряд з цими змінами сам прокурор, як суб'єкт кримінального провадження, розширив свої повноваження щодо проведення процесуального керівництва досудовим розслідуванням (ст. 36 КПК). Можна говорити про «завуальовану» слідчу функцію прокуратури, яка тепер в особі прокурора (а не слідчого прокуратури) як повноважного суб'єкта, що має право на вчинення всіх дій слідчого, окрім випадків, де на такі дії потрібне погодження прокурора. Як приклад можна навести статті: 214, ч.6 218, ч.3,5,7 223, ч.9 224, ч.1 228, ч.1 229, ч. 2,6,11 232, ч.3 233 КПК, і це звісно не повний перелік. Тому зрозуміло, що органи слідства так і не отримали потрібної їм самостійності для «противаги сил» в досудовому розслідуванні. Про це також свідчить той факт, що навіть стаття 114 «Повноваження слідчого», яка була закріплена в КПК 1960 року, не знайшла свого відображення в Кодексі 2012 року. Такі зміни в повноваженнях прокурора, просто вбивають доцільність функціонування слідчого, як окремого суб'єкта кримінального провадження.

Дуже суттєвим є ще один спірний момент. КПК передбачає діяльність нового, слідчого органу під назвою «Державне бюро розслідувань» (ДБР). Згідно ч. 4 ст. 216 КПК, слідчі органи державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають, особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до 1-3 категорій посад, судьями та працівниками правоохоронних органів. Згідно закону, ДБР буде розслідувати також кримінальні правопорушення вчинені працівниками органів прокуратури, а тому не є зрозумілим як буде проходити таке досудове розслідування під процесуальним керівництвом працівників органів прокуратури. Орган з такими обов'язками повинен мати максимальну незалежність у своїй діяльності. Більше того, як зазначається в п.1, абз. 2 Прикінцевих положень КПК, ДБР буде створено «...не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Кодексом», а згідно п.1 абз.1 Перехідних положень КПК, функцію ДБР зараз виконують слідчі прокуратури, які продовжують свою діяльність на підставі ст. 17 ЗУ «Про прокуратуру».

Вважаємо, що така «монополія» одного органу, є не допустимою.

Для того щоб досягти максимального балансу, противаги дій слідчого та прокурора, пропонуємо такі шляхи вирішення даної проблеми:

1) Розширення самостійності в діях слідчого, в межах допустимої йому компетенції;

2) Недопустимість зміни обвинувального акту слідчого прокурором. (Тільки повернення акту на доопрацювання слідчому).

Чому саме недопустимість зміни обвинувального акту прокурором, тому що він має повноваження перекреслити головну діяльність слідчого одним рухом руки, згоден що це не дуже легко та швидко відбудеться, але якщо прокурор захоче це зробити, то він це зробить. Тому я вважаю, що якщо під час поданням слідчим обвинувального акту, прокурор виявить якісь помилки, він повинен обґрунтувати їх та повернути слідчому на доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р.
2. Конституція України – ст.121 від 28.06.1996 р.
3. Закон України "Про прокуратуру" – ст 5, 17 від 05.11.1991 р.
4. Михайленко О. Прокуратура України: підручник – Київ: Юрінком Інтер, 2005.
5. Прокуратура України: Академічний курс: Підручник / Р.Р. Сухонос, В.П. Лакізюк, П.Р.

Григоренко М.В. Руденко; За заг. ред. к.ю.н., доцента В.В. Сухоноса. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО З РОЗШУКУ ОСОБИ, ЯКА ПІДРОЗІВНЯЄ У ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Користинський Сергій Юрійович, курсант факультету слідчих навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Іерусалимов І.О.*

Ефективність розкриття кримінального провадження взагалі та досудового розслідування, як його стадії зокрема пов'язана зі швидким, повним та неупередженим розслідуванням. Однак коли виникають об'єктивні умови, за яких продовження досудового провадження неможливе, органи досудового слідства виносять постанову про зупинення розслідування. Однією з підстав для зупинення розслідування є переховування підозрюваного від органів досудового розслідування та суду. Даний інститут нерозривно пов'язаний з організацією розшуку осіб, які ухиляються від слідства.

Кримінальний процесуальний кодекс (далі - КПК) України 2012 р. вніс деякі зміни до процедури розшуку осіб, стосовно яких відкрито кримінальне провадження (Внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань), а також до порядку обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту [2].

Оголошення розшуку підозрюваного передбачено ст. 281 КПК України. Так, у ч. 1 ст. 281 КПК України вказано: у випадку якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук. Слід необхідно звернути увагу на те, що вказана норма сформульована таким чином, що розшук підозрюваного оголошується незалежно від мети переховування останнього, на відміну від підстави для зупинення кримінального провадження.

Перед оголошенням в розшук підозрюваного, слідчий повинен зібрати докази про вчинення правопорушення даною особою, винести відповідно до статей 276-279 КПК України стосовно неї повідомлення про підозру, а також зібрати докази, які свідчать про те, що підозрюваний переховується від слідства або місце його перебування невідоме. О. К. Черкасова зазначає: «Про відсутність інформації щодо місця перебування підозрюваного можна говорити і тоді, коли він не з'являється на виклики слідчого, коли перевірено всі відомі місця його можливої появи в даному населеному пункті (квартири знайомих, родичів, морги, лікарні, ІТТ тощо), коли така робота проведена в масштабах області або навіть всієї країни, однак позитивних результатів не отримано» [3, с. 83]. Доказами ухилення особи від слідства можуть стати: підтвердження про отримання повістки про виклик (в порядку ст. 133 КПК України), постановою про привід підозрюваного та результати її виконання (в порядку статей 140-143 КПК України), інші докази (довідки з місця роботи або навчання, паспортної служби про зміну реєстрації, закладів охорони здоров'я про можливість знаходження підозрюваного на лікуванні тощо).

Підставою для оголошення підозрюваного в розшук відповідно до ч. 1 ст. 281 КПК України є винесення відповідної постанови. Якщо таке рішення приймається одночасно із зупиненням досудового розслідування, слідчий складає єдину постанову про зупинення та оголошення розшуку підозрюваного.

Слід звернути увагу на те, що в ч. 1 ст. 138 КПК 1960 р. вказувалося на те, що слідчий може обрати щодо обвинуваченого, який розшукується, запобіжний захід у вигляді взяття під варту. Слідча практика сформувалася таким чином, що в більшості випадків після оголошення розшуку обвинуваченого слідчий звертається до суду з поданням щодо обрання стосовно розшукуваного саме такого запобіжного заходу. У КПК України 2012 р. відсутні будь-які вказівки з приводу обрання запобіжного заходу щодо розшукуваного. Крім цього, з метою дотримання вимог ч. 3 ст. 5 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. про заборону заочного застосування арешту ч. 6 ст. 193 КПК України забороняє розгляд клопотання про обрання вказаного запобіжного заходу за відсутності підозрюваного. Заочне вирішення питання щодо застосування тримання під вартою можливе виключно у випадку оголошення підозрюваного в міжнародний розшук. У той же час відповідно до ч. 1 ст. 188 КПК України прокурор, слідчий за погодженням із прокурором має право звернутися із клопотанням про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу для участі в розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Клопотання розглядається слідчим суддею негайно після одержання (ч. 2 ст. 189 КПК).

Підводячи підсумок, пропонуємо внести зміни до ч. 6 ст. 193 КПК та викласти її в наступній редакції: «Слідчий суддя, суд може розглянути клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та обрати такий запобіжний захід за відсутності підозрюваного, обвинуваченого, у випадках, якщо, крім наявності підстав, передбачених статтею 177 цього Кодексу, буде встановлено, що особа підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також підозрюваний, обвинувачений оголошений у міжнародний розшук». А також внести зміни до ст. 281 КПК України, а саме доповнити її ч. 4, а саме: «При затриманні на території іншої області підозрюваного, який перебуває у розшуку та стосовно якого обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою або діє ухвала про дозвіл на затримання з метою приводу, орган, який провів затримання, негайно повідомляє про це прокуророві за місцем затримання, а також слідчому, який оголосив розшук підозрюваного».

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 29 серп. 2011р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. – 56с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 11.08.13р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Черкесова Е. К. Правовое регулирование приостановления и возобновления уголовного-процессуальной деятельности : дис. . канд. юрид. наук : 12.00.09 / Черкесова Елена Константиновна. - Омск, 2004. – 183с.
4. Кримінально процесуальний кодекс України науково-практичний коментар за ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила; Київ «ЮСТІАН»- 2012.; с. 1327.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ

Клочков Богдан Ігорович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ *Глушко А.П.*

Конституція України [1] визнала права і свободи людини найвищою соціальною цінністю. Для реалізації даного положення проводяться радикальні реформування в різних галузях права. Гуманізація кримінальної політики держави призвела делібералізацію кримінально-процесуального закону. Так, Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [2] передбачає систему запобіжних заходів, яка повинна забезпечити реалізацію даних положень.

Особливої уваги заслуговує запобіжний захід – домашній арешт. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій окремі питання застосування домашнього арешту залишаються недостатньо вирішеними, що у свою чергу може негативно позначитися на його застосуванні в Україні.

Законодавство багатьох держав світу передбачає застосування домашнього арешту як запобіжного заходу. Однак, практика його

застосування в цілому у порівнянні з іншими запобіжними заходами є не значною, що призводить до деяких ускладнень.

Домашній арешт полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби, згідно із ч. 1 ст. 181 КПК України.

Отже, як зазначає Б. Т. Безлепкін, головне обмеження даного запобіжного заходу полягає в тому, що підозрюваний, обвинувачений не виправі залишати своє місце проживання – квартиру, дім, кімнату, дачу [5, с. 150]. У зв'язку з цим зауважимо, що вітчизняний законодавець не врахував всіх можливих аспектів, що стосуються цього запобіжного заходу.

Так, наприклад, ч. 1 ст. 107 КПК Російської Федерації [6] окрім вищезазначеного обмеження також передбачає заборону: спілкуватися з певними особами; отримувати і відправляти кореспонденцію; вести переговори з використанням любих засобів зв'язку.

Таким чином, без врегулювання наведених аспектів, після набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України, залишається не визначеною можливість підозрюваного, обвинуваченого спілкуватися з певними особами, відправляти та отримувати поштово-телеграфну кореспонденцію, використовувати засоби зв'язку та мережу «Інтернет».

Запобіжний захід у вигляді домашнього арешту застосовується, коли обмеження свободи підозрюваного, обвинуваченого іншими запобіжними заходами недостатньо для попередження неналежної поведінки, але в силу певних обставин можливо обійтись без тримання під вартою.

Про обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту слідчий складає клопотання. Воно має бути вмотивованим та містити обставини, які б підтверджували неможливість обрання більш м'яких запобіжних заходів, відповідно до ч. 1 ст. 184 КПК України.

Тому, при обранні даного запобіжного заходу мають бути обрані найбільше ефективні обмеження які дійсно необхідні у кожному конкретному випадку та відповідати меті його застосування.

Домашній арешт може бути застосовано виключно до особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, за вчинення якого кримінальним законом передбачено покарання у виді позбавлення волі п. 11 ст. 51 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [3].

У випадках, коли стаття КК України про певний злочин не передбачає покарання у виді позбавлення волі, домашній арешт не застосовується. Коли підозрюваний, обвинувачений не має постійного місця проживання на території України, особа його не встановлена, застосування домашнього арешту виключається.

В юридичній літературі існують різні погляди науковців щодо методів нагляду за підозрюваним, обвинуваченим при обранні досліджуваного запобіжного заходу.

У цьому контексті найбільшої уваги заслуговує точка зору, відповідно до якої методи поділяються на два види: без застосування спеціальних технічних засобів та із застосуванням технічних засобів.

Зокрема, до способів контролю без застосування технічних засобів науковець відносить: раптові періодичні телефонні дзвінки або покладення обов'язку на особу, щодо якої обрано запобіжний захід, телефонувати до органів досудового розслідування; перевірки за місцем проживання з правом безперешкодного входження до житлового приміщення; проведення слідчої дії – накладення арешту на поштові відправлення.

Варто звернути увагу на те що, подібні методи контролю, передбачені ч. 5 ст. 181 КПК України. Щодо застосування технічних засобів контролю за поведінкою підозрюваного, обвинуваченого який перебуває під домашнім арештом, працівники органів внутрішніх справ України мають право використовувати електронні засоби контролю, що передбачено ч. 5 ст. 181 КПК України.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 195 КПК України, застосування електронних засобів контролю полягає у закріпленні на тілі підозрюваного, обвинуваченого пристрою, який дає змогу відслідковувати та фіксувати його місцезнаходження.

Але все ж-таки необхідно зазначити, що навіть застосування новітнього технічного обладнання та більш-менш дієвого механізму реалізації норм

законодавства, не дозволяє в повній мірі визнати даний інститут досконалим, про що свідчать статистичні дані.

У зв'язку з цим зазначимо, що пункт 23 перехідних положень КПК України рекомендує Міністерству внутрішніх справ України протягом трьох місяців з дня його опублікування розробити та затвердити положення про порядок застосування електронних засобів контролю. В цьому контексті, звертає на увагу і інше положення ч. 1 ст. 195 КПК України, що стосується обов'язку слідчого або працівника органу внутрішніх справ під розпис роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому про наслідки зняття або неправомірного втручання в роботу електронного пристрою з метою ухилення від контролю.

Однак, чинне законодавство України з цього проводу жодної відповідальності не передбачає. Отже, в державі вирішується питання щодо застосування таких засобів контролю, які досить давно та успішно застосовуються в багатьох зарубіжних країнах.

Порядок реалізації певних правообмежень, що встановлені для підозрюваного, обвинуваченого при обранні до них запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, а також контролю за їх виконанням не може бути врегульовано шляхом внесення змін та доповнень до КПК України.

Ці питання мають бути вирішені в іншій нормативній базі з закріпленням не лише положення забезпечення належного контролю, але і яким чином повинні бути гарантовані права та законні інтереси осіб, до яких буде застосовано досліджувані запобіжний захід.

Крім цього у доктринальних джерелах непевно сформульоване поняття та мета домашнього арешту, не досліджені підстави і умови обрання даного запобіжного заходу, а також не визначено співвідношення понять «обмеження» і «заборона».

Отже, процесуальний порядок обрання запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, як і інститут запобіжних заходів в цілому, потребують подальшого теоретичного дослідження та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 № 4651-VI // *Голос України*. – 19.05.2012. – № 90-91.
3. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001 року № 2341-III // *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – № 25-№26.
4. Кучинська О. П. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінально-процесуальному законодавстві / О. П. Кучинська // *Адвокат*. – 2010. – № 7 (118). – С. 17-19.
5. Безлепкин Б. Т. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации (постатейный). – 2-е изд., перераб. и доп. / Б. Т. Безлепкин. – М.: Велби, 2003. – 776 с.
6. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : от 18.12.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102073650&intelsearch=%F3%E3%EE%EB%EE%E2%ED%EE%EF%F0%EE%F6%E5%F1%F1%F3%E0%EB%FC%D%FB%E9>
7. Мельников В. Ю. Проблемы применения домашнего ареста как меры пресечения / В. Ю. Мельников // *Журнал российского права*. – 2007. – № 3. – С. 72-82.

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ СВІТУ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ З БОКУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Джиба Валерій Володимирович, курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, начальник наукової лабораторії з проблем громадської безпеки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки та внутрішніх військ Національної академії внутрішніх справ *Галай А. О.*

Нині зростання рівня злочинності є однією з найбільш актуальних проблем нашого суспільства. І як це не парадоксально звучить, подекуди вже не дітей потрібно захищати від злочинців, – вони самі дедалі частіше стають правопорушниками. Справді, частка правопорушень, вчинених підлітками, нині становить 10% від загальної кількості злочинів, знижується вік неповнолітніх правопорушників, зростає кількість тяжких злочинів серед цієї

вікової категорії тощо [1]. Ситуація з піддітковою злочинністю в Україні вимагає впровадження дієвої системи профілактики правопорушень серед неповнолітніх, яка б використовувала справді ефективні методи попередження та передбачала координування зусиль і ресурсів як правоохоронних органів держави, так і громадськості.

З цією метою буде корисним дослідження передового досвіду правоохоронних підрозділів іноземних держав у сфері профілактики дитячої злочинності, з подальшим впровадженням його в практичній діяльності правоохоронних органів України.

Варто відзначити, що відповідно до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи «Про посередництво в кримінальних справах», «Про медіацію в кримінальних справах» (1999 р.) у багатьох країнах (Великобританія, Австрія, Бельгія, Німеччина, Нідерланди, Польща, Франція, Естонія, Словенія, Чехія та ін.) почалася реалізація ідеї і програм відновного правосуддя, у першу чергу, для неповнолітніх. Такий підхід, як «відновне правосуддя», є альтернативою до карального підходу у сфері розв'язання кримінальних ситуацій, більшою мірою за участю неповнолітніх.

Найбільш поширеною формою відновного правосуддя є медіація, або програма примирення – альтернативна форма вирішення конфлікту за участю третьої нейтральної, неупередженої, не зацікавленої в даному конфлікті сторони – медіатора, який сам особисто не приймає рішення, а лише допомагає сторонам дійти згоди щодо спору. Медіація неповнолітніх, яка охоплює елементи реабілітації, відновлення справедливості, як правило, є частиною системи соціальної підтримки та спрямована, в основному, на досягнення виховного ефекту [2].

Спираючись на зарубіжний досвід, слід сказати, що однією з колісок відновного правосуддя стала ювенальна юстиція, у якій поліція, прокурори і судді вбачали новий підхід до злочину і покарання неповнолітніх злочинців як важливого виховного елементу, що сприяє попередженню злочинності. Ювенальна юстиція, що також стала розвиватися у зарубіжних країнах в кінці ХХ ст., – це система державних органів та громадських інституцій, спеціальних юридичних процедур і засобів, соціальних послуг, спрямованих на захист прав дитини, ресоціалізацію неповнолітніх правопорушників та профілактику девіантної та делінквентної поведінки дітей і молоді. З набуттям чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України і в нашій державі мав з'явитися спеціалізований суд – ювенальний, який займатиметься виключно неповнолітніми правопорушниками. Якщо розглядати досвід наших найближчих сусідів, то можна говорити про те, що в багатьох країнах Європи справи про так звані дитячі злочини вже давно розглядають спеціальні ювенальні судді, які вибирають нестандартні покарання для неповнолітніх правопорушників. Адже в більшості випадків діти скоюють злочини неусвідомлено, під впливом старших товаришів і соціуму. Застосування кримінального покарання як найбільш імовірний результат кримінального судочинства – це прямий, але не завжди ефективний спосіб вирішити конкретний кримінально-правовий конфлікт і змінити показники злочинності в державі в цілому, на що здатні превентивні заходи [3].

На мою думку, позитивним прикладом для сучасної української Кримінальної міліції у справах дітей може стати «Служба у справах неповнолітніх міської поліції Цюриха», яка була створена в ще в 1959 році, усвідомивши, що побороти злочинність серед неповнолітніх лише за допомогою каральних методів неможливо. Служба у справах неповнолітніх як підрозділ поліції Цюриха для роботи з неповнолітніми відповідає за навчання та підвищення кваліфікації своїх працівників, є контрольним штабом усіх рапортів та повідомлень стосовно вчинення правопорушень та злочинних дій неповнолітніми, у тому числі порушень законодавства про вживання та торгівлю наркотичними засобами, про володіння й використання зброї, закону про іноземців та окремих частин закону про дорожній рух. Ії завдання, як наголосив доктор Крістоф Хуг – експерт із питань профілактичної роботи з неповнолітніми, охоплюють і репресивні, але головним звичайно залишаються превентивні заходи, а також робота з громадськістю. Працівники Служби спостерігають за місцями зустрічі неповнолітніх, проводять перевірки осіб, бесіди з дітьми, при потребі розшукують неповнолітніх, які пропали безвісти, втекли з дому, проводять круглі столи, створюють робочі групи, беруть участь у міждисциплінарних робочих групах на рівні міста, кантону, конфедерації, співпрацюють із ЗМІ. Тому запозичення міжнародного досвіду,

зокрема досвіду Швейцарії, задля вдосконалення роботи вітчизняної кримінальної міліції у справах дітей є сьогодні позитивним і цінним, а головне - вчасним кроком [4].

Отже, підтверджує світові тенденції і сучасна ситуація із підлітковою злочинністю в Україні, засвідчуючи загострення даної проблеми, що закономірно зумовлює подальший пошук шляхів її вирішення. Ці шляхи, які лежать через розробку певних заходів протидії зазначеному негативному явищу, значною мірою пов'язані з використанням ефективних механізмів управління навчальними закладами для дітей-правопорушників. Саме у цьому контексті варто розумно залучити практичний досвід західних країн, які мають серйозні досягнення стосовно розуміння феномену злочинності неповнолітніх та вирішення проблеми подолання цього явища. Тому, реалізацію окреслених завдань пов'язую із вивченням, осмисленням та подальшим використанням прийнятних для України підходів у роботі відповідних служб та навчальних закладів розвинених країн [5].

Список використаних джерел:

1. Співпраця міліції та громади задля безпеки. - (Благотворна організація «Український Центр Порозуміння»). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bezpekaomad.org.ua/ua/top/about>
2. Боброва О.М. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / Боброва О.М. - К.: Наш час, 2006. - 164 с.
3. А. Радзівіл Введення ювенальної юстиції: за та проти / Радзівіл А. - Закон і бізнес. Законодавча влада. - №26 (1116) 29.06—05.07.2013 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/33746-vvedennya_yuvenalnogo_pravosuddya_za_proti.html
4. Ю. Кернякевич Як подолати підліткову злочинність? / Кернякевич Ю. - Галицький кореспондент [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gk-press.if.ua/node/5489>
5. Ганна Михайленко Проблема неповнолітніх правопорушників у зарубіжних дослідженнях та розвиток системи спеціалізованих закладів на сході / Михайленко Г. - Наукові конференції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/384>

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Кирдан Богдан Васильович, курсант факультету слідчих навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Іерусалимов І.О.*

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України є суттєвим кроком у розвитку та вдосконаленні системи кримінального судочинства. Це рух у напрямку гуманізації кримінального процесу, оскільки до завдань кримінального провадження відноситься захист людини і громадянина, а також реалізація їх основних прав та свобод передбачених, як Конституцією України так і діючим КПК України [2].

Тому з метою забезпечення державою неухильного дотримання прав людини і громадянина на одержання кваліфікованої правової допомоги в КПК України закріплено правову норму, яка, на думку його розробників, забезпечує реальне право підозрюваного, обвинуваченого, засудженого або виправданого на одержання професійної допомоги від захисника - адвоката.

У відповідності до ч.1 ст.45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Виходячи з тексту цієї статті ми можемо побачити, що законодавець не дає самого визначення «захисника», ні в цій статті, ні в визначенні термінів ст.3 КПК, на відміну від понять «слідчого», «прокурора», «керівника органу досудового розслідування», а тільки визначає вимоги, які до нього висувуються, без вказівки на те, що він є учасником кримінального провадження. При цьому ним може бути лише той адвокат, який внесений до Єдиного реєстру адвокатів та адвокатських утворень. Зазначене вище не відповідає ні вимогам Конституції України, ні рішенням Конституційного суду України № 13-рп/2000 від 16.11.2000р. у справі про вільного вибору захисника [3], де зазначено, що положення ч.1. ст. 59 Конституції України про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх

прав», треба розуміти, як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого при захисті від обвинувачення та особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїм особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Крім того, положення ст.221 КПК України суттєво обмежують права сторони захисту на своєчасне отримання даних у справі, необхідних для оскарження основних процесуальних рішень, на підставі яких: здійснено затримання особи, обрано запобіжний захід, направлено повідомлення про підозру, тому було необхідно передбачити, що слідчий, прокурор не виграє відмовити сторони захисту у наданні матеріалів, на підставі яких були здійснені затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення. Під час ознайомлення з такими матеріалами досудового розслідування надати захиснику право робити необхідні виписки та копії, в тому числі шляхом фотографування.

Більше того, при аналізі норм КПК України, які регулюють правила участі захисника в кримінальному провадженні, нами не виявлені ті, що визначають умови правомірності заміни захисника. Так, задля захисту прав обвинуваченого та підозрюваного, заміна захисника може відбуватися лише за клопотанням або за його згодою.

Аналіз положень КПК України дозволяє говорити, що у ньому право на захист звужено. Його ж забезпечення є конституційним принципом кримінального процесу й однією з основних засад судочинства.

Питання практичного застосування норм КПК, полягають в тому, що то зі сторони обвинувачення відбувається ряд обмежень: 1) створюються перепони для реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення; 2) непропорційно часто застосовується такий захід, як доступ до речей і документів приватних осіб; 3) здійснюється не передбачене законом вилучення речей і документів під час проведення їх огляду; 4) слідчими проводяться допити осіб за старими правилами (із обов'язковим складенням протоколів); 5) доказова інформація отримується на підставі запитів слідчих про надання певних відомостей, а не на підставі рішень слідчих суддів (як це передбачає новий КПК); 6) слідчими вноситься інформація про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, незважаючи на існування процедури оскарження податкових рішень-повідомлень, які є підставою для внесення інформації до Реєстру.

Підводячи підсумок, необхідно звернути увагу, що ми не поділяємо декларативні позиції, що діючий Кодекс суттєво посилить рівень захисту прав громадян. Принцип гуманізму навряд чи набуде свого європейського розуміння, а причина, на мій погляд, полягає навіть не в тому, що в даному законі досить багато нормативних недоліків. Просто за умов, коли в країні безкарно зневажають будь-який закон, базуючись на економіко-політичній доцільності - ухвалення навіть найдосконалішого кодексу - це спроба зашивати гнилими нитками стару рану.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 29 серп. 2011р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. – 56с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 11.08.13р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі №1-17/2000 від 16.11.2000р., №13-рп/2000 [Електронний ресурс] www.zakon.ua/doc/?uid=1014.7836.0
4. Моніторинговий звіт «реалізація нового кпк україни у першому півріччі 2013 року» [Електронний ресурс] <http://zib.com.ua/ua/pda/34710.html>

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ОСОБИСТОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Біляр Богдан Петрович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ України
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ *Глушко А.П.*

Особисте зобов'язання як запобіжний захід застосовується на підставі ухвали слідчого судді, суду за мотивованим клопотанням прокурора, слідчого, погодженого з прокурором, і має наслідком для підозрюваного,

обвинуваченого виконання ряду обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194 КПК, а саме:

- 1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю або за викликом у зв'язку з реалізацією завдань кримінального провадження, зокрема, для проведення процесуальних дій;
- 2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;
- 3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи;
- 4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;
- 5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;
- 6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності;
- 7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання;
- 8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;
- 9) носити електронний засіб контролю.

Зазначені у ч. 1 статті 194 процесуальні обов'язки підозрюваного, обвинуваченого здебільшого стосуються обмеження щодо передбаченого ст. 33 Конституції України права на свободу пересування та вільного вибору місця проживання чи перебування і право вільно залишати територію України.

Так, місцем тимчасового перебування визначається місце, де особа перебуває у зв'язку із проїздом, відрядженням, лікуванням, відпусткою, навчанням та ін. Це може бути готель, санаторій, будинок відпочинку чи інші подібні приміщення, а також житлові приміщення, що не є місцем постійного проживання громадянина.

Тимчасове переміщення особи з одного району до іншого у межах міста, що має районний поділ, порушенням особистого зобов'язання не є. Однак необхідно враховувати заборону слідчого судді, суду на відвідування визначених місць, якщо така заборона передбачена в особистому зобов'язанні.

Місце постійного проживання особи визначається за офіційною його реєстрацією паспортною службою органів внутрішніх справ.

Під місцем постійного проживання слід розуміти житловий будинок, квартиру, службове житло, спеціалізовані будинки, а також інше житлове приміщення, в якому громадянин проживає за договором найму (піднайму), оренди або на інших підставах, визначених законодавством України.

Відповідно до ч. 2 статті 194 про роз'яснення підозрюваному, обвинуваченому покладених на нього обов'язків складається протокол роз'яснення підозрюваному (обвинуваченому) обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 179 та ч. 5 ст. 194 КПК.

У разі невиконання покладених на підозрюваного, обвинуваченого процесуальних обов'язків вирішується питання про застосування більш суворого запобіжного заходу. Крім цього, на відміну від КПК 1960 р. законодавцем передбачається за невиконання обов'язків також накладення грошового стягнення у розмірі від 0,25 до 2 розмірів мінімальної заробітної плати.

Відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 3 КПК розмір мінімальної заробітної плати визначається як грошова сума, що дорівнює місячному розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія [1].

КЗпП та ЗУ «Про оплату праці» закріплено, що це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за простій, некваліфіковану працю, нижче якого не може встановлюватись оплата праці за виконання працівником місячну норму робіт [3]. Відповідно до п. 5 ст. 38 Бюджетного кодексу України розмір мінімальної заробітної плати встановлено у ЗУ про Державний бюджет на відповідний рік. Єдиним винятком було «визначення» у 2010 р. розміру мінімальної заробітної плати відповідно до прожиткового мінімуму, який визначається ЗУ «Про встановлення прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати».

Законодавцем чітко розподілено повноваження стосовно здійснення контролю за додержанням виконання особистого зобов'язання. Так, за підозрюваним контроль здійснює слідчий, за обвинуваченим – прокурор [2].

Слідчий та прокурор мають право доручити здійснення контролю за виконанням умов запобіжного заходу співробітникам інших підрозділів ОВС, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, які здійснюють супроводження у кримінальному провадженні. Зазначені працівники при виявленні порушень повинні інформувати слідчого, прокурора.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар - Тацій В.Я. – 2012 р.
3. ЗУ «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР

ПРОБЛЕМИ ПODOВЖЕННЯ СТРОКІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Лозова Тетяна Олегівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Мазур О.С.*

Оскільки більшість злочинів вчиняється таємно, злочинці ретельно маскують свою діяльність, зростає кількість латентних злочинів. Гласними слідчими діями не завжди можливо встановити осіб, причетних до вчинення злочинів та довести їх вину. В цьому випадку єдиним джерелом доказової інформації можуть бути матеріали негласних слідчих (розшукових) дій, для яких строки проведення встановлено законом, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Так, відповідно до положень ст.246 КПК, в рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення, який, у разі необхідності, може бути продовжений:

- прокурором, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням – до вісімнадцяти місяців;
- керівником органу досудового розслідування, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням – до шести місяців;
- начальником головного, самостійного управління управління Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, головного управління, управління Міністерства внутрішніх справ України та органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, регіонального органу Служби безпеки України в межах компетенції, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до дванадцяти місяців;
- Міністром внутрішніх справ України, Головою Служби безпеки України, керівником органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за рішенням слідчого, – до вісімнадцяти місяців;
- слідчим суддею, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його рішенням у порядку, передбаченому статтею 249 КПК.

Таким чином, для визначення максимально допустимих строків проведення негласних слідчих дій, перш за все, слід з'ясувати порядок прийняття рішень про їх проведення, оскільки саме від цього, в залежності від суб'єкта прийняття рішення (слідчий, слідчий суддя або прокурор) і визначатимуться, відповідно до ст. 246 КПК, реальні строки їх продовження.

Виходячи зі змісту глави 21 КПК України, переважна більшість негласних слідчих дій проводяться на підставі ухвали слідчого судді. До цієї категорії відносяться такі дії: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст. 261, 262); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установа місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою, річчю або

місцем (ст.269); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст.274).

Рішення про здійснення контролю за вчиненням злочину (ст.271) приймається виключно прокурором, а в разі, якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися у межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді.

Така негласна дія як виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст.272) здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора.

З іншого боку, незрозумілим залишається питання, до якої групи негласних слідчих дій, виходячи з їх розподілу за суб'єктами прийняття рішення, слід віднести аудіо-, відеоконтроль місця. У ст.270, яка визначає поняття та порядок проведення цієї негласної слідчої дії, не вказується ані строк його проведення, ані суб'єкт, що приймає рішення про його проведення. Вважаємо, що за своєю сутністю аудіо-, відеоконтроль місця є лише різновидом такої дії як спостереження за особою, річчю або місцем (ст.269), а тому і максимальний термін (6 місяців), і суб'єкт прийняття рішення (слідчий суддя) для аудіо-, відеоконтролю місця повинні визначитися, виходячи з вимог ст. 269 КПК.

Таким чином, розмежування негласних слідчих дій за суб'єктами прийняття рішення про їх проведення дозволяє визначити такі строки їх продовження.

Якщо, наприклад, торкатися негласних слідчих дій, дозвіл на проведення яких дає слідчий суддя, то відповідно до ст. 249 КПК, загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення цих негласних слідчих (розшукових) дій, не може перевищувати шести місяців.

Загальний термін проведення контролю за вчиненням злочину (ст.271), виходячи з вимог ст. 246 КПК не може перевищувати 18 місяців. Але виникає питання: якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину є потреба у тимчасовому обмеженні конституційних прав особи, що, як відомо, допускається лише на підставі рішення слідчого судді, то якими правилами слід керуватися при продовженні строку проведення цієї негласної слідчої дії – вимогами ст. 246 (тобто 18 місяців) чи ст. 249 (6 місяців)?

Ще більш невизначеними є правила продовження строків виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – єдиної дії з переліку негласних слідчих дій, проведення якої може здійснюватися на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування. Якщо при продовженні строку проведення цієї дії керуватися положеннями ст. 246 КПК, то максимальний термін виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації має дорівнювати 18 місяців (у разі отримання відповідного дозволу Міністра внутрішніх справ України, Голови Служби безпеки України, керівника органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства). Проте ч.4 ст. 272 встановлює, що в разі необхідності термін виконання спеціального завдання продовжується слідчим за погодженням з керівником органу досудового розслідування або прокурором на строк, який не перевищує строку досудового розслідування. Отже, яким максимальним терміном обмежується виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації – 18 місяцями чи строками досудового розслідування? Це питання здається не таким вже й недоречним, оскільки строк досудового розслідування може в окремих випадках перевищувати згадані 18 місяців, адже перебіг строків розслідування чітко регламентований лише з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку чи злочину, але не з самого початку досудового розслідування як такого.

Виходячи із вищезазначених зауважень, положення ст. 246 КПК щодо строків проведення негласних слідчих дій або продовження їх тривалості вступає у протиріччя з деякими положеннями §3 глави 21 КПК, що стосуються конкретних негласних дій, вносячи лише плутанину з цього питання. З огляду на вищенаведене, вважаємо, що не має потреби в нормі загального характеру,

якою є ст. 246 КПК відносно строків проведення негласних слідчих дій, оскільки положення щодо цих строків або особливостей їх продовження закріплено у спеціальних нормах, які регламентують організацію проведення певної негласної дії, або у нормі, що визначає порядок ухвалення рішення слідчим суддею. Тому, на нашу думку, варто позбутися згадування строків проведення негласних слідчих дій у ст. 246, що дозволить уникнути плутанини в цьому питанні у правозастосовній практиці.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України // Відомості Верховної Ради. -2012 № 4651-VI
2. Трошевий Ю.М. Реалізація принципу доступності правосуддя у побудові судової системи України / Ю.М. Трошевий // Питання удосконалення судової системи України; матеріали науково-практичної конференції / Ред. колегія Ю.В. Баулін (голов. ред.) та ін. – Харків: Видавництво «Кроссеруд», 2007. – С.33-35.

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ НА ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ

Подольн Марина Костянтинівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Прокопенко Т.І.*

Розслідування у кримінальному провадженні є багатостороннім теоретико-практичним процесом пізнання обставин учинення злочину, винних у цьому діянні (або відсутності у діяннях певних осіб складу злочину чи самого факту його учинення тощо) шляхом прийняття слідчим процесуальних рішень та проведення слідчих дій із застосуванням правових та інших спеціальних знань, навичок і досвіду у різних галузях науки, техніки, мистецтва та ремесла [1]. Використання спеціальних знань під час розслідування та розкриття злочинів посідає визначальне місце у системі кримінального провадження і здійснюється у різних формах: залучення спеціаліста до участі у слідчих діях, проведення експертиз, висновки за результатами яких мають доказове значення.

Нормативне врегулювання питань призначення експертиз набуває особливого значення у зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України [2]. Будь-яких офіційних роз'яснень, коментарів і наукових досліджень щодо практичного застосування його окремих положень ще досить мало. Саме тому доцільно й актуально висвітлити окремі питання, які стосуються призначення експертиз за новим КПК.

Як відомо, у чинному КПК України питання призначення і проведення експертиз регулюються ст. 69, 70, 101, 102, 242-245, які викладені доволі чітко, але викликають деякі сумніви, порівняно із старим законодавством. Насамперед для призначення і проведення будь-якої експертизи необхідні передбачені кримінально-процесуальним законодавством підстави. Відповідно до вимог ст. 75 старого КПК України «експертиза призначається, коли для вирішення певних питань при провадженні у справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання» [3]. Норма ст. 242 нового КПК вказує, що «...експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого, судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання».

Залишивши фактично без суттєвих змін визначення підстав призначення експертизи, законодавець водночас змінив юридичну термінологію з «призначається» на «проводиться», чим вніс певну лінгвістичну і юридичну невизначеність.

За старим КПК України експертиза проводиться на підставі мотивованої постанови слідчого, судді або ухвали суду. Відповідно до вимог частини першої ст. 242 нового КПК «...експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого, судді чи суду...». Використання законодавцем терміна «звернення» у кримінальному судочинстві не дає однакового розуміння та можливості використання його у практичній діяльності.

Одним з положень нового КПК є норма про порядок «залучення експерта» для проведення експертизи (ст. 243 КПК). При цьому не розкрито зміст самого поняття «залучення експерта» для проведення експертизи, оскільки, крім самого експерта, інші суб'єкти кримінального процесу не мають повноважень на її проведення (чинний КПК України у певних випадках передбачає участь експерта у проведенні окремих слідчих дій (огляд, слідчого експерименту тощо) [4].

Підтримуючи загальні засади кримінального провадження, серед яких - верховенство права, законність, забезпечення права на захист тощо, викладені у ст. 7 чинного КПК, слід зазначити, що дотримання їх можливе лише за умов законодавчого унормування процесуальної діяльності усіх суб'єктів кримінального процесу та чіткого розмежування повноважень, прав та обов'язків кожного з них.

При цьому у частині другій ст. 243 чинного КПК зазначено, що «сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової». Таке трактування викликає певні сумніви і термін «на договірних умовах» [4].

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що наведені вище деякі питання, які стосуються призначення експертиз за чинним КПК, у порівнянні зі старим КПК України та з урахуванням їх ролі у кримінальному провадженні, потребують подальшого вивчення, узагальнення та внесення рекомендацій або коментарів з метою однакового розуміння та практичного використання.

Список використаних джерел:

1. Романюк Б. В. «Окремі питання вибору спеціаліста для проведення експертиз на досудовому слідстві» – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_1/zmist_05/romanuk.htm;
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print1329932-924471646>;
3. Кримінально-процесуальний кодекс України : станом на 10 січня 2010 року / Верховна Рада України. – Харків : Одісеї, 2011. – 232 с.
4. Гапотченко Г. М. Окремі питання призначення експертиз за новим КПК України. – Криміналістичний вісник № 2 (18), 2012 р.

СПІВІДНОШЕННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ, РЕЦИДИВНОЇ ТА НОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Мардарович Соломія Богданівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Колб О.Г.*

У нашій державі правоохоронні органи застосовують заходи, які спрямовані на удосконалення процесу виконання покарань, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів. Але, незважаючи на це, рівень злочинності серед засуджених у місцях позбавлення волі все ще залишається високим.

Пенітенціарну злочинність можна визначити як кримінальні порушення ізольованими від суспільства особами встановлених правил їх утримання та вчинення ними інших злочинів. Злочинність у місцях позбавлення волі являє собою найнебезпечніші відхилення від правових норм.[4;с.12]. Значна частина злочинів, що вчиняються засудженими, характерна лише для цієї категорії осіб, оскільки їх вчинення можливе тільки під час відбування покарання. До них належать: дії, що дезорганізують роботу виправних установ; втеча з місця позбавлення волі або з-під варті; ухилення виправних установ; втеча з місця позбавлення волі або з-під варті; ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі;злісна непокоря вимогам адміністрації виправної установи; втеча зі спеціалізованого лікувального закладу.[5;с.56] Але стосовно суб'єктів злочинності в установах виконання покарань вчені на сьогодні також не дійшли однієї думки, оскільки одні з них вказують на два види суб'єктів – засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, і персонал виправних установ, другі – тільки на засуджених. С.Ю. Лукашевич, наприклад, вважає, що злочинність у місцях позбавлення

волі має лише одного суб'єкта – засудженого до позбавлення волі, який відбуває покарання в установі кримінально-виконавчої системи.

Він дає своє визначення поняття злочинності в місцях позбавлення волі: “Злочинність в місцях позбавлення волі – це частина рецидивної злочинності, що виявляється як сукупність повторних злочинів засуджених, вчинених ними в період відбування покарання в установах кримінально-виконавчої системи». Аналогічної думки щодо єдиного суб'єкта злочинності в місцях позбавлення волі дотримуються й окремі російські вчені, у тому числі М.М. Жарких, який дає таке визначення цього явища: “Пенітенціарна злочинність – це масове соціально зумовлене явище, що має кримінально-правовий характер і являє собою сукупність усіх скоєних у державі за певний період злочинів засудженими, а у вузькому розумінні вона характеризується сукупністю злочинів скоєних заслуженими до позбавлення волі в виправних закладах”.

Якщо спів ставляти це поняття з таким поняттям як рецидив та новий злочин то тут потрібно зробити чітке розмежування. На мою думку правильним буде визначити злочинність заслужених в установах виконання покарань як специфічний різновид кримінального рецидиву, оскільки кримінально-карани діяння виняються під час виконання/відбування покарання в вигляді арешту позбавлення або обмеження волі, тобто пенітенціарна злочинність – це різновид злочинного рецидиву за соціально - правовим методом. Злочинний рецидив – це ширше поняття, яке включає в себе даний вид злочинності [3, с. 78].

Якщо звернутись до кримінального кодексу, а саме до ст 50, не сказано про поняття та мету покарання, то викиають питання. У статті введено таке поняття як новий злочин [1, ст 21]. Під новим злочинном законодавстві розуміє сукупність всіх злочинів які були вчинені вперше. Він не розмежовує дані злочини чи не рецидив чи будь-який інший злочин. Співставляючи дані три поняття можна дійти висновку що дану норму потрібно змінити. Я пропоную викласти дану статтю в такій редакції:

1. Покарання є законом приймев, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаючи винною в вчиненні злочину і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод заслуженого.

2. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення заслужених та запобігання вчиненню нових злочинів передбачених особливою частиною Кримінального кодексу України.

3. Особлива мета покарання полягає в виправленні та запобігання злочинів з боку осіб які вчинили злочин після відбуття покарання в вигляді позбавлення волі, а також покарання в вигляді позбавлення волі відповідно до Кримінально – виконавчого кодексу та інших нормативно-правових актів.

4. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. – К., 2013.
2. Кірипєц І.І. Современные проблемы криминологии. – М., 1982.
3. Криминология /Под ред. Кузнецовой Н.Ф., Миньковского Г.М. – М., 1998.
4. Криминологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна криминологія) О.М.Джужі-К.НАВС 2013 р.-с.260
5. Запобігання правопорушень у місцях позбавлення волі. В.Л.Ортинський, О.Г.Колба, В.П. Захарчук та інші.: за редакцією Ортинського та О.Г. Колба – Луцьк: Р.П.Іванюк 2010 р.- с.244.

ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ:ОСОБЛИВОСТІ, МЕТА, ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Кравець Ярослава Ігорівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Глушко А.П.*

Без запобіжних заходів не обходиться жоден кримінальний процес сучасних держав світу, бо за їх допомогою забезпечується належний, заданий законом перебіг досудового розслідування і судового провадження, а в кінцевому підсумку – захист особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень та виконання інших завдань кримінального судочинства. Залежно від того, як законодавець за допомогою кримінального процесуального закону визначив баланс інтересів держави та інтересів особи

через урегулювання мети, підстав, порядку та суб'єктів застосування цих заходів процесуального примусу, можна судити про ступінь свободи в державі і турботу про права людини в ній.

Законодавець у новому Кримінальному процесуальному кодексі стосовно запобіжних заходів за зразок узяв апробований на практиці крізь призму рішень Європейського суду з прав людини із застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод досвід західноєвропейських демократій, а також, образно кажучи, «гіркий» вітчизняний. А тому є надія, що при належному його застосуванні в Україні, як у Європі і всьому цивілізованому світі, під вартою на час досудового розслідування і за судом будуть утримуватися лише ті обвинувачені у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, які: злісно не виконуватимуть своїх процесуальних обов'язків, навмисно протидіятимуть нормальному перебігу кримінального провадження, і утримуватися лише для того, щоби вони могли постати перед судом; що врешті-решт наші слідчі ізолятори і інші установи попереднього ув'язнення значно спустошаться.

Перше. Законодавець запровадив нову, європейську, систему запобіжних заходів. Він відмовився від підписки про невийзд, поруки громадської організації або трудового колективу, нагляду командування військової частини. Тепер запобіжними заходами (від найбільш м'якого до найбільш суворого) є: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою.

Друге. Застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування можливе лише за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, і віднесене до виключної компетенції слідчого судді, а під час судового провадження – лише за клопотанням прокурора, і віднесене до виключної компетенції суду, який здійснює судове провадження (ч. 2 ст. 176 КПК). Тобто усі запобіжні заходи тепер застосовуватимуться тільки незалежними від сторони обвинувачення судовими органами, не по в'язаними із кримінальним переслідуванням особи.

Третє. Розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу проводиться в режимі змагання сторін: з участю прокурора – з однієї сторони, та з участю обвинуваченого і його захисника – з іншої сторони.

За клопотанням сторін або за власною ініціативою слідчий суддя, суд може заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу.

Четверте. Закон загалом досить чітко прописує мету, підстави і обставини, які мають враховуватися слідчим суддею, судом при обранні запобіжних заходів як таких та кожного окремого запобіжного заходу зокрема.

Мета застосування будь-якого запобіжного заходу двоєдина: з одного боку – забезпечити виконання обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а з іншого – запобігти його спробам (ризикам, що він може).

Підстава застосування запобіжного заходу також складна: по-перше, це наявність обгрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а при наявності такої підозри, по-друге, наявність ризиків, які дають підстави вважати, що обвинувачений може здійснити вищезазначені дії (ст. 177 КПК).

П'яте: Обов'язок доказування підстав, у тому числі підстав-ризиків застосування запобіжного заходу, а також, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти цим ризикам, покладено на слідчого і прокурора. Якщо вони не впораються з цим обов'язком – суд зобов'язаний відмовити у застосуванні запобіжного заходу (ч. 3 ст. 176 КПК).

Наявність обгрунтованої підозри у вчиненні обвинуваченим кримінального правопорушення, наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, на які вказує прокурор, означає наявність такої сукупності доказів на момент вирішення питання про обрання запобіжного заходу, неупереджена оцінка якої дає достатні («розумні») підстави слідчому судді, суду переконавшись у тому, що обвинувачений таки міг вчинити інкриміноване йому кримінальне правопорушення, що такі існує ризик його протиправної поведінки, на який вказує прокурор. Але при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу абсолютної доведеності обвинувачення та інших обставин-підстав не вимагається. Тут вимагається доведення «розумної» підозри.

Так чи інакше, і на досудовому розслідуванні, і у судових провадженнях законне і справедливе вирішення питання із запобіжними заходами тепер залежать головним чином від рівня незалежності слідчого судді, суду.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України. – 2012 – № № 90-91.
2. Лобойко Л. М. Реформування кримінально-процесуального законодавства в Україні (2006-2011 роки). Частина 1.
1. Загальні положення і досудове провадження : монографія / Л. М. Лобойко. – К. : Істина, 2012. – 288 с.

ПРОБЛЕМИ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ - ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Лисенко Івана Ігорівна, курсант факультету слідчих навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ *Ієрусалимов І.О.*

Кримінальне провадження, як відомо, неможливе без застосування у випадках, визначених законом, певних заходів примусу. У Кримінально-процесуальному кодексі України (КПК України) 1960 року не було не лише окремої глави про заходи процесуального примусу, а й терміна «кримінально-процесуальний примус». У діючому КПК України заходами забезпечення кримінального провадження приділено окремий розділ – другий. Законодавець у статті 131 КПК визначає вичерпний перелік заходів, а саме: 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; 2) накладення грошового стягнення; 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 4) відсторонення від посади; 5) тимчасовий доступ до речей і документів; 6) тимчасове вилучення майна; 7) арешт майна; 8) затримання особи; 9) запобіжні заходи.

В свою чергу запобіжні заходи поділяються на: 1) особисте зобов'язання; 2) особиста порука; 3) застава; 4) домашній арешт; 5) тримання під вартою. А також законодавець визначає, що тимчасовим запобіжним заходом є затримання особи [2]. У цій частині статті дано невичерпний перелік запобіжних заходів. Згідно ч. 1 ст. 493 КПК України, до неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім запобіжних заходів, що передбачені ст. 176 цього Кодексу, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи. На підставі вище викладеного хотілося би звернути особливу увагу на такий запобіжний захід, як тримання під вартою.

Тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу.

Тримання під вартою є найбільш суворим запобіжним заходом, який полягає в ізоляції підозрюваного, обвинуваченого від суспільства, ув'язненні (арешті) й утриманні його під вартою на встановлених законом підставах і умовах. У ч. 1 ст. 183 КПК України говориться, що тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що кожен з більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 цього Кодексу [2], а саме ризикам, пов'язаним із перешкоджанням здійсненню кримінального провадження у будь-яких формах.

Фактичною підставою обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є наявність сукупності неспростовних доказів вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення. Одного лише зазначення в клопотанні про застосування запобіжних заходів обставин про те, що підозрюваний, обвинувачений не виконує покладених на нього процесуальних обов'язків, а також намагається чи намагатиметься переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду чи вчиняти інші дії, направлені на протидію розслідуванню, недостатньо. Зазначене

повинне підтверджуватися відповідними матеріалами, які має право дослідити слідчий суддя при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу.

У ч. 2 ст. 183 КПК України визначається перелік злочинів, підстав та умов, за наявності яких слідчий суддя, суд має право задовольнити клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою[2]. Своєрідною межею у цьому випадку виступає покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три та п'ять років за вчинення підозрюваним, обвинуваченим злочину. Однак тут же законодавець наголошує, що у виняткових випадках запобіжний захід у вигляді тримання під вартою може бути застосований і за вчинення злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до трьох років або навіть і штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При реалізації норми КПК про тримання під вартою порушується право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України, ст. 12 КПК) внаслідок неоднозначного вирішення питання про тримання під вартою під час підготовчого провадження (ч. 3 ст. 315 КПК). Багато суддів продовжують практику «автоматичного» продовження цього запобіжного заходу, не дивлячись на чітку практику Європейського суду з прав людини у цій сфері і положення КПК про обмеження свободи лише на підставі судового рішення.

Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, є виправданим заходом, тому що при кримінальному провадженні слідчому, прокурору або слідчому судді не доводиться розраховувати на сумлінну поведінку підозрюваного або обвинуваченого у вчиненні злочину, а також у зв'язку зі зростанням кількості злочинів саме вищезказаний запобіжний захід допомагає запобігти спробам особи ухилитися від слідства і суду, перешкодити встановленню істини у розслідуванні злочину або продовжувати злочинну діяльність, забезпечити виконання процесуальних рішень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 29 серп. 2011р.: (Офіц. текст). – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. – 56с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 11.08.13р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>;
3. Кримінально процесуальний кодекс України науково-практичний коментар, у двох томах Том – 1 за ред. В.Я. Тація, В.П. Шшонки, А.В. Портнова: Харків «Право» -2012.: 767 с.;
4. Кримінально процесуальний кодекс України науково-практичний коментар за ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила; Київ «ЮСТІАН»- 2012.; 1327 с.

ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІ ПОНЯТТЯ «ВБИВСТВА» В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Воробей Віта Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Киренко С.Г.*

Вбивство спрадавна вважалось злочином проти людини і засуджувалося як морально, так і системою норм і правил, що мають силу закону. Заборона на вбивство була одним з перших табу в людській культурі. Багато в чому це пояснювалося необхідністю продовження роду і зміцнення суспільства. Свобода вбивства загрожувала людству винищенням, тому спочатку вбивство було засуджене і заборонене в локальних співтовариствах - племенах і т.д.

Вбивство в усіх країнах визнається законодавством найбільш тяжким злочином. Воно посягає на життя людини - благо, яке дається йому тільки один раз і вимагає посиленої кримінально-правової охорони, тому і передбачає суворе покарання, аж до страти у ряді країн(ст.47 Кримінального кодексу Зімбабве; Кримінальний кодекс Японії ст. 199).

Життя людини відповідно до ст.3 Конституції є найвищою соціальною цінністю, а в ст.27 Основного Закону наголошується, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може самовільно позбавити людину життя.

У відповідності з цим однією з найважливіших завдань Кримінального кодексу, який ґрунтується на Конституції України та загальнозвизнаних

принципах і нормах міжнародного права визнається саме охорона прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань.

Відповідно до ч.1 ст.115 Кримінального кодексу України - вбивство - це умисне, протиправне заподіяння смерті іншій людині.

Безпосереднім об'єктом вбивства виступає життя іншої людини.

Для складу вбивства не мають значення вік і життєздатність потерпілого. Оскільки об'єктом вбивства є життя іншої людини, самогубство або замах на самогубство не вважається злочином і заслуговує морального осуду. Проте наявність прохання або згоди потерпілого на позбавлення його життя не звільняє того, хто це вчинив, від кримінальної відповідальності за умисне вбивство. В Україні медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії - навмисного прискорення смерті або умиртвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань.

В сучасній теорії кримінального права немає єдиного розуміння поняття вбивства. Одні автори вважають, що вбивство – це протиправне, умисне чи з необережності позбавлення життя іншої людини [4], інші трактують вбивство як передбачене кримінальним законом, винне, суспільно-небезпечне діяння, що посягає на життя іншої людини і спричиняє її смерть [5]. В.О. Навроцький визначає вбивство як протиправне винне насильницьке позбавлення життя іншої людини [6]. Згідно з чинним КК України (ч. 1 ст. 115), вбивство – це умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині.

Важливо звернути увагу на одну обставину, яка стосується поняття вбивства. Закріплене в ч. 1 ст. 155 КК України поняття вбивства, без сумніву, має методологічне значення як для науки кримінального права, так і законодавчої практики. Однак законодавець, визначаючи вбивство лише як умисне діяння, в ч. 2 ст. 115 і наступних ст. 116, 117, 118 КК, явно без потреби, наголошує – «умисне вбивство». Крім того, нелогічною видається редакція ст. 119 КК, де для визначення назви складу злочину і в диспозиціїх норм вживається словосполучення «вбивство через необережність». Якщо викласти в цьому словосполученні поняття «вбивство» в тій редакції, що закріплена в ч. 1 ст. 115 КК, то воно звучатиме так: «умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині через необережність». З огляду на це в назві ст. 119 КК та її змісті має бути словосполучення «заподіяння смерті через необережність», як це зроблено в ст. 109 КК Російської Федерації. Власне в ній знайшла свою реалізацію пропозиція М.Д. Шаргородського, що під вбивством слід розуміти лише умисне заподіяння смерті людині [7].

Список використаних джерел:

- 1) Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 серпня 2012 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 64 с.
- 2) Кримінальний Кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 14 серпня 2012 р. : (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 216 с.
- 3) Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; За ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — 2-е вид., перероб. і доп. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 544 с. — ISBN 966-667-159-X. — С. 31-44
- 4) Борисов В.И., Куй В.Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. — Харьков: Консул, 1995. — С. 6.
- 5) Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 2012 - М. І. Мельник, М. І. Хавринюк; Юридична думка.-Київ, 2012. -1326 с.
- 6) Навроцький В.О. кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. – К.: Знання. – 2000. – С. 146.
- 7) Шаргородский М.Д. Преступления против жизни и здоровья. – М.: Юрид. изд-во Министерства юстиции СССР, 1948. – С. 194-195.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СИЛОВИХ ВІДОМСТВ З ПИТАНЬ БОРОТБЫ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА КОРУПЦІЄЮ

Вербіцький Дмитро Михайлович, курсант навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ

Організована злочинність, яка набуває економічних форм, інтегрується до високоприбуткових галузей економіки, є одним з чинників, що становлять реальну загрозу національній безпеці України. Офіційна статистика не дає об'єктивного уявлення про масштаби організованої економічної злочинності та загальний рівень корумпованості господарської сфери.

При щорічному збільшенні кількості виявлених економічних злочинів питома вага злочинів, учинених у складі організованих злочинних груп,

навпаки, зменшується. Більшість виявлених організованих злочинних груп діяли до одного року, що не переконує в їх особливо небезпечному характері, а міжнародні зв'язки виявлено лише у декількох випадках.

Водночас у Концепції Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1911-р, відсутні дієві заходи щодо боротьби з організованою злочинністю.

Загострення криміногенної ситуації сприяють негативні процеси, що відбуваються у суспільстві. Не вдалося завершити економічну реформу, створити ефективну ринкову систему господарювання європейського типу. Зберігається технічна відсталість значної кількості підприємств країни, незначним є рівень прямих іноземних інвестицій у їх розвиток. Мають місце серйозні диспропорції в структурі економіки, які виникли ще за радянських часів, не здійснено перехід до ринкових відносин у ряді важливих сфер господарювання.

Концентрація кримінального капіталу призвела до заміни ініціаторів підпільно-цехового формату олігархічними лідерами потужних фінансово-промислових груп. Кримінально-олігархічна модель управління тіньовим сегментом ринку забезпечує формування економічного підґрунтя організованої злочинності та відтворення його у якості «кримінального бізнесу». Надалі триває її корпоратизація, легітимізація та проникнення до інститутів державної влади. Взаємозв'язок криміналізованих фінансово-промислових груп, корупційного чиновництва й тіньового бізнесу є віддзеркаленням офіційної системи влади. На цьому тлі останніми роками відбувається зростання загальної злочинності, зокрема тяжких та особливо тяжких злочинів за рахунок збільшення числа корисливих посягань – шахрайств на фінансовому ринку, розкрадань бюджетних коштів, зловживань на ринку земельних ресурсів, у сфері нерухомості тощо.

Залишається високим рівень умисних вбивств, зокрема вчинених за замовленням, з використанням вогнепальної зброї та вибухівки. Серйозну загрозу для стану правопорядку становлять вчинювані організованими групами розбійні напади, незаконні заволодіння автотранспортом, а також злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків.

Серед причин малоєфективної протидії цим явищам основними є: відсутність системної та скоординованої роботи щодо ліквідації економічного підґрунтя організованої злочинності і корупції; низький організаційний рівень оперативно-розшукової діяльності; відсутність процесуальних механізмів реалізації пункту 3 ст. 12 та ст. 14 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

З метою знешкодження економічного підґрунтя ОЗУ, протидії корупції, зокрема у вищих ешелонах влади, перекриття каналів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, відтоку валютних коштів за кордон, зокрема в офшорні зони, забезпечення відшкодування збитків, завданих громадянам, суб'єктам господарювання та державі організованою злочинністю, необхідно підготувати комплексний план, який полягає в запровадженні системного підходу щодо вирішення таких пріоритетних завдань:

- створення відомчих і міжвідомчих нормативно-правових засад взаємодії оперативних служб ОВС з іншими оперативними підрозділами України щодо ліквідації економічного підґрунтя ОЗУ та їх корупційних зв'язків;

- максимальне використання можливостей інших служб органів внутрішніх справ, інших правоохоронних і контролюючих органів, а також їх підрозділів на місцях;

- забезпечення активної участі слідчих підрозділів та тісної взаємодії з органами прокуратури щодо перевірки законності прийняття рішень за відмовними матеріалами, призупиненими та зупиненими кримінальними справами, справами адміністративного провадження стосовно членів ОЗУ та їх корумпованих зв'язків, прийняття по цих справах рішень у відповідності до законодавства;

- комплексне використання сил, засобів і методів оперативних підрозділів та служб до практичного відпрацювання, оперативної розробки учасників конкретних ОЗУ, насамперед з корумпованими зв'язками, територій (регіонів, міст, районів та селищ), у масштабах яких функціонують структури їх економічного підґрунтя;

– впровадження нових організаційних форм та засобів оперативно-розшукової діяльності;

– запровадження в практику діяльності оперативних підрозділів проведення спеціальних (оперативно-розшукових) операцій як при реалізації оперативно-розшукових справ, так і при припиненні протиправної діяльності структур економічного підгрунтя ОЗУ, їх корумпованих зв'язків та їх ліквідації;

– поєднання оперативно-розшукових, кримінально-процесуальних, адміністративно-процесуальних, господарсько-процесуальних та цивільно-процесуальних заходів щодо ліквідації структур економічного підгрунтя ОЗУ та їх корумпованих зв'язків, відшкодування завданих ними збитків.

З урахуванням поставлених завдань, передбачені комплексним Планом заходи доцільно систематизувати за такими напрямками:

1) удосконалення правового регулювання у сфері боротьби з організованою злочинністю (правові заходи);

2) інформаційно-аналітичне забезпечення на основі інноваційних підходів використання інформаційних і телекомунікаційних сучасних технологій та переорієнтацією інформаційно-довідкової роботи у розвідувально-аналітичну по виявленню економічного підгрунтя ОЗУ (інформаційно-аналітичне забезпечення);

3) підвищення ефективності роботи з негласним апаратом на основі пошуку та запровадження нових форм співробітництва (робота з негласним апаратом);

4) ліквідація економічного підгрунтя ОЗУ на основі документування їх економічних, корпоративних та корупційних зв'язків, упровадження в практику діяльності усіх оперативних підрозділів дієвих елементів механізму запобігання відмиванню коштів (документування та ліквідація економічного підгрунтя ОЗУ);

5) наукове та навчально-методичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів (наукове та навчально-методичне забезпечення).

Конкретні заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю:

– доопрацювати та забезпечити супроводження розгляду у Верховній Раді України проекту Кримінально-процесуального кодексу України, де передбачити можливість застосування щодо підозрюваного та обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тимчасового відсторонення від посади, порядок повернення предмету хабара заявникові на стадії досудового розслідування; можливість зняття інформації з каналів зв'язку за ініціативою органів розслідування на стадії порушення кримінальної справи, після передачі справи прокуророві, під час судового розгляду справи;

– розробити та внести на розгляд профільних комітетів Верховної Ради України проекти законів України:

“Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України» щодо доповнення складів злочинів, передбачених ст. 201, 203, 205, 212, 213, 218-222 КК України, кваліфікуючою ознакою вчинення злочину організованою групою; щодо реалізації правового механізму звільнення від кримінальної відповідальності учасників ОЗУ, якщо вони активно сприяють відкриттю організованих груп і злочинних організацій, розкриттю вчинених ними злочинів та відшкодуванню завданої шкоди;

“Про внесення змін до Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» стосовно вдосконалення порядку використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю; запровадження механізму стимулювання фізичних і юридичних осіб до сприяння протидії організованій злочинності та корупції; створення правового механізму реалізації права спеціального підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю щодо подачі до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємництва;

“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури отримання правоохоронними органами від банків та інших юридичних осіб документів, які містять банківську таємницю», де передбачити обов'язок банківської установи надавати органам розслідування інформацію про клієнтів інших банківських установ, якщо їх дані містяться у банківських документах і мають значення для розслідування злочинів;

«Про засади запобігання та протидії корупції в Україні» щодо запровадження обов'язкового декларування витрат державних службовців протягом року (нерухомість, транспортні засоби, коштовності, антикваріат, предмети мистецтва, валютні цінності, цінні папери, депозити, цінні подарунки), а також встановлення відповідальності державних службовців за надання неправдивих відомостей при декларуванні витрат

– завершити створення Єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю (СКІСПО) відповідно до Указу Президента від 31 січня 2006 р. № 80 «Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю» та постанови Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2009 р. № 321 «Про затвердження Державної програми інформаційно-телекомунікаційного забезпечення правоохоронних органів, діяльність яких пов'язана з боротьбою із злочинністю»;

– підготувати та подати до судів заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності структур економічного фундаменту ОЗУ та їх корумпованих зв'язків (суб'єктів підприємництва), а також позовів про визнання недійсними укладених за їх участю угод (договорів);

– здійснити перевірки законності прийнятих протягом 2005–2010 років рішень за відмовними матеріалами, кримінальними справами, що зупинені провадженням або закриті, справами адміністративного провадження щодо членів ОЗУ, їх корумпованих зв'язків, які мають економічне підґрунтя. За результатами внести пропозиції керівникам відповідного рівня стосовно прийняття за цими справами процесуальних рішень відповідно до чинного законодавства;

– ініціювати створення міжвідомчої аналітичної групи щодо вивчення стану, структури і тенденцій організованої злочинності, факторів, що її детермінують, особливостей поширення в регіонах, визначення економічного підґрунтя;

– організувати проведення науково-практичної конференції, до участі в якій запросити фахівців правоохоронних та контрольноючих органів.

**ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ТОРГІВЦІВ
ЛЮДЬМИ**

Борисенко Руслан Володимирович, ад'юнкт кафедри криміналістики та судової експертизи Національної академії внутрішніх справ

Існує незначна кількість робіт, які присвячені дослідженню криміналістичної характеристики торговців людьми. У наявних роботах, як правило, висвітлюються лише демографічні показники, такі як вік, стать, етнічне походження та місце народження торговців. Окрім наведених даних, мало що відомо про те, як саме організована діяльність торговців людьми. Аналіз організаційної структури буде сприяти розумінню розподілу праці серед осіб, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми. Американський вчений Нейлон стверджує, що злочин з метою отримання прибутку не є окремим актом, а являє собою комплекс взаємопов'язаних дій, у яких учасники виконують різнобічні ролі, що мають різну ступінь важливості та утворюють різні ступені усвідомлення протиправної діяльності і залучення до неї.

Так як ступінь організованості торговців людьми змінюється в залежності від певного випадку (операції) торгівлі людьми, то суб'єкти злочину можуть розподілятися у широкому спектрі: 1) особи, які працюють самостійно – індивідуальні торговці; 2) слабо-структуровані мережі організованої злочинності; 3) широко розгалужені міжнародні мережі з торгівлі людьми. Злочинна мережа визначається як група людей, які об'єднані загальними інтересами або справами, які взаємодіють між собою і підтримують неформальні контакти для здійснення взаємодопомоги і підтримки.

На крайньому кінці спектра знаходяться:

1) індивідуальні торговці, які називаються також солісти або торговці-любители, які приймають участь у всіх етапах операції з торгівлі людьми – від вербовки, перевезення до експлуатації жертви.

2) інший тип організації, що здійснюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми, утворюють невеликі групи організованих злочинців. Вони можуть займатися внутрішньою торгівлею людьми або міжнародною в обмежених масштабах. Члени таких груп часто характеризуються як особи, що займаються злочинним бізнесом у союзах чи структурах. Ці злочинні мережі є дуже маневреними і можуть складатися із членів сімей або друзів. Для невеликих груп не характерна спеціалізація у зв'язку з обмеженою кількістю учасників, які у необхідних випадках можуть виконувати різні функції.

Інший рівень представлений організованими групами середнього розміру, що займаються поставкою жертв на ринки. Вони здійснюють продаж жертв експлуататорам у країнах призначення і можуть організовувати подальше переміщення жертв між містами і країнами. Подібне функціонування є випадком обмеженої спеціалізації і такі злочинні мережі мають менш складну структуру, ніж міжнародні злочинні організації.

3) широко розмежовані міжнародні злочинні організації, що здійснюють контроль над усім процесом торгівлі людьми – від вербовки і перевезення, стадії експлуатації, до стадії позбавлення від жертв. Ця група пропонує повний об'єм послуг впродовж усього процесу торгівлі людьми, які можуть також включати такі послуги, як підробка документів, утримання конспіративних квартир, підтримка зв'язків з корумпованими посадовими особами (або їх підкуп у разі необхідності). Маневреність подібних організаційних структур дозволяє їм здійснювати співробітництво з іншими злочинними групами, швидко реагувати на дії правоохоронних структур та зміни до законодавства, а також пристосовуватись до політу та пропозицій, що постійно змінюються, на різних ринках. Названі організації часто працюють на міжнародному рівні, їх учасники можуть проживати в країнах походження, транзиту і призначення жертв торгівлі людьми, при цьому здійснюючи перевезення та надаючи конспіративні квартири на всіх етапах здійснення злочинних дій. Дані організації можуть наймати злочинців-спеціалістів для здійснення особливих

послуг (оформлення віз або надання підроблених документів) і надання консультацій, у іншому – ці особи можуть знаходитись поза сферою діяльності злочинної організації. Це дозволяє організації швидко пристосовуватись до нових ринкових можливостей.

У розгалужених організаціях, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми часто існує розподіл на відносно невеликі підгрупи, що можуть спеціалізуватися на виконанні окремих завдань або послідовності операцій (вербовка, надання укриття, виготовлення підроблених документів, транспортування жертв на роботу та повернення їх на місцеперебування, експлуатація та переміщення жертв в інші місця призначення). У цьому випадку організаційний розподіл праці торгівців людьми підтримує вертикальну структуру організації: керівна ланка здійснює керівництво і контроль над усіма підгрупами організації, кожна верхня ланка організації здійснює керівництво і контроль над нижчою ланкою організації. Оскільки складність і число завдань в різних організаціях, що ведуть злочинну діяльність у сфері торгівлі людьми, різна, ці злочинні структури характеризуються рядом конкретних ролей, які приймають на себе їх члени з метою надання різного роду послуг. До числа таких ролей входять (але не обмежуються ними):

- інвестори – особи, які забезпечують фінансування, а також слідкують за ходом всієї операції. Ці особи навряд відомі рядовим учасникам операції, так як інвестори приховані пірамідальною структурою організації, яка захищає їх анонімність; вони можуть бути відокремлені від організації;

- вербувальники – особи, які шукають потенційних мігрантів і забезпечують виконання ними фінансових зобов'язань. Ці особи можуть бути членами тієї ж культурної общини або товариства, звідки здійснюється набір мігрантів;

- перевізники – особи, що допомагають мігрантам/потенційним жертвам залишити країну/місце мешкання будь-яким шляхом;

- корумповані посадові особи або покровителі – особи, які можуть бути задіяні в ході усього процесу торгівлі людьми; посадові особи можуть сприяти отриманню проїзних документів, брати хабарі з метою забезпечення незаконного в'їзду/виїзду мігрантів або намагатись закрити розслідування і перешкоджати будь-яким судовим переслідуванням;

- інформатори – особи, які збирають інформацію з таких питань, як охороноа кордонів, імміграційні і транзитні процедури, системи надання укриттів, відомості про діяльність правоохоронних органів;

- провідники і члени бригади – особи, що відповідають за переміщення жертв торгівлі людьми з одного пункту транзиту в інший або допомагають дістатися їм до країни призначення;

- інфорсери – особи, що підтримують зв'язок з корумпованими посадовими особами, які інформують злочинні організації щодо діяльності правоохоронних органів, а також контактують з жертвами, які інформують злочинців про наміри інших жертв торгівлі людьми;

- збиральники боргів – особи, що збирають плату за послуги у країні призначення;

- особи, що займаються відмиванням грошей – відмивають доходи, отримані від злочинної діяльності, приховують джерела злочинних доходів шляхом здійснення серії правочинів аби інвестування в структури законного бізнесу;

- допоміжний персонал і спеціалісти – до їх числа можуть входити місцеві жителі у пунктах транзиту, які надають житло й іншу підтримку злочинній діяльності.

Найбільш важливими параметрами під час аналізу злочинних мереж є ступінь домінування і впливу одних учасників мережі над іншими, а також рівень явної координації між членами організації. Слід розглянути такі характеристики, як ступінь спеціалізації або розподіл обов'язків між членами організації: чи є організація високоспеціалізованою, чисельні члени якої відповідають лише за обмежене число доручених задач, або до їх складу входить обмежена кількість осіб, відповідальних за реалізацією великої кількості задач. Наприклад, вербувальники можуть також працювати перевізниками або експлуатувати жертв у своїх інтересах. Інші допоміжні ролі можуть виконувати спеціалісти по комп'ютерним технологіям, які управляють електронними центрами вербовки (пропонуючи роботу або здійснюючи підбір

майбутніх жертв торгівлі людьми), а також особи – приборкувачі жертв, для підготовки їх до експлуатації або утримувач конспіративної квартири.

Під час аналізу мереж, розглядаючи певні організації, що займаються торгівлею людьми, необхідно також вивчати природу соціальних взаємозв'язків, ступінь залежності членів організації, що лежать в її основі (сімейні, кланові або етнічні зв'язки). Дана інформація може бути покладена в основу версій розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, що в свою чергу може сприяти їх розкриттю.

Підсумовуючи вищенаведений матеріал скажемо: розуміння структури і природи соціальних зв'язків у організаціях, що здійснюють торгівлю людьми, може надати інформацію правоохоронним органам для попередження або ліквідації злочинного бізнесу торгівлі людьми.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ТА УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Богацька Анна Володимирівна, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ *Науковий керівник:* доктор юридичних наук, професор, директор навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Колб О.Г.*

Громадські організації як суб'єкти запобігання злочинам в установах виконання покарань регламентують свою діяльність як нормами міжнародного, так і національного законодавства. Зокрема, важливість громадського контролю передбачено у Мінімальних стандартних правилах поводження з ув'язненими, де зазначено, що Генеральний секретар має право на рівні із державою та урядовими організаціями просити також і в неурядових (громадських) організацій інформацію щодо моніторингу стану дотримання та виконання цих Правил [1].

КВК України законодавчо закріпив повноваження об'єднань громадян, релігійних та благодійних організацій, зазначивши в статті 25 їхні права щодо надання допомоги органам та установам виконання покарань у виправленні засуджених і проведенні соціально-виховної роботи [2]. А одним із способів забезпечення громадського контролю передбачив створення спостережних комісії, які контролюють дотримання прав засуджених під час виконання кримінальних покарань.

Однак, незважаючи на нормативне закріплення діяльності громадських організацій в УВП, важливим елементом щодо їхнього ефективного функціонування є безпосередня взаємодія із установами виконання покарань, а особливо щодо впровадження заходів, спрямованих на запобігання злочинної діяльності засудженими та забезпечення дотримання їх прав.

На жаль, на законодавчому рівні не передбачено нормативних документів, які б безпосередньо регулювали таку взаємодію між громадськими організаціями та УВП, хоча науковці звертають увагу на необхідність та важливість доопрацювання законодавства у цій сфері.

У ст. 5 Закону України «Про державну кримінально-виконавчу службу» лише зазначено, що Державна кримінально-виконавча служба України взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями відповідно до законодавства [3]. При цьому, будь-якого розширеного трактування такої взаємодії у законодавстві ми не спостерігаємо.

Натомість, науковці намагаються знайти шляхи вирішення цієї проблеми, зазначаючи причини необхідності такої взаємодії. Так, Матвій А. П. наводить наступні причини: 1) спільність частини цілей і задач взаємодіючих структур, держави і суспільства в цілому; 2) їх різна компетенція і ступінь впливу; 3) необхідність максимального використання наявних в їх розпорядженні сил і засобів, авторитету і впливу; 4) досягнення суспільством певного рівня розвитку, що характеризує його як демократичне громадянське суспільство; 5) включеність інститутів громадянського суспільства в діяльність державних структур та «прозорість» діяльності останніх; 6) пріоритет загальновищих гуманістичних цінностей, міжнародно-правових норм для держави і суспільства [4, с. 32].

В свою чергу, Гречанюк С. К. дає визначення такої взаємодії, вказуючи, що це постійні, об'єктивно обумовлені природою правової держави взаємовідносини органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з інститутами громадянського суспільства в особі неурядових організацій, які відбуваються за спільним задумом (планом), узгоджені за завданнями, напрямками, часом і способами дій для досягнення важливої соціальнозначимої мети – підвищення ефективності виконання кримінальних покарань на гуманістичних, демократичних засадах і корекції злочинних проявів у суспільстві [5, с. 524].

Виходячи із наведеного визначення взаємодії громадських організацій як суб'єктів запобігання злочинам із УВП, можна виділити два основних етапи такої взаємодії. Перший етап включає узгодження дій та напрямків діяльності щодо запобігання злочинам в УВП, їх регламентацію та правове закріплення у локальних нормативних актах. Другий етап пов'язаний із безпосередньою діяльністю громадських організацій та УВП, що включає в себе здійснення заходів для дотримання прав засуджених, запобігання злочинності та зміцнення правопорядку.

Для реалізації такої ефективної взаємодії необхідно удосконалити законодавство України, де деталізувати саму процедуру взаємодії громадських організацій, які здійснюють свою діяльність в УВП та самих УВП, передбачивши етапи взаємодії та розширивши права громадських організацій щодо здійснення моніторингу за дотриманням прав засуджених, безперешкодного отримання інформації щодо додержання законності в УВП та надавши їм правову можливість оперативного реагування у разі виявлення такого порушення.

Список використаних джерел:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: прийняті 1-м Конгресом ООН з питань запобігання злочинності та поводження з правопорушниками в м. Женеві 30.08.1955р. // Інтернет ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_212
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - №3-4. – Ст. 21.
3. Закон України «Про державну кримінально-виконавчу службу» від 23.06.2005 № 2713-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - №30. – Ст. 1214.
4. Матвеев А.П. Теоретические и организационно правовые аспекты взаимодействия уголовно исполнителной системы с общественными объединениями: Дис. канд. юрид. наук. – М.: РФБ, 2005. – Ст. 211.
5. Гречанюк С. К. Організації взаємодії органів та установ державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями // Держава і право. – 2011. - №51. – 523-528 с.

ЩОДО ДЕЯКИХ ПРИЧИНАХ ВИНИКНЕННЯ СЛІДЧИХ ПОМИЛОК ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Абушов Теймур Аловсат огли, здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Семенов В.В.*

Негативний вплив слідчих помилок на результати розслідування у кримінальному провадженні, або проведення окремої слідчої дії, в тому числі і обшуку, зумовлює необхідність активізації боротьби з ними.

Для усунення та нейтралізації негативних результатів слідчих помилок під час обшуку слід встановити причини виникнення помилок. В першу чергу доцільно здійснити розподіл причин вчинення слідчих помилок на суб'єктивні та об'єктивні [1, с. 381].

Виникнення суб'єктивних підстав помилок зумовлюється в основному негативними якостями особи слідчого, недостатнім рівнем його професійної підготовки.

Суб'єктивні причини залежать від властивостей особи слідчого, його професійних умінь і навичок. До суб'єктивних причин виникнення помилок можна віднести відноситься досвід і недостатній рівень професійної майстерності слідчого. Проте вольовий самоконтроль за своєю поведінкою в ході розслідування, аналіз власної мотивації ухвалення рішень, знання суб'єктивних причин помилок надають можливість слідчому не допустити їх виникнення.

Цей перелік дослідники доповнюють наступними моментами: низький рівень ділових якостей слідчого; відсутність належних моральних, а також

деяких спеціальних, необхідних для професії слідчого якостей. Їх недостатній розвиток; організаційні недоліки, переважання в роботі слідчого, нехтування слідчим вимог кримінального-процесуального закону; наявність норм закону двоякого тлумачення; некритичність під час оцінки доказів та під час прийняття процесуальних рішень; несумлінне відношення до своїх професійних обов'язків; недоліки прокурорського нагляду [2, с. 63; 3, с. 451]

Але суб'єктивні причини не можуть не мати об'єктивної основи. Об'єктивні причини не залежать від слідчого як суб'єкта досудового розслідування. Їх можна поділити на загальні і окремі.

Загальні об'єктивні причини знаходяться в «зовнішньому середовищі», яке оточує процес досудового розслідування, і не залежать від дій слідчого.

Окремі об'єктивні причини слідчих помилок залежать від слідчої ситуації, яка складається у конкретному кримінальному провадженні. Серед окремих об'єктивних причин переважають такі, як дефіцит часу, недостатнє організаційне забезпечення процесу розслідування, конкретної слідчої дії – обшуку, а серед загальних – ситуація суттєвого недоліку вихідної інформації, недостатнє технічне і фінансове забезпечення процесу розслідування, недостатнє технічне забезпечення проведення обшуку, відсутність системи виявлення і аналізу слідчих помилок, усунення їх наслідків.

Найбільш поширені наступні об'єктивні причини виникнення слідчих помилок під час проведення обшуку: знаходження у слідчого одночасно значної кількості кримінальних проваджень; несприятлива етично-психологічна атмосфера в колективі, де працює слідчий, відсутність ділової взаємодопомоги;

складності, пов'язані з організацією проведення обшуку – отриманням показань свідків, призначенням і проведенням експертиз, ревізій, їх оплатою; незадовільні умови для роботи (проблеми з транспортом, приміщеннями, орг. технікою); слабка наукова організація праці слідчого; низька якість виконання співробітниками міліції доручень слідчих, пов'язаних з організацією проведення обшуку, відсутність необхідної взаємодії в роботі підрозділів правоохоронних органів; недостатній відомчий контроль з боку керівника слідчого підрозділу за організацією і ходом досудового розслідування; упущення в прокурорському нагляді за виконанням законів при здійсненні кримінального провадження.

Поширеною у науковій літературі є точка зору щодо поділу причин слідчих помилок на три рівні:

До першого рівня відносять помилки, що об'єднують в собі безпосередні причини, що характеризують недоліки у розслідуванні конкретних кримінальних проваджень. До них відносять: не проведення чи неналежаще проведення слідчих чи інших процесуальних дій; суттєві недоліки у плануванні, організації розслідування по кримінальному провадженню, у висуненні і перевірці версій; неправильну оцінку зібраних у справі доказів.

Другий рівень – причини слідчих помилок, що пов'язані із діяльністю слідчого, з особистістю слідчого, та умовами, в яких здійснюється вказана діяльність. Їх поділяють на об'єктивні та суб'єктивні.

Причинами третього рівня вважають фактори, що обумовлюють причини першого і другого рівнів, а саме: дефекти правової та моральної свідомості слідчого, що визначають належне відношення до роботи; недоліки у підготовці слідчих кадрів і в організації підвищення їх професійного рівня; недоліки у реагуванні керівництва слідчих апаратів на слідчі помилки і інші порушення законності.

До причин третього рівня можна віднести невисокий рівень правосвідомості суспільства, а також істотні недоліки в підготовці та перепідготовці слідчих кадрів. Що стосується останнього моменту то тут слід зазначити, що недоліки в підготовці та перепідготовці слідчих кадрів складаються під впливом соціальних та організаційних чинників. Зокрема, падіння престижу правоохоронних органів, недостатня соціальна захищеність слідчого, слабкість судового контролю, недоліки в організації роботи слідчих; недосконалість системи критеріїв оцінки їх праці.

Проаналізувавши причини виникнення слідчих помилок, можливе дістати висновку, що вони розподіляються на суб'єктивні (що залежать від особистості слідчого, його вмінь, навиків, професійної підготовки) та об'єктивні (причини, що не залежить від слідчого, і виникли внаслідок певних обставин).

Також існує розподіл причин виникнення слідчих помилок на три рівні: Перший рівень об'єднує в собі безпосередні причини, що характеризують недоліки у розслідуванні конкретних справ.

Другий рівень – причини слідчих помилок, пов'язані із діяльністю слідчого, з особою слідчого та умовами, в яких здійснюється вказана діяльність. Їх поділяють на об'єктивні та суб'єктивні.

Причинами третього рівня вважають фактори, що обумовлюють причини першого і другого рівнів – тобто похідні від них.

Список використаних джерел:

1. Марченко А.Б. Причини та умови, що сприяють слідчим помилкам // Науковий вісник Юридичної академії МВС України. – Дніпропетровськ, 2005. – № 2. – С. 380-386.
2. Власов В.И. Расследование преступлений. Проблемы качества / Власов В.И.; Под ред.: Парадеев В.М. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1988. – 200 с.
3. Шурухов Н.Г. Криминалистика: Учебное пособие / Н.Г. Шурухов. – М.: Юристъ, 2002. – 639 с.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОСОБОЮ, РІЧЧЮ АБО МІСЦЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ АУДІО-, ВІДЕО КОНТРОЛЮ

Греченко Сергій Юрійович, ад'юнкт, кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Спостереження – один з основних способів пізнання світу. За його допомогою людина вивчає навколишню місцевість, розташовані на ній об'єкти та предмети, визначає зміни, які на ній відбуваються, та на основі своїх спостережень вчиняє певні дії. [1, 85]

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 Закону України про ОРД надається право здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України. [2]

Візуальне спостереження – один із видів негласних слідчих (розшукових) дій, що передбачає постійне або вибіркове дослідження стану та діяльності об'єкта спостереження з подальшим узагальненням та аналізом отриманих даних. [1, 85]

За результатами спостереження складається протокол до якого долучаються отримані фотографії або відеозаписи.

Спостереження за особою згідно з частиною першою ст. 269 Кримінального процесуального кодексу України проводиться на підставі ухвали слідчого судді, поставленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248-250 КПК України. [1, 86]

Одним з видів спостереження – є аудіо, відеоконтроль місця. Ст. 270 КПК України.

Аудіо, відеоконтроль місця може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису в середині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження.

Аудіо-, відеоконтроль місця згідно з частиною першою статті 270 Кримінального процесуального Кодексу України проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 цього Кодексу.

Проведення негласної слідчої (розшукової) дії, регламентованої ст. 270 Кримінального процесуального Кодексу України здійснюється шляхом встановлення спеціальних технічних засобів у публічно доступних місцях за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, мають значення для кримінального провадження. Аудіо-, відеоконтроль місця може проводитись також у місцях імовірного перебування або появи осіб, які підозрюються у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, з метою фіксації інформації, що може використовуватись у доказуванні на досудовому розслідуванні та в суді.

Аудіо-, відеоконтроль місця відрізняється від аналогічної негласної слідчої дії з аудіоконтролю та відеоконтролю особи передусім місцем її проведення, а також організаційно-тактичними особливостями здійснення.

Регламентована цією статтею КПК негласна слідча (розшукова) дія може проводитись у громадських місцях та в місцях загального користування, доступ до яких необмежений, тобто всередині публічно доступних місць, до яких згідно із тлумаченням положень частин 2 та 3 ст. 267 КК України можна увійти або в яких можна перебувати на правових підставах без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб. Такими місцями є кінотеатри, кафе, ресторани тощо. Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку відбуттям покарання, затримання, взяттям під варту тощо), мають статус публічно доступних для проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії.

Як правило, проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії забезпечується працівниками уповноважених оперативних підрозділів, а отримані результати фіксуються на матеріальні носії та можуть використовуватись як додатки до протоколів про їх проведення для доказування в кримінальному провадженні.

Частина 2 коментованої статті закріплює, що аудіо-, відеоконтроль місця проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК. В ухвалі слідчого судді повинна бути вказана повна і точна адреса місця, де проводитиметься негласна слідча (розшукова) дія, час і строки її здійснення. [3, ст. 270].

Результати проведеного спостереження відповідно до ч. 1 ст. 269 КПК України фіксуються в протоколі. Об'єктивність і достовірність технічних джерел інформації можуть бути перевірені в ході окремих слідчих дій (наприклад, при допиті оперативного працівника як свідка у справі). Усе це дозволяє переконати суд в об'єктивності та достовірності наданої інформації. [1, 94]

У вирішенні завдань кримінального судочинства діяльність спрямована на пошук, фіксацію і перевірку під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічних місцях, є одним із головних напрямів у роботі компетентних служб МВС України. Сузь цієї роботи полягає в організації та тактиці проведення спостереження за особами або іншими об'єктами, які становлять оперативний інтерес, для отримання і закріплення відомостей, що сприяють попередженню і розкриттю злочинів, викриттю злочинців, які розшуковуються. [1, 85]

Список використаних джерел:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії: [курс лекцій] / Д.І. Никифорчук, С.І. Ніколаюк, О.І. Казаченко та ін. // За загаль. ред. Никифорчука Д.І. – Київ: НАВС, 2012. – 138 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - Ст. 303.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 5076-VI від 05.07.2012. Коментарій

ОПЕРАТИВНИЙ ПОШУК ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОСОБАМИ ОКРЕМИХ ЕТНІЧНИХ МЕНШИН

Севрук Володимир Геннадійович, ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Виявлення об'єктів оперативної уваги у сфері інформаційних технологій здійснюється оперативними підрозділами під час оперативного пошуку. Оперативний пошук, як окрема форма оперативно-розшукової діяльності, спрямований на отримання та перевірку інформації про раніше невідомі факти та осіб, що становлять оперативний інтерес. Оперативний пошук є системою заходів поза зв'язком з конкретним об'єктом, що перевіряються, чи раніше виявленим фактом. Таким чином, ефективно організований та систематично здійснюваний оперативний пошук визначає повноту інформаційного забезпечення оперативного підрозділу первинною оперативною інформацією.

Злочини у сфері інформаційних технологій, що вчиняються особами окремих етнічних меншин мають високий процент латентності, а тому їх

виявлення потребує активного випереджувального збору інформації, що й становить сутність оперативного пошуку. Важливість оперативного пошуку виявляється ще й у тому, що оперативна обстановка у сфері інформаційних технологій, останнім часом, значно ускладнюється посиленням факторів активізації злочинності, що визначається різними факторами.

В сучасних умовах соціально-економічного розвитку України комп'ютерна злочинність стала реальністю суспільного життя. Розуміння причин її виникнення та розвитку потребує аналізу кризових ситуацій, що склалися і мають значний вплив на соціальний, економічний та правовий розвиток суспільства.

Швидке кіпккісне та якісне зростання такої злочинності обумовлені збільшенням протитнів у різних сферах суспільного життя частотою зміною системи правоохоронних органів, неадекватністю законодавства, помилками у правозастосовчій практиці та сприяють розвитку комп'ютерної злочинності як соціального явища.

В Україні комп'ютерна злочинність лише починає набирати силу і потребує наукового підходу. На сьогодні проблема комп'ютерної злочинності є однією з найпопулярніших дискусій XXI століття. Шодо окремих галузей юрищичної науки то тут пріоритетними є такі напрями: для науки криміналістичного права – особливості кваліфікації ланого виду злочинів; для криміналістики – засоби, методи і прийоми розкриття, розслідування і попередження злочинів; для судової психіатрії – діагностування комп'ютерних фобій та їх зв'язок з проблемами нерозумності.

Розвиток науково-технічного прогресу в XX ст. поява науково-технічних досягнень, глобального значення пов'язано з новими проблемами, що зачіпають інтереси не тільки окремих осіб і держав, але і міжнародного співтовариства в цілому. Поява нових науково-технічних об'єктів як результат одвічного і постійного прагнення людства до пізнання навколишнього світу відноситься поза сумнівом до прогресивних явищ, але викликання цих об'єктів може спричинити як позитивні так і негативні наслідки оскільки нерозумно пов'язано з появою етичними, політичними і правовими проблемами відповідальності держав і індивідів [1].

Насколько важко доводитися визнавати що правоохоронна система України нездатна ефективно протистояти злочинності у сфері інформаційних технологій перш за все через неадекватність, наповнену обсязі інформаційного забезпечення відповідних оперативних підрозділів первинною інформацією про наміри та її невідновлення злочинів. Правоохоронна практика у ланій сфері потребує законодавчого об'оміттування та організаційного впровадження певної «сигнальної» системи активних випереджальних заходів, незалежної її що дають змогу отримати оперативну інформацію ще до реалізації злочинного наміру. В іншому випадку ефективність протилі комп'ютерним злочинам буде мінімальною. Проте, враховуючи сучасну практику законодавчого забезпечення інших актуальних напрямів правоохоронної діяльності, слід очікувати на тривалість відповідних державно-правових кроків.

Враховуючи що отримання первинної інформації тобто оперативної інформації що раніше була невідомою для ОРС передбачає використання активної допомоги громадянськості, вважаємо що першочерговою необхідною законодавче закріплення в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» права оперативних працівників ініціативно опитувати громадян за їх згодою та використовувати їх добровільну допомогу при відсутності формальних підстав проведення оперативно-розшукової діяльності що закріплені у літочому Законі. Актуальним також є передбачення можливості реалізації оперативними підрозділами інших прав що передбачені Законом у напрямку спрощення підстав та процедури їх реалізації, а також розширення самого переліку таких прав.

Іншими словами, перехід від обігу злочинних засобів до більш кописних законних засобів. Міжнародний досвід свідчить що сучасна злочинність проникає в сферу законного підприємництва, підбиває репутацію всіх хто так чи інакше стикається з нею і корумпує її посадових осіб, послуги яких їй необхідні для відмивання незаконних прибутків.

Список використаних джерел:

1. Компьютерная преступность и правовое обеспечение информационной безопасности // Увед. Шанк. Ру. Фанк. Ин. . - [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.crime-research.ru/articles/crimes2009/>.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ – ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ СУБКУЛЬТУРИ ЗАСУДЖЕНИХ

Пришко Ігор Анатолійович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Диференціація та індивідуалізація виконання покарань є одним із принципів кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань, що закріплені в ст. 5 КВК України. Без сумніву, що для з'ясування змісту диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк та її впливу на стан протидії субкультури засуджених досить важливо визначитись з етимологічним значенням їх системоутворюючих ознак. Зокрема, в науці під диференціацією (фр. *differentiation*, від лат. *differentia* = відмінність) розуміють поділ чого-небудь на окремі різнірідні частини, форми і ступені [1, с. 206], а під індивідуалізацією – надання кому-, чому-небудь індивідуальних ознак, рис; здійснення чого-небудь по-різному стосовно неоднакових предметів, різних осіб, т.ін. [2, с. 257].

Таким чином, якщо узагальнити ці поняття, то під диференціацією та індивідуалізацією виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк слід розуміти створення на правовому та реалізаційному рівні індивідуальних умов виконання зазначеного покарання щодо окремо взятого засудженого. Разом з тим, як на практичному, так і доктринальному рівнях зміст даного принципу тлумачиться дещо по-іншому. Так, А.Х. Степанюк та І.С. Яковець зазначають, що цей принцип, у свою чергу, як і у кримінальному праві, обумовлюється принципом справедливості, а саме: справедливо призначене покарання утворює міцну основу для його справедливого виконання. Лише наявність цих двох компонентів здатна забезпечити досягнення цілей покарання [3, с. 24]. При цьому зазначені автори цілісного поняття цього принципу не дають, поділяючи його на два підпринципи – диференціацію та індивідуалізацію. На їх переконання, диференціація виконання покарання проявляється, перш за все, у встановленому порядку виконання та відбування покарання, який застосовується дозовано залежно від ступеня суспільної небезпеки різних категорій засуджених, тобто шляхом фактичної реалізації кари, що впливає з позбавлення волі. Індивідуалізація ж виконання покарання полягає в тому, що в умовах дотримання загальних приписів закону відносно виконання покарання має місце індивідуальний підхід до кожного засудженого, що означає вибір потрібних саме даному засудженому заходів [3, с. 24-25].

У сучасних роботах науковців зазначений підхід частково підтримує М.С. Пузирьов, зауваживши, зокрема, що диференціація починається на стадії розподілу і направлення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, а в подальшому під час відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк у колоніях реалізується індивідуалізація, хоча, можливо є і диференціація засуджених у новий правовий статус за індивідуально значущими властивостями [4, с. 8].

Якщо узагальнити існуючі в науці підходи щодо змісту диференціації та індивідуалізації виконання покарання, як принципу кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарань (ст. 5 КВК України), то слід визнати, що: 1) через неоднозначне розуміння та тлумачення цього поняття вченими такими ж полярними є погляди на практиці, що в кінцевому результаті впливає на ефективність виконання кримінальних покарань та протидії кримінальній субкультури засуджених;

2) диференціація є загальним по відношенню до індивідуального, тобто ці явища співвідносяться як загальне та одиничне і відображають суть одного й того ж поняття (процесу, т.ін.);

3) юридична техніка, як застосована законодавцем при формуванні зазначеного принципу [5, с. 510-515], дає можливість стверджувати про органічну єдність застосованих у ньому понять диференціації та індивідуалізації, а, отже, й про їх об'єктивний потенціал у протидії злочинній субкультури, які слід більш ефективно використовувати на практиці у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

5. Бульдко А.Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. Изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.

2005. – 767 с.
6. Великий тлумачний словник української мови / [Упоряд. Т.В. Ковальова]. – Х.: Фоліо, 2005. – 767 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України: Науково-практичний коментар / А.Х. Степанюк, І.С. Яковець; за заг. ред. А.Х. Степанюка. – Х.: Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.
8. Пузырьов М.С. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк: Автореф... дис. канд. юрид. наук / 12.00.08 – К.: НАВС, 2012. – 20 с.
9. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.

ПРОТИДІЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ – ОДНА З УМОВ БЕЗПЕЧНОСТІ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Охман Ольга Василівна, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Відповідно до вимог ст. 34 КК України рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, яка має судимість за умисний злочин. При цьому за ступенем суспільної небезпеки розрізняють рецидив пенітенціарний (фр. *penitentiare*, від с. – лат. *penitentia* = покаяний, виправний) [1, с. 433] та тяжких і особливо тяжких злочинів [2, с. 126], кожен із яких має безпосереднє відношення до такого покарання, як позбавлення волі на певний строк (ст. 12 КК). Зокрема, як з цього приводу зазначено в п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки», при вирішенні питання про наявність рецидиву злочинів або повторності злочинів, коли повторність утворює злочин, за вчинення якого винну особу було засуджено раніше, судам необхідно перевірити чи не усунуто законом злочинність і караність попереднього діяння, чи не погашено або не знято судимість за цей злочин [3, с. 450].

Поряд з цим, С.Д. Шапченко, визнаючи, що рецидив злочинів є найбільш небезпечною формою множинності злочинів, вивів наступні ознаки, що утворюють його специфічний кримінально-правовий зміст, який, без сумніву, варто врахувати при виконання покарання у виді позбавлення волі та реалізації принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань, а саме:

а) в межах рецидиву всі вчинені особою злочини можуть бути лише умисними;

б) злочини вчиняються особою в різний час;

в) на момент вчинення нового злочину (злочинів) особа має не погашену чи не зняту судимість за попередній злочин (злочини) [4, с. 76].

Більш того, як небезпідставно прийшов до висновку І.І. Митрофанов, перехід від нормативно-правового регулювання до індивідуального правового регулювання (у даному випадку – щодо визначення покарання для рецидивістів) незалежно від форм відбувається в межах масштабного процесу, який називається «індивідуалізація в праві». Індивідуалізація кримінально-правового впливу на осіб, які вчинили злочини, а в її межах індивідуалізація кримінальної відповідальності, покарання, інших засобів кримінально-правового характеру, є найважливішим й найпринциповішим положенням українського кримінального права [5, с. 321]. Саме тому, як вірно зауважив В.К. Гришук, слушною є думка науковців про закріплення у КК України принципу індивідуалізації покарання [6, с. 617-618] (зокрема, доповнити Кодекс ст. 2-5 «Принцип індивідуалізації покарання») [7, с. 55-56].

Підтримуючи такий підхід, В.Г. Грищенко пропонує у зв'язку з цим одним із основних напрямків створення нової політики у сфері боротьби зі злочинністю в Україні визнати кримінальне покарання – як важливий засіб протидії злочинності за умови справедливості, врахування тяжкості вчиненого злочину і даних, що характеризують особистість злочинця при його призначенні [8, с. 63].

Отже, зв'язок як нормативно-правових засад, так і практики реалізації норм кримінального та кримінально-виконавчого законодавства України з питань впливу рецидивної злочинності на стан виконання покарань є очевидним.

Отже, слід констатувати, що між станом і рівнем рецидивної злочинності як в Україні, так і в установах виконання покарань та

ефективністю реалізації на практиці заходів протидії даному суспільно небезпечному явищу, існує тісний органічно обумовлений взаємозв'язок та взаємодія, що варто враховувати як при удосконаленні кримінально-виконавчої діяльності та відповідного виду політики [9], так і виробленні новітніх технологій у протидії злочинності в цілому в Україні [10].

Список використаних джерел:

1. Булько А.Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тыс. слов. – изд. 3-е, испр., перераб. – М.: Мартин, 2010. – 704 с.
2. Кримінальний кодекс України, Науково-практичний коментар: у 2 т. / За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгіна та ін. – 376 с.
3. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постановою Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 7 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛІВОДА А.В., 2011. – С. 445-452.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України – 4-те вид., переробл. та доповн. / За заг. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2006. – 848 с.
5. Митрофанов П. Теоретичні проблеми механізму реалізації кримінальної відповідальності: монографія / П. Митрофанов. – Кременчук: Вид. ПП Щербатих О.В., 2010. – 520 с.
6. Грицук В.К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини: монографія. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2013. – 768 с.
7. Хавронюк М.І. 10 років чинності КК України: час закрити принципи // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 13-14 жовт. 2011 р.) – Х.: Нац. юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2011. – С. 54-56.
8. Грищенко В.Г. Питання співвідношення покарання з іншими засобами протидії злочинності // Держава та регіони: Науково-виробничий журнал. Серія: Право. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 2. – С. 61-65.
9. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.
10. Проблеми протидії злочинності: підр. / [Кальман О.Г., Козьяков І.М., Куц В.В. та ін.]; за заг. ред. О.Г. Кальмана. – Х.: Вид-во ТОВ фірма «Новасофт», 2010. – 352 с.

СУСПІЛЬНО КОРИСНА ПРАЦЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА ЯК ЗАСОБИ ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗАСУДЖЕНИМИ

Остапович Інна Петрівна, здобувач кафедри криминології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Як встановлено в ході даного дослідження серед детермінант (від лат. *determinans* – той що визначає, обмежує, починає, що визначає виникнення явища) ПІ є 2031 негидливий злочинності особливості місце займають пробахунки які пов'язані із застосуванням до засуджених основних засобів виправлення та ресоціалізації

Виходячи з цього слід констатувати що вибрана тема дослідження є досить актуальною та такою, що має значне практичне значення.

Свої особливості як основний засіб виправлення і ресоціалізації та профілактики злочинів в умовах ізоляції особи від суспільства має, зокрема, суспільно корисна праця. Розглядаючи сутність даного засобу щодо його застосування в кримінально-виконавчому процесі, можна зробити висновок, що суспільно корисна праця є сферою діяльності, яка виступає як анитикриміногенна умова та спрямована на зміну і пристосування в цьому напрямку навколишнього середовища, в тому числі шляхом створення певних видів продукції на виробництві в колонії (так звана виробнича праця). Крім цього, праця засуджених як діяльність зорієнтована на покращення умов їх життя - це благоустрій територій, житлових приміщень, ремонт і виробництво інвентаря та ін. (ч. 5 ст. 118 КВК України). При цьому вказаний процес охоплює не тільки безпосередньо засуджених, які залучаються до суспільно корисної праці, але й персонал УВП, який має організувати роботу засуджених. У той самий час, як зазначено в ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» підприємства УВП є казенними підприємствами, які здійснюють некомерційну господарську діяльність без мети одержання прибутку для забезпечення професійно-технічного навчання засуджених та залучення їх до праці. Разом з тим, дана діяльність може позитивно впливати на формування соціально активної особистості та індивідуальної профілактики злочинів тільки тоді, коли вона відповідає конкретним вимогам. Так, умови праці мають забезпечити можливість створення соціально ціннісних міжособистих суспільних відносин,

а на цій основі - формування позитивних якостей в особистості засуджених і стереотипів їх правослужбової поведінки. Все це, без сумніву, має суттєве значення для ефективної адаптації до умов життєдіяльності на волі тих осіб, які звільняються з місць позбавлення волі; власне, в цьому виражається один з елементів профілактики злочинів та ресоціалізації колишніх засуджених.

Немаловажне значення для виправлення і ресоціалізації засуджених і профілактики злочинів у місцях позбавлення волі має також соціально-виховна робота. В наукових джерелах виховна робота визначається як складова частина, елемента поняття виховання, під яким розуміється процес систематичного і цілеспрямованого впливу на духовний і фізичний розвиток особистості з метою підготовки її до виробничої, громадської та культурної діяльності [2, с. 341]. По суті, як вірно вважають дослідники цієї наукової проблематики, соціально-виховна робота - це діяльність учасників педагогічного процесу, яка спрямована на проведення заходів, що сприяють духовному та фізичному розвитку особи [3; с. 383]. Вона містить у собі організацію та проведення заходів правового, етичного, світоглядного, культурно-масового, фізкультурно-оздоровчого та інших напрямків виховної роботи. Разом з тим, як і при реалізації режиму, при проведенні соціально-виховної роботи в УВП поряд з діяльністю персоналу УВП передбачається участь засуджених, тобто їх активна позиція в процесі застосування засобів запобігання злочинам, виправлення і ресоціалізації.

На практиці в УВП застосовуються способи та методи виховного впливу на засуджених, що засновані на категоріях психології й педагогіки. При цьому слід зазначити, що якщо основні засоби виправлення та ресоціалізації чітко визначені в законі (ст.6 КВК), то засоби та методи соціально-виховного впливу кримінально-виконавчим законодавством України не регламентовані, оскільки вони, з одного боку, є заходами педагогічного характеру, що здійснюються персоналом УВП, а з іншого, є результатом діяльності інших учасників цих відносин - громадських організацій, окремих осіб, т. ін.

З точки зору вирішення проблем взаємодії і координації діяльності різноманітних підрозділів колонії, враховуючи, що зазначеною роботою по штатному розпису займаються соціально-психологічні служби, досить важливо до неї залучити й інші внутрішні (на рівні УВП і в цілому ДКВС) потенційні ресурси місць позбавлення волі. При такому підході соціально-виховна діяльність носитиме системний характер, що з огляду протидії злочинності, як структурно-інтегрованої системі, є необхідною об'єктивною складовою процесу виправлення, ресоціалізації засуджених і запобігання винчнення з їх боку нових злочинів.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – К.: ГРУРЕ, 1977. – 775 с.
2. Украинский советский энциклопедический словарь: В 3 т. – К.: Глав. ред. УСЭ, 1988. – Т. 1. – 756 с.
3. Педагогический словарь: В 4 т. – М., 1996. – Т. 1. – 480 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРАВА ПІД ЧАС ВИКРИТТЯ ЛЕГАЛІЗАЦІ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Тесленко Володимир Ілліч, здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Викриття злочинів є специфічною діяльністю підрозділів податкової міліції, оскільки вимагає виконання певних завдань, заходів по виявленню та встановленню злочинів, які вчинені, вчиняються, готуються до вчинення, а також осіб причетних до них.

Проводячи аналіз норм Податкового кодексу України [1], зазначимо, що законодавець визначив повноваження співробітникам податкової міліції вживати заходи щодо виявлення злочинів, пов'язаних з відмиванням, легалізацією, розкраданням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями. При цьому, передбачені права працівників податкової міліції не дають можливість в повній мірі виконувати свої повноваження під час протидії, в т.ч. викриття, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Так відповідно до Податкового кодексу України [1] та закону України «Про міліцію» [2], співробітник податкової міліції наділений такими правами щодо викриття легалізації (відмивання) доходів, одержаних

злочинним шляхом, а саме: здійснювати на підставах і в порядку, встановлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи; входити безперешкодно у будь-який час доби на територію і в приміщення підприємств, установ і організацій, в т.ч. митниці, та оглядати їх з метою припинення злочинів; перебувати на земельних ділянках, в жилих та інших приміщеннях громадян за їхньою згодою, а також на території і в приміщеннях підприємств, установ і організацій з повідомленням про це адміністрації з метою запобігання злочину, виявлення і затримання осіб, які його вчинили; одержувати безперешкодно і безплатно від підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян на письмовий запит відомості (в т.ч. й ті, що становлять комерційну та банківську таємницю).

Втім наведена лише частина прав співробітників податкової міліції надає можливість стверджувати про обмеженість їх прав у викритті кримінальних правопорушень, в т.ч. легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Зокрема, це: по-перше – ефективність проведення оперативно-розшукових заходів можливе лише в межах оперативно-розшукової справи, яка заводиться лише у випадках наявності підстав проведення оперативно-розшукової діяльності [3], але ж в даній ситуації кримінальне правопорушення виявляється і ще не відомо чи має місце вчинення даного злочину, тому виникає замкнуте коло, оскільки оперативний працівник фактично не може користуватися даним правом; по-друге – входити на певну територію, а також перебувати на ній з метою виявлення злочинця, а в цьому випадку постає питання: «А що робити якщо співробітника податкової міліції не пускають на територію?». З даного питання слідую необхідність звернення до суду та інших державних органів, але ж на зазначену процедуру буде витрачено певний час, під час якого злочинець зникне та сліди правопорушення можуть зникнути; по-третє – отримання відомостей від банківських установ, які в свою чергу у більшості разів посилаються на банківську таємницю, що також передбачає необхідність звернення до суду, на що витрачається певний час.

Тому, виходячи з проблем протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та загалом економічній злочинності, постало питання про необхідність закріплення в адміністративному та кримінальному законодавстві норм, які передбачатимуть відповідальність за невиконання вимог правоохоронних органів під час обов'язків з протидії, в т.ч. викриття кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. // Офіц. вісник України. - 2010. - № 92. - Т. 1- С. 9. - Ст. 3248. — 10 груд.
2. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 року // ВВРУ УРСР. - 1991. - № 4. - Ст.20.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135—ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 22. — Ст. 303.

ПРО ДЕЯКІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРАВОПОРУШЕНЬ І ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ ВИПРАВНИХ КОЛОНІЙ

Лопоха Василь Васильович, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

Якщо узагальнити зазначені та інші підходи науковців щодо детермінант злочинності, то їх можна розділити на чотири взаємозв'язані, взаємообумовлені та взаємодіючі групи:

1) загальні детермінанти, що породжують та обумовлюють злочинність в Україні у цілому.

Під такими детермінантами в науці загальновизнано розуміються комплекси причин і умов, спільна дія яких викликає наслідок-злочинність і злочин [1, с. 166]. Зокрема, А.М. Бойко досить ґрунтовно вивів детермінуючий комплекс економічної злочинності в Україні, що є складовим елементом детермінант загальної злочинності, а саме: а) ті із них, що народились у соціалістичній економічній системі і зберігають вплив упродовж трансформаційного періоду в сучасній Україні; б) ті, що властиві лише трансформаційному періоду [2, с. 214]. При цьому, як вірно зауважила Є.В. Краснікова, безперечно, від характеру руйнування структури народного

господарства залежить глибина і тривалість економічного спаду, а також вибір оптимальних форм і методів для подолання його впливу [3, с. 111].

У свою чергу, В.В. Василевич загальні детермінанти злочинності в Україні обгрунтовано поділив на: економічні; соціальні; політичні; ідеологічні [4, с. 62-69]. Інші дослідники зазначеної проблематики (зокрема, А.П. Закалюк) у сучасному українському суспільстві виділяють три основні групи детермінант загальної злочинності: а) детермінанти соціально-економічного, політичного, організаційно-управлінського, нормативно-правового, соціально-психологічного змісту, що обумовлюють злочинність та інші правопорушення у сфері економіки, управління, службової діяльності; б) детермінанти, в основному, соціально-економічного, а також відповідного йому соціально-психологічного, культурологічного, морально-естетичного змісту, що значною мірою продуковані чинниками першої групи, передусім матеріальними негараздами та соціальними викривленнями, що обумовлюють корисливу мотивацію, у тому числі з метою:

- забезпечення елементарних потреб і умов;

- забезпечення, задоволення за рахунок цього завищених та над високих інтересів побутового комфорту, розваг, моди, прикрас, розкішного життя тощо; в) детермінанти соціально-та-індивідуально-психологічного характеру, що відображають негативне, нігілістичне, виразно індивідуалістичне ставлення до інших людей, цінності їхнього життя, здоров'я, честі, гідності, прав та інтересів, включаючи майнові, а також до правових і моральних норм, які мають забезпечувати їхню реалізацію та захист [5, с. 219-220].

Аналогічну класифікацію загальних детермінант злочинності можна знайти й в зарубіжних виданнях. Зокрема, російські вчені з Н.Ф. Кузнецова та В.В. Лунсєв у сучасній Росії до таких відносять: - різке загострення протиріч у суспільстві та державі, деякі з яких набули характеру соціальних антагонізмів; - кризу системи боротьби зі злочинністю; - духовну кризу; - пияцтво; - нелегальний ринок збуту порнографії, творів з культом насильства; - економічні протиріччя; - користь, жорстокість, безвідповідальність та ігнорування кримінально-правовими заборонами, ін. [1, с. 173-185];

2) особливі детермінанти злочинності, що пов'язані з діяльністю державних службовців, працівників правоохоронних органів включаючи персонал виправних колоній, і суддів.

До таких, зокрема О.А. Мартиненко відніє наступні: економічні, соціальні, ідеологічні, соціально-психологічні, політично-оціночні, організаційно-управлінські та правові фактори [6, с. 229-342].

Саме ці дві групи детермінант і обумовлюють вчинення злочинів і правопорушень персоналом виправних колоній.

Список використаних джерел:

1. Криминологія: Учебник/ Науч. редакторы Н.Ф. Кузнецова, В.В. Лунсєв. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 640 с.
2. Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-криминологічне дослідження): монографія / А.М. Бойко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 280 с.
3. Красникова Е.В. Економіка перехідного періода [учеб. пособие] / Красникова Е.В. - [2-е изд., испр. и доп.] – М.: Омега – Л, 2006. – 341 с.
4. Криминологія: навч. посіб. / О.М. Джуца, В.В. Василевич, Ю.Ф. Іванов та ін.; за заг. ред. О.М. Джуци. – К.: Прецедент, 2004. – 208 с.
5. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: теорія і практика [у 3 кн.] / Закалюк А.П. – К.: Вид. д-м «Ін Юре», 2007. – Кн.1: Теоретичні засади та історія української криминологічної науки. – 424 с.
6. Мартиненко О. А. Детермінація і предупреждение преступности среди персонала органов внутренних дел Украины: Монография. – Х.: Изд-во ХНУВД, 2005. – 496 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ І ВИЗНАЧЕННЯ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Олексієнко Вікторія Сергіївна, студент магістратури Національної академії прокуратури України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ *Карпов Н.С.*

Існування значної кількості злочинів, що залишаються за межами офіційного статистичного обліку, є складною і гострою проблемою не тільки для України, а й для інших країн. Однак ця проблема до сьогодні нерозглянута до кінця.

Слово «латентний» походить від латинського «latens» і означає «прихований», «невидимий». [1] В юридичній літературі термін «латентний» вживається в словосполученнях «латентний злочин», «латентна злочинність».

Злочином відповідно до ст 7 КК визначається передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), що полягає на суспільний лад України, його політичну і економічну системи, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а так само інші передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок.

У ст. 11 Кримінального кодексу України, прийнятого Верховною Радою України 5 квітня 2001 р., дається інше визначення злочину: «Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину». [2]

Необхідно розрізнити поняття злочину і злочинності. Під злочинністю прийнято розуміти відносно масове, історично мінливе, таке, що має певну територіальну і часову поширеність, явище, яке становить собою органічну, засновану на статистичних закономірностях сукупність антисуспільних діянь, заборонених кримінальним законом. [3]

Деякі науковці формулюють визначення латентної злочинності з позиції кримінології, криміналістики і кримінального процесу.

Латентна злочинність у криміналістичному розумінні – це сукупність не виявлених і не розкритих відповідними державними органами злочинів.

Латентну злочинність у процесуальному аспекті становить сукупність злочинів, вчинення яких не спричинило юридичних наслідків – порушення і вирішення справи в порядку кримінального судочинства.

З цього приводу слід підкреслити, що відокремлення криміналістичного і процесуального аспектів, позбавлено вагомих підстав, адже вони не відображають природу латентної злочинності. Перший з них слід розглядати як передумову латентності (злочин не виявлений, не розкритий); другий – як формальний результат латентності (вчинений злочин не спричинив юридичних наслідків). Причому той та інший застосовуються тільки до окремого структурного елемента злочинності – конкретного злочину і не характеризують злочинність у цілому як соціальне явище. [4]

У діяльності латентна злочинність – категорія суто кримінологічна. Вона охоплює певну частину злочинності – явища, яке належить до предмета кримінології і не входить в предмет криміналістики і кримінального процесу. Фахівці зазначених наук займаються вивченням власних, специфічних об'єктів пізнання, у зв'язку з чим ці науки і виділяються в самостійній галузі знань.

Що ж до кримінологічного аспекту розуміння явища, що розглядається, то треба вказати на наявність багатьох точок зору з цього приводу. Багато авторів однією з історичних ознак поняття латентної злочинності в кримінологічному розумінні називають «невідомість» про вчинений злочин, тобто «непоінформованість» про факт його вчинення. В результаті цього злочин стає прихованим, неясним. На їх думку, названа ознака латентної злочинності є єдиною. Вони вважають, що найбільш правильно уявленням про латентну злочинність буде розуміння її як сукупності злочинів, що залишилися невідомими правоохоронним органам.

Тлумачення цієї ознаки породжує питання про межі періоду латентності злочинів, тобто який час злочин слід вважати латентним. На існування такої проблеми вказував Л.В. Кондратюк. Він вважає, що необхідно встановити тимчасові межі латентної злочинності. Без цього, на думку автора, не зрозуміло, чи буде латентний злочин латентним завжди або тут є якісь-то межі. Ним висунуто пропозицію, відповідно до якої латентний злочин вважається таким доти, доки конкретне суспільно небезпечне діяння відповідно до кримінального закону визначається злочином, а особа, що його вчинила, може бути притягнена до відповідальності. Таким чином, строки латентності прирівнюються до строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, встановлених кримінальним законом. Після закінчення цих строків діяння, з точки зору автора, втрачає суспільний резонанс, про що свідчить той факт, що особа відмовилася від злочинної поведінки і кримінального способу життя. У таких випадках покарання набуває рис відплати і втрачає будь-який практичний сенс. [5]

З огляду на наведені обставини під латентною злочинністю Л.В. Кондратюк розуміє «... ту частину загальної злочинності, що являє собою кумулятивний масив у межах дії строків давності». [6]

Разом з тим з позиції загальної теорії кримінології становлять інтерес усі злочини, без обмеження за ознакою часу. Виявлення, вивчення і порівняння станів злочинності різних періодів дозволяє одержати більш глибокі і достовірні дані щодо неї. [7]

До речі, відповідно до п. 8 Інструкції про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, що їх вчинили, руху кримінальних справ і протоколів про злочини [8] при оформленні статистичної картки на виявлений злочин за формою №1 реєстрації підлягає будь-який злочин, що став відомим прокурору, слідчому або працівнику дізнання, незалежно від того, коли цей злочин мав місце і встановлені чи не встановлені особи, що його вчинили. Другою істотною ознакою є – «неврахованість» вчиненого злочину в статистичній звітності. Власне, така точка зору висловлювалася багатьма дослідниками латентної злочинності. Її підтримують С.Е. Мерзляков, О.Б. Сахаров, які зазначають: «... основними ознаками латентної злочинності слід вважати дві обставини – прихованість (незаявленість) злочинів від органів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, і неврахованість злочинів у кримінальній статистиці». [9]

Таким чином, поняття латентної злочинності включає й ознаку неврахованості злочинів у офіційній кримінально-правовій статистиці.

Оскільки статистика є важливим методом пізнання масових явищ і процесів, зупинимося на її значенні у вивченні латентної злочинності. Стаття 12 Закону України «Про державну статистику» встановлює, що одним з головних завдань державної статистики є: збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичної інформації щодо масових економічних, соціальних, демографічних, екологічних явищ і процесів, які відбуваються в Україні та її регіонах. [10]

Підсумовуючи наведене вище, проаналізувавши різні точки зору щодо поняття латентної злочинності, можна дати таке визначення латентна злочинність – це сукупність фактично вчинених, однак не виявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів. – Київ, 1998. – С. 385
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. вступив в силу 1 вересня 2001 року. – Київ, Левада, 2004.
3. Туркевич І.К. Злочинність: Навч. посібник. – Київ: Інститут адвокатури при Київському університеті ім. Т. Шевченка, 1999. – С. 19.
4. Данышин И.Н. Преступность: понятие, общая характеристика, причины и условия. Учеб. Пособие. – К.: УМК ВО, 1998. – С. 26.
5. Кондратюк Л.В. кумулятивной латентности и методике определения ее размеров // Латентная преступность: познание, политика, стратегия: Сб. матер. междунар. Семинара. – М.: ВНИИ МВД России, 1993. – С. 241.
6. Кондратюк Л.В. кумулятивной латентности и методике определения ее размеров. С. 241.
7. Правова статистика: Курс лекцій / О.М. Джужа, Ю.В. Александров, В.В. Василевич / За ред. О.М. Джужа. – К.: НАВСУ, 2000. – С. 7-24.
8. Інструкція про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, що їх вчинили, руху кримінальних справ і протоколів про злочини: Затв. Наказом генерального прокурора України та Міністра внутрішніх справ України від 21 грудня 1995 р № 22/835//. – К.: РВВ МВС України, ТОВ АНТЕКС, 2000. – С. 98-138.
9. Мерзляков С.Э., Сахаров А.Б. Латентная преступность и методика ее исследования: - М.: МВШМ МВД РФ, 1992. – С. 5.
10. «Про внесення змін до Закону України «Про державну статистику»: Закон України від 13.07.2000 р. №1922-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 43. – Ст. 362.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ КІБЕРЗЛОЧИНЦЯ

Никифорчук Вадим Дмитрович, слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ *Лизогубенко Є.В.*

Комп'ютерна злочинність характеризується високою латентністю. Тому офіційна статистика, на жаль, поки ще не дає можливості отримати

достовірних даних щодо криміналістичної характеристики осіб, які вчиняють злочини у сфері використання комп'ютерних технологій в Україні. Це відбувається як у силу недосконалості статистики, так і через високу латентність таких видів злочинів.

Саме особистісні якості людини і зовнішнє середовище у своїй взаємодії послідовно визначають мотивацію прийняття рішення щодо вчинення злочину в сфері використання комп'ютерних технологій. Мотивація включає процес виникнення, формування мотиву злочинної поведінки та її мети.

Мотив злочинної поведінки можливо розглядати як сформоване під впливом соціального середовища і життєвого досвіду особистості спонукання, яке є внутрішньою безпосередньою причиною злочинної діяльності, і виражає особистісні відносини до того, на що направлена злочинна діяльність.

«Професійні» звички і почерк злочинців має вираз в певних способах, методах, прийомах вчинення злочинів. Сліди залишені на місці вчинення злочину сліди свідчать про особливості його соціально-психологічного портрета: досвід, професія, вік, стать, знання тощо.

Формування банку типових моделей різних категорій злочинців дозволяє оптимізувати процес виявлення категорій осіб, серед яких найбільш вірогідний пошук злочинця. Отримана в процесі розслідування інформація щодо особи злочинця, його протиправної поведінки, тощо впливає на прийняття обгрунтованого рішення щодо кримінального переслідування даної особи.

Специфікою комп'ютерної злочинності є те, що серед осіб які вчиняють дані злочини є висококваліфіковані фахівці, так і дилетанти. Правопорушники мають різний соціальний статус і рівень освіти.

Результати зарубіжних та вітчизняних досліджень свідчать що основними рисами типового сучасного комп'ютерного правопорушника (хакера) є наступні: комп'ютерна система для нього - сенс життя, мало уваги звертає на навколишній світ, часто закомплексований. Для значної кількості молодих людей хакерство стає першим справжнім досягненням у житті.

Досліджуючи термін хакер, треба зазначити, що, часто хакером називають висококласного фахівця який володіє і використовує свої знання в галузі обчислювальної техніки. Володіючи спеціальними знаннями такий фахівець, перш за все, знає слабкі і сильні сторони комп'ютерних систем. Ці ж знання дозволяють не тільки «захищати» системи від злому, але і навпаки - «ламати» їх. Отже, термін «хакер» об'єднує два значення: одне негативне - «зломщик», інше - позитивне, майстер, фахівець.

Сьогодні комерційні структури намагаються залучити найбільш досвідчених хакерів на роботу з метою створення систем захисту інформації та комп'ютерних систем.

Один із фахівців з комп'ютерної безпеки Ніл Девіс (Neil Davis) вважає, що найбільш численні, але найменш небезпечні хакери-аматори. Вони вчиняють до 80% всіх комп'ютерних атак. Їх цікавить сам процес атаки і вони отримують задоволення від «зламу» систем захисту. Найчастіше їх дії вдається легко припинити, оскільки хакери-аматори намагаються не ризикувати і не вступати в конфлікт із законом. Як свідчить практика, в більшості своїй хакери не мають традиційного кримінального минулого. [1], а саме вік 33% зловмисників на момент вчинення злочину не перевищував 20 років; 54% - від 20 до 40 років; 13% - були старше 40 років.

Окрім цього злочини у сфері використання комп'ютерних технологій у 5 разів частіше скоюються чоловіками. Більшість суб'єктів таких злочинів мають вищу або незакінчену вищу технічну освіту (53,7%), а також іншу вищу або незакінчену вищу освіту (19,2%). Останнім часом збільшується і частка жінок, що вчиняють такі злочини. Це пов'язане з професійною орієнтацією деяких спеціальностей і посад, обладнаних автоматизованими комп'ютерними робочими місцями, які сьогодні частіше займають жінки (секретар, бухгалтер, економіст, менеджер, касир, контролер тощо). [2]

Список використаних джерел:

1. Современные хакеры: мотивация, поведение, классификация и степень угроз. Электронный ресурс: [режим доступа] <http://www.outsourcing.ru/content/rus/105/1053-article.asp>
2. Хакеры – это высочайшего класса специалисты Электронный ресурс: [режим доступа] <http://www.crime-research.ru/>

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ВІДМИВАННЯ ГРОШЕЙ», ЯКЕ ВЖИВАЄТЬСЯ У НОРМАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Вензовська Вікторія Ігорівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

У контексті з'ясування змісту поняття «відмивання грошей», що вживається у національному законодавстві та міжнародному праві, важливою є Директива 2001/97/ ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС, у ст. 1 якої дано наступне визначення даного поняття – це умисна діяльність, змістом якої є:

а) обмін або передача власності, якщо відомо, що така власність виникла в результаті кримінальної діяльності чи участь в подібній діяльності з метою приховування або маскуванню незаконного походження власності чи сприяння будь-якій особі, яка здійснює подібну діяльність, ухилитися від юридичних наслідків своїх дій;

б) приховування або маскуванню справжньої природи, джерела, місцезнаходження, розміщення, руху, прав щодо власності чи прав на власність, якщо відомо, що така власність виникла в результаті кримінальної діяльності або участі в подібній діяльності;

в) придбання, володіння або використання власності, якщо на момент отримання було відомо, що подібна власність виникла в результаті кримінальної діяльності чи участі в подібній діяльності;

г) участь у будь-яких діях, об'єднання з метою здійснення, спроби здійснення і надання допомоги, співучасть, сприяння і консультування здійснення будь-яких дій, зазначених вище.

Крім цього, у зазначеній Директиві дано визначення «власності», під якою слід розуміти будь-які активи (матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, відчутні або невідчутні), а також юридичні документи або інструменти, що підтверджують право на участь у певних активах.

У свою чергу, термін «кримінальна діяльність» вжитий у Директиві у значенні будь-якого виду кримінальної участі у вчиненні серйозного злочину (при цьому перелік серйозних злочинів також визначений у даному нормативно-правовому акті) [1].

Виходячи з того, що Україна прийняла спеціальний Закон «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [2], варто було б ч. 1 ст. 209 КК України «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» доповнити словосполученням «відмивання грошей», враховуючи, що термін «дохід» є більш широким (узагальнено-формальним) поняттям і не в повній мірі відображає суть першого предмета злочину [3, с. 159], та викласти зазначену статтю КК у новій назві «Легалізація (відмивання) грошей та інших доказів, одержаних злочинним шляхом» та наступній редакції: «Вчинення фінансової операції чи правочину з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно-небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) грошей та інших доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно-небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) грошей та інших доходів».

Список використаних джерел:

1. Директива 2001/97/ ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2003. – № 12. – С. 26-34.
2. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV // Урядовий кур'єр. – 2004. – 20 квітня. – С. 4.
3. Великий тлумачний словник української мови / [Упоряд. Т.В. Ковальова]. – Х.: Фоліо, 2005. – 767 с.

СПЕЦІАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ ЗНАННЯ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Колесник Світлана Василівна, слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ *Іценко А.В.*

В період технічного розвитку держави, сучасних наукових можливостей, широкого використання мережі «Інтернет», суспільство, намагаючись крокувати в час сьогоденню, значно вирізняється великою зацікавленістю до пізнання нових можливостей в різних сферах свого життя. Така позиція людства дає можливість країні досягати високих вершин в розвитку її економіки, господарства, культури, тощо. Однак, поряд з цим розвиваються великі, скриті, «грамотні» спокуси, щодо отримання незаконних, злочинних благ. І з кожним таким технічним проривом суспільства, правоохоронним органам необхідно йти не відстаючи ні на крок від нових відкриттів чи досягнень. З кожним роком розслідування злочинів стає більш важкою та кропіткою роботою, під час якої вже взагалі не можливо обійтися без спеціальних технічних знань, сучасних розробок, наукових досліджень.

Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів має глибоке історичне коріння. «Пізнання події злочину» це багатопрофільна діяльність, яка потребує як емпіричних, так і наукових знань з різних галузей науки, техніки, мистецтва і ремесла. Тому ще з глибокої давнини при розслідуванні злочинів, особливо пов'язаних із убивствами і заподіянням тілесних ушкоджень, використовували спеціальні знання, запрошуючи для цього обізнаних осіб, які допомагали вирішувати складні питання [1, с. 41]. У наш час їх називають спеціалістами. Аналіз раних етапів боротьби зі злочинністю свідчить про застосування при вирішенні завдань правосуддя знань із різноманітних галузей практики, ремесла, мистецтва, науки, які нині одержали назву «спеціальних». [2, с. 13].

В загалом спеціальні знання є важливим процесуальним інститутом, який визначає підстави участі обізнаних осіб у розслідуванні злочинів, а також умови застосування цих знань в кримінальному процесі [3, с. 244]. Їх реалізацію у судочинстві являє собою судова експертиза.

Ефективне розслідування злочинів можливе лише за сукупністю спеціальних та практичних знань. Практичні знання це багатопрофільна галузь, яка склалася на основі вікового досвіду повсякденно-практичної діяльності людей [4, с. 5]. Вони ґрунтуються на життєвій практиці, здоровому глузді та індивідуальному досвіді окремих людей [5, 15]. Їх зміст складають знання про засоби трудової діяльності, способи їх застосування, найбільш раціональну поведінку в тих чи інших життєвих умовах.

На нашу думку значення спеціальних знань проявляється у тому, що їх використання для вирішення питань, які виникають у процесі розслідування злочинів, спонукає до появи тієї чи іншої інформації – орієнтуючої, консультативної при роботі спеціаліста або доказової – про фактичні дані – при проведенні судової експертизи. Якщо ж установлені за допомогою спеціальних знань обставини не мають самостійного юридичного значення, вони можуть бути корисними для констатації доказових юридичних фактів в провадженнях, які знаходяться з цими обставинами у різних зв'язках [6, с. 50].

Що стосується сучасного стану розвитку спеціальних криміналістичних знань в Україні, то слід зазначити, що останнім часом значно розширилися можливості традиційних судових експертиз у встановленні статі, віку, стану виконавця документа за допомогою лазерної, комп'ютерної, голографічної техніки, дослідженні мікрооб'єктів. Упроваджуються нові експертизи: ґрунтознавча, біологічна, екологічна. Розроблені методики ентомологічних досліджень із встановлення давнини настання смерті, теоретичні основи судової вибухотехнічної експертизи. Створені спеціальні лабораторії для дослідження і використання методів криміналістичної голографії. Систематизовано і запропоновано для практичного використання цільові збірники, що висвітлюють тактико-методичні прийоми і засоби розслідування злочинів [7, с.60]

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що спеціальні знання у сфері кримінально-процесуального пізнання є процесуальним інститутом, який склався історично. Протягом всього свого розвитку спеціальні знання слугували успішному вирішенню завдань кримінального процесу.

Сучасні технології сьогодення дозволяють розслідувати найзаплутаніші злочини та встановлювати особу яка скоїла їх при найменших залишених слідах злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Салтєвський М.В. Криміналістика в сучасному викладі юристів: учебное и практическое пособие. – Х.: Рубикон, 1997. – С. 41.
2. Семенов В.В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Київ, Київський національний університет внутрішніх справ – 2006. – С. 13.
3. Бордюгов Л.Г. Процесуальні проблеми застосування спеціальних знань у кримінальному судочинстві // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2011. – Спец. вип. №5. – С. 244.
4. Клименко Н.И. Криминалистика как наука: Монография. – К.: Правник, 1997. – С.5.
5. Ромашок Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: Монографія. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. – С. 15.
6. Тишин Д.В. Некоторые вопросы использования специальных знаний при расследовании преступлений, связанных с взрывами / Д.В. Тишин, А.Н. Матюшенков // Актуальные проблемы криминалистики и судебных экспертиз. Сборник научных трудов по материалам международной, межведомственной научно-практической интернет конференции / В авторской редакции. – Ижевск: Ижевский филиал ГОУ ВПО «Нижегородская академия МВД Российской Федерации», 2009. – Вып.4. – С. 50-51. С.50-53.
7. Клименко Н.И. Методы криминалистической голографии и их возможности // Криміналістичний вісник: Наук.-практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України; КНУВС. – , «Чайка», 2005. – № 2(4). – С. 60.

ПОЧЕРКОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Лозова Тетяна Олегівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Семенов В.В.*

Суспільство в своїй діяльності дедалі ширше використовує документи, що вслід за науково-технічною революцією удосконалюються, стають зручнішими у використанні і оснащуються все більш надійнішими засобами захисту від підробки. Але, незважаючи на це, злочинний світ знаходить всілякі шляхи обходу захисту та використовує їх для злочинних цілей. Такими діями спричиняється значна матеріальна шкода державі та громадянам. Саме тому криміналістичному дослідженню документів у кримінальному провадженні приділено значну увагу. Особливо у наш час, коли злочини здебільш вчиняються інтелектуальним шляхом, що й зумовлює актуальність обраної теми.

В нашій роботі ми розглядали письмову форму документів, оскільки почеркознавство – це галузь криміналістичної техніки, яка вивчає закономірності письма, процес його дослідження, можливість ідентифікації людини за почерком та вирішує інші завдання почеркознавчої експертизи і головне, що цікавить експерта – це почерк. Завданням цієї галузі є ідентифікація виконавця рукописного тексту або підпису. Така експертиза вирішує також деякі неідентифікаційні завдання, а саме: встановлює чи виконаний рукопис певною особою; чи виконані кілька рукописів однією особою; чи виконаний рукопис навмисне зміненим почерком; чи виконаний рукопис у незвичних умовах; чи перебувала особа, яка виконала рукопис, в незвичайному стані; чи володіє особа, яка виконала рукопис, навичками письма спеціальними шрифтами; особою якої статі виконаний рукопис; до якої вікової групи належить виконавець рукопису. Результати вирішення даних завдань можуть відігравати велику роль у процесі доказування, але лише за умови, що для експертизи були надані доброякісні порівняльні зразки, тобто, документ, який досліджується і вільні зразки письма підозрюваного (обвинуваченого) на 8-10 аркушах, що відбираються слідчим на основі ст. 245 Кримінального процесуального кодексу України.

Разом з тим аналіз слідчої, судової та експертної практики показує, що у слідчих і суддів виникають значні проблеми при призначенні судово-почеркознавчих експертиз, пов'язані з підготовкою об'єктів, формуванням питань, дослідженням і оцінкою висновку експерта-почеркознавця. Особливо яскраво зазначені проблеми виявляються при підготовці порівняльних почеркових матеріалів, коли особа, яка перевіряється, протидіє проведенню почеркознавчої експертизи. Це призводить до низької результативності судово-почеркознавчих досліджень або відмови від проведення експертизи.

Відзначені обставини пояснюються відсутністю сучасних комплексних наукових і методичних розробок та рекомендацій з питань тактики призначення судових експертиз взагалі, а також тактики проведення судово-почеркознавчих експертиз, одержання зразків почерку та підписів в умовах протидії особи, яка перевіряється, зокрема. Цим обумовлений й недостатній рівень спеціальної підготовки слідчих і суддів. Крім того, серед криміналістів, до теперішнього часу, немає єдиної думки про віднесення процедури підготовки та призначення судової експертизи і відібрання зразків для експертного дослідження до системи слідчих дій, що не сприяє розробці тактичних основ і прийомів їх проведення.

Отже, виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що почеркознавча експертиза відіграє велику роль в процесі розслідування злочинів, оскільки за сукупністю індивідуальних ознак почерку дає відповіді на ряд запитань ідентифікуючого характеру. На даний час ця галузь криміналістики широко і успішно використовується і є перспективною у своєму подальшому розвитку. Проте існує ряд завдань, які потребують постійної уваги науковців:

- визначення сучасного стану і шляхів подальшого розвитку судово-почеркознавчої експертизи;
- узагальнення та формулювання основних положень тактики проведення судово-почеркознавчої експертизи;
- виявлення сутності, форми й прийомів протидії осіб, які перевіряються, при призначенні судово-почеркознавчої експертизи і відібранні від них експериментальних зразків почерку та підписів;
- розробка і удосконалення організаційних, тактичних й технологічних положень відібрання експериментальних зразків почерку та підписів;
- виділення і систематизація тактичних прийомів подолання протидії особи, яка перевіряється, при відібранні від неї експериментальних зразків почерку та підписів.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИ, ЯКА БУЛА НЕЗАКОННО ЗАСУДЖЕНА В УКРАЇНІ

Єрмолко Світлана Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Корчинський В.О.*

Конституція України визнає людину, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Особа вважається невинуватою в учиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку та встановлено обвинувальним вироком суду [1].

Історія України свідчить, що на різних етапах розвитку під час кримінального провадження мали місце протиправні дії окремих уповноважених посадових осіб слідства, прокуратури та суду, внаслідок яких до кримінальної відповідальності були притягнуті та засуджені невинуваті особи. Так, упродовж 2007–2011 років в Україні під час досудового розслідування було необгрунтовано притягнуто до кримінальної відповідальності 564 особи, за наслідками судового розгляду кримінальних справ виправдано 224 особи, звільнено з-під варті судом за реабілітуючими підставами 116 осіб [2].

Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди [6]. Беручи до уваги наведене визначення, віктимологічна характеристика потерпілого охоплює більш широке коло ознак. Жертва у віктимології - це особа або певна спільнота людей, котрій прямо чи опосередковано завдано будь-якої шкоди від злочинного посягання.

Наведене підтверджує необхідність і актуальність удосконалення кримінально-процесуального законодавства як у частині забезпечення безумовного дотримання конституційних прав і законних інтересів окремих учасників кримінального провадження (потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, підсудний), так і в частині створення реального правового механізму щодо їх реабілітації, відновлення та відшкодування всіх їхніх порушень прав.

Новий КПК поняття «реабілітація» взагалі не містить. Згідно ж із тлумачним словником, реабілітація – це: «1. Поновлення доброго імені, репутації несправедливо заплямованої або безпідставно звинуваченої людини. 2. Відновлення в правах людини, стосовно якої скасовано судовий вирок». [3, с. 492].

М. С. Шумило вважає, що реабілітація у кримінальному процесі – це діяльність суду щодо встановлення факту незаконності кримінально-процесуального провадження стосовно конкретної особи й визначення розміру завданої їй майнової та моральної шкоди, а також її відшкодування за участю інших посадових осіб, організацій, підприємств і установ та поновлення в раніше обмежених правах у встановленому процесуальному порядку з метою повернення її до соціального і правового статусу, який вона мала до вчинення щодо неї незаконних дій чи рішень [4, с. 294–295].

Аналіз Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» вказує, що ним законодавець визначив підстави та порядок саме відшкодування, а не реабілітації [5].

КПК України у статті 130 декларує, що «шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується державою за рахунок Державного бюджету України у випадках та в порядку, передбачених законом» [6]. При цьому не вказано, кому саме відшкодовується шкода, та не наведено механізму правової реалізації зазначеної норми.

Конституція України визначає, що у разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну та моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням [1].

Реабілітація покликана виконувати правозахисну і правовідновлюючу функції. Вони гарантують інтереси особи у кримінальному судочинстві, є засобом захисту в разі протиправного притягнення до такої відповідальності чи засудження. Кінцевою метою реабілітації повинні стати виправлення судової або слідчої помилки, спростування пред'явленого обвинувачення, повне поновлення репутації невинного, порушених прав і відшкодування заподіяної йому матеріальної та моральної шкоди.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Звіти (оперативні дані) про основні показники роботи слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України за 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роки // Статистична звітність ГСУ МВС України за 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 р.
3. Загнітко А. П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я / А. П. Загнітко, І. А. Шукіна. – Донецьк: БАО, 2008.
4. Шумило М. С. Реабілітація в кримінальному процесі України : монографія / М. С. Шумило. – Х.: Арсіс, 2001.
5. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду : Закон України від 01.12.1994, № 266/94-ВР : зі змінами і доповненнями станом на 01.11.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page4>

СОЦІАЛЬНИЙ І ПРАВОВИЙ СТАТУС НЕПОВНОЛІТНІХ І ЙОГО ВПЛИВ НА ВІКТИМНУ ПОВЕДІНКУ

Олексієнко Аліса Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ *Заяць Н.В.*

Однією з перешкод на шляху побудови здорового демократичного суспільства є різноманітні порушення прав підростаючого покоління. У наш час, коли в Україні закладаються правові основи глибоких соціально-економічних перетворень, проблема неповнолітніх набуває особливого змісту. Серед жертв злочинів діти мають найменші можливості захисту своїх прав, недоторканності і, безсумнівно, володіють підвищеною віктимністю. Коли суспільство не бачить підвищеної потреби дітей у захисті і не забезпечує його, майбутнє стає небезпечним. Сьогодні назріла необхідність у більш повному й об'єктивному інформуванні громадськості та й самих дітей про права дітей на захист. Визнання й забезпечення прав дитини не порушує авторитету батьків і не зменшує обсягів прав дітей по відношенню до сім'ї суспільства.

В Конвенції про права дитини, прийнятій ООН 20 листопада 1989 р., проголошено, що «людство зобов'язане дати дітям усе найкраще, надійно забезпечити дитинство, що гарантує в майбутньому розвиток повноцінних громадян». (1) Дитина – це маленька людина, що має певні потреби, але не має достатніх сил, розуму й досвіду, щоб захистити себе.

У міжнародному праві ідея захисту дітей розвивалася поступово протягом багатьох сторіч. Але активізувався цей процес тільки в XIX ст., коли до створення концепції захисту прав дітей призвели посягання дорослих. Почалося це зі створення інституту соціальної опіки, що було першою практичною спробою захистити права дітей. Винцем цих дій було видання в Англії у 1908 р. Children Charter, або Habeas corpus. Даний закон набрав чинності з 1909 р. Це була спроба першої кодифікації прав дітей, що в майбутньому стала основою для більш повного законодавства. Закон установлював однакові права для всіх дітей – законнароджених і незаконнароджених, визнавав необхідність ввічливого ставлення до них. Після цього в Бельгії у 1912 р. був прийнятий Закон про захист дитинства. У 1919 р. створена Народна організація Опіки над дитиною, метою якої була координація всіх дій, покликаних забезпечити реалізацію ідеї захисту прав дітей. Подібна діяльність цієї організації викликала інтерес в інших країнах, що стало початком міжнародного співробітництва в даній галузі. Першим міжнародним документом, в якому ставилася проблема прав малолітньої людини, була Женевська декларація 1923 р. Уперше в історії людства було сформульовано право дитини на допомогу, виховання, захист, тобто в тих сферах життя, де раніш йшлося тільки про філантропію. Декларація спрямована на створення умов, що забезпечують нормальний фізичний і психічний розвиток дитини. Однак цей документ мав лише декларативний характер, і тому реальний правовий захист був можливий шляхом створення норм національного права на основі прийняття державами міжнародних договорів. (2)

Першим таким договором стала Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 р. загальними зборами ООН, що стала діяти з 1976 р. В ній були зафіксовані основи захисту прав дітей. Свій розвиток ця Декларація отримала в Пактах Прав Людини. В цих актах гарантовані рівні права всім дітям і забезпечення їх основних соціальних потреб.

20 листопада 1959 р. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла Декларацію прав дитини, що регулює положення дитини в сучасному суспільстві. Головна ідея цього акта «Добро – дітям», яких людство повинно забезпечити всім найкращим. Декларація складається з 10 принципів, що забезпечують права дітей. Основні з них говорять про те, що дитини, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б йому розвиватися фізично, розумово, морально, духовно. В соціальному відношенні складені умови для здорового і нормального життя в умовах свободи й гідності. Дитина повинна бути першою серед тих, хто одержує

захист і допомогу, а також повинна бути захищеною від усіх форм небального ставлення до неї, не говорячи вже про жорстокість та експлуатацію. (3)

В українській правовій системі права дитини як громадянина країни, певні їхні гарантії містяться насамперед у Конституції України. «Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (ст. 51), «Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним» (ст. 52). «Кожна людина має невід'ємне право на життя» (ст. 27), (4) що повністю відповідає ст. 6 зазначеної Конвенції ООН, встановлює невід'ємне право на життя кожної дитини. У Кодексі про шлюб і сім'ю України реалізовано право дитини мати ім'я від народження, встановлено місце, порядок та строки реєстрації народження, а Законом України «Про громадянство» закріплено право дитини мати громадянство. В інших законодавчих актах зафіксовано новий погляд на становище дітей, визначено пріоритетність їх інтересів, значення цих інтересів для благополуччя суспільства.

Протягом останніх років було прийнято ряд нормативних актів, спрямованих на виконання зобов'язань України щодо Конвенції ООН про права дитини та Заключних зауважень Комітету ООН про права дитини. Такими основними актами є Національна програма «Діти України» та Постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 1998 р. № 1929 «Про заходи щодо посилення охорони материнства та дитинства».

Але значна частина норм законодавства України, які відповідають Конвенції ООН про права дитини, іншим міжнародним актом у цій сфері, не реалізується, а то й просто порушується. Насамперед це викликано тим, що законодавство України про охорону дитинства має більше декларативний, ніж практичний характер. Це не дає можливості Україні гарантувати повне дотримання та реалізацію проголошених прав дітей. Крім того, в Україні практично відсутній чіткий національний механізм забезпечення реалізації та контролю за виконанням норм законодавства про права дитини.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що сьогодні особливо важливого значення набуває профілактика злочинів серед неповнолітніх.

Необхідно удосконалити комплексні програми боротьби з втягненням неповнолітніх в злочинну діяльність на підставі досягнення науки і практики, неухильно запроваджувати їх у життя.

Боротьба зі злочинністю неповнолітніх має плануватися і здійснюватися на різних рівнях і напрямках, враховуючи різні контингенти осіб. Вона має включити в себе широкий діапазон загальноновиховних, профілактичних та каральних заходів. За своєю спрямованістю вони мають попереджати злочинну поведінку неповнолітніх, припиняти розпочаті кримінальні дії, а також не допускати їх рецидиву. У цій справі не можна жалити коштів, адже йдеться про майбутнє України!

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини: прийнята та відкрита для підписання, ратифікації та приєднання рез. 44/25 ГА ООН від 20 листопада 1989р.// Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій – Амстердам – Київ, 1996. – с. 44-55
2. Веселуха В. Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на віктимну поведінку // Право України. – 1999. – № 7. – С. 93-97.
3. Декларація прав дитини: прийнята ГА ООН від 20 листопада 1959р. // Юридичний вісник України.–1999. –1 грудня.– с. 11-12 .
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.; станом на 15 лютого 2013р.– К.: Паливода А.В., 2013.–62 с.

ЗЛОЧИННІСТЬ МАЙБУТНЬОГО. МОБІЛЬНИЙ ТЕЛЕФОН І ТЕРОРИСТИЧНА АТАКА В МУМБАЇ

Коваль Інна Анатоліївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Семенов В.В.*

За останні роки ми стали свідками змін, які ми щоденно аналізуємо з кримінальних тенденцій, засобів масової інформації та власного досвіду. Змін, які раз і назавжди осучаснили кримінальний світ та змушують його невпинно рухатись вперед і досягати нечуваних раніше антисоціальних результатів.

Тому, неможливо недооцінити роботу криміналістів, провідних фахівців по боротьбі зі злочинністю, які сьогодні розробляють та втілюють у життя нові стратегії, щоб протистояти їй [1, с. 116]. З'явилися нові сценарії, що дозволять людуству переглянути тактику боротьби [3, с. 52]. Зміни є прямим наслідком глобалізації ринків світу де кордони були скасовані, в основному, в ім'я економіки. Це новий світ, в якому домінують нові інформаційні і комунікаційні технології, що докорінно реформували «профіль» злочинців, їх тактику, способи і засоби вчинення злочинів [1, с. 115].

Більшість із кримінальних явищ, з якими ми боремося сьогодні носять транснаціональний характер [2, с. 68]. Науково-технічний прогрес здобув нечувані досягнень, розширив наші можливості, проте, на жаль, став зброєю у руках злочинців. Ця зброя, в майбутньому, може досягти вражаючих масштабів. І чим більше ми залежимо від технологій, тим більша перспектива стати потенційними жертвами сучасної модернізованої злочинності [3, с. 52].

Тож, справедливо буде акцентувати увагу на добре відомий всім дивайс - мобільний телефон. Проте, проблема в тому, що злочинці здобувають у свій арсенал нові модернізовані ресурси раніше від правоохоронних органів. Як і 20 років тому злочинці і досі користуються мобільними телефонами, та, крім цього, вони будують власні мережі мобільного зв'язку. Одну з таких веж встановили наркобарони, покриття якої охоплює 31 штат Мексики. У них є зашифрована система радіозв'язку, що діє по всій країні. Вражаючі масштаби носять інфраструктури, що розвиваються за рахунок міжнародної злочинності [4].

Технології зробили наш світ більш відкритим, і здебільшого це прекрасно. Проте, така відкритість може призвести до непередбачуваних наслідків, як наприклад, терористична атака 2008 року в Мумбаї. Чоловіки, які виконували її, були озброєні автоматами Калашникова, вибухівкою та ручними гранатами. Вони кинули ці гранати в натовп невинних людей, які після роботи спокійно вечеряли в кафе. Проте нікого вже не здивує важкою артилерією в терористичних операціях, як і пістолетами та бомбами. І що змінилось цього разу, так це використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для виявлення місцезнаходження своїх жертв та їх вбивства. Вони мали мобільні телефони та доступ до супутників. Терористи утворили власні операційні центри вздовж кордону в Пакистані, де вони моніторили канали Бі-бі-сі, Аль-Джазіра, Сі-ен-ен та місцеві станції Індії. Вони також моніторили Інтернет та соціальні ЗМІ, для того, щоб слідкувати за перебігом атак, а також за кількістю вбитих людей. Інноваційні технології терористичних операційних центрів забезпечували терористів небувалою поінформованістю, та надавали їм технічну перевагу над поліцією, та навіть над урядом. І використовували вони це доволі ефективно. В певний момент 60-ти годинної облоги, терористи, користуючись навиками спеціалістів терористичного командного пункту, за допомогою пошукових ресурсів мережі Інтернет, встановлювали особи своїх жертв і потім жорстоко вбивали їх. Використовуючи сучасні засоби і модернізований спосіб ідентифікації, злочинці позбавили життя десятки осіб. Ми переймаємося збереженням приватності на Фейсбуці, проте, факт залишається фактом, нашу відкритість можуть використати проти нас. Терористи роблять це. Пошукова система може визначити, кому жити, а кому помирати. В такому світі ми живемо [4].

Отже, протягом 60-ти годинного захоплення готелю, 10 чоловіків, озброєних не лише пістолетами, але й технологіями, змусили заверти 20-ти мільйонне місто Мумбаї. І це трагедія сьогодення. Ось як радикали можуть використати відкритість [4].

Таким чином, підсумовуючи, варто зазначити, що здатність одного впливати на багатьох зростає в геометричній прогресії. В руках людуства, окремо взятого індивідууму, знаходиться інструмент, що може змінити світ. Лише від волі людини залежить, яким чином вона його застосує. У світі злочинності і тероризму відбулися значні зміни. Вони закликають до зміни правоохоронних органів на більш відкриті і спільно організовані. Зрештою, громадська безпека має занадто важливе значення, щоб доручати її професіоналам.

Список використаних джерел:

1. Noel Sharkey, Marc Goodman, Nick Ross. The Coming Robot Crime Wave. Computer, vol. 43, no 8, pp. 116, 114 – 115, aug. 2010, doi: 10.1109/MC. 2010. 242
2. Steven L. Tanimoto. Introduction to Python for Artificial Inelligence. Computer, vol. 43, no RW0068157, pp. 68, doi: 11.2091/LF. 2009. 328

3. Marc Goodman. Crime and Policing in Virtual Worlds. Unclrl, The Magazine Freedom from fear/topic6 Cybercrimes, oct. 2010. pp. 1-2, 52-59, 2010. 68

4. Future Crimes (International Conf. Mar. 2012). [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.ted.com/talks/marc_goodman_a_vasion_of_crimes_in_the_future.html

ОСВІДУВАННЯ ТА ТАКТИКА ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Климов Кирило Олегович, курсант факультету підготовки слідчих навчально-наукового інституту підготовки фахівців експертно-криміналістичних підрозділів Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ *Тереженко Ю. В.*

Основним завданням побудови правової України на сучасному етапі є захист прав та інтересів людини, її життя, здоров'я, честі та гідності. У Конституції нашої країни проголошено, що саме людина є найважливішою соціальною цінністю суспільства і держави. Значної шкоди цій соціальній цінності завдає злочинність, боротьба з якою залишається загальнодержавною проблемою. Велику небезпеку становлять злочини, що посягають на життя та здоров'я людини. Розслідування злочинів, пов'язаних із спричиненням умисних тілесних ушкоджень, обумовлено характерними рисами, які значно ускладнюють процес розслідування, що дозволяє віднести ці справи до підвищеної категорії складності. Тому важливе значення для повного й неупередженого з'ясування обставин кримінального провадження та отримання достовірної інформації є проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, однією з яких є освідування. Аналіз практики свідчить про те, що слідчі при проведенні освідування не завжди виконують всі процесуальні вимоги, підготовка і проведення слідчої (розшукової) дії не відповідають тактичним вимогам; зазвичай вона проводиться без належної підготовки, пошук слідів злочину, особливих прикмет чи тілесних ушкоджень проводиться безсистемно, без визначення ключових ділянок тіла, не враховується місце і спосіб вчинення злочину.

Важливою умовою успішного проведення освідування є дотримання кримінальних процесуальних вимог, використання тактичних прийомів і застосування техніко-криміналістичних засобів і методів збирання доказової інформації [1, с. 488].

Відповідно до КПК України проведення освідування можливо в тих випадках, коли є підстави вважати, що на тілі підозрюваного, потерпілого або свідка є матеріальні сліди злочину або особливі прикмети, якщо при цьому не потрібне проведення судово-медичної експертизи, оскільки сутність освідування полягає в ретельному огляді тіла людини, і лише потім, врахувавши отримані результати, вирішувати питання про призначення експертизи [2, с. 126]. Крім того, очевидно, що для виявлення на тілі особливих прикмет взагалі не потрібно призначати судово-медичну експертизу, та й це не входить до предмету судово-медичного дослідження. Важливо провести освідування на початковому етапі розслідування або негайно після затримання особи, що підозрюється у вчиненні злочину. Сліди злочину можуть залишитися на тілі людини як синці, подряпини, сліди опору, татування, шрами та ін., деякі з них можуть швидко зникнути або бути знищеними на протязі декількох годин, при цьому відновити їх буде неможливо [3, с. 286].

Провідну роль в проведенні освідування має слідчий. Рішення слідчого про проведення освідування має базуватися на фактичних даних, що свідчать про наявність на тілі конкретної особи слідів кримінального правопорушення чи особливих прикмет. На початковому етапі проведення освідування слідчий повинен ретельно підготуватися до проведення освідування, а саме: прийняти рішення про вид освідування, вирішити питання про залучення понятих, підготувати науково-технічні засоби фіксації ходу та результатів освідування, визначити місце і час проведення освідування, скласти план проведення освідування.

Робочий етап проведення слідчого освідування – це безпосередній огляд тіла людини. Спочатку проводиться загальний огляд людини (зверху вниз, від

загальною до конкретного), потім послідовно оглядають одяг, тіло освідучаної особи.

Роль судово-медичного експерта також не слід недооцінювати. Основний метод огляду тіла людини – це просте спостереження, але для виявлення слідів, які не піддаються візуальному спостереженню (підшкірний крововилив, краплини крові чи сперми, татуювання, яке намагалися знищити та ін.), та для виявлення опіків, слідів від дугів чи інших хімічних речовин слід використовувати техніко-криміналістичні засоби, які здатні виявляти такі сліди та їх «засвічувати»[4,с.122].

Виявлені при освідучанні особливі прикмети, сліди злочину чи тілесні ушкодження повинні бути належним чином зафіксовані в протоколі слідчої дії для набуття ними значення доказів. Необхідно передусім точно, всебічно і об'єктивно описати всі дії, що проводилися слідчим та експертами, а також отримані результати. При виявленні тілесних ушкоджень чи особливих прикмет слід зафіксувати їх за допомогою фото- чи відеокамери, можна також їх намалювати. Якщо особливі прикмети чи тілесні ушкодження виявлені на ділянках тіла, що скриті одягом, то з етичних міркувань слід їх фотографувати, по можливості уникаючи обличчя освідучаної особи.

Отже, проведення освідучання можна вважати позитивним при умові, якщо досягнута мета проведення слідчої (розшукової) дії – виявлені та зафіксовані сліди злочину, з'ясована інформація для висунення нових чи відхилення старих версій, отримані достатні відомості для подальшого ефективного розслідування кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Біленчук П.Д., Гель А. П., Семаков Г. С. Криміналістична тактика і методика розслідування окремих видів злочинів: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів.-К. : МАУП, 2007. –с.488
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — с.126
3. Криміналістика: методичне забезпечення.-Навчальний посібник/ За ред. П.Д. Біленчука.-К.: «АТОПОЛЬ», 2010. -с.286
4. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : [монографія] / Чаплинський К. О. — Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. -с.122.
5. Удалова Л. Д. Практикум з кримінального процесу : [навч. посіб.] / Удалова Л. Д., Рожнова В. В., Шпотаківська О. В. — К. : КНТ, 2010.

ДОСЛІДЖЕННЯ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, КЛАСИФІКАЦІЯ

Жарко Яна Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Прокопенко Г.І.*

В Україні на даний час все більше вчиняються злочини, найпоширенішими з яких є вбивства, вчинені із застосуванням холодної зброї. В законодавстві нашої держави, на жаль, немає жодного закону, який би визначав, що належить до холодної зброї, її види, критерії оцінки та різновиди, які дозволені для обігу в країні, а які заборонено для реалізації населенню.

Визначення поняття холодної зброї дається в «Методиці криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів», прийнятою Міністерством внутрішніх справ та Міністерством юстиції України від 15 січня 1999 року. Згідно даної Методики холодною зброєю визнаються предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового завдання тілесних ушкоджень, для яких заснована на використанні м'язової сили людини [1, с. 1].

Протягом багатьох років науковці намагалися визначити основні ознаки та класифікувати холодну зброю. Зокрема, Скрингюнк М.І. виділяє такі три ознаки холодної зброї, які є характерними для всіх видів:

- матеріал виготовлення холодної зброї;
- розміри холодної зброї;
- конструктивні особливості холодної зброї [3, с. 206].

Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів передбачає таку класифікацію холодної зброї:

1. За конструкцією та способом нанесення тілесних ушкоджень розподіляється на: зброю безпосередньої дії (клинкову, не клинкову, комбіновану) та зброю опосередкованої дії (метальну).

2. Виділяють такі види холодної зброї: бойова, мисливська й кримінальна [1, с. 2].

Криміналістична експертиза холодної зброї, як правило, проводиться у тих випадках, коли вилучені предмети виготовлені саморобним способом і не мають чітко визначених ознак холодної зброї. Належність до холодної зброї предметів, виготовлених заводським способом (армійських багнетів, кортиків, шабел, мисливських ножів тощо), може бути встановлена за заводськими клеймами та маркувальними позначеннями без проведення криміналістичної експертизи – шляхом слідчого огляду. Якщо ж для розслідуваного кримінального провадження має значення походження холодної зброї заводського виготовлення, криміналістична експертиза може визначити, до якого виду холодної зброї за штатом належить даний багнет, у якій спосіб виготовлено ніж, тощо.

До холодної зброї належать знаряддя і пристосування, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам, або незвичні предмети, що спричиняють колочий, ріжучий, рубаючий, ударний або роздроблюючий ефект і призначені для нападу та активного захисту.

Криміналістичною експертизою холодної зброї вирішуються такі питання:

- 1) Чи є предмет, вилучений у підозрюваного, холодною зброєю?
- 2) До якого виду холодної зброї належить ніж (кинджал, кастет, булава тощо), вилучений у підозрюваного?
- 3) Яким способом (заводським чи саморобним) виготовлено ніж (кинджал, кастет, булава тощо), вилучений у підозрюваного?
- 4) Чи є предмет, вилучений у даної особи, заготовкою холодної зброї?
- 5) Чи виготовлено наданий на дослідження предмет із спортивної або бойової зброї певного типу (спортивної шпаги, бойової шаблі)?
- 6) Чи піддавався переробці ніж (або інший предмет), вилучений у підозрюваного?
- 7) Чи використовувалися дані інструменти для виготовлення даної холодної зброї?
- 8) Чи перебувала дана холодна зброя постійно у наданому на дослідження чохла?

Следи дії холодної зброї на тілі людини і одязі досліджуються судово-медичною експертизою, следи її дії на інших об'єктах – трасологічною експертизою з виконанням методик ототожнення об'єктів за статичними (натискування, удари) та динамічними (ковзання) слідами [3, с. 215].

Дослідження холодної зброї має важливе значення, оскільки від широкого та тактично грамотного використання спеціальних знань експертом при дослідженні холодної зброї залежить ефективність розкриття та розслідування злочинів.

Список використаних джерел:

1. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів. Затверджена рішенням розширеного засідання секції НКМР міністерства юстиції України з проблем трасології та судової балістики із залученням членів Координаційної ради з питань судової експертизи. Протокол від 15.01.1999 року.
2. Кофанов А. В. Криміналістика: питання та відповіді / Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмичов Я. В. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
3. Скригнюк Микола Іванович Криміналістика / Скригнюк М. І. – К.: Атіка, 2005. – 496 с.

РОЗВИТОК КРИМІНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Гуцал Ярослав Іванович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Мацішин В.С.*

Не можна сказати точно, коли саме виникла криміналістика, але можна сказати що вона знайшла своє місце тоді, коли була необхідність вирішення проблем ефективної боротьби зі злочинністю.

Одним з головних напрямків на мій погляд, був розвиток спеціальних знань, стосовно криміналістики на базі медицини. Ще Папа Інокентій III (1200 р.) наказував при з'ясуванні причин смерті звертатись до лікарів, а відомий Кодекс "Кароліна" (1532 р.) закріпив обов'язкову участь лікарів при розслідуванні злочинів проти життя і здоров'я. Слід зазначити, що перші спеціальні знання мали більше емпіричний характер ніж теоретичний.

Також необхідно відзначити про широке використання слідчих дій при розслідуванні злочину у XV ст. за часів Литовсько-Руської держави. Одним із елементів організації внутрішнього життя були копні округи (своєрідні адміністративні одиниці). Копною округою вважався союз населення певної території який крім керівництва життям в окрузі, виконував функцію охорони від вчинення правопорушень, розслідування злочинів, та їх покарання. Основою для обвинувачення у вчиненні злочину служили сліди злочинця, який пробіг через дворище, що накладало підозру, що член даного дворища може бути злочинцем. Якщо член даного дворища не міг відвести від себе підозру йому доводилось відповідати за вчинений злочин. Крім того згадується також про метод розслідування злочинів по "гарячому сліду" – "гаряча копа". Про сліди, які залишаються на місці події злочинцем згадується ще в визначній пам'ятці права XI-XII ст. "Русской Правде": "не будет ли татя по последу женуть", тобто якщо злочин не буде одразу виявлений, то необхідно його шукати по залишених слідах. Але одною з особливостей розслідування злочину є не тільки вміння виявляти і використовувати сліди події злочину, а й вміння їх закріпити.

В 1867 році журнал "Архив судебной медицины" опублікував статтю військового лікаря Адольфа Борхмана про спосіб знімати за допомогою гіпсу відбитки слідів людини і тварин.

Розвиток так званого "другого зору криміналіста" – фотографія, завдячує відомому вченому С.Ф. Буринському, який вважається засновником судово-дослідної фотографії та технічної експертизи документів.

Криміналістика, як самостійна наука, зародилась в кінці XIX ст. її засновниками прибічниками тої чи іншої теорії вважають австрійського професора Ганса Гросса та французького вченого Альфонса Бертільона.

Спробуємо подумки перенестися в то далеке минуле, коли не існувало ні фотографії, ні дактилоскопії, коли люди не вміли описувати зовнішність людини по методу "словесного портрету" і користуватись з метою встановлення особи антропометрією і ми зрозуміємо, як важко було вести боротьбу із злочинністю без наукових методів, як легко вдавалось злочинцям приховувати своє минуле. Саме в цей час з'являється такий жахливий метод ідентифікації, як калічення і клеймування. Давньоіндійський пам'ятник права "Закони Ману" пропонував, за удар жебраком іншого жебрака, відрізати ту частину тіла, якою був нанесений удар. В Давньому Єгипті та Вавилоні де діяли досить жорсткі принципи законів вавилонського царя Хаммурапі за скоєння крадіжки винному відрубували руку. Широко застосовувалась калічення та катування на території України (зокрема про це згадується в «Соборном Уложениі» 1659 р.) Клеймування було відмінено в 1863 р. на передодні введення судової реформи 1864 р.

Наука криміналістика та судові експертні установи в Україні почали розвиватися тільки після скасування старих судових установ. Народний Секретаріат проголошеної в Харкові Української Народної Республіки на всій її території 4 січня 1918 р. скасував стару судову систему, поліцейські та слідчі апарати. Збереглися лише Київський і Одеський кабінети науково-судової експертизи. Петербурзький згорів за часів революції, а Московський взагалі перестав існувати. Таким чином, експертні установи залишились тільки в Україні. Це іде перший етап розвитку криміналістики саме в Україні.

У 1922 р. губернські відділи розшуку були обладнані засобами дактилоскопування та фотографування. В Україні було сформовано єдину дактилоскопічну десятки пальцеву картотеку, де картки класифікували за основною й додатковою формулою Гальтона-Генрі.

Боротьба зі злочинністю на основі суворого дотримання законності потребувала вдосконалення технічних засобів пошуку, закріплення й дослідження речових доказів, залучення до кримінального судочинства фахівців різних сфер знань.

Другий етап розвитку криміналістики пов'язаний з відбудовою народного господарства України у складі РСРП, здійсненням нової

економічної політики. Цей період характеризується зростанням рівня злочинності, посиленням репресій з боку як центральних, так і місцевих органів влади.

Створені раніше криміналістичні експертні підрозділи продовжували функціонувати. Поступово на зміну старим кадрам почали приходити молоді, з новими ідеями, новим баченням проблем, що поставали перед криміналістикою.

Третій етап розвитку криміналістики в Україні почався після Другої світової війни з відновлення діяльності інститутів судових експертиз, які було зруйновано, а обладнання пограбоване за часів тимчасової окупації. У воєнний час більшість учених цих інститутів були евакуйовані, багато пішли на фронт. Окремі співробітники перебували в окупації і навіть намагалися налагодити здійснення судових експертиз.

За часів незалежності України перший піллучник для юрилических вищих навчальних закладів і юрилических факультетів був підготовлений в 1998 р. колективом викладачів кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого «Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів» за редакцією В. Ю. Шепітька.

На сьогоднішній день в Україні працює багато відомих криміналістів, а також виникають нові напрями, теорії та вчення. Тобто, технологія практики боротьби зі злочинністю не зупиняється, а тільки удосконалюється разом з прийомами криміналістичної тактики та методів розслідування нових видів злочинів.

НЕПЕРЕБОРНА СИЛА, ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БЕЗ ВИНИ

Немцева Аліна Олексіївна, аспірант кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ *Мироненко В.П.*

Цивільне законодавство України передбачає коло обставин, наявність чи відсутність яких може звільнити заподіювача шкоди від обов'язку відшкодувати шкоду або зменшити обсяг відшкодування.

Підставою звільнення заподіювача шкоди від обов'язку відшкодувати потерпілому збитки є юридичні факти, які можна поділити на дві групи:

- 1) юридичні факти, які повністю звільняють заподіювача від відшкодування збитків (непереборна сила та умисел потерпілого);
- 2) юридичні факти, що звільняють заподіювача від такого відшкодування частково (груба необережність потерпілого та майновий стан заподіювача).

Однією із безумовних підстав звільнення від цивільно-правової відповідальності є дія непереборної сили, про що зазначено в ст. 617 ЦК України.

Стаття 617 ЦК України встановлює дві основні підстави звільнення особи, яка порушила зобов'язання, від відповідальності. Такими обставинами є випадок та непереборна сила. Доведення наявності випадку або непереборної сили покладається на особу, яка порушила зобов'язання. Саме вона має подавати відповідні докази в разі виникнення спору.

Під випадком «casus» в практиці розуміються будь-які діяння, не викликані чітким наміром або необережністю, тобто відсутність вини порушника. Випадковою можна визнати обставину, яку не можна передбачити та попередити при застосуванні обов'язкової для боржника обачності, хоча вона могла б бути передбачена та попереджена, якщо б боржник віднісся до свого зобов'язання з більшою обачністю, ніж та, до якої він був зобов'язаний або якщо на місці боржника була б інша особа.

Такий підхід щодо суб'єктивної неможливості передбачити, а отже і попередити діяння, що викликало невиконання або неналежне виконання зобов'язання, дозволяє відмежувати випадок від непереборної сили (форс-мажор). Поняття та ознаки непереборної сили розкриваються у п. 1 ч. 1 ст. 263 ЦК України.

Непереборною силою визнається надзвичайна або невідвортна за даних умов подія. Як підстава звільнення особи, що порушила зобов'язання, від відповідальності непереборна сила характеризується двома ознаками.

По-перше, це зовнішня до діяльності сторін обставина, яку сторони, хоча б навіть і передбачили, але не могли попередити. До таких обставин, як правило, відносять стихійні лиха (землетрус, повінь, пожежі) та соціальні явища (війни, страйки, акти владних органів тощо).

По-друге, ознакою непереборної сили є її надзвичайність, що означає, що це не рядова, звичайна обставина, яка хоча і може спричинити певні труднощі для сторін, але не виходить за рамки буденності (таяння снігу в горах, щорічні сезонні мусонні дощі тощо), а екстраординарна подія, яка не є звичайною. Проте, у сучасних господарських договорах до кола обставин непереборної сили прийнято відносити і ряд інших обставин.

У статті 617 ЦК України також встановлюється перелік подій, настання яких не буде вважатися випадком, а отже не звільняє особу, що порушила зобов'язання, від відповідальності. До таких подій відносяться:

- недодержання своїх обов'язків контрагентами боржника (кредитор не має нести негативні наслідки відносин між боржником та його контрагентами);

- відсутність на ринку товарів, потрібних для виконання зобов'язання (вступаючи у договірні відносини, боржник несе відповідні ризики та має замінити відсутні товари на інші або вчинити інші заходи щодо належного виконання зобов'язання);

- відсутність у боржника необхідних коштів (дана обставина слідує із загального розуміння грошей як родових речей і відомого ще з римських часів постулату, що «рід не гине»).

Відповідальність без вини – це фактично відповідальність за «казус», тому казус не є підставою звільнення від безвинної відповідальності, на відміну від непереборної сили. Існує тонка межа між казусом і непереборною силою, тому ці поняття треба розмежовувати. Казус як суб'єктивний випадок, характеризує поведінку зобов'язаної особи, є об'єктивно переборним і виникає лише у силу зумовленої конкретною ситуацією обмеженості інтелектуально-вольових можливостей суб'єкта. Натомість об'єктивний випадок (непереборна сила), на відміну від казусу, постає як результат зовнішнього впливу і настає неминуче – незалежно від взагалі будь-яких зусиль, що їх реально можна було б докласти з метою усунення цього впливу.

Непереборна сила відноситься до категорії відносних понять, оскільки те, що невідворотне при одному рівні розвитку науки і техніки, повністю відворотне за інших умов. Отже, суд, визначаючи можливість віднесення явища до непереборної сили, повинен з'ясувати усі конкретні обставини заповняння шкоди в даному випадку, зокрема місце, час та інші обставини.

Список використаних джерел:

1. Кравцов А. Поняття непреодолимой силы // Советская юстиция. – 1966. – №17 – С. 18.
2. Цивільний кодекс України // <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/435-15>

ЗАСАДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

Дмитриченко Галина Миколаївна, здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України

В умовах розвитку в Україні ринкової економіки деякі інститути цивільного права набувають все більшого значення, насамперед, це стосується тих інститутів, що втілюють у собі інструменти, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів (робіт, послуг). До таких належить географічне зазначення (географічне зазначення походження товару).

Виходячи з того, що Конституція України як Основний Закон держави визначає основи політичної, економічної і правової систем, а також основоположні засади забезпечення прав і свобод людини, в межах цієї роботи поставлено за завдання дослідити конституційні засади правового забезпечення права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Вихідним положенням для такого дослідження є позиція Конституційного Суду України, висловлена в його Рішенні від 12 лютого 2002 р. № 3-рп/2002, згідно з якою Конституція України як головне джерело національної правової системи є базою поточного законодавства. Вона надає можливість урегулювання певних суспільних відносин на рівні законів, які конкретизують закріплені в Основному Законі положення (пункт 3.1 мотивувальної частини Рішення [1]).

У праві географічне зазначення віднесено до об'єктів інтелектуальної власності. На це чітко вказує стаття 420 Цивільного кодексу України. Загальні положення щодо права інтелектуальної власності на географічне зазначення вміщені у главі 45 цього Кодексу.

Конституція України містить кілька положень, що безпосередньо спрямовані на регулювання відносин, пов'язаних із інтелектуальною власністю. Так, у частині першій статті 41 зазначено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Загальний зміст цієї статті вказує на те, що вона присвячена праву приватної власності (в сенсі речового права). У науці конституційного права поширеним є віднесення його до основних економічних прав людини [2, с. 285-286].

За частиною першою статті 54 Основного Закону громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Згідно з частиною другою цієї статті кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Свободи та права, визначені статтею 54 традиційно відносять до культурно-духовних прав і свобод [2, с. 293-294].

На думку деяких фахівців, предмет регулювання статті 54 Конституції України пересікається з предметом регулювання її статті 41 у частині регулювання права інтелектуальної власності [3, с. 150]. Тож, на перший погляд, видається, що саме ці положення виступають конституційною основою для правового регулювання аналізованого права.

Утім зміст права на географічне позначення розкривається в правовій суті об'єкта, що є різновидом комерційних позначень, а саме: вказівки на джерело та найменування місця походження товарів (послуг) [4, с. 816]. Географічне позначення є власне позначенням, що містить вказівку на географічне місце походження товару, який має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або їх поєднанням. Таке визначення географічного позначення термінологічно закріплено у статті 1 (абз. 12) спеціального закону України – «Про охорону прав на позначення походження товарів».

Питання використання географічного позначення в господарському обороті регулюються Господарським кодексом України. Згідно з ним використанням географічного позначення суб'єктом господарювання вважається: застосування його на товарах, для яких зареєстровано це географічне позначення, а також на упаковці; застосування в рекламі, проспектах, рахунках, друкованих виданнях, офіційних бланках, вивісках тощо (частина друга статті 60).

З наведеного вбачається, що сфера суспільних відносин, які виникають з приводу географічних позначень і прав на них, не обмежується лише правовим режимом щодо таких об'єктів, а охоплює також сегменти підприємницької (господарської) діяльності, пов'язані з забезпеченням захисту підприємців (суб'єктів права на такі комерційні позначення) від недобросовісної економічної конкуренції, а також прав споживачів.

Тож серед законодавчих актів, які забезпечують її правове регулювання, крім названих кодексів і Закону України «Про охорону прав на позначення походження товарів», слід також зазначити закони «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про захист прав споживачів», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про рекламу».

З урахуванням викладеного є підстави вважати, що до конституційних засад правового регулювання права інтелектуальної власності на географічне позначення належать також положення статті 42 Конституції України, де проголошено принцип захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, встановлено заборону зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції, а також закріплено гарантії захисту прав споживачів.

Оскільки право інтелектуальної власності одержало закріплення у Розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України, у тому числі через конституційні гарантії інших прав і свобод людини, його правове забезпечення має здійснюватися відповідно до вимог статті 92 Основного Закону – виключно законами України.

Згідно ж зі статтею 9 Конституції України до системи законодавчого забезпечення у цій сфері входять чинні міжнародні договори з цих питань, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Такі міжнародні договори є частиною національного законодавства України. Серед них важливе місце посідають, зокрема, ті, що зумовлені участю України в міжнародних організаціях, як-то: Паризька конвенція про охорону промислової власності, адміністрування якої забезпечується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), що діє у рамках Світової Організації Торгівлі.

У підсумку слід зазначити, що Конституція України виступає правовою основою для розвитку законодавства, у тому числі щодо забезпечення права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» (справа про електроенергетику) від 12.02.2002 № 3-рп/2002 // Вісник Конституційного суду України. - 2002. - № 1. - С.19.
2. Конституційне право України / В.Ф.Погорілко, О.Ф.Фрицький, О.В.Городецький та ін. [За ред. В.Ф.Погорілка]. - К.: Наукова думка, 1999. - 734 с.
3. Відповідність розділу II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» міжнародним зобов'язанням України у сфері прав людини / Ред. рада: О.В.Лаврінюк, І.І.Смелянов, В.П.Суботенко та ін. - К.: Феїкс, 2010. - 208 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : У 2 т. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - Т. I. - 832 с.

ЕТИЧНІ ВИМОГИ, ЩО ПРЕД'ЯВЛЯЮТЬСЯ ДО ОСОБИ ЕКСПЕРТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Буряк Людмила Станіславівна, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Норми поведінки людей почали своє формування з самого початку виникнення суспільства. До теперішнього часу фахівці з різних професій розробили для себе певні кодекси поведінки, але на жаль чого не можемо сказати про експертів. Правовий статус експерта не можна порівнювати ні зі слідчим, ні прокурором, ні з суддею. Його діяльність, як правило, не викликає значного суспільного резонансу. Мабуть, з цієї причини в роботах сучасних дослідників не знайшли належного відображення питання професійної етики експерта.

Загальновідомо, що загальне поняття уявлень про моральність включаються основні правила людського спілкування, вироблені в результаті багатовікового розвитку суспільства. Серед багатьох категорій професійної етики дослідники виділяють в якості найважливіших такі як обов'язок, честь, гідність. Тому, з вище викладених позицій розглянемо етичні вимоги, що пред'являються до судового експерта, який бере участь в цивільному процесі. При цьому зразу обмовимося, що наше дослідження ведеться відносно експертів, для яких це постійний вид трудової діяльності в державній судово-експертній установі.

В свою чергу згідно ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Судовому експерту забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття об'явки та пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб. Також в ст. 3 Закону України «Про судову експертизу» визначено, що судово-експертна діяльність здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

Перераховані вище принципи, призначені виконувати регулятивне значення і співзвучні з етичними вимогам, які пред'являються до особи експерта в цивільному процесі України.

Отже, експерт повинен бути неупередженим, не допускати впливу на свою професійну діяльність з боку інших осіб. Під час виконання своїх обов'язків експерт не повинен проявляти упередженість за ознаками раси, статі, релігії або національними ознаками. Експерту важливо усвідомлювати, що держава гарантує рівність прав і свобод людини і громадянина. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ч. 1 ст. 24 Конституції України).

Важливою моральною вимогою до експерта в цивільному процесі є не лише кваліфіковане проведення дослідження, але і його проведення в найкоротший строк. Тому, можемо з усією впевненістю зазначити, що

короткий строк і поспіх - не одне і теж. Дуже важливо дотримуватися правила, згідно з яким – відповідальність виключає хибні, поспішні рішення і висновки. Експерт не має права пов'язувати себе ні з версією позивача чи версією відповідача, але повинен відповідально встановлювати істину, незважаючи на те, кому ця істина буде вигідною, і пам'ятаючи, що вона завжди «вигідна» правосудно і законності. Якщо ж, на думку експерта, досягнути істини неможливо, експерт зобов'язаний повідомити про неможливість дати правдивий висновок.

ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ = МІРА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ ЗА НЕВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Лапчевська Олена Федорівна, суддя Апеляційного суду м. Києва, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ *Тімуш І.С.*

Останнім часом питанням всебічної допомоги сім'ї, вихованню дітей надається значна увага. Така ж особлива увага приділяється питанням підвищення відповідальності батьків за невиконання чи неналежне виконання своїх обов'язків щодо виховання та розвитку дитини. Актуальність цих питань обумовлена тим, що метою позбавлення батьківських прав є не скільки покарання батьків, скільки створення для кожної дитини належних умов для виховання та розвитку. Крім того, така міра відповідальності розглядається і в якості превентивної міри щодо до інших батьків.

За деякими статистичними даними близько 90 тис. українських сімей за різними причинами не виконують своїх функцій щодо власних дітей. Саме тому, держава, забезпечуючи право дитини на виховання та наділяючи батьків правами та обов'язками по вихованню дітей, не може допустити того, щоб батьки зловживали своїми правами, і тим самим завдавали моральної та іншої шкоди власним дітям.

Україна ставши на шлях європейської інтеграції реалізувала багато положень міжнародного законодавства та практики його застосування в сфері охорони дитинства. Однак наявність чітко відрегульованого законодавчого механізму, не свідчить про відсутність проблем в названій сфері суспільних відносин.

Більшість спеціалістів дотримуються думки, що втручання в батьківську сферу виховання, необхідне лише в тих випадках, коли наявне пряме порушення прав дитини. Досить чітко ця позиція викладена В.Гадевосіаном. Зокрема вчений зазначає, що іноді батьки руйнують своєю поведінкою сімейні відносини, зловживають своїми батьківськими правами, не виконують своїх обов'язків, і тим самим ставлять дітей в складне становище. Тоді і виникає необхідність втручання [1, с.37]. Таке втручання можливе шляхом притягнення батьків до юридичної відповідальності, а саме застосування до винної особи санкцій сімейного права.

Таким чином, до батьків, які не виконують чи неналежним чином виконують свої обов'язки щодо виховання та розвитку дитини, можуть бути застосовані міри державного примусу. До таких мір, які застосовуються до осіб за порушення норм сімейного законодавства, і які одночасно виступають санкціями сімейного права, насамперед слід віднести позбавлення батьківських прав. У зв'язку з цим, слід придатися до позиції тих науковців, які вважають, що позбавлення батьківських прав розглядається як міра сімейно-правової відповідальності, що застосовується судом у випадках вчинення батьками (одним із них) сімейного правопорушення чи умисного злочину проти життя та здоров'я своїх дітей [2, с.26].

В науковій літературі неодноразово підкреслювалось, що позбавлення батьківських прав є винятковою мірою, яка застосовується лише тоді, коли всі інші міри не призвели до потрібного позитивного результату [3, с.111]. Оскільки позбавлення батьківських прав є винятковою мірою, то цілком закономірно, що підстави та порядок позбавлення батьківських прав чітко регламентовані законом. На відміну від інших сімейно-правових санкцій, закон визначає підстави, за наявності яких можливо і необхідно ставити питання про позбавлення батьківських прав.

Отже, в силу закону (ст. 164 Сімейного кодексу), батьки можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вони: не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування; ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини; жорстоко поводяться з дитиною; вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва; є хронічними алкоголіками або наркоманами; засуджені за вчинення кримінального правопорушення щодо дитини.

Прийняття рішення про припинення батьківських прав шляхом їх позбавлення – виняткова міра і застосовується тільки за рішенням суду, оскільки втрата батьківських прав тягне за собою надзвичайні наслідки – повністю скасовуються права громадянина як батька. Тому, підкреслила О.Нечаєва, щоб позбавити батьківських прав, недостатньо переконатися, що батько чи матір ухиляються від виконання обов'язків по вихованню своїх дітей, зловживають наданими їм правами. Необхідно з'ясувати чи не перешкоджають створенню несприятливих умов сімейного виховання дітей фактори, які від батьків незалежні – важка хвороба, умови роботи тощо. Коли невиконання батьками батьківських прав і обов'язків пояснюється обставинами, які не залежать від волі дорослої людини, позбавляти її батьківських прав не можна. Втрата права на виховання є наслідком свідомого невиконання особою батьківського обов'язку, прямого небажання турбуватися про свою дитину [4, с.98].

Отже, позбавлення батьківських прав – це міра державного примусу, застосування якої, при збереженні майнових обов'язків, тягне за собою втрату батьками особистих немайнових прав, що виникають на підставі родинності з дитиною, а також обмеження їхньої дієздатності у сфері захисту прав та інтересів дітей.

Список використаних джерел:

1. Тадевосян В.С. Семья и закон. – М.: Знание. – 1974. – 80 с.
2. Беспалов Ю. Основания и порядок лишения родительских прав //Российская юстиция. – 2000. - № 12. – с.26-27.
3. Индыченко С.П., Голанчук В.С. Брачно-семейное право в вопросах и ответах. – К.: Политиздат Украины. – 1990. – 192 с.
4. Нечаева А.М. Права и обязанности родителей по воспитанию детей. – М.: Московский рабочий. – 1973. – 128 с.

СУТНІСТЬ ФАКТОРІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Татарова Тетяна Олександрівна, здобувач кафедри адміністративного права Харківського університету внутрішніх справ

Причин, які створюють несприятливе середовище для життя світового суспільства дуже багато: зростання населення, що сприяє росту міст і сіл, а відповідно і підприємств для економічної діяльності, що утискує посівні площі та забруднює навколишнє середовище промисловими та побутовими відходами. Розвиток усіх видів транспорту пагубно впливає на повітря, чистоту річок, озер, океанів. Під впливом транспортування нафтопродуктів морськими просторами знищено сотні видів цінних морських тварин, видів риб, водорослів, що призвело до значного скорочення раціону харчування суспільства. Освоєння людством нових територій своєю економічною діяльністю витісняє з природного середовища рослинний і тваринний світ, що також скорочує свій раціон харчування.

Поступово з розвитком суспільства збільшується небезпека для життя людини. Проблеми відносин між природою та суспільством постійно загострюються і цілком очевидною стала необхідність активної боротьби з забрудненням навколишнього середовища, бо від його стану залежить здоров'я людей [1].

Існує ціла низка природних факторів, факторів виробничого і побутового середовища, шкідливих звичок, з розвитком хімічної промисловості та атомної енергетики, які різко погіршують стан навколишнього середовища. А результатом цього являються хвороби людей, якість та тривалість життя, народження дітей з патологічними відхиленнями тощо.

Щоб з'ясувати, як саме впливає навколишнє середовище на здоров'я людини, необхідно почати з визначення понять «природа» та «навколишнє середовище».

У широкому розумінні природа - це весь матеріально-енергетичний та інформаційний світ Всесвіту. Природа - сукупність природних умов існування людського суспільства, на яку прямо чи опосередковано впливає людство, з якою воно пов'язане в господарській діяльності. Взаємодія людини з природою - проблема вічна і одночасно сучасна: людство пов'язане своїм походженням з природним оточенням, існуванням і майбутнім. Людина як елемент природи є частиною складної системи «природа - суспільство». За рахунок природи людство задовольняє багато своїх потреб. [2, 23-24].

Всі елементи природи представляють собою навколишнє середовище. У поняття «навколишнє середовище» не входять створені людиною предмети (будівлі, автомобілі і т.д.), так як вони оточують окремих людей, а не суспільство в цілому. Однак ділянки природи, змінені діяльністю людини (міста, сільськогосподарські угіддя, водосховища, лісосмуги) входять у навколишнє середовище, тому що створюють середовище суспільства [3,24].

Отже, на нашу думку навколишнє середовище - це частина земної природи, з якою людське суспільство безпосередньо взаємодіє у своєму житті та виробничій діяльності.

Також, розглядаючи безпеку людини як поняття, що стосується сутності людського життя, сфери її діяльності і взаємозв'язків з навколишнім середовищем, ми повинні розглянути такі поняття як «середовище», «середовище життєдіяльності», в якому живе і діє людина та «фактори середовища життєдіяльності».

Людина живе не в «природі», а мешкає в середовищі, трансформованому під впливом своєї діяльності. В життєвому циклі людина і навколишнє середовище утворюють постійно діючу систему «людина — довкілля». Довкілля це навколишнє середовище людини, зумовлене в даний момент сукупністю факторів, здатних чинити пряму або непряму, негайну або віддалену дію на людину, її здоров'я, життя і благополуччя [4].

Отже, життєдіяльність людини відбувається у певному середовищі. Існують різні підходи до визначення поняття «середовище». Дехто ототожнює його із «природним середовищем», тобто довкіллям, інші — з поняттям «життєве середовище», тобто як частину Всесвіту. Ще інші — з культурним середовищем, де діють фактори як матеріальної культури, так і духовної.

Тобто, середовище — це і простір для проживання, і дуже важливе джерело ресурсів, воно має великий вплив на духовний світ людей, на їх здоров'я і працездатність.

Але найбільш вдалими є, на нашу думку визначення, сформульоване Р. Лацко, який стверджує, що середовище — це єдність системоутворюючих компонентів природного і матеріального походження, які формують умови функціонування середовища [5]. Тобто, людина, як будь-який живий організм, активно взаємодіє зі всіма компонентами середовища, в якому перебуває. Як стверджував старогрецький філософ Протагор: «Людина є мірилом усіх речей». Діяльність людини може бути як позитивною, так і негативною. Критерієм діяльності є знання чи незнання. Наслідком людської діяльності є користь або шкода. Адаптуючись у середовищі, людина або суперечить законам природи, або пристосовує до своїх життєвих потреб.

Взаємодія людини і середовища підпорядкована певним закономірностям, які були сформульовані визначним українським ученим В.І. Вернадським. А саме:

- людина і середовище — діалектична єдність;
- середовище сприяє існуванню людини;
- провідна роль у взаємозв'язках «людина — середовище» належить людині [6].

Комфортними вважаються такі параметри навколишнього середовища, які дозволяють створити найкращі для людини умови життєдіяльності.

Що ж стосується поняття «середовище життєдіяльності», то в Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» воно визначається як сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо [7].

Середовище життєдіяльності людини складається з трьох компонентів – природного, соціального та техногенного середовищ, які в своїй сукупності утворюють навколишнє середовище [8].

Розглядаючи ці компоненти треба сказати, що з одного боку людину оточують земний ґрунт, повітря, водоймища, рослини, звірі, птахи, риби, мікроорганізми, тобто об'єкти природного походження і створені ними екологічні системи. Природні об'єкти утворюють поля, ліси, гори, ріки, озера, моря, океани континенти. Це оточення зветься природним середовищем. У ньому переважно діють закони природного розвитку — фізичні, хімічні, геологічні, біологічні. В ньому відбуваються дощі, бурі, землетруси, виверження вулканів, тектонічні дислокації тощо. Природними об'єктами також є космічні об'єкти — сонце, місяць, планети, зірки, комети, астероїди. Сонце і місяць викликають припливи і відпливи води, а також відповідний рух земної кори. Сонце живить енергією всі біологічні об'єкти, а також спричиняє переміщення повітряних мас, внаслідок чого на Землі змінюється рельєф, відбувається кругообіг води і біологічних речовин. Фактично вся енергія, яку використовувала і використовує людина, за винятком ядерної, є трансформованою і накопиченою на Землі за мільярди років сонячною енергією. Метеорити, що падають на Землю, спричиняють не лише локальні, а й глобальні катаклізми.

З другого боку людину оточують інші люди. Форми спільної діяльності людей, що історично склалися і характеризуються певним типом взаємовідносин, утворюють соціум. У соціумі взаємодіє величезна кількість людей. Результатом їх зв'язків стають особливі умови життєдіяльності та особливе оточення, які утворюються в окремих соціальних групах. Ці умови можуть впливати на інших людей, які не входять до цих груп. Все це утворює соціальне середовище.

Третім компонентом життєвого середовища людини є житло, транспорт, знаряддя праці, промислові та енергетичні об'єкти, зброя, домашні і свійські тварини, сільськогосподарські рослини, тобто матеріальна культура, створена людством за час його існування. Це оточення формується людиною фактично в односторонньому порядку без участі природи і є сукупністю досягнень суспільства в результаті матеріального і духовного розвитку. Таке середовище називається техногенним.

Головною причиною створення і розвитку техногенного середовища було і є прагнення людей задовольняти свої потреби, які весь час зростають. Однак, дуже часто через незнання або нехтування законами природи людська діяльність призводить до небажаних, а інколи навіть до трагічних наслідків. Наприклад, через людську діяльність відбулося забруднення природних екологічних систем на значних територіях, пошкодження і вичерпання природних ресурсів, навіть зменшення в атмосфері озонного шару, який захищає біологічні об'єкти на Землі від руйнівного впливу ультрафіолетового випромінювання.

Як бачимо, людство створило відносно комфортні умови для свого існування на Землі але, у той же час, своєю активною діяльністю тільки створило ще більше небезпек, які загрожують його життю і здоров'ю. А це спонукає винаходити та вдосконалювати системи захисту від негативних чинників впливу техногенного середовища.

Отже, підводячи підсумок сказаному, треба сказати, що все населення тією чи іншою мірою піддається негативному впливу різних чинників навколишнього середовища, які погіршують його якість і несприятливо позначаються на здоров'ї, життєдіяльності та благополуччі населення. Саме ці елементи навколишнього середовища, які певним чином впливають на організми, називають факторами середовища.

Список використаних джерел:

1. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: Навчальний посібник. – 3-тє видання, стер. – Л.: Львів, банк коледж; К.: Тов – во «Знання». – КОО. – 2000. – 5 с.
2. Степановських А.С. Прикладна екологія: охорона навколишнього середовища: Підручник для вузів. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. - 751 с.
3. Степановських А.С. Прикладна екологія: охорона навколишнього середовища: Підручник для вузів. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. - 751 с.
4. Безпека життєдіяльності людини. – К., 2001
5. Лацко Р. Экономические проблемы окружающей среды. – М.: Прогресс, 1979. – 216 с
6. В.І. Вернадський Начало и вечность жизни. – М.: Советская Россия, 1989. – 704с
7. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р./ Відомості Верховної Ради України від 05.07.1994 — 1994 р., № 27, стаття 218.
8. Безпека життєдіяльності. Підручник для ВУЗів. - Київ, 2000.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗВОРОТНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Курінювська Людмила Анатоліївна, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Зворотне зобов'язання – це в першу чергу похідне зобов'язання, яке виникає на підставі виконання основного, спочатку визначимо місце зворотного зобов'язання в системі зобов'язань.

Для визначення моменту виконання зворотного зобов'язання спочатку визначимося з поняттям та принципами виконання зворотного зобов'язання, його суб'єктивним складом, строком та фактом, що підтверджує його виконання.

Виконання зобов'язання – це здійснення боржником дії (або утримання від дії), яке складає об'єкт зобов'язального правовідношення.

Саме при виконанні зобов'язання найповніше розкривається його зміст, оцінюється сукупність дій (бездіяльність) боржника щодо виконання покладених на нього обов'язків з погляду відповідності їх до вимог закону, умов договору, звичаїв, а отже, з точки зору визнання виконання належним.

А виконання зворотного зобов'язання – це вчинення боржником саме тих дій, які він повинен виконати в силу закону, тобто відшкодування вартості всього (гроші інше майно), що було передано кредитором під час виконання обов'язку в основному зобов'язанні.

Під час аналізу наукових підходів щодо визначення принципів виконання зобов'язань ми дійшли висновку, що до принципів виконання зобов'язання відносять принципи: реального виконання, належного виконання, добросовісності та розумності. Визначимо зміст цих принципів відносно виконання зворотних зобов'язань. На нашу думку, до принципів виконання зворотних зобов'язань необхідно віднести:

1) принцип реального виконання: зворотне зобов'язання повинно бути виконано у тому об'ємі, в якому воно виконано в основному (передуючому) зобов'язанні;

2) принцип належного виконання: зворотне зобов'язання повинно виконуватись належним чином;

3) принцип добросовісності та розумності: кожна зі сторін, виконуючи зворотне зобов'язання, повинна діяти добросовісно та розумно.

Відносно суб'єктного складу виконання зворотних зобов'язань то слід зазначити, що визначальною ознакою, що характеризує суб'єктів зворотного зобов'язання, які відповідно до ч. 1 ст. 510 ЦК України слід іменувати сторонами між якими обов'язково існує правовий зв'язок, на основі власне якого, ми можемо встановити прив'язку сторін до конкретного зворотного зобов'язання.

Цей правовий зв'язок полягає в обов'язку боржника вчинити на користь кредитора певну дію (відшкодувати вартість всього (гроші інше майно), що було передано кредитором під час виконання обов'язку в основному зобов'язанні).

Тому, слід розуміти, що коли говорять про суб'єктів виконання зобов'язання, в багатьох випадках мають на увазі саме кредитора і боржника, між якими зазвичай відбувається реалізація прав та виконання обов'язків, що випливають із зобов'язання.

Отже, можемо зробити висновок, що одним з елементів належного виконання зворотного зобов'язання є його виконання належними сторонами. Вказана позиція підтверджується ч. 1 ст. 527 ЦК України де зазначено, що боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок, а кредитор - прийняти виконання особисто, якщо інше не встановлено договором або законом, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту особисте виконання обов'язку боржником і особисте прийняття виконання кредитором визнані загальним правилом виконання зобов'язання.

ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Костіна Еліна Валентинівна, здобувач кафедри адміністративного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

З початку ХХ століття людство почало звертати все більше уваги на проблему адміністративно-правової охорони прав дитини.

Раніше люди й гадки не мали про права дітей. Дитину розглядали як другорядний матеріал, з якого повинна утворитися повноцінна людина. До думок дитини не прислухались, бо вважали їх незрілими та нераціональними. Дорослі мали повну владу над дітьми, а дітям нічого не залишалось, як сприймати все це як належне, бо необізнаність населення про права та обов'язки дітей, необізнаність самих дітей завжди залишалась і залишається актуальною проблемою нашого суспільства.

Слід відзначити, що Європейський Союз встановлює періоди історичного розвитку адміністративно-правової охорони прав дитини, а саме:

Давні часи (1000 д.н.е. – 500 р.) – це період, де батько був абсолютним володарем дитини; виховання дітей вважалося дресируванням; діти виховувалися як майбутні воїни, державні діячі, мудреці тощо.

Середньовіччя (500 – 1500 рр.) – це період де діти мали економічну цінність, робили внесок у дохід сім'ї, вони не мали іншого вибору як наслідувати професію батьків; про дітей починають піклуватися гільдії та монахи.

Відродження (1500 – 1750 рр.) – це період, де діти народжуються у гріху, щоб вони стали кращими їх треба карати; діти усіх станів вміють читати і писати; дитинство є перехідний період у майбутнє.

Прогресивність і Романтизм (1750-1850 рр.) – це період, де кожна дитина має право на дитинство; вважалося, що діти – це майбутнє, яке має наслідувати професію батьків; про дітей починають піклуватися гільдії і монахи.

Промислова революція (1850 – 1950 рр.), де багато дітей вимушені працювати на фабриках; діти не мають права, лише обов'язки; починається дискусія про права дітей.

Інформатизація і глобалізація (1950 р. – до нашого часу), де діти – це наші співгромадяни; їх права визнані у всьому світі.

З плином часу ситуація поступово змінювалась. На початку століття права дитини розглядалися, в основному, як міри по захисту від рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми, проституції неповнолітніх, повної влади батьків, економічної експлуатації. Уперше міжнародна стурбованість становищем дітей була виражена тоді, коли у 1924 році Рада створеної незадовго до того неурядової організації «Міжнародний союз порятунку дітей» [1, с. 4] прийняла Женевську декларацію прав дитини.

Передусім вважалося, що інтереси дітей природним чином співпадають з інтересами батьків, більше того, батьки краще знають, чого потребує дитина, тому виділяти дітей у окрему категорію громадян немає потреби. Розуміння того факту, що діти мають низку специфічних прав, як і інші суспільні групи, поступово знаходило своє відображення у нормативно-правових актах, які на різних рівнях приймалися протягом всього XX століття.

У 1902 році Гаазька конференція з міжнародного приватного права визнала, що «інтереси дитини» є важливим критерієм в конвенціях по захисту меншин, а у 1919 році Міжнародна Організація Праці прийняла Конвенцію, яка обмежувала мінімальний вік робітників [2, с. 28].

Першим міжнародним правозахисним інструментом, який був спрямований безпосередньо на дітей стала Декларація прав дитини прийнята у Женеві в 1924 році. Женевська Декларація була захисним інструментом по самому походженню. Перша світова війна залишила мільйони дітей у надзвичайно важких умовах. У 1920 році Еглантін Джебб, президент Фонду Порятунку Дітей та міжнародний Комітет Червоного Хреста вирішили створити Міжнародний Союз Порятунку дітей. Дуже швидко відділення цієї міжнародної організації у багатьох країнах світу розпочали активну допомогу дітям, які постраждали від війни [3, с. 4].

Женевська Декларація прав дитини стала дуже важливим і прогресивним документом, оскільки вона ставить соціальні та економічні потреби (права) вище традиційних громадянських і політичних прав. У 1924 році ця Декларацію прийняла Генеральна Асамблея Ліги Націй. А 10 роками пізніше, у 1934 році її знову підтвердила Генеральна Асамблея і країни «обіцяли» запровадити принципи Женевської Декларації у своє законодавство.

Власне, з 1924 року, після прийняття Декларації, права дитини увійшли до системи міжнародного права, а сама Декларація стала наріжним каменем всього майбутнього міжнародного розвитку правових ініціатив стосовно прав дитини.

Відразу ж після другої світової війни, коли було створено Організацію Об'єднаних Націй (ООН), світова спільнота стала приділяти особливу увагу проблемі адміністративно-правової охорони прав дитини. У 1948 році було прийнято Загальну Декларацію прав людини [4], в якій зазначалося, що діти повинні бути об'єктом особливого нагляду і допомоги. Комісія з прав людини розпочала роботу над проектом нової Декларації прав дитини, підготовленим ще на початку 50-х років Радою ООН з економічних і соціальних питань та багатьма громадськими організаціями у 1957 році, а вже у 1959 році ця Декларація була одностайно ухвалена всіма 78 членами Генеральної Асамблеї ООН у формі резолюції 1386 (XIV). Ця декларація, прийнята одностайно (до того жоден з документів, навіть Загальна декларація прав людини, не приймалися одностайно), мала найбільший моральний авторитет у світі. Нарешті у 1959 році ООН прийняла Декларацію прав дитини [5]. Нові часи, погіршення положення дітей, потребували більш конкретних законів й заходів, міжнародних договорів по захисту і забезпеченню прав дитини. Тож, порівняно із Женевською Декларацією, Декларація 1959 року була більш досконалою і ширшою. Вона торкалася не лише життєвих потреб дитини, але й її потреби у любові та розумінні; наголошувала на необхідності зберігати єдність родини, до-, та післяпологової допомоги матері і дитини, проголошувала право на ім'я і національність. Крім того, Декларація передбачала обов'язкову і безкоштовну початкову освіту, заборону дитячої праці до певного віку, право дитини на гру і творчість.

Список використаних джерел:

1. Павлова Л. В. Международная защита прав ребенка // Права ребенка — законодательство и практика: Материалы республиканской научно-практической конференции. Мн., 1991. С. 4.
2. Попко Вадим Викторович. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Гаазької конференції: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006. — с. 189.
3. О. Старовойтов. Становление и развитие международной защиты прав ребенка // Белорусский журнал международного права и международных отношений (Специальный выпуск к 50-летию всеобщей декларации прав человека), 1998 г. — № 5. — С. 3-8.
4. Загальна Декларація прав людини : Міжнародний документ ООН від 10 грудня 1948 // Офіційний вісник України від 15.12.2008 - 2008 р., № 93, стор. 89, стаття 3103, код акту 45085/2008
5. Загальна Декларація прав дитини : Міжнародний документ ООН від 10 грудня 1948 // Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>

НОВАЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Падун Євген Володимирович, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Аналіз історії розвитку новації, як одного зі способів припинення зобов'язань показує, що новація, яка зароджена ще в римському приватному праві, пройшовши тривалу еволюцію, по-різному була сприйнята законодавством різних держав.

Так, цивільні кодекси Іспанії, Італії, Філіппін і Аргентини сприйняли підхід римських юристів до визначення новації та передбачають, що новація може виникати: 1) припинення попереднього зобов'язання за допомогою договору новації між кредитором і боржником; 2) за допомогою заміни кредитора або боржника в договорі.

Український законодавець не повністю відтворив римський підхід до визначення новації, що пов'язано з відокремленням та юридичною самостійністю у вітчизняному цивільному праві інституту зміни осіб у зобов'язанні, за допомогою якого в зобов'язанні відбувається заміна кредитора (зарахування у разі заміни кредитора ст. 603 ЦК України). Щодо самої новації то згідно ч. 2 ст. 604 ЦК України зобов'язання припиняється за домовленістю сторін про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами (новація).

Новація має місце при досягненні домовленості про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням між тими ж сторонами. Отже, новація не припиняє правового зв'язку між кредитором і боржником, оскільки між цими особами за їх згодою відбувається заміна первісного зобов'язання, що припинилося, новим зобов'язанням.

Неодмінною вимогою новації є збереження суб'єктного складу зобов'язання (у первісному - новому зобов'язанні виступають ті ж кредитор і боржник). Для здійснення новації необхідно, щоб первісне - нове зобов'язання були дійсними. Якщо через які-небудь зазначені в законі основи первісне

зобов'язання повинне вважатися недійсним, то таким же буде і нове. Якщо недійсним є тільки нове зобов'язання, новація визнається такою, що не здійснилася, і відповідна сторона залишається зв'язаною первісним зобов'язанням. Новація може торкнутися різних елементів зобов'язання, включаючи саму його модель. На стороні, що посилається на новацію, лежить обов'язок у випадку суперечки довести угоду з цього приводу з іншою стороною зобов'язання.

Крім того щоб відбулося саме здійснення новації необхідно, щоб було дотримано наступних умов: для припинення зобов'язання новацією нове зобов'язання повинне пов'язувати тих же осіб, що і первинне; сторони мають досягти згоди щодо заміни одного зобов'язання іншим. «Домовленість» про новацію, про яку йдеться у ч. 2 ст. 604 ЦК, — це договір про заміну зобов'язання; новація вчиняється у формі двостороннього правочину (новаційного договору); однією із істотних умов новації є дійсність первинного зобов'язання, оскільки при новації угода сторін про припинення первісного зобов'язання здійснюється з метою виникнення нового; новація передбачає зміну змісту зобов'язання; остання умова — допустимість заміни первісного зобов'язання новим. Так, новація щодо відшкодування шкоди життю і здоров'ю буде недійсною, про що міститься пряма завізка у ст. 604 ЦК.

Завершуючи можемо зробити висновок, що новація - це підстава припинення зобов'язання на основі новаційного договору між сторонами похідного зобов'язання. Тобто, зобов'язання може припинитися за допомогою новації тільки при обов'язковій наявності волевиявлення кредитора і боржника, спрямованого на, припинення зобов'язання.

МІСЦЕ МАЙНОВИХ ПРАВ У СИСТЕМІ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Соколовський Максим Алімович, студент магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, начальнико-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Плахотнюк Н.В.*

ЦК України у ст.177 називає об'єкти цивільних прав у такій послідовності: речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. З аналізу цієї правової норми, а також ст.190 ЦК України, яка визначає поняття і склад майна, можна дійти висновку, що законодавець прагне навести об'єкти у взаємозв'язку та логічній послідовності, формуючи певну впорядковану систему. Так, найзагальнішим є поняття «об'єкта» цивільних прав, яке виступає родовим; видові поняття об'єктів пред'явлені: матеріальними та нематеріальними благами.

Важливо, що законодавець, позначаючи види об'єктів, використовує саме терміни «матеріальні» та «нематеріальні», а не «майнові» та «немайнові» блага. За такого підходу речі та майнові права виявляються в різних видових категоріях об'єктів (матеріальній та нематеріальній). Зважаючи на те, що «майновість» (майновий характер) блага означає можливість його адекватної грошової оцінки, за критерієм майновості вказана сукупність явищ розподілялася б інакше, — майнові права виявилися б в одному видовому переліку з речами.

Отже до матеріальних об'єктів належать речі, в тому числі гроші, цінні папери, інші речі, а також інші матеріальні блага; очевидно, що всі вони є речами; всі речі є майном, отже всі ці об'єкти є майновими.

До нематеріальних об'єктів належить більш різноманітна сукупність: майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, інші нематеріальні блага. В цій сукупності можна виділити два підвиди об'єктів: майнові(майнові права, результати робіт, послуги) та немайнові (інформація, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інші нематеріальні блага, в тому числі особисті немайнові блага).

Таким чином, для цивільного права має значення поділ системи об'єктів за критерієм «матеріальності» (матеріалізованості), бо він дозволяє визначити, на які з них можливо поширити режим речей і застосовувати класичні правові

конструкції речового та зобов'язального права. Диференціація ж об'єктів за критерієм «майновості» слугує окресленню кола тих благ, які наділені ознаками оборотоздатності. Завершеність структуризації системи об'єктів вимагає використання обох цих критеріїв. В той же час, важливим є питання, який критерій буде покладено в основу видового поділу, а який – в основу поділу на підвиди. Враховуючи те, що закон визнає майнові права речами (ст.190), отже поширює на них правовий режим речей, можна дійти висновку, що речі та майнові права повинні належати до одного виду об'єктів. Отже в основу видового поділу має бути покладено критерій «майновості» блага.

Внаслідок поділу за цим критерієм система об'єктів цивільних правовідносин може бути представлена в такому вигляді: майнові об'єкти (можуть бути адекватно оцінені в грошах) та немайнові об'єкти (не мають еквівалентної грошової оцінки: особисті немайнові блага, інформація, результати інтелектуальної діяльності); немайнові об'єкти є нематеріальними; майнові об'єкти поділяються на майнові матеріальні (речі) та майнові нематеріальні (майнові права, роботи, послуги); майнові матеріальні входять до складу майна; майнові нематеріальні об'єкти поділяються на: а) такі, що входять до складу майна (майнові права); б) такі, що не входять до складу майна (роботи і послуги). Приналежність того чи іншого блага до певного сектору в системі об'єктів не визначає характер прав, які можуть виникати щодо нього; це визначається специфікою кожного окремо взятого елемента (об'єкта). Отже, майнові права в системі об'єктів належать до підсистеми майнових благ (є видом майнових об'єктів), до групи майнових нематеріальних об'єктів, які входять до складу майна, іншими словами, майнові права є майновими нематеріальними об'єктами, що входять до складу майна.

Зі щойно визначених складових частин системної цілісності, що має назву «система об'єктів цивільних прав», можна визначити, що вони піддаються впорядкуванню за певними критеріями (матеріалізованості та майнового характеру). В основу поділу об'єктів на види слід покласти критерій майновості. Тому формулювання ст.177 ЦК України доцільно було б подати у такому вигляді: «Об'єктами цивільних прав є речі (в тому числі, гроші, цінні папери, інші речі), майнові права, роботи, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, інші немайнові блага».

Визначення місця майнових прав у системі об'єктів слугує підґрунтям для подальших наукових розвідок у проблемі майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин. Зокрема, теоретичне та практичне значення має дослідження питань, пов'язаних із відчуженням майнових прав, як-от продаж права оренди, продаж права вимоги, застава майнових прав та інші питання, пов'язані з обігом майнових прав у цивільному обороті.

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Титко Анна Василівна, слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ
Лов'як Олег Орестович, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ

У зв'язку з активною євроінтеграцією нашої держави неминучим є питання гармонізації національного законодавства з нормами міжнародного права, зокрема у галузі забезпечення основоположних прав і свобод громадян України. Одним з таких ключових прав залишається право на інформацію, через призму якого стверджується принцип гуманізації законодавства.

Уперше на міжнародному рівні право на інформацію було згадано у ст. 19 Загальної декларації прав людини та закріплено у Конституції України у частині 2 ст. 34: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір». Також частково право на інформацію закріплено у статті 10 Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод: «Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів», що є засобом публічного нагляду за діями влади і показником ступеня розвитку демократії.

Якщо розглядати право на інформацію з точки зору Цивільного Кодексу України, то ст. 302 проголошує, що фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію, а ст. 200 визначає інформацію як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце в суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Це право виступає на ряду з іншими як таке, що забезпечує соціальне буття особи, як особисте немайнове право фізичної особи та як нематеріальне благо особи. Звертаючись до закону України «Про інформацію» слід зауважити, що під інформацією виступають «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді», а ст. 5 регламентує право на інформацію як «Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів» [3].

Серед науковців, які активно розробляли тематику права на інформацію як об'єкта цивільно-правових відносин, були такі вчені, як: І. Л. Бачило, А.Б., С.Д. Волошко, В. А. Дозорцев, В.І. Жуков, В.О. Калютин, О.А. Підопригора, О.О. Підопригора, Г. Штумпфа, Р.Б. Шишка, О.А. Чобот, І. В. Арістова, В. М. Брижко, А. Б. Венгеров, Г. О. Душейко, Р. А. Калужний, Л. В. Кузенко, Ю. Е. Назарова, С. В. Петров, О. А. Підопригора, В. В. Саєнко та ін.

Для повного відображення цивільно-правової картини інформаційного поля слід розглянути дефініцію інформації у філософському ракурсі з точки зору Семенюк Е.П.: «Інформації виступає як здатність об'єктів і явищ породжувати різноманітність станів, які шляхом відображення передаються від одного об'єкта до іншого і втілюються в його структурі» [6, с.58].

У зв'язку з активним глобалізаційним процесом у світі набрав значних обертів науково-технічний прогрес, який призвів до створення, так званого, «інформаційного поля», де головну роль відіграє інформація як головний індикатор взаємозв'язку між членами соціуму. У Мартін підкреслює, що інформація виступає як важливий стимулятор змін у суспільстві, формує «інформаційну свідомість», наголошуючи на різноманітності соціальної інформації, що виступає як ресурси, послуги, товар, джерело вартості і зайнятості. Інформація виступає головним чинником, що стимулює соціокультурні утворення та міжсоціальні зв'язки, контролюючи при цьому настрої учасників цих процесів. [7, с.5].

Порівнюючи норми законодавства Франції щодо права на інформацію, зауважимо, що існує два види інформації, до яких доступ громадян заборонений. Перший – відомості, які можуть бути згубними для специфічних публічних інтересів, другий – інформацію про подробиці особистого життя, медичні секрети, комерційну та промислову таємницю. У Великобританії діє так званий тест «заподіяння шкоди» та «публічних інтересів» при необхідності розголошення певного виду інформації, що забезпечує якісно новий підхід до перевірки інформації на можливість її поширення без значної шкоди.

В Рекомендації Ради Європи № R (2002)2 чітко окреслюються обмеження доступу окремих видів офіційних документів, але з умовою, що це повинно «бути необхідними в демократичному суспільстві й пропорційним з метою захисту: національної безпеки, оборони та міжнародних зв'язків; охорони громадського порядку; запобігання, розшуку та розслідування кримінальної діяльності; приватного життя та інших законних приватних інтересів; комерційних та інших економічних інтересів, як приватних, так і державних; рівності сторін у судовому провадженні; природи; інспекцій, контролю й нагляду з боку органів державної влади; державної економічної, монетарної та обмінної політики; конфіденційності обговорень усередині органу державної влади або ж між кількома органами державної влади під час внутрішнього процесу підготовки документа.

В Україні право на інформацію розглядається як одне із особистих немайнових благ, що забезпечує соціальне буття особи, а також як право власності на інформацію. Хоча дехто з науковців стверджує, що інформація не може виступати об'єктом права власності, що є причинно-наслідковою детермінантою, яка слідує з основних характеристик інформації, до яких Петров С.В. відносить нематеріальність; можливість її відтворення необмежену кількість разів; необмеженість кола володільців інформацією; неможливість застосування права інститутів ввідакції та застави власності;

при характеристиці інформації береться до уваги її цінність; варіації інформаційних форм [5, с. 251].

Але ми схильні підтримувати точку зору Марущака А.І., стосовного того, що інформація в сучасному інформаційному просторі вже давно набула статусу уречевленого та матеріально відтвореного об'єкта, еволюціонувавши перетворилася з нематеріального блага на самостійну одиницю цивільно-правового обороту. Так, на сьогодні досить є актуальним питання врегулювання колізій, які виникли навколо питання чи може інформація виступати об'єктом права власності, судячи із закону України «Про науково-технічну інформацію», де в ст. 6 закріплено положення про те, що науково-технічна інформація відповідно до чинного законодавства є об'єктом права власності.

На жаль, такі суперечливі тлумачення інформації як складового елемента цивільних відносин ставить знак запитання над темою виокремлення цивільно-правових норм в окрему дисципліну, головним об'єктом якої повинні стати інформаційні відносини. Досить ґрунтовною є позиція О.В. Кохановської, яка висуває аргументи на користь приватноправової природи інформаційних правовідносин [4, с. 14–15].

Інформація сьогодні виступає безперервним потоком, що циркулює в цивільно-правових відносинах, виступаючи одночасно особистим нематеріальним благом, яке є позитивним невідчужуваним правом кожної особи та бути одночасно об'єктом права власності в ракурсі результату діяльності особи. В цьому випадку йдеться про механізм правового регулювання визначеного в законі України «Про науково-технічну інформацію» інформація набуває матеріалізованого відображення на певному носіїві.

Отже, у світлі інтенсифікації розвитку інформаційно-правового поля, якому сприяє масштабний глобалізаційний процес, а також ціннісна переорієнтації, де інформація стала головною фігурою на дошці соціальних зв'язків, не можемо не зауважити, що зроблено чимало досліджень на ниві інформаційного поля та викладено багато визначень природи права на інформацію, що дає підстави вважати за необхідне виділити вищезазначений блок інформаційних відносин в окрему дисципліну.

Список використаної літератури:

1. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 48 від 01.12.1992.
4. Кохановська О. В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.03 – «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О. В. Кохановська. – К., 2006. – 36 с.
5. Петров Є. В. Інформація як об'єкт правовідносин // Вісник Національного університету внутрішніх справ; Спецвипуск; X, 2001. – С. 249–252.
6. Семенюк Э.П. Информационный подход к познанию действительности [Текст] / Э.П. Семенюк. – К.: Наукова думка, 1988. – 173 с. – ISBN 5-12-000027-4.
7. Lash S. Critique of Information / Scott Lash. – London; Thousand Oaks (Ca.): Sage Publications, 2002. XII. – 234 p.

ПРИНЦИП НАЙБІЛЬШ ТІСНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Голубчик Юлія Василівна, студент магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, начальничо-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Плахотнюк Н.В.*

Принцип найбільш тісного зв'язку є одним з найсучасніших та найбільш поширених засобів колізійного регулювання. У сучасних міжнародних приватних правовідносинах «жорсткі колізійні норми», сформульовані з урахуванням теоретичних настанов минулих століть (виходячи з класифікації правових норм або з природи регульованих ними правовідносин) дедалі частіше виявляються непридатними для вирішення колізій законів, в т.ч. у сфері зобов'язань з зовнішньоторговельних контрактів.

Принцип застосування права, яке має найбільш тісний зв'язок із правовідношенням, виведений та розроблений у англо-американській доктрині

міжнародного приватного права, поступово проникає в законодавство континентальних правових систем і знайшов втілення в українських законах з питань колізійного регулювання, тобто набув статусу правової норми, обов'язкової для застосування.

Головна ідея цього принципу – пошук відповіді на питання щодо застосовуваного права, виходячи з аналізу обставин конкретної справи тобто регулювання колізії законів не за допомогою чітких прив'язних критеріїв, а шляхом відшукування правопорядку, до якого конкретне правовідношення більш «тяжке», або застосування якого забезпечить більш об'єктивний та справедливий результат розгляду справи.

Співвідношення начал автономії волі та тісного зв'язку у законодавстві різних країн світу неоднакове. Українська доктрина, в цілому виходить з того, що принцип більш тісного зв'язку застосовується за відсутності вибору права сторонами, тобто є субсидіарним (певним винятком є застереження щодо недопущення обходу закону при виборі права).

Загалом умови застосування права, яке має з правовідносинами більш тісний зв'язок, такі:

- відсутність вибору застосовуваного права сторонами;
- неможливість визначити право, що підлягає застосуванню (наприклад, через відсутність належної колізійної норми);
- виняткові ситуації, коли за всіма обставинами справи видно, що справа перебуває у незначному зв'язку із правом, визначеним згідно з колізійними нормами, і має більш тісний зв'язок з іншим правом.

До недоліків принципу тісного зв'язку зазвичай відносять його невизначеність та широкі можливості для судового розсуду та свавільного вирішення колізійних питань під час його застосування. З метою усунення цих вад законодавці дедалі частіше вдаються до такого прийому, як роз'яснення поняття «право, з яким правовідношення (договір) є більш тісно пов'язаним».

Принцип найбільш тісного зв'язку, який проходить «червоною ниткою» крізь тексти законів багатьох країн у сфері міжнародного приватного права, широко використовується у Законі про МПРП України. Він приходить на допомогу, коли складно визначити застосовуване право. В частині загальних умов дії цього принципу розробники Закону запозичили позитивні здобутки світової законодавчої практики. Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону, право країни, яке має більш тісний зв'язок із правовими відносинами, пропонується застосовувати лише тоді, коли неможливо визначити компетентний закон згідно з нормами внутрішнього колізійного права, міжнародних договорів або міжнародних звичаїв. Субсидіарний характер цього принципу, таким чином, є очевидним.

Можна стверджувати, що законодавство більшості держав у галузі міжнародного приватного права найближчим часом розвиватиметься в напрямку дедалі ширшого застосування принципу найбільш тісного зв'язку.

Принцип найбільш тісного зв'язку може закріплюватися в законодавстві з питань міжнародного приватного права як в частині загальних положень, що регламентують питання дії колізійних норм, так і в тексті окремих колізійних норм. В обох випадках слід мати на увазі, субсидіарний характер цього принципу, оскільки:

а) його дія обмежується, коли має місце вибір права сторонами в силу автономії волі;

б) він має застосовуватися лише за наявності прогалин у колізійному праві або тоді, коли колізійна норма не здатна забезпечити адекватне вирішення питання розмежування компетенції різних правопорядків.

Принцип тісного зв'язку займає вагомe місце у процесі колізійного регулювання, чому значною мірою сприяє кодифікація міжнародного приватного права. Особливості законодавчого закріплення цього принципу зумовлені його подвійною функцією. З одного боку, він є основою для формування гнучких колізійних норм, метою яких є пошук закону, найбільш властивого даним правовідносинам, замість визначення компетентного правопорядку на підставі жорстких, заздалегідь встановлених критеріїв. У такій якості принцип тісного зв'язку включається у розділ законів про міжнародне приватне право, що стосуються безпосередньо колізійного права. З іншого боку, сам по собі «тісний зв'язок» не є чітким прив'язним критерієм і найчастіше характеризується як колізійна норма, що знаходиться у стадії становлення, або, скоріш, як матеріально-правова норма відсильного

характеру, яка передбачає пошук оптимальних формул прикріплення. Специфіка такого пошуку полягає в тому, що здійснюється він, як правило, не серед встановлених законом норм, а у фактичних обставинах справи, а це не в останню чергу сприяє розвитку якісно нових підходів до вирішення колізійних проблем.

МОЛОДІЖНИЙ КРЕДИТ НА ЖИТЛО: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Коваль Каріна Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Залізняка В.А.*

Проблема забезпечення громадян, зокрема молоді, житлом завжди була гострою для нашої держави. На виконання вимог ст. 47 Конституції України держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду [1]. Для вирішення зазначеної проблеми держава застосовує для нашої країни метод кредитування будівництва і придбання житла за рахунок бюджетних коштів.

Головною діючою особою у всьому, що стосується молодіжного кредитування, є Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву — бюджетна організація, що є посередником між Держбюджетом України та бажаючими придбати житло. Цей Фонд має свої регіональні відділення у всіх областях України.

Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву покликаний провадити державну житлову політику, а саме — сприяти пільговому державному кредитуванню молоді та налагодити їм часткової компенсації відсоткової ставки кредитів комерційних банків.

Згідно з п. 3 Положення затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 29 травня 2001 року про порядок настання пільгових довгострокових кредитів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла право на отримання вищезазначеного кредиту мають молоді сім'ї та одинокі молоді громадяни віком до 35 років включно [2].

Кредит надається лише один раз і за умови:

1) перебування кандидата на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов;

2) підтвердження кандидатом своєї платоспроможності;

3) внесення кандидатом на свій особистий рахунок що відкривається регіональним управлінням Фонду в банку-агенті першого внеску в розмірі не менше як 6 відсотків вартості будівництва (реконструкції) житла або найменшої суми експертної оцінки чи договірної вартості придбання житла.

Є два напрямки молодіжного кредитування.

У першому варіанті згідно з законом держава дає кредит (через фонди сприяння молодіжному житловому кредитуванню) під купівлю будівництво, реконструкцію житла з умовою його повернення протягом 30 років. Тут перевага належить багатолітнім сім'ям педагогам, медикам вченим які є платоспроможними. На жаль цей напрямок молодіжного кредитування майже не працює через брак державних коштів.

Другий напрямок більш реальний і доступний. Тут передбачається кредитування через банки. У цьому випадку сім'ї-позичальники держава повертає банківські відсотки протягом 5 років, тобто позика береться на банківських умовах [3].

Якщо у складі сім'ї позичальника сталися зміни, які впливають на визначення розміру пільг, він упродовж одного місяця подає регіональному управлінню Фонду відповідну заяву та документи встановленого зразка, що підтверджують такі зміни. На підставі цих документів та відповідно до зазначеного Положення до кредитного договору вносяться зміни із зазначенням обсягів щоквартальних платежів за кредитом і відсотків за користування ним.

Перший внесок складає не менше 6% від вартості житла, який вноситься на ваш особовий рахунок, що спеціально для цього відкривається

регіональним управлінням Фонду сприяння молодіжному житловому будівництву в одному з банків.

Максимальний розмір кредиту визначається виходячи з норми 21 кв.м. площі на кожного члена сім'ї і додатково 20 кв.м. на сім'ю. Також потрібно враховувати, що кредит розраховується відповідно до цін, що діють на момент укладення договору.

Рішення про надання кредиту ухвалюється регіональними управліннями Фонду сприяння молодіжному житловому будівництву протягом місяця з дня подачі документів за умови фактичного надходження кредитних ресурсів на його рахунок в органах Державного казначейства.

Таким чином кількість виданих кредитів обмежується кредитними ресурсами, які фонду виділяє держава. У разі відмови в наданні кредиту регіональне управління фонду повідомляє про це вам в місячний термін у письмовій формі. Проте якщо ви вважаєте це рішення упередженим або воно просто вас не влаштовує, ви можете його оскаржити.

Проте не все так погано як здається, окрім державних молодіжних кредитів є ще і банківський молодіжний кредит, одержати який можна без державного бюрократизму і корупції. Держава компенсує близько 10%.

Чиновники визнають, що забезпечення молоді житлом має для держави стратегічне значення, бо статистика свідчить, що з року в рік усе більше молодих українців не поспішають одружуватися і народжувати дітей саме тому, що не мають власного кутка [4].

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року з останніми змінами // Офіційний сайт Верховної Ради України
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.2001 № 584 "Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла"
3. Молодіжний кредит на житло. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bnt.gov.ua/90-116>
4. Молодіжний кредит: умови отримання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mama-tato.com.ua/article/a-188.html>

ПОНЯТТЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Падун Роман Володимирович, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Питання визначення способи захисту цивільних прав тісним чином пов'язане з реалізацією права на захист. Необхідність у захисті цивільних прав і законних інтересів виникає у зв'язку з порушенням цих прав, зловживанням ними, невиконанням юридичних обов'язків, виникненням між сторонами спору про права та обов'язки і т.д.

Поняття способів захисту суб'єктивних цивільних прав і законних інтересів є досить суперечливим, хоча воно й є одним з ключових як у категоріальному апараті теорії цивільстики, так і в юридичній практиці. У цьому неважко переконатися, адже значна частина літературних джерел, коментуючи відповідні положення цивільного законодавства щодо способів захисту цивільних прав та інтересів, обмежується лише констатуванням існування відповідної категорії, після чого раптово переходить до аналізу окремих способів захисту, визначених як такі законом, уникаючи формулювання загального визначення способу захисту в цілому.

Захист цивільних прав - одна з найважливіших категорій теорії цивільного та цивільного процесуального права. Поняття захисту цивільних прав є загальним для цивільного права та цивільного процесу, хоча до теперішнього часу в теорії цивільного права немає достатньої ясності, що слід розуміти під захистом прав і законних інтересів.

Правовий захист включає в себе три моменти: видання норм, які встановлюють права та обов'язки, визначають порядок їх реалізації та захисту; діяльність суб'єктів по реалізації своїх прав і нарешті, діяльність з реалізації правових санкцій.

Цивільно-правовий захист постає як правова реакція на факт порушення права або охоронюваного законом інтересу, яка полягає у задоволенні претензії одного з суб'єктів, чий інтереси прийшли в зіткнення, з урахуванням

факторів пріоритету прийомами припиняючого, охоронно-забезпечувального, відновного або еквівалентно-компенсаційного характеру.

Захист цивільних прав коректно трактувати як діяльність щодо усунення перешкод у реалізації суб'єктивних прав. При такому підході можна, по-перше, виділити відносно самостійні види діяльності уповноважених осіб щодо захисту прав і, по-друге, встановити їх зв'язок і єдність, а захист прав, як особливий спосіб правового регулювання, стає багатоплановим.

За допомогою правового захисту відбувається: 1) відновлення попереднього стану потерпілого; 2) припинення порушення шляхом позбавлення акта (події) сили «регулятивного» юридичного факту; 3) охоронно-забезпечувальний вплив шляхом створення додаткових правових умов для безперешкодного здійснення порушених прав та інтересів; 4) еквівалентна компенсація порушених прав. При цьому найбільш повно і всебічно захист цивільних прав і законних інтересів досягається за допомогою цивільно-правових способів.

Способи захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, будучи матеріально-правовими за своєю природою, безпосереднім чином стикаються з цивільним судочинством тому, що захист права і охоронюваного законом інтересу - це кінцева мета діяльності суду в цивільному процесі. Можна навіть сказати, що вони знаходяться на стику цивільного матеріального та цивільного процесуального права.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОСОБИ НЕЗАКОННИМ ПРИТЯГНЕННЯМ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Безпалько Аліна Олександрівна, слухач магістратури Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ *Лов'як О.О.*

Основною потребою суспільства є встановлення і забезпечення належного конституційного правопорядку, одним з гарантів якого є ефективно діючий механізм виконання судових актів, об'єктивно припускає наявність системи державних органів, які здійснюють завдання та функції у сфері захисту порушених і оскарженого суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів.

Відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконним притягненням до кримінальної відповідальності регулюється нормами цивільного права, кримінально-процесуального права і фінансового права. Право на відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, виникає внаслідок визнання судом права на реабілітацію. Відшкодування здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, які мають право регресу до посадової особи, який виніс незаконний акт про притягнення до кримінальної відповідальності.

Завданням є визначення правової природи механізму відшкодування шкоди, завданої особистим немайновим правам особи (як недоторканість честі, гідності та ділової репутації особи, стосовно якої проводилось розслідування, але за результатами якого було постановлено виправдувальний вирок, або кримінальна справа була закрита за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі особи у вчиненні злочину) діями органу дізнання, досудового слідства та їх службових осіб. Кримінальне судочинство є тією сферою, у якій у повній мірі переплітаються публічні інтереси із приватними. Так, діяльність органів дізнання та досудового слідства має публічний характер і спрямована на захист суспільних відносин від злочинних покарань. Проте публічний характер діяльності органів дізнання та досудового слідства пов'язаний із правом втручання у приватне життя громадян, які стають учасниками кримінального процесу. У зв'язку із цим важливим є встановлення механізму правового забезпечення захисту прав громадян у сфері кримінального судочинства. Цей механізм повинен діяти у разі порушення органами дізнання та досудового слідства прав громадян та встановлювати відповідальності за завдану шкоду. Також не можна виключати і помилок, допущених при

розслідуванні злочинів, які можуть спричинити порушення прав громадян, а отже потребують виправлення.

Для початку звернемося до правових джерел, які регулюють зазначені відносини. Так, ч. 3 ст. 11 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» передбачено, що якщо відомості про засудження або притягнення громадянина до кримінальної відповідальності, застосування до нього як запобіжного заходу взяття під варту чи накладення на нього адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт були поширені в засобах масової інформації, то на вимогу цього громадянина, а в разі його смерті на вимогу його родичів чи органу дізнання, слідчого, прокурора або суду засоби масової інформації протягом одного місяця роблять повідомлення про рішення, що реабілітує громадянина, відповідно до чинного законодавства України.

Таким чином законодавець надає самому громадянину право вибирати чи потребує він оприлюднення відомостей про його реабілітацію, чи ні. Крім того статтями 3 і 13 Закону громадянину надано право на відшкодування моральної шкоди і це питання вирішується судом за заявою громадянина відповідно до чинного законодавства. Статтею 1176 Цивільного кодексу України передбачений порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. У частині 1 цієї статті серед незаконних рішень, дій чи бездіяльності органу дізнання, досудового слідства, за які завдана шкода відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб, названі незаконне притягнення до кримінальної відповідальності, незаконне тримання під вартою або підписка про невізід, незаконне затримання, незаконне накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт.

Тобто таке право виникає у випадках встановлення в обвинувальному вирокі суду чи іншому рішенні суду факту незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході розслідування чи судового розгляду кримінальної справи обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно тощо, або за умови, що протягом шести місяців після проведення таких заходів не було прийнято рішення про порушення за результатами цих заходів кримінальної справи або таке рішення було скасовано.

Крім того, відповідно до норм цивільного законодавства держава повинна відшкодувати шкоду, завдану фізичній чи юридичній особі внаслідок постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі. Для настання відповідальності за даною нормою необхідно встановити наявність в діях судді (суддів), які вплинули на постановлення незаконного рішення, складу злочину за обвинувальним вирокіом суду.

Необхідно зважати на те, що право на відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями судових та правоохоронних органів, виникає лише при наявності певних обставин. В інших випадках заподіяна шкода відшкодовується на підставах, прямо визначених законодавством.

На мою думку, крім відповідальності органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду, необхідно встановити також відповідальність органів судового виконання.

КОНВЕНЦІЯ УНІДРУА ПРО МІЖНАРОДНИЙ ЛІЗИНГ

Яковлев Євгеній Олександрович, студент магістратури навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін начальсько-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Плахотнюк Н.В.*

Конвенція УНІДРУА про міжнародний лізинг була укладена як спроба уніфікації основних положень, що стосуються операцій міжнародного лізингу. Необхідність її прийняття була викликана, насамперед, тим, що різні законодавчі системи розглядали лізингові угоди з різних позицій. Україна приєдналася до Конвенції 11 січня 2006 року. Конвенція регулює питання, що

виникають при укладанні і виконанні договорів, що укладаються у зв'язку з операціями лізингу, сторонами яких є комерційні підприємства з різних країн.

Конвенційні норми мають диспозитивний характер (широка дія *lex voluntatis*), тобто їх застосування може бути відмінено сторонами (постачальником, лізингодавцем, лізингоодержувачем), за виключенням тих положень, які мають імперативний характер у силу самої Конвенції.

Конвенція визначає характеристики угоди фінансового лізингу:

а) користувач визначає обладнання та обирає постачальника, не покладаючись при цьому на досвід і судження лізингодавця;

б) обладнання придбається лізингодавцем у зв'язку з договором лізингу, укладеним або таким, що має бути укладений, між лізингодавцем і лізингоодержувачем, з яким озайомлений постачальник;

в) періодичні платежі, що підлягають сплаті за договором лізингу, визначаються з урахуванням всієї або істотної вартості обладнання.

Конвенція застосовується незалежно від того чи має або чи набуде користувач право на купівлю обладнання або на подовження строку лізингу і за номінальну вартість або періодичні платежі (ст. 3). Конвенція не поширюється на фінансову оренду обладнання для особистих, сімейних та домашніх цілей користувача.

Конвенція закріплює нерозривний зв'язок двох договорів – купівлі-продажу та лізингу: користувач має схвалити умови першого договору, постачальник має бути проінформований про існування або намір укласти другий. Щоб Конвенція могла застосовуватися всіма країнами, опціон не розглядається як визначальна характеристика, відтак, Конвенція застосовується незалежно від наявності опціону на купівлю.

Оттавська конвенція застосовується, коли лізингодавець і лізингоодержувач мають основне місце діяльності в різних державах (ст. 3).

Важливу умову для визначення того, чи підпадає в даному конкретному випадку договір під дію Конвенції, містить п. 2 ст. 3, який встановлює, що у випадку, коли та чи інша сторона має кілька підприємств, що здійснюють відповідну діяльність у різних країнах, посилаючись на комерційне підприємство, яке міститься в Конвенції, означає те місце існування основної діяльності, яке в найбільшій мірі пов'язано з контрактом і його виконанням із урахуванням відомих сторонам обставин або таких, що малися на увазі в будь-який момент до укладення або при виконанні контракту (конвенційне закріплення принципу найбільш тісного зв'язку *lex causae*, що відбиває тенденцію сучасного міжнародного приватного права).

Чільне місце в конвенційному регулюванні прав та обов'язків лізингодавця і лізингоодержувача посідає рішення відповідних питань у випадку неспроможності або банкрутства однієї зі сторін [1, ст. 7].

За виключенням випадків, коли інше передбачене в Конвенції або договорі лізингу, лізингодавець (це є загальною особливістю лізингу) не несе відповідальності перед лізингоодержувачем стосовно обладнання. Виключення становить випадок, коли лізингоодержувачу було завдано шкоди в результаті його звернення до досвіду та компетентності лізингодавця, а також його участі у виборі обладнання, його характеристик та самого постачальника. Однак вказані правила не застосовуються, якщо лізингодавець виступає в іншій якості, наприклад, власника майна.

У даному випадку необхідно, по-перше, розрізняти договірну та позадоговірну відповідальність лізингодавця, а по-друге, відзначити традиційний для міжнародної практики характер вирішення Конвенцією питання про її співвідношення з іншими міжнародно-правовими договорами, а саме відсутності превалювання над якоюсь вже укладеною угодою (ст. 17), в силу чого існує можливість застосування до режиму відповідальності лізингодавця й інших міжнародно-правових документів. Так, будучи власником океанського лайнера, зданого у лізинг, лізингодавець буде нести відповідальність за Брюссельською конвенцією 1969 р. про цивільну відповідальність за шкоду, спричинену забрудненням навколишнього середовища нафтою з суден. В інших випадках на нього можуть поширюватися положення Директиви ЄЕС 1985 р. про зближення законодавства, підзаконних і адміністративних актів країн Співтовариства, що стосуються відповідальності за шкоду, спричинену товаром.

Зобов'язання постачальника, що випливають з контракту поставки, можуть бути предметом вимоги з боку лізингодавця, якщо б він був стороною даної угоди і обладнання постачалося прямо лізингоодержувачу.

У випадку невиконання зобов'язань з боку лізингоодержувача лізингодавець має право стягнути належну йому і невиключену орендну плату зі штрафними процентами, а також понесені збитки. Ці положення Конвенції можна якоюсь мірою розглядати як спробу встановити конвенційний інститут неустойки, який не може бути зменшений місцевим законом. Дані матеріально-правові норми прагнуть встановити режим відповідальності лізингоодержувача і міру вимог лізингодавця у випадку порушення першим своїх зобов'язань по лізингу.

Відповідно до Конвенції права лізингодавця у випадку порушення лізингоодержувачем зобов'язань за договором розділяються на дві категорії: невиконання (порушення) зобов'язань та істотне порушення. Причому Конвенція не містить уточнення про те, що ж мається на увазі під істотним порушенням.

Однак у силу п. 2 ст. 13 при істотному порушенні лізингоодержувачем своїх зобов'язань він вправі отримати прискорену виплату сум майбутніх орендних платежів, якщо договір лізингу це передбачає, або вимагати розірвання договору, а після цього:

а) отримати назад обладнання;

б) стягнути ті збитки, які б забезпечили йому відповідне становище, в якому б він знаходився, якби лізингоодержувач виконав договір лізингу згідно з його умовами і не допустив порушення своїх зобов'язань.

Водночас, якщо лізингодавець розірвав договір лізингу, то він не вправі вимагати прискореної виплати майбутніх орендних сум, хоча величина таких платежів буде братися до уваги під час розрахунку зазначених збитків. Норми міжнародного договору, що досить широко застосовуються в світі, передбачають обов'язковість повідомлення лізингодавцем лізингоодержувача про прискорене стягнення орендних платежів або розірвання договору та надання останньому розумного періоду часу на виправлення порушення за умови, що воно підлягає виправленню.

Також Конвенція передбачає можливість передачі лізингодавцем або лізингоодержувачем своїх прав за договором лізингу. Це пояснюється тим, що розробники хотіли включити в сферу дії Конвенції «левередж» (розділний, пайовий) лізинг, за якого лізингодавець передає як гарантію право отримання частини платежів банкам, фінансовим організаціям за те, що вони виступили кредиторами і сплатили частину вартості придбаного обладнання.

На сьогодні достатньо характерним для правової регламентації лізингових відносин є та обставина, що багато держав, які не беруть участь у Конвенції, приймають національно-правові акти, які значною мірою використовують моделі на основі конвенційного регулювання.

ПРОБЛЕМИ ДОГОВОРІВ НА РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Клімчук Ольга Володимирівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

У чинному Господарському кодексі України питанням інтелектуальної власності приділяється досить незначна увага [1]. Загалом усі норми, які тим чи іншим чином стосуються прав та обов'язків на об'єкти інтелектуальної власності мають бланкетний (відсылний) характер, в основному на норми цивільного законодавства, та нормативно-правові акти, що безпосередньо стосуються сфери інтелектуальної власності. Якщо питання пов'язані із отриманням правової охорони на об'єкти інтелектуальної власності є в тій, чи іншій мірі врегульованими, то питання щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності на сьогодні викликають чимало дискусій та розбіжностей. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності може здійснюватися у недоговірний або договірний спосіб. Для сфери господарювання найбільш прийнятним є другий спосіб, тобто договірний. Так

ст. 1107 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) закріплює невичерпний перелік таких договорів і до них, зокрема, належать:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності; 2) ліцензійний договір; 3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності; 4) договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності; 5) інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності [2].

Для сфери господарювання найбільш типовими і поширеними є такі види договорів у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, як ліцензійний договір та договір про повне чи часткове передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Аналізуючи норми викладені у Главі 75 ЦК України, можна визначити такі основні проблеми договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

1) стаття 1107 ЦК України має назву «Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності» і відносить до переліку таких договорів ліцензію, при тому, вже у наступних статтях дається визначення, що ліцензія – це письмове повноваження, що видається ліцензіаром ліцензіату. Тому не зрозуміла позиція, чи ліцензія це договір, чи все такі коло повноважень, яке виражене у певній матеріальній формі (окремий документ); 2) законодавець чітко визначив та прописав у законодавстві істотні умови лише для ліцензійного договору, для інших договорів у даній сфері такі умови є не конкретизованими, що у свою чергу породжує проблеми у процесі їх укладання та виконання; 3) законодавець надав можливість володільцю майнових прав інтелектуальної власності видати ліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності або укласти ліцензійний договір в основі якого, по суті, також лежить видача ліцензії (дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності), тому у даному випадку відбувається часткове дублювання норм права, а тому на практиці виникають розбіжності в процесі застосування цих норм, що краще видати ліцензію, чи укласти ліцензійний договір; 4) однією з істотних умов ліцензійного договору визначено сферу використання об'єкта права інтелектуальної власності, проте чітко не зазначено, що в себе включає дана сфера, тобто не окреслюється її правова сутність; 5) законодавством встановлену просту письмову форму для договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, їх державна реєстрація, здійснюється лише за ініціативою однієї із сторін договору. [3]. Таке формулювання норми породжує чимало проблем на практиці, зокрема, втрачається контроль з боку держави, щодо правомірності використання об'єктів інтелектуальної власності. Також можуть фальсифікуватися факти використання об'єктів інтелектуальної власності, з метою отримання вигоди чи затягування судових процесів;

6) існує розбіжність двох частин однієї норми, так ч.1 ст. 1114 ЦК України містить положення про те, що державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є не обов'язковою, а вже ч. 4, визначає, що факт передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності є чинним після їх державної реєстрації, тобто фактично одна частина суперечить іншій. Також не зрозумілим залишається поняття «факт передавання виключних майнових прав», чи мав тут на увазі законодавець саме факт підписання таких договорів чи можливо якісь інші юридичні дії.

Отже, норми, які закріплюють положення стосовно розпорядження майновими правами інтелектуальної власності є досить не досконалыми, тому і виникає чимало проблем при їх практичному застосуванні. Можливі такі шляхи їх вирішення: обов'язкова державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; визначення на законодавчому рівні всіх істотних умов таких договорів; розширення переліку договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 303.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 303.
3. Іваницька Н.А. «Державна реєстрація ліцензійного договору на використання торговельної марки»/Теорія і практика інтелектуальної власності. – №1, 2010.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Тодосієнко Вікторія Валеріївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нечипоренко О.І.*

В умовах сучасності, виконання судових рішень і актів інших юрисдикційних органів є важливою частиною юридичної практики, яка є відображенням ефективності механізму правового регулювання, і завершенням стадією захисту порушених прав, свобод і законних інтересів особи. Так, згідно ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження», виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) є сукупністю дій органів і посадових осіб, визначених у цьому Законі, що спрямовані на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню[1].

Правовому регулюванню виконавчого провадження у Німеччині присвячена Книга 8 «Виконавче провадження» Цивільного процесуального кодексу Німеччини від 30.01.1887р.[2]. Правове регулювання виконавчого провадження в Україні здійснюється на підставі Розділу VI Цивільного процесуального кодексу України [3] та Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999р.

Особливістю, властивою німецькому виконавчому провадженню, є те, що воно ґрунтується на принципі децентралізації. Система примусового виконання рішень функціонує за допомогою наступних органів: суди, судові виконавці, служби земельного кадастру. Оскільки і суд і судовий виконавець, і служба земельного кадастру наділені компетенцією у виконавчому провадженні, то їхню сферу повноважень розмежовують, застосовуючи правила «функціональної підсудності» або «підсудності за справами». Функціональна підсудність за ч. 2 ст. 40 ЦПК ФРН є виключною і не може бути зміненою за згодою сторін[2].

Згідно ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження», компетенцією з примусового виконання рішень безпосередньо наділені державні виконавці Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, відділів державної виконавчої служби Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономії і її Республіці Крим, обласних, Київського та Севастопольського міських управлінь юстиції, районних, міських (міст обласного значення), районних в містах відділів державної виконавчої служби відповідних управлінь юстиції.

У ФРН виконавче провадження пов'язане із ризиком понесення значних витрат (§ 788 ЦПК ФРН)[2]. Так, якщо виконання винесеного проти відповідача рішення не буде успішним або виявиться безнадійним, то позивач несе відповідальність перед державою щонайменше за відшкодування судових платежів. Сторони зазвичай відповідають за відшкодування судових витрат усім своїм майном.

Суд виконавчого провадження згідно § 796 ЦПК ФРН, може звернути до виконання мирову угоду. В той час, як згідно ст. 37 Закону України «Про виконавче провадження» та ст. 372 ЦПК України, суд наділений лише повноваженнями щодо розгляду питання щодо затвердження мирової угоди в процесі виконання.

У ФРН до органів, що здійснюють примусове виконання рішень судів належить судовий виконавець, що є державним службовцем системи органів юстиції і перебуває під службовим наглядом суду. Правовий статус судового виконавця регулюється ЦПК ФРН, а також Законом «Про судоустрій». Законодавством ФРН передбачено, що судовий виконавець має право за рахунок частини стягнених у процесі виконавчого провадження коштів, які залишаються у його розпорядженні, фінансувати діяльність свого офісу

(забезпечувати своє бюро технічними та іншими засобами, оплачувати роботу найманих працівників).

Ще одним органом, який здійснює примусове виконання рішень, є служба земельного кадастру (або відомство з реєстрації земельних правовідносин). До компетенції цього органу належить виконання рішення щодо нерухомого майна (§§ 864-871 ЦПК ФРН), яке починається зі встановлення примусової іпотеки і завершується залежно від обставин, примусовим продажем з аукціону ділянки, обтяженої боргами. Законодавством України такий орган не передбачений.

Отже, проаналізувавши та порівнявши норми чинного законодавства України та ФРН приходимо до висновку, що у Німеччині ефективність виконавчого провадження значно вища, ніж в Україні. Отож, для того, щоб підвищити ефективність виконавчого провадження в Україні, необхідно внести відповідні зміни до законодавства України, а саме:

- доповнити ст. 372 ЦПК України частиною 4, де зазначити, що суд може звернути до виконавця мирову угоду;

- доповнити ст. 373 ЦПК України частиною 2 наступним чином: «На захист боржника за його клопотанням, у випадку, якщо виконання рішення може заподіяти боржникові непоправної шкоди, може постановити ухвалу про запобігання виконавчому провадженню, якщо боржник надасть забезпечення або здійснить депонування»;

- доповнити ст. 373 ЦПК України частиною 3 в редакції: «За клопотанням боржника на його захист суд може повністю або частково скасувати, заборонити або призупинити застосування заходів примусового виконання».

Список використаних джерел:

1. Закон України від 21 квітня 1999 р. «Про виконавче провадження» // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
2. Цивільний процесуальний кодекс Німеччини від 30.01.1877р. в редакції від 12.09.1950р. з подальшими змінами та доповненнями
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний текст. – К.: Атіка, 2005. – 160 с.

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ

Полюх Оксана Олегівна, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри загально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Юрковська Л.Т.*

Поряд із прокурорською, суддівською, слідчою нотаріальна діяльність є необхідним елементом, невід'ємною частиною в ланцюжку юридичних дій та процедур, що здійснюються системно у всіх напрямках правової практики. Слід зазначити, що в науковій літературі діяльність нотаріату висвітлюється обмежено. Немає конкретизуючих вказівок щодо нотаріусів і в системі міжнародно-правових актів. Але це зовсім не свідчить про другорядну роль нотаріату в системі юридичних установ та у сфері здійснення юридичної практики.

Іноді нотаріальну діяльність називають за її змістом засвідчувальною діяльністю, що справді розкриває її функціональне призначення та сутність як окремого виду юридичної роботи.

Основні завдання зі здійснення нотаріальної діяльності покладено на нотаріат, під яким розуміють систему органів та посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законодавством, з метою надання їм юридичної вірогідності. Посадових осіб нотаріату називають нотаріусами, а їх дії - нотаріальними.

Нотаріуси поділяють здійснюють свою діяльність на підставі єдиних нормативно-правових актів, що видаються Українською державою.

Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість. Нотаріус не може перебувати в штаті інших державних, приватних і громадських підприємств та організацій, займатися підприємницькою і посередницькою діяльністю, а також виконувати іншу оплачувану роботу, за винятком викладацької і наукової.

При здійсненні нотаріальної дії виділяють такі стадії нотаріального провадження:

- подання заяви, її прийняття посадовою особою, перевірка передумов права на виконання нотаріальних дій та умов їх здійснення;
- розгляд заяви по суті;
- здійснення нотаріальної дії;
- оскарження дії нотаріального органу;
- виконання нотаріального акта.

Здійснення нотаріальних дій за кордоном визначається консульськими конвенціями, міжнародними угодами та договорами, а у певних випадках можуть бути застосовані норми іноземного законодавства.

Таким чином, діяльність нотаріату є необхідною у повсякденному житті, у випадках, коли виникає нагальна потреба здійснення певних дій, що потребують офіційного, юридичного засвідчення.

Список використаних джерел:

1. Гусарев С.Д. - Юридична деонтологія. – К., 2004.
2. Радзівська Л.К., Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні. – 2007.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВИМ ФОНДОМ УКРАЇНИ, ВИКОРИСТОВУЮЧИ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Поліщук Наталія Володимирівна студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Зайзняк В.А.*

У 1992 році були зроблені перші кроки реформування системи управління житловим фондом, які були підтверджені Законом України «Про приватизацію державного житлового фонду». Цей Закон передбачав створення об'єднань співвласників квартир (житлових і нежитлових приміщень) у будинках, проте не було створено дієвого механізму. У 2001 році було прийнято Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», який створив кращі правові засади для появи об'єднань і власне стимулював їх створення [4]. Проте найбільш необхідним кроком, який не було зроблено, було прийняття нормативних актів для зміни всієї системи управління житлово-комунальним господарством України. Необов'язковість створення ОСББ, обіцянка держави здійснити перший капітальний ремонт відіграли фатальну негативну роль у реформуванні ЖКГ. Не було належно проаналізовано і не знайдено жодного джерела фінансування таких капремонтів. Створені ОСББ опинились у гіршій ситуації ніж до об'єднання.

Однією з головних причин невдач українських реформ ЖКГ стало також те, що законодавці не ставили собі за мету широке залучення до їх реалізації власників житла, тобто головної цільової групи всієї діяльності з реформування ЖКГ [2, с. 25-26].

Перед тим як стверджувати необхідність створення ОСББ в усьому багатоквартирному житловому фонді України і приватизації комунальних ЖЕКів, важливо зрозуміти, яку систему управління житловою нерухомістю слід запроваджувати. Зарубіжний досвід управління житловим фондом спирається на дві основні системи:

1. Обов'язкове створення житлових товариств у будинках, де буде одна і більше приватизованих квартир. ЖЕКи реформуються в управляючі компанії і фірми з надання комунальних послуг з технічного обслуговування будинку (злосарство, електрика, дрібний ремонт, прибирання території і т. ін.). Визначальним суб'єктом є житлове товариство, що за договором наймає управляючу компанію, затверджує тарифи на утримання будинку і контролює якість надаваних послуг. Наймання обслуговуючих фірм, контроль за їх роботою і звітність перед житловим товариством – це відповідальність управителя. Змінити управителя або продовжити угоду на наступний рік – основне завдання зборів житлового товариства. Зокрема така модель характерна для Польщі.

2. Створення житлових товариств не є обов'язковим у будинках із приватизованим житлом. Прийняття рішення про самоуправління чи наймання управляючої компанії здійснюється зборами житлового товариства, якщо воно

створене в будинку. За відсутності житлового товариства управляючу компанію призначає орган місцевого самоврядування, а угоди підписуються управляючою компанією з кожним власником житла. Контроль за діяльністю управляючої структури здійснює кожний житель через підписання угоди і актів виконаних робіт. Змінити управляючу компанію можна рішенням більшості власників житла. Така модель характерна для прибалтійських країн: Литви, Естонії, а також для Росії [1, с. 30].

Зважаючи на досвід таких країн як Польща, Литва, Естонія, можна з впевненістю сказати, що маючи майже розвалену галузь ЖКГ можна досить швидко реанімувати і навіть перетворити її на прибуткову галузь економіки, адже ці країни на початок 1990-х років мали типові для постсоціалістичних країн проблеми галузі ЖКГ: витрачання значних бюджетних коштів на дотації ЖЕКів чи інших установ з обслуговування житла і разом із цим неефективне управління і його обслуговування, занижені ціни на обслуговування, суттєво зношений житловий фонд. Основними реформами були: приватизація житла, що передбачала передачу у приватну власність індивідуального житла і одночасно в спільну часткову власність – спільного майна будинку; появу житлових товариств; реформування державних комунальних підприємств в управляючі компанії приватної або комунальної форми власності (останні проте діяли на рівних конкурентних засадах поряд із приватними компаніями); впровадження інституту професійних управителів (у Польщі і Литві).

Для ефективного проведення реформи ЖКГ в Україні та її завершення центральна влада і органи місцевого самоврядування повинні консолідувати свої зусилля. Однак щоб прискорити реформу ЖКГ, також необхідно провести низку змін на центральному рівні управління: 1. Передбачити автоматичність створення ОСББ. 2. Законодавчо врегулювати питання оформлення землекористування для ОСББ (врегулювання прав власників при отриманні у власність земельної ділянки, на якій розташований багатоквартирний будинок). 3. Закласти вимогу щодо розробки Державної Програми співфінансування (державний, місцевий бюджети, кошти мешканців) капромонтів (оптимальним варіантом вирішення цього складного питання могла б стати Державна цільова програма пільгового довготермінового кредитування для реновації житлового фонду). 4. Законодавчо закріпили введення інституту управителя, розробити відповідні методичні матеріали щодо спільної діяльності і співробітництва власників та утримувачів нерухомості, запровадити стандарти управління нерухомістю у житловій сфері.

Список використаних джерел:

1. Бригілевич В., Когут Г., Швець В., Шишко В., Щодра О. Реформування системи управління житловою нерухомістю міста Практичний посібник/ [За заг. ред. Бригілевича В. // Бригілевич В., Когут Г., Швець В., Шишко В., Щодра О.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К.: ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.
2. Шлафман Н.Л. Проблеми реформування житлово-комунального господарства в Україні / Н.Л. Шлафман, Т.В. Чижова // Економічні інновації: збірник науч. работ. – Одеса: Інститут проблем ринка і економіко-екологічних досліджень НАН України, 2009. – Вип. 19: Приоритети преобразований в економіке. – С. 180–187.
3. Лебедєв М.І. Житлова політика України в умовах ринкових перетворень / М.І. Лебедєв. – К.: Знання, 2005. – 125 с.
4. Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 № 2866-III.

НАЛЕЖНІСТЬ І ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ США ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Мардарович Соломія Богданівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нечипоренко О.І.*

У кожній цивільній справі доказова база, що підлягає дослідженню, визначається судом з урахуванням встановлених законом правил. Серед основних вимог при оцінюванні доказів у змагальному цивільному процесі є належність та допустимість. Правила належності та допустимості доказів закріплені у процесуальному законодавстві багатьох країн. Зокрема, згідно з правилом 401 Федеральних правил доказування США [1, ст. 6] (Federal Rules of Evidence; далі — FRE) належність визначається як властивість кожного конкретного доказу зробити будь-який факт, що має значення для

вирішення спору, більш чи менш ймовірним, ніж це мало б місце за відсутності цього доказу. Це означає, що доказ повинен відповідати певним традиційним уявленням про достовірність, тобто відповідати дійсності. Аналогічне визначення міститься у ст. 58 Цивільного процесуального кодексу України [2;ст.24] (далі — ЦПК), згідно з якою належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування (тобто фактів, які мають значення для справи).

У доказовому праві США традиційно вважається, що належні докази — це такі докази, які можуть переконати суд або присяжних в існуванні або відсутності певного факту. Подібно належність доказів тлумачать українські процесуалісти. Зокрема, на думку М.И. Штефана, належним є доказ, що має властивість підтвердити пов'язані з ним істотні обставини, а також ті, що згідно з нормою матеріального права створюють фактичну основу спірних правовідносин. Вони належать до складу підстав позову або підстав заперечень проти нього і характеризуються значущістю фактів для визначення спірних правовідносин та зумовленістю цих фактів нормами матеріального права.

Остаточне вирішення питання щодо належності поданого доказу залежить від суду. Зазвичай питання про належність доказу вирішується на стадії досудового розгляду. У США при визначенні питання належності суддя керується логікою, що базується на його власному життєвому досвіді або наукових даних (наприклад, експертних висновках). У ч. 1 ст. 212 ЦПК також зазначається, що суд при оцінці доказу керується внутрішнім переконанням. Належність доказу є обов'язковою, але не достатньою умовою для залучення його до судового розгляду. У певних випадках суд може не прийняти до розгляду навіть належні докази. Крім цього суд вирішує питання допустимості доказів.

Термін «допустимість» відомий як американському, так і українському цивільному процесу, однак має дещо відмінні значення. В американському процесі допустимість доказів означає, що доказ може бути внесений на розгляд суду, лише якщо він має доказове значення (доказову силу) для доведення певного факту під час судового процесу [1,ст.10]. Тобто в американському судочинстві доказ є допустимим, якщо його дослідження в судовому засіданні може бути корисним для вирішення справи. В українському цивільному процесі допустимість розуміється як можливість суду брати до уваги лише докази, одержані без порушень закону (ч. 1 ст. 59 ЦПК). Наприклад, згідно із закріпленою в Конституції України (ст. 32) таємницею телефонних розмов, здійснені не на підставі судового рішення записи телефонних розмов не можуть вважатися допустимими доказами, якщо немає згоди учасників цих розмов на використання їх як доказів [4;ст.10].

Допустимість доказів також обмежується ч. 2 ст. 59 ЦПК, відповідно до якої обставини справи, що за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування [2]. Наприклад, завідомо неправдиві показання свідка або неправильний висновок експерта як нововиявлені обставини за п. 2 ч. 2 ст. 361 ЦПК мають бути підтверджені вироком суду, що набрав законної сили [2].

Правила допустимості належних доказів досить детально регламентовані у законодавстві США. Як стверджує професор Дж. Теїер, оскільки належні докази допомагають довести факти, що мають юридичне значення для справи, можна зробити висновок, що всі докази, які є логічно належними, є допустимими, якщо тільки їх не виключено через дію якоїсь норми закону [5;ст.205]. Це положення відображене у правилі 402 FRE про принцип гіпотетичної допустимості належних доказів [1,ст.35]. Зазначена норма чітко визначає, що за загальним правилом, належні докази є допустимими, якщо це не суперечить Конституції США, актам Конгресу або правилам, що рекомендовані Верховним судом США згідно зі статутними повноваженнями.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що належність і допустимість доказів мають спільні риси управи як США, так і України. Адже належність підпорядковується законом логіки і є оціночним поняттям, а допустимість є сукупністю правил, встановлених нормами процесуального та матеріального права з метою ухвалення справедливого рішення у справі. Однак питання належності та допустимості, порівняно із законодавством України, детальніше регламентовані у законодавстві США та витлумачені судовою практикою. Враховуючи сучасну тенденцію розвитку законодавства у напрямку

зближення правових інститутів різних систем права, вважаємо доцільним закріпити у ЦПК України допустимість усіх належних доказів як загальне правило та передбачити додаткові винятки з цього правила, крім тих, що існують.

Список використаних джерел:

1. Federal Rules of Evidence (Enacted by Public Law No. 93-595, January 2, 1975; with amendments as of December 2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://judiciary.house.gov/hearings/printers/110th/evid2008.pdf>.
2. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print1379080061347763>
3. Штефан М.І. Цивільне процесуальне право України / М.І. Штефан – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Thayer James.B. A Preliminary Treatise on Evidence at the Common Law.- Boston 1898. – P.269

НОВАЦІЇ ПРОЕКТУ ЖИТЛОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Кучер Наталія Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Залізняк В.А.*

Житло завжди було і лишається одним із найважливіших інструментів на шляху досягнення соціальних цілей у суспільстві. Забезпеченість громадян житлом – показник успішності державної політики, причому навіть більш точний, ніж показник економічного зростання держави. Якщо добробут населення дуже низький, то житлове питання – найбільш важливе серед усіх інших соціальних проблем. Проблема забезпечення громадян житлом є надзвичайно болючою для України, яка одержала у спадок від СРСР величезні черги на одержання житла, а впровадження ринкових відносин ще більш загострило цю проблему.

Житлове законодавство – чи не єдина галузь у правовій системі України, яка не зазнала серйозних змін і де не відбулося оновлення законодавства, що б регулювало житлові правовідносини на принципово нових засадах у ринкових умовах. Вкрай актуальним питанням на сьогодні є доопрацювання і прийняття нового житлового законодавства, оскільки проблеми забезпечення громадян житлом були і лишаються соціально вагомими і нагальними у суспільстві.

На думку авторів проекту, з прийняттям Житлового кодексу України буде забезпечено необхідне правове поле для реалізації громадянами України конституційного права на житло та запроваджено державний нагляд і контроль за використанням житла та його утриманням; регламентовано плату за утримання житла та житлово-комунальні послуги, відповідальність за порушення житлового законодавства, порядок вирішення житлових спорів; урегульовано умови придбання приватного житла, користування житлом, реконструкції та утримання житлового фонду, приватизації і реприватизації житлових приміщень; створено умови для залучення широких мас населення до утримання житлового фонду та управління ним, що ліквідує споживачьке ставлення до житлового фонду і сприятиме його збереженню; прискорено впровадження конкуренції в сферу обслуговування житлового фонду; забезпечено можливість переходу в сфері виконання робіт та надання послуг на договірні відносини, що значно підвищить захист прав споживачів; знижено соціальну напругу в суспільстві.

Глава 12 проекту Кодексу містить визначення поняття «утримання багатоквартирного будинку». На думку авторів, утримання багатоквартирного будинку – це самостійна житлово-комунальна послуга, яка включає прибирання прибудинкової території, обслуговування, ремонт тощо. Відкриваємо «Великий тлумачний словник сучасної української мови» і читаємо: «Утримувати. 1. Забезпечувати кого-небудь засобами до існування. 2. Бути власником, господарем якого-небудь закладу, підприємства». Отже, утримання не може відповідати зазначеному в ст.158 проекту переліку функцій, або ж тих послуг, що на сьогодні надають власникам

багатоквартирних будинків ЖЕКів. Однозначно поняття «обслуговувати», «надавати послуги з» більше відповідає значенню, яке хотіли передати автори.

Обов'язкове створення Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Якщо сьогодні в Україні цей процес, на відміну від інших держав, є справою добровільною, то проект Кодексу передбачає його обов'язковість».

Існування ОСББ створить умови, за яких ні держава, ані органи місцевого самоврядування не нестимуть будь-якої відповідальності за стан будинків. Все здійснюватиметься за кошти і силами співвласників. Державі лише надаватиметься право позбавити власників житла для реалізації привабливих інвестпроектів, контроль за громадянами силами житлово-комунальної інспекції тощо.

Варто згадати і про те, що право на першочергове та позачергове одержання житла надається громадянам, які мають пільги. Якщо здійснити аналіз пільг, передбачених житловим законодавством, то можна говорити про наявність не тільки пільг, але і про наявність певних привілеїв під час розподілу і надання житла. Окремі категорії громадян, наприклад, працівники державних органів (особи, обрані на виборну посаду, коли це зв'язано з переїздом в іншу місцевість, та деякі інші категорії громадян), не належать до соціально незахищених верств населення, і надання їм житла в першу чергу чи поза чергою є не пільгою, а привілеєм. Отже, наразі маємо ситуацію, за якої певна посада в органах державної влади та управління відповідно до чинного законодавства надає право на одержання привілеїв під час одержання житла, що неприпустимо в демократичній, правовій і соціальній державі. За наявності потреби в житлі таким категоріям працівників може надаватися службове житло, а в подальшому вони можуть за власні кошти або у кредит придбати власне житло.

Зниження соціальної напруги в суспільстві – питання благородне. Проте чи реально вирішити ці проблеми шляхом прийняття проекту Житлового кодексу – питання риторичне. Попри значну кількість хороших ініціатив та пропозицій є звичайно ті моменти, які потребують доопрацювання та з'ясування деталей. Я сподіваюся, що народні обранці дослухаються до думок науковців, представників громадськості та підготують справді якісний документ, який захищатиме права простого кожного громадянина. Бо усі ми є мешканцями, тож Житловий кодекс зачіпає кожного. Тому справедливі очікування українців на документ, який регулюватиме житлові правовідносини за принципами соціальної та правової держави, якою проголошує себе Україна.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. /Відомості Верх. Ради України. – 1996. - №30.
2. Житловий Кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. /Відомості Верх. Ради України. –1983. - №28.
3. Галаянчик М.К. Житлове право України: Навч. посіб. – К.: Хрінком Інтер, 2007. – 528 с.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кравець Ярослава Ігорівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Зализняк В.А.*

Державна житлова політика — це діяльність органів державної влади, спрямована на створення умов, за яких громадяни матимуть змогу побудувати житло, придбати його у власність, наймати, а ті, що потребують соціального захисту, отримати житло безоплатно або за доступну ціну від держави чи територіальної громади.

Забезпеченість громадян житлом – показник успішності державної політики, причому навіть більш точний, ніж показник економічного зростання держави. Саме тому житло було і залишається одним із найважливіших чинників на шляху досягнення соціальних цілей у суспільстві.

Крім того, частина принципів і методів державної житлової політики, успадкована від минулої системи управління, не відповідає сучасній парадигмі державного управління, є неефективною в сьогоденних умовах і не сприяє вирішенню завдань, що стоять перед Україною. Саме тому питання поліпшення стандартів у сфері забезпечення населення України доступним

житлом закономірно посідають центральне місце в діяльності Президента України, органів законодавчої та державної виконавчої влади.

Дослідженню проблем житлової політики присвячені праці вітчизняних фахівців:

А. Гальчинського, В. Куйбіди, В. Рибак та ін.

Питання формування державної стратегії розв'язання житлової проблеми в Україні в контексті зарубіжного досвіду та шляхи їх розв'язання вивчають В. Кравченко, К. Паливода, В. Поляченко та ін.

Разом з тим у галузі державного управління мало наукових досліджень, присвячених цілкомому й комплексному аналізу напрямів удосконалення житлової політики, розробці чіткого механізму створення державою відповідних умов для забезпечення соціальної доступності житла громадянам України.

Статистичні дані свідчать: у 1995 р. (початок посткризового підйому) на черзі в Україні перебувало 2,16 млн сімей та однаків, наприкінці 2012 р. – 1,25 млн. Однак за цей період отримали житло не 910 тис. сімей, як здається на перший погляд, а втричі менше – всього 331 тис. Скорочення квартирної черги має певні причини: частина громадян померла, виїхала з країни або вирішили цю проблему без допомоги держави. Існує офіційний показник ефективності, точніше – неефективності швидкості руху квартирної черги: відсоток сімей, які знаходяться у ній десять і більше років. В Україні він становить 70%.

Щорічний показник кількості сімей та однаків, які одержали житло, має від'ємну динаміку. За даними Державного комітету статистики України, з 1990 р. до початку 2012 р. він зменшився з 8,9 до 1,4%.

Кількість збудованого житла динамічно зростає, а рух квартирної черги уповільнюється.

Основні проблеми:

- недоступність комерційних житлових кредитів через їх високу вартість для більшості громадян;

- зменшення обсягів державного фінансування житлового будівництва призвело до зменшення загальних обсягів уведення житла;

- не набули достатнього розвитку механізми вирішення житлових питань шляхом спільної участі громадян та держави у фінансуванні будівництва (придбання) житла, зокрема, надання цільових житлових субсидій, запровадження системи заощадження коштів для будівництва (придбання) житла.

Отже, низький рівень забезпечення житлом залишається однією з найгостріших соціальних проблем, яка не може бути розв'язана без участі держави.

Підґрунтям у визначенні основних засад реалізації державної житлової політики стосовно надання підтримки громадянам, що потребують поліпшення житлових умов, є положення Указу Президента України "Про заходи щодо будівництва доступного житла в Україні та поліпшення забезпечення громадян житлом", які визнають будівництво за умов державної підтримки доступного житла одним із провідних напрямів забезпечення реалізації конституційного права громадян України на житло.

На виконання доручення, визначених вищезазначеним Указом, Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2009–2016 рр., яка намічає пріоритетні шляхи та способи розв'язання житлової проблеми в державі.

На розгляді у Верховній Раді України знаходиться ряд законопроектів, що визначають основні засади державної підтримки забезпечення громадян житлом, спрямовані на прискорення обсягів житлового будівництва та взаємопов'язаного формування платоспроможного попиту населення.

Шлях вирішення найбільючої з них – забезпечення громадян доступним житлом – полягає у створенні відповідного державно-управлінського механізму розвитку житлового будівництва в Україні, який б поєднав правові, організаційні та економічні засади державної підтримки забезпечення громадян житлом.

Реалізація державної політики щодо забезпечення прав громадян на житло передбачає, по-перше, вдосконалення державно-управлінського механізму розвитку житлового будівництва з формуванням якісно нових підходів до збільшення обсягів побудованого житла та здешевлення його

вартості, по-друге, вивчення шляхів упровадження обліку громадян, що потребують поліпшення житлових умов, покращання механізму надання житла, зменшення зловживань органів державної влади при його розподілі. По-третє: щоб не перетворити громадян країни на суцільну соціальну чергу, разом із реформою житлового законодавства слід здійснювати й реформу системи оплати праці.

Список використаних джерел:

1. Конституція України
2. Житловий фонд України (1990–2012 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Проект Концепції загальнодержавної програми забезпечення громадян доступним житлом на період 2009–2016 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregionbud.gov.ua/index.php?id=588>.
4. Про заходи щодо будівництва доступного житла в Україні та поліпшення забезпечення громадян житлом : Указ Президента України від 8 листопада 2007 р. № 1077

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ОБ'ЄДНАНЬ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ

Клочков Богдан Ігорович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Зайзняк В.А.*

Актуальність теми зумовлена особливим правовим становищем Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ), який є ефективним посередником ввіреного власниками майна, що дбає про належне його утримання та обслуговування. Але незважаючи на позитивні особливості правового становища даного інституту, в чинному законодавстві існує ряд прогалин, що створюють перешкоди на шляху ефективного здійснення наданих повноважень. Загалом, серед основних недоліків варто відзначити проблеми правового режиму земель багатоквартирних будинків та правового статусу майна співвласників будинку.

Серед найбільш проблемних питань правового режиму земель багатоквартирних будинків можна зазначити наступні.

1. Відсутність уніфікованого визначення складу земель багатоквартирних будинків та неузгодженість норм про суб'єкта права власності та користування на землі багатоквартирних будинків.

Земельний кодекс (далі – ЗК України) передбачає спеціальний режим використання земельних ділянок багатоквартирних жилих будинків. До складу цих земель відносяться земельні ділянки, на яких розташовані багатоквартирні жилі будинки, належні до них будівлі та споруди, а також прибудинкові території. Ряд інших нормативно-правових актів визнає окремий статус прибудинкової території, під якою розуміється територія навколо багатоквартирного будинку, визначена актом на право власності чи користування земельною ділянкою і призначена для обслуговування багатоквартирного будинку [1; 2].

Відповідно до ст. 42 ЗК України у разі приватизації громадянами багатоквартирного жилого будинку відповідна земельна ділянка може передаватися безоплатно у власність або надаватися у користування об'єднанню власників. Стаття 89 ЗК України зазначає, що земельні ділянки співвласників жилого будинку перебувають у спільній сумісній власності. Водночас, земельна ділянка може належати на праві спільної сумісної власності лише громадянам. Таким чином, власники приміщень, у приватизованому жилому будинку – юридичні особи мають можливість реалізувати своє право власності на земельну ділянку прибудинкової території виключно на умовах права спільної часткової власності (ст. 87 ЗК України).

2. Відсутність законодавчої процедури передачі прибудинкових територій.

На сьогодні не затверджено нормативно-правового акту, який мав би визначити порядок встановлення меж, передачі у власність та надання в оренду земельних ділянок для обслуговування багатоквартирних житлових будинків.

На рівні місцевих територіальних громад процедури передачі прибудинкових територій ОСББ відрізняються, втім спільною рисою

запроваджених шляхів відведення земельної ділянки є їхня надмірна складність. Найбільш поширеною залишається практика оформлення прибудинкових територій тільки після виготовлення проекту землеустрою на замовлення ОСББ у відповідній проектній організації. Крім того, для виділення земельної ділянки ОСББ, як правило, має надати широкий перелік документів: генеральний план населеного пункту, план земельно-господарського устрою, план забудови населеного пункту, план забудови та прибудинкової території, схему прибудинкової території, проекти розподілу території кварталу або мікрорайону тощо [5].

3. Проблемою правового статусу майна співвласників багатоквартирних будинків

На сьогоднішній день у законодавстві існує одночасно декілька режимів власності співвласників будинку на спільне майно та декілька варіантів визначення переліку спільного майна. Згідно статті 19 чинного Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29.11.2001 р. їхнє спільне майно складається з неподільного та загального майна [2].

Неподільне майно (частина допоміжних приміщень, конструктивні елементи, технічне обладнання будинку) перебуває у їхній спільній сумісній власності, а загальне майно (частина допоміжних приміщень житлового комплексу, що можуть використовуватися згідно з їх призначенням на умовах, визначених у статуті).

4. Особливої уваги потребує розгляд труднощів, з якими зітворюються ОСББ при оформленні житлового комплексу на власний баланс. Відповідно до чинного законодавства після отримання статусу юридичної особи ОСББ має право за рішенням загальних зборів: прийняти на власний баланс весь житловий комплекс; за договором з попереднім власником залишити його балансоутримувачем усього житлового комплексу або його частини; укласти договір з будь-якою юридичною особою, статут якої передбачає можливість здійснення такої діяльності, про передачу їй на баланс усього житлового комплексу або його частини.

На практиці трапляються випадки, коли порушуються строки передачі житлового комплексу на баланс ОСББ. Для аргументації невиконання нормативних приписів про порядок передачі житлового комплексу або його частини з балансу на баланс використовується неузгодженість норм законодавства. Так, відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.2004 р. балансоутримувачем будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд може бути власник або юридична особа, яка за договором з власником утримує на балансі відповідне майно та здійснює інші функції з управління цим майном [3]. Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 11.10.2002 р. встановлює вимогу для колишнього балансоутримувача провести передачу житлового комплексу або його частини на баланс ОСББ у двомісячний термін після надходження відповідного звернення від нього разом з усією необхідною технічною документацією [4]. У випадку, коли комунальні підприємства отримали житлові будинки на позабалансовий облік, визначати їх балансоутримувачами немає жодних законних підстав. За таких умов виконати положення вказаної вище Постанови Кабінету Міністрів України про передачу житлового комплексу з балансу на баланс виявляється неможливим.

Тому, створення сприятливого правового регулювання майнових відносин співвласників є передумовою для продуктивної роботи даного інституту в Україні.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України: від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України – 2002. – № 3-4. – ст. 27.
2. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29 листопада 2001 р. №2866-III // Офіційний вісник України. – № 51. – С. 52.
3. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України – 2004. – № 47. – Ст. 1899.
4. Про реалізацію Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2002 р. №1521 // Офіційний вісник України – 2002. – № 42. – С. 124.
5. Прибудинкова територія для ОСББ – сім кіл бюрократичного пекла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osbbua.org/news/pribudinkova_teritoriya_dlya_osbb_sm_kil_byurokraticznego_pekla

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гоцуляк Вікторія Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Кривчук В.О.*

Ст. 46 Конституції України визначає, що громадяни мають право на соціальний захист. Пенсії інші види соціальних витрат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом [1, с. 56]

Таким чином, Конституція закріпила обраний незалежною Україною курс на побудову соціальної та правової держави.

Актуальністю запропонованої теми є той факт, що в Україні ще не доведено до логічного завершення процес реформування сфери пенсійного забезпечення. У зв'язку з цим зростає необхідність у продовженні проведення сучасних науково-теоретичних досліджень у зазначеній сфері. Процес реформування повинен враховувати вже існуючий, перевірений практикою, досвід передових країн світу, серед яких визначальне місце посідають держави Європейського Союзу.

Частково ці питання висвітлюються такими знавцями реформування пенсійного забезпечення в західноєвропейських країнах, як Н. Юрловою, В. Смоленською, Д. Лінденман, М. Рутковським, О. Случинським та ін.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на підставі комплексного аналізу законодавства країн ЄС про пенсійне забезпечення та матеріалів їхньої практики виробити і внести пропозиції та наукові рекомендації стосовно вдосконалення законодавства України в цій сфері, створити дієвий механізм реалізації правових норм у відповідних суспільних відносинах.

Наукова новизна піднятої проблематики виражається в комплексному дослідженні питань реформування системи пенсійного забезпечення країн ЄС та демонстрацією реакції західноєвропейських держав на зміни, які диктувалися суспільством та обставинами в певний період розвитку їхньої державності.

Що ж до пенсії, то вона замінює заробітну плату як основне джерело доходів найманого працівника, коли за віком або станом здоров'я він втрачає здатність повноцінно трудитися. Формування моделей національних пенсійних систем – результат суспільної згоди щодо принципів побудови, способів здійснення соціальної політики. Загальною і обов'язковою умовою організації всякої пенсійної системи є створення державою правової, організаційної і економічної бази, яка б забезпечувала збереження права на пенсію.

Пенсійне забезпечення, як один із актуальних аспектів соціального захисту, постійно перебуває під контролем уряду кожної країни. Реформи пенсійних систем, які були проведені в ряді країн ЄС зводяться до різноманітних комбінацій: поступово підвищення пенсійного віку, зниження розмірів окремих видів пенсій, збільшення страхових внесків та періодів страхування, обмеження практики передчасного виходу на пенсію, стимулювання створення приватних пенсійних фондів.

Вартість соціального забезпечення пенсіонерів залежить від співвідношення кількості осіб активного працездатного віку (від 15 до 65 років) і загальної кількості осіб похилого віку (старших 65 років). В західноєвропейських країнах за останні декілька десятиліть це співвідношення швидко знизилось головним чином за рахунок падіння рівня народжуваності, а також підвищення загальної тривалості життя.

Достроковий вихід на пенсію трудящих промислово розвинених країн є до певної міри засобом боротьби з довготривалим безробіттям (Данія, Німеччина, Бельгія, Франція, Великобританія). В деяких країнах пенсійний вік скорочений із урахуванням ступеня шкідливості робіт, але в цьому випадку береться до уваги стан ринку праці. Наприклад, у Греції значно розширений перелік шкідливих робіт. За останні роки він збільшився вдвоє.

Перед системами пенсійного забезпечення стоять три основні завдання. Це перш за все , захист від бідності. По-друге, надання доходу при завершенні

трудової діяльності, розмір якого, як правило, пропорційний сумі заробітку, який виплачувався безпосередньо перед виходом на пенсію. По-третє, захист цього доходу від зниження реального рівня життя в результаті інфляції.

В багатьох країнах державні пенсії по старості виплачуються всім жителям країни в залежності від терміну проживання на території. Вони існують в Данії, Нідерландах, Великобританії. Так, проживши 50 років в Нідерландах, людина отримує право на пенсію по старості: для одружених 100% місячної заробітної плати і для одиноких 70% місячної зарплати. Крім того виплачується 8% на відпустку[4, с. 135]

Для отримання універсальної пенсії припинення трудової діяльності не вимагається, а для отримання трудової пенсії в більшості країн обов'язкове.

Загальноприйнятою практикою в розвинених європейських країнах є індексація пенсій для збереження їх купвельної спроможності (Італія). В багатьох країнах відбувається часткова індексація. Останнім часом у деяких країнах помітне прагнення до обмеження витатків на пенсійне забезпечення. Наприклад у Бельгії уряд ужив заходи щодо стримування затрат на ці цілі шляхом встановлення обмежень на максимальний рівень пенсій, обмежив також можливість вільно накопичувати пенсії з різних джерел.

Професійні і приватні системи пенсійного забезпечення, на відміну від державних систем, не отримують додаткових державних коштів. Такі системи не користуються прямими державними гарантіями, а роблять ставку на фінансові ринки, які дозволяють отримати необхідний рівень прибутку.

Як показує практика промислово розвинених країн, наявність продуманої системи соціального захисту сприяє розвитку трудових ресурсів країни, посилює національний потенціал економічного зростання і здатність проводити реформи, а також сприяє стабілізації політичної і соціальної ситуації в країні.

Список використаних джерел:

1. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб.: - К.: «Олан», 2004.- 312 с.
2. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту в Україні: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005.-615 с.
3. Герасимів Т. Право соціального забезпечення України: Загальна частина. – Дрогобич: Видавн. фірма «Відродження», 2004. – 240 с.
4. Синчук С.М., Буряк В.Я. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. / За ред. С.М. Синчук. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 318с.
5. Сташків Б.І. Теорія прав соціального забезпечення: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. -405 с.

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ ТА ПІДВІДОМЧОСТІ В
ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ**

Нашенко Дар'я Романівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

З виникненням господарських судів як самостійної ланки судової влади в Україні питання підсудності та розмежування підвідомчості набуло актуального значення.

На сьогодні в господарському процесуальному законодавстві відсутні чіткі визначення термінів «підвідомчість» та «підсудність». Арбітражне законодавство радянських часів використовувало лише один термін при законодавчому закріпленні двох інститутів процесуального права – підвідомчості та підсудності. Це був термін «підвідомчість». Сьогодні таку позицію підтримують деякі вітчизняні законодавці [1], проте більшість науковців визнають існування двох окремих інститутів процесуального права – підвідомчості та підсудності [2]. Необхідність чіткого визначення та розмежування термінів визнає Вищий господарський суд України, який у постанові «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам України» від 24.10.2011 р. № 10 зазначив, що Господарським судам України у вирішенні питань, пов'язаних із прийняттям позовних заяв, слід розрізняти поняття підвідомчості та підсудності справ. Підвідомчість – це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до її компетенції. Підсудністю називається розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими господарськими судами.

Аналіз чинного законодавства свідчить, що Цивільний процесуальний кодекс України використовує термін «цивільна юрисдикція», «компетенція» та «підсудність»; Кодекс адміністративного судочинства України – «юрисдикція», «підсудність», «компетенція», а Господарський процесуальний кодекс в свою чергу апелює поняттями «підвідомчість» та «підсудність». Що стосується проектів ГПК України, то в проекті від 06.03.2008 р. № 2178 використовує терміни «підсудність», «підвідомчість», «компетенція» та «юрисдикція», а в проекті від 16.07.2008 р. № 2777 – лише термін «підсудність». Отже, можна помітити певну неузгодженість термінів, які існують нині в законодавстві. Така ситуація призводить до неправильного розуміння цих інститутів, їх завдань, цілей і певних ускладнень у правозастосуванні юристами та суддями [3].

Як вже зазначалося, підсудність – це розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими господарськими судами. Господарський процесуальний кодекс визначає, які справи підсудні місцевим господарським судам, територіальну та виключну підсудність.

Але, якщо з визначенням підсудності все зрозуміло, то при визначенні підвідомчості виникає багато спірних питань. Як свідчить практика господарських судів, мають місце випадки, коли під час розгляду справи, де сторонами є тільки юридичні особи, виникає притягати до участі в справі громадянина, який не є суб'єктом підприємницької діяльності. Виникає питання, який суд повинен продовжити розгляд цієї справи надалі. Прямої відповіді в Господарському процесуальному кодексі України на це питання не має. Не міститься таких норм і в Цивільному процесуальному кодексі України.

У законодавстві країн СНД, наприклад у Цивільному процесуальному кодексі Білорусії є норма, яка передбачає, що при пред'явленні декількох пов'язаних між собою вимог з яких одні підвідомчі загальному суду, а решта – іншому суду чи іншому державному органу або організації, всі вимоги підлягають розгляду в загальному суді, якщо інше не передбачено актами законодавства. Таким чином – можна зробити висновок, що таку справу

повинен вирішити до кінця суд, який порушив провадження у справі з дотриманням правил підвідомчості.

Заслуговую на увагу, досвід німецьких судів, коли виникають труднощі у визначенні підвідомчості справ різним судам «Для того, щоб громадянин, який подає позов, не залишився без підтримки, якщо суд в який він звернувся, виявився неспроможним, конституція встановлює, що судовий розгляд справи існує в будь-якому випадку, це означає, що суди не мають права ухилитися від своїх обов'язків проголошуючи себе неспроможними в професійному чи територіальному відношенні та направляти справу в інший суд. У такому випадку автоматично стає спроможним інший суд, який не може в свою чергу направити справу далі, як і у випадку, якщо він дійсно неспроможний» [4].

Таким чином, подальше підвищення ролі суду, суддів, усієї системи українського правосуддя потребує синхронізації й єдності чинного господарського процесуального законодавства. Проведений аналіз свідчить про необхідність проведення досліджень із питань визначення ознак та цілей підсудності, підстав визначення підвідомчості. Необхідно розробити та законодавчо закріпити поняття «підвідомчість спорів» та «підсудність спорів», що дозволить уникнути численних помилок як з боку суду, так і юристів-практиків, зробіть процесуальне законодавство більш зрозумілим і доступним.

Список використаних джерел:

1. Тищенко П.М. Проблеми судової підвідомченості. Х., 2003. – 37 с.
2. Прутика М. Д., Тітов М. І., Шербина В. С. Арбітражний процес. Х., 2001. – Ч. 2. – 432 с.
3. Щодо використання термінів «підвідомчість», «компетенція», «юрисдикція» та «підсудність спорів» у господарському процесуальному законодавстві / Н. Петренко / Підприємництво, господарства і право. – 2012. – № 5 – с. 70-72.
4. Проблеми, що виникають у процесі визначення підвідомчості справ за участю сільськогосподарських підприємств / О.Гласова / Підприємництво, господарства і право. – 2004. – № 8 – с. 21-24

ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ У СПРОЩЕНИЙ СПОСІБ

Серета Анна Петрівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

Одним із найважливіших регуляторів господарських правовідносин є господарський договір, укладання якого тягне за собою відповідні правові наслідки. Сучасний стрімкий розвиток технологій надає можливість суб'єктам господарювання укладати договори різними способами – шляхом листування, телеграмами, факсограмами тощо. Проте наразі є проблема законодавчого регулювання укладання договорів у такий спосіб.

Загальний порядок укладення господарського договору визначений у ст. 181 Господарського кодексу України [1]. Дана стаття також закріплює можливість укладення господарського договору у спрощений спосіб, який дістав поширення у діяльності суб'єктів господарювання, бо є досить зручним та заощаджує час. Проте, вивчення чинного законодавства та практики його застосування свідчить про наявність проблем, які пов'язані з укладанням господарських договорів у спрощений спосіб.

Питання укладення господарських договорів досліджували такі вчені-юристи як М.І. Брагінський, О.А. Беляневич, С.М. Бервено, С.О. Теньков та інші, але наразі наукових надбань щодо укладання господарських договорів у спрощений спосіб недостатньо.

Згідно зі ст.181 Господарського кодексу України укладення господарських договорів у спрощений спосіб можливо шляхом:

- обміну сторонами декількома документами (листи, факсограми, телеграмами, телефонограмами);
- підтвердження прийняття до виконання замовлень.

Проте Господарський кодекс України не закріплює умов, які мають бути дотримані, щоб господарський договір вважався укладеним у письмовій формі. Виходячи з положень ст. 207 Господарського кодексу України, суть письмової форми договору зводиться до фіксації домовленостей сторін на певному матеріальному носії (документі). При цьому, якщо договір

укладається юридичними особами, то для надання йому письмової форми він має бути підписаний та скріплений печаткою.

Як слушно підкреслюється у літературі, якщо договір укладається у спрощеній формі, слід враховувати, що у документах, якими обмінюються сторони, мають міститися всі істотні умови договору певного виду [2, с.313].

У випадку укладення господарського договору шляхом обміну сторонами декількома документами, вони будуть у сукупності являти собою письмову форму договору, якщо їх зміст відповідає оферті та акцепту [3].

Укладання господарського договору шляхом підтвердження прийняття до виконання більш невизначеним способом з правової точки зору. Труднощі застосування цього способу полягають у першу чергу у тому, що законодавстві не визначено яким чином повинно здійснюватися підтвердження прийняття до виконання. У доктрині господарського права є думка, що сутність цього способу укладання господарського договору полягає у тому, що одна сторона направляє іншій стороні пропозицію укласти договір, а інша сторона надає згоду на укладання договору шляхом вчинення дій відповідно до вказаних у пропозиції умов [4, с. 819]. Наприклад, одна сторона направляє іншій рахунок-фактуру на оплату робіт, зміст якого відповідає оферті, а інша сторона сплачує цей рахунок, тобто приймає до виконання. В той же час, таке трактування не є безспірним, оскільки ч.1 ст.181 ГКУ вказує не на виконання, а на підтвердження прийняття до виконання.

Таким чином, недостатня конкретизація положень ч.1 ст.181 ГКУ та відсутність будь-яких роз'яснень щодо практичного застосування даної норми ставить під сумнів ефективність її дії та не є оптимальною з точки зору законодавчої техніки. Тому цілком логічним є усунення цього недоліку шляхом виокремлення даного способу укладання господарського договору в окрему статтю ГКУ з подальшою конкретизацією норми. Тобто необхідно передбачити такий спрощений спосіб укладання господарського договору, як підтвердження прийняття до виконання замовлення наступним чином: підтвердженням прийняття до виконання оферти є дії по виконанню в повному обсязі вказаних в оферті умов договору (відвантаження товарів, надання послуг, виконання робіт, сплата відповідної суми і т.п.). Якщо договори будуть укладатися у такий спосіб, то не виникатиме сумнівів щодо додержання письмової форми сторонами.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 18, с. 144.
2. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / кол. авт.: Г. Л. Знаменський, В. В. Хахулін, В. С. Щербина та ін.; за заг. ред. В. К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
3. Роз'яснення Вишого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням угод недійсними»: від 12.03.1999 р., № 02-5/111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v_11180099&c=1#Card.
4. Серебрякова Ю. О. Особливості укладання господарських договорів у спрощеній формі // Ю. О. Серебрякова // Форум права. – 2010. – № 4. – с. 825.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КАПІТАЛЬНОМУ БУДІВНИЦТВІ

Лучка Галина Михайлівна, студент магистратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

За умов ринкових відносин інвестиції відіграють важливу роль у будь-якій галузі, а особливо у капітальному будівництві, оскільки саме воно забезпечує здійснення розширеного відтворення виробничого потенціалу країни в цілому і кожного окремого підприємства. Як один із важелів який складає основу матеріальної бази суб'єкта господарювання, і інвестиційно-виробничої діяльності капітальне будівництво забезпечує формування й розвиток виробничого потенціалу, матеріальної сфери і інфраструктури. Капітальне будівництво стосується не тільки виробничої сфери, а й невиробничої, а саме будівництва житлових споруд.

В останній час дослідженню проблем інвестицій в капітальне будівництво приділяється значна увага в працях вітчизняних дослідників: Басенко К.О., Бурляй О.І., Горчаківська Г.В., Солдатенко В.В., Шарова С.В та ін.

Попередній розвиток інвестиційної діяльності у сфері капітального будівництва показує, що державні органи України зацікавлені з реалізацією відповідних регулюючих рішень. Так, процес приватизації привів до неконтрольованого і, по суті, стихійного розпаду великих будівельних об'єднань, концернів; трестів і інших організацій на численні дрібні (малі) будівельні підприємства. Фактично у будівельному комплексі України сталися найбільші структурні перетворення, що привели до різкого падіння об'ємів виконуваних робіт із будівництва житла, виробничих і інших об'єктів збільшення числа збиткових будівельних підприємств?¹

Нажаль, в Україні практично відсутня чітка державна політика у сфері стимулювання інвестиційно - будівельної діяльності як у виробничому так і в невиробничому будівництві особливо в житловому. Завичай посилюються на обмеженість бюджетних коштів що цілком справедливо. Проте комерційні структури займається будівництвом дорогих і престижних об'єктів в престижних районах тоді як будівництво соціального житла здійснюється в основному місцевою владою, і виділені при цьому кошти є недостатніми, і досить обмеженими.

Недостатність фінансування з внутрішніх джерел фінансових ресурсів підприємств і держави необхідних проектів для оновлення основних фондів виробничих підприємств чи створення житлового фонду для населення, тому необхідно залучати іноземні інвестиції.

При цьому важливим питанням, яке потребує вирішення є досягнення стабільності у всіх економічних і соціальних сферах, тільки тоді Український ринок стане економічно привабливим для інвестора, також потрібно забезпечити відповідний рівень прибутковості як для проекту в цілому так і для інвестора зокрема. Для прикладу в західноєвропейських країнах норма прибутку в об'єктах будівництва становить 38,6% тоді як в Україні лише 21%. Збільшити прибутковість капіталовкладень, можна за рахунок залучення інвестицій та створення фондів фінансування будівництва.[3] В Україні діяльність таких фондів регулюється Законом України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операція з нерухомістю».

При використанні даних фондів виникають такі проблемні питання як:

- нормативно-правове регулювання управління майном при будівництві житла та операція з нерухомістю;
- встановлення основних засад фінансово-кредитних механізмів будівництва в Україні

Ще однією проблемою капітального будівництва є ціновтворення на житлові споруди оскільки через ринок вартість житла стає в 2-3 рази більшою за собівартість.

Проте навіть при наявності деяких проблем фонди фінансування будівництва, являють собою ефективний спосіб інвестування будівництва, але їх розвиток ускладнюється економічними проблемами, а саме: низьким рівнем державного управління інвестиційними процесами у нерухомість, що призводить до надмірного втручання в процес інвестування державних службовців з метою задоволення власних потреб. В цьому аспекті має неабияке значення тіньовий експорт капіталу, який зменшує вітчизняні інвестиційні можливості. Основу цього явища складає бажання приховати капітали від непомірнього оподаткування та посягань кримінальних структур. Тіньовий експорт капіталів полягає в основі отримання нелегальних доходів керівниками господарств і працівниками державних установ.

Список використаних джерел:

1. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операція з нерухомістю: Закон України від 19 червня 2003 року// Офіційний вісник України. -2003.- №30(08.08.2003).-Ст.1525.
2. Басенко К.О. Регулювання інвестиційних процесів в будівництві в контексті вітчизняного і світового досвіду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esopomy.nauka.com.ua/?op=1&z=1636>
3. Шарова С.В. Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку будівельного комплексу регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_23/1/sharova.pdf

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Клименко Олена Олегівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

Участь прокурора у господарському процесі, на переконання українських науковців та практиків, є необхідною для захисту прав й свобод громадян, інтересів держави, дотримання законності у суспільстві, злагодженого функціонування державного механізму в умовах властивого демократії поділу влади. У світлі практики Суду наявність у прокурора права вступати у господарський процес на будь-якій його стадії суперечить принципу рівності процесуальних можливостей усіх учасників процесу. У деяких випадках прокурор, вступаючи у господарський процес в інтересах держави, фактично захищає інтереси однієї зі сторін, оскільки у її статутному фонді наявна частка державної власності. Причому законодавство надає прокурору надзвичайно широкі повноваження щодо отримання інформації (доказів), необхідної для представлення позиції у судовому процесі. Відповідно інша сторона в процесі не має таких можливостей. Згідно з частиною другою статті 29 ГПК України в разі прийняття господарським судом позовної заяви особою, яка не є прокурором, в інтересах держави в особі органу уповноваженого здійснювати функції держави у сферних правовідносинах або в інтересах громадянина зазначений орган чи громадянин набуває статусу позивача, а в разі прийняття господарським судом позовної заяви особою, яка не є прокурором, в інтересах держави в якій зазначено про відсутність органу уповноваженого здійснювати функції держави у сферних правовідносинах або про відсутність в такого органу повноважень, шло звернення до господарського суду, прокурор набуває статусу позивача і як такий зазначається у позовній заяві. [5]

Згідно зі ст. 116 ГПК України виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом. Наказ видається стягувачеві або надсилається йому після набрання судовим рішенням законної сили, тобто прокурору судами не видається вказаний виконавчий документ. Для того, щоб прокурор міг захищати права та інтереси громадян або держави на стадії виконання рішень судів, постановлених за його (прокурора) позовом (або з його участю у судовому засіданні), необхідно через особу або орган, інтереси якої (якого) представляються прокурором у суді, брати виконавчий лист (наказ) та пред'являти його у державну виконавчу службу для виконання, і тільки тоді прокурор може користуватися правами, передбаченими для учасників виконавчого провадження. Скарги прокурора на дії чи бездіяльність органів державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів відповідно до змісту статті 121 ГПК України розглядає винятково місцевий господарський суд, яким відповідну справу розглянуто у першій інстанції. В ухвалі про час і місце розгляду скарги на дії органів державної виконавчої служби господарському суду слід зобов'язувати заявника надіслати копію скарги цьому органу, іншій стороні виконавчого провадження або прокурору [2]. Порівняно з іншими категоріями справ, прокурори рідко вступають у справи про банкрутство. Як правило вступають у процес, якщо справа про банкрутство порушується податковим органом чи іншим уповноваженим державним органом, якщо банкрутом визнається державне підприємство або підприємство, де більше 25% статутного капіталу – частка держави, якщо справа соціально важлива, а також якщо постає питання про визнання грошових вимог [2]. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» не надає прокурору право вимагати визнання недійсними укладених державним підприємством угод, що призвели до банкрутства, погіршили фінансове становище боржника [4]. Натомість, відповідно до ч. 5 ст. 17 Закону керуючий санацією має право подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними, а згідно з ч. 11 ст. 17 цього Закону угода боржника, у тому числі та, що укладена до винесення господарським судом ухвали про санацію, може бути визнана господарським судом за заявою керуючого санацією відповідно до цивільного законодавства недійсною з наведених у цій частині підстав. Проте Закон і не забороняє прокурору

вимагати визнання угоди недійсною у процедурі банкрутства. Не передбачено у Законі «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» і можливості та форми реагування прокурора на дії арбітражного керуючого. Прокурор користується певними процесуальними правами також на стадії виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду. Відповідно до статті 121 ГПК [1] що до укладання мирової угоди у процесі виконання судового рішення, то відповідне право прокурору не надано.

Отже, участь прокурора у господарському процесі в Україні регламентована ГПК України, але не повністю узгоджується, тобто в умовах побудови правової держави та громадянського суспільства, становлення нового, демократичного суспільства в Україні і реформування в усіх царинах вітчизняного соціуму, вирішення цього питання є вкрай необхідним.

Список використаних джерел

1. Господарсько процесуальний кодекс України (від 06.11.1991 № 1798-ХП) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
2. Захист прокурором прав громадян та інтересів держави у сфері охорони довкілля: Навчальний посібник / Блажівський Є. М., Козьяков І. М., Головкин О. В. – К.: Національна академія прокуратури України, 2012. – 235 с.
3. Коваль І. Обмеження участі прокурора у господарському процесі в контексті дотримання державою положень Європейської конвенції з прав людини / Ірена Коваль // Юр.Газета. – 2006. – № 23 (83). – 21 груд.
4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом // Голос України. – 1992. – 6 черв.
5. Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам Вищого господарського суду; Постанова від 23.03.2012 № 7. – Вісник господарського судочинства. – 2012. – № 3. – С. 42.

ПРЕДСТАВНИЦТВО В ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Гакман Тетяна Василівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

Господарський процес — установлений нормами господарського процесуального права порядок досудового врегулювання та судового розгляду господарських спорів. Основне завдання господарського процесу — примирення сторін, а у разі неможливості його досягнення — швидке вирішення спору. Це правовідношення, відповідно до якого одна особа (представник) на підставі набутих нею повноважень виступає і діє від імені іншої особи, яку представляє, створюючи, змінюючи, чи припиняючи безпосередньо для неї цивільні права та обов'язки. Розрізняють такі види представництва:

- представництво, яке ґрунтується на договорі;
- представництво, яке ґрунтується на законі;
- представництво, яке ґрунтується на адміністративному акті.

Дослідженням даної тематики займаються такі вчені як: Степанова Т.В., Марочкін І.С., Каркач І.М., Грошевой Ю.М., Болгар Н., та інші.

Законодавчо дане положення закріплено статтями 28 та 29 Господарського процесуального кодексу України (надалі-ГПК України)

Згідно з чинним законодавством України представник віднесений до осіб, які є учасниками у справі, і, відповідно, наділений юридичною заінтересованістю. Він є самостійною процесуальною особою, хоча і представляє інтереси сторін та третіх осіб. Але комплексного дослідження інституту представництва в Україні на даний час немає.

Частише за все представник учасника процесу у господарському судочинстві є штатним юристом підприємства. Але останнім часом через зміни у підвідомчості господарських справ, зокрема, через розгляд господарськими судами корпоративних спорів та справ про приватизацію, збільшується кількість «найнятих» правознавців, рівень знань та вмінь яких не завжди відповідає необхідним реаліям судочинства.[4]

Але чинний ГПК України не містить, наприклад, норм про сумлінне виконання представником своїх обов'язків та відповідальність за невиконання таких обов'язків або неналежне їх виконання. Цей недолік ГПК України слід усунути. [4]

Розглянемо ще одне питання – довіреність (доручення) на представництво учасника процесу в суді[4].

У господарському праві часто використовуються договори доручення, за якими повірний зобов'язаний діяти від імені довірителя. З юридичної точки зору цей договір можна вважати договором про представництво. Але процесуальне представництво має певні особливості.

Отже, представництво в господарському процесі можна розглядати в наступних аспектах:

1. Правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана, або має право, вчинити правовий від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

2. Правовідношення, відповідно до якого, одна особа (представник) на підставі набутих нею повноважень виступає і діє від імені іншої особи, яку представляє, створюючи, змінюючи чи припиняючи безпосередньо для неї цивільні права та обов'язки.

3. Представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в господарському процесі.

4. Прокурор, який бере участь у справі, несе обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди.

Варто зазначити, що чинний ГПК не приділяє окремої уваги адвокату як процесуальному представнику, що надає правову допомогу в господарському судовому процесі. Отже, існує проблема в чинному законодавстві, яка потребує негайного вирішення шляхом внесення змін, а саме окремо встановити в ГПК України процесуальний статус адвоката, та чітко визначити його повноваження в господарському процесі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України/Офіційний вісник України.-2010.-№72/1(01.10.2010).-Ст.2598. [Електронний ресурс].- Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6 (11.02.1992). – Ст. 56. http://kodeksy.com.ua/gospodars_kij_protseualnij_kodeks_ukraini
3. Степанова Т.В. Представництво в господарському судочинстві //Современный научный вестник. -2007.-№14 [Електронний ресурс].- Режим доступу:<http://www.rusnauka.com/14.NTP.2007/Pravo/21712.doc.htm>
4. Болгар Н. Представництво у господарському судочинстві//Юридична газета. -2004.- №24(36).[Електронний ресурс].- Режим доступу:<http://www.yur-gazeta.com/oarfile/1247/>

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Чамара Ірина Олегівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Загорняк Н.Б.*

Господарський процес базується та діє на загальних, основних та значущих засадах, які можливо визначити, як принципи. Специфіка їх полягає в тому, що вони закріплюють вихідні, нормативні положення, що визначають зміст правосуддя і є критерієм правомірності поведінки учасників правовідносин, що виникають у сфері правосуддя [1]. У юридичній літературі досить активно досліджується дана тематика, яка вимагає оновлення змісту, організаційних форм і методів функціонування. Серед праць вчених, що досліджували принципи судочинства загалом та принципи господарського процесу, зокрема, можна виділити праці Д.М. Притики, С.В. Васильєва, В.Д. Чернадчука, В.С. Шербини, М.І. Тітова та інших. Але у цих дослідженнях не вирішено низку питань конструктивної та практично значимої побудови принципів господарського процесу.

Слід зазначити, що принципи як основні та визначальні засади господарського судочинства загалом впливають у Конституції України (ст. 129 та ін.), Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Господарсько-процесуального кодексу України (далі – ГПК України).

Перелік принципів господарського судочинства у Кодексі не збігається з наведеним у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», що

пояснюються, по-перше, загальністю встановлених Законом засад, які стосуються всіх без винятку судів судової системи України, а по-друге, специфікою господарського судочинства. Зокрема, зазначеним Законом встановлено такі засади здійснення правосуддя: 1) здійснення правосуддя виключно судами; 2) право на судовий захист; 3) рівність перед законом і судом; 4) самостійність судів; 5) право на повноважний суд; 6) правова допомога при реалізації права на справедливий суд; 7) гласність і відкритість судового процесу; 8) обов'язковість судових рішень та інші. ГПК України визначає наступні принципи: право на звернення до господарського суду та змагальність. Натомість, у ГПК з цих принципів відтворюються лише рівність перед законом і судом, гласність і відкритість судового процесу та обов'язковість судових рішень.

Система принципів господарського процесу має певні особливості. У зв'язку із цим не можна повністю погодитися із О.А. Беляневич, яка зазначає про умовність визначення поняття принципів господарського процесу, посилаючись на те, що принципи судочинства єдині для усіх видів процесу та пошук якихось особливих галузевих принципів у господарському процесуальному праві і тим більше принципів його окремих інститутів видається до певної міри схоластикою [2, с. 14-15]. Зазначені принципи також виділяють як принципи судоустрою та принципи судочинства. Принципи судочинства — принципи функціональні, які визначають процесуальну діяльність суду і учасників процесу: диспозитивність; доступність судового захисту прав і загальних інтересів; рівноправність сторін господарського процесу; змагальність; свобода надання ними своїх доказів і доведення перед судом їх переконливості; об'єктивна істина. Принципи судоустрою, організаційні принципи, які визначають устрій господарських судів: здійснення правосуддя лише судом; незалежність суддів і підкорення їх тільки Конституції України і законам; гласність розгляду справ; державна мова судочинства; рівність учасників господарського процесу перед законом і судом; обов'язковість виконання рішень суду. Всі ці принципи знаходяться у взаємозв'язку, тому твердження, що немає тільки організаційних або функціональних принципів, правдиве, і такий поділ є досить умовним.

Також доречним є виділення у господарському процесі принципу добросовісності, як спеціального принципу господарського процесу, який спрямований на вдосконалення в частині обсягу та порядку використання учасниками процесу своїх процесуальних прав [4, с. 118] та на заборону зловживання зазначеними правами. Серед спеціальних принципів господарського процесу можна виділити наступні принципи: оперативності, письмового провадження, територіальної спрощеності, визначення порядку засідання судом, арбітрування тощо. Деякі принципи застосовуються у господарському процесі лише де-факто, але згодом будуть закріплені і де-юре.

Отже, виділення процесуальних принципів у групи та їх класифікація за їх якісними та змістовими критеріями дають можливість більш глибоко і детально їх дослідити та вивчити, а також сприятимуть вивченню тотожних процесуальних норм як з боку протиставлення та співвідношення, так і з боку їх діалектики та взаємозв'язку; дослідження та аналіз існуючих принципів надасть можливість надати їм оцінку у ході практичного їх застосування та допоможе виявити нові, так як система принципів господарського процесу не є остаточною та вичерпною, а є динамічним процесом; неухильне дотримання і законодавче удосконалення повноти закріплення і дії принципів господарського процесуального права є важливою гарантією посилення законності, як невід'ємної частини функціонування правової держави і демократичного правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Георгіца А.З., Скомороха В.С. Принципи конституційного судочинства (процесу) та їх специфіка: деякі питання теорії і практики // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2004. – Вип. 227. – С. 28-34.
2. Беляневич О. Верховенство права і законність як принципи господарського процесуального права // Право України. 2011. – № 6. – С. 13-20.
3. Конституція України: науково-практичний коментар // В.Б. Аверьянов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. – Харків: Право, 2003. – С. 46.
4. Павленко Д. Добросовісність сторін як принцип господарського процесуального права / Д. Павленко // Юридичний журнал. – 2005. – № 5. – С. 112-118.

ДОГОВІР КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Романенко Ірина Володимирівна, студент магістратури навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Засорняк Н.Б.*

Договірні правовідносини є одними з основних складових у взаємовідносинах, партнерських зв'язках в підприємницькій діяльності. Адже, за теперішніх умов в нашій країні практично не можливо займатись підприємницькою діяльністю та співпрацювати з партнерами без укладення договорів або угод. Важливою ознакою цих відносин є передача комерційного досвіду та інших об'єктів прав інтелектуальної власності. Вони складають невід'ємну частину господарської діяльності кожного підприємства. Важливе місце в системі таких договорів займає договір комерційної концесії. Цей вид договору знайшов своє відображення у Цивільному та Господарському кодексах України.

Актуальність даної теми полягає в тому, що сучасна система відносин навколо договору комерційної концесії позначена високим рівнем конфліктності: неплатежі, порушення стандартів правил використання торговельної марки та інші. Такий стан справ зумовлює глибоке дослідження даної теми і пошук шляхів подолання існуючих проблем у даній сфері.

Комерційна концесія – це підприємницька діяльність, що здійснюється на підставі договору комерційної концесії і полягає у наданні однією стороною концесійних відносин (праволодильцем) другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку права використання на платній основі комплексу належних праволодильцеві виключних прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

Комерційна концесія (зарубіжні аналоги – франчайзинг, франшиза) – оптимальний засіб забезпечення розширення бізнесу комерційних організацій (зазвичай крупних) без тягаря створення філій та дочірніх підприємств у певній місцевості й навіть на території інших держав [3, с.624].

Розвиток даного виду договору є досить новим для України. Можна сказати, що проблеми розвитку цього виду договору певною мірою пов'язані з недостатньою законодавчою урегульованістю, оскільки не існує єдиного нормативного акта, який би детально регламентував франчайзингову діяльність в Україні. Якщо франчайзинг в Україні вже є з окремого всеосяжного нормативного акта який його стосується ще немає, то не свідчить про те що чинна нормативна база певною мірою співіснує з властивою. Зрозуміло що мати досконаліше законодавство – краще, ніж його не матиме взагалі чи мати недосконале законодавство [5, с.78]. Але варто зазначити, що Кабінет Міністрів України з метою підтримки розвитку підприємницької діяльності в Україні розробив проект закону «Про франчайзинг» від 08.11.2001, але прийняття даного закону було відкладено на невизначений термін. Ним визначаються форма договору франчайзингу, сторони договору, їх обов'язки та відповідальність, поняття субфранчайзингу. В цілому законопроект є непоганим, але, на жаль, він не позбавлений деяких недоліків [6].

Складна правова природа цих договірних відносин потребує ретельного з'ясування змісту франчайзингових договорів, особливо їх предмету, інших істотних умов. Важливою складовою є визначення правових наслідків щодо прав інтелектуальної власності, які передаються. Зокрема відкритим питанням є можливість передачі за договором франчайзингу прав на фірмове найменування, а також відмежування договорів франчайзингу від ліцензійних договорів, яке викладено у новому ЦК України не досить чітко.

Серед інших проблем розвитку і функціонування даного договору можна виділити такі: невіршенням залишається питання регулювання порядку державної реєстрації договору комерційної концесії та визначення компетентного органу, який якісно здійснюватиме свої функції щодо реєстрації договорів комерційної концесії [4]. Також відсутність необхідного інформаційного забезпечення, проблеми фінансово-кредитного характеру та ін.

Зрозуміло, що наведені фактори гальмують розвиток договору комерційної концесії в Україні і потребують удосконалення (створення) нових законодавчих документів, що регламентують дані відносини.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40, ст. 356.
3. Вінник О.М. Господарське право: Навчальний посібник. – 2-ге вид. змін. та доп. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 766с.
4. О. С. Кулик «Правове регулювання державної рестрації договору комерційної концесії» [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.kyiv.edu.ua/80800/bitstream/2010/1973/1/Kulyk.pdf>
5. Ляхов І. І. Бортвич Ю. А. Міжнародна економіка. - К.: МАУП, 2007
6. Проект закону «Про франчайзинг» від 08.11.2001 [електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=8241

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Міндер Вікторія Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

У сучасних умовах економічного розвитку України інвестиційна діяльність виступає одним з найважливіших засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних змін у народному господарстві, зростання якості технологічного процесу та підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

Найважливішою умовою активізації інноваційно-інвестиційної діяльності як чинника сталого економічного зростання є проведення цілеспрямованої державної політики. Дослідження проблем інвестування економіки завжди були і залишаються об'єктом досліджень багатьох вчених.

Інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Інноваційна діяльність як різновид інвестиційної діяльності має свою нормативну основу – інноваційне законодавство – сукупність нормативних актів, що регулюють відносини, які виникають в процесі інноваційної діяльності.

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго-та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Інноваційна діяльність регулюється низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили - від законів до локальних нормативно-правових актів, кодексів.

Господарський кодекс України в главі 34 дає визначення інноваційної діяльності (ст. 325), визначає її види (ст. 327), форми інвестування в інновації (ст. 326), шляхи та форми державного регулювання (ст. 328) та систему державних гарантій інноваційної діяльності (ст. 329), основні засади державної експертизи інноваційних проектів (ст. 330), поняття та зміст договору та створення і передачу науково-технічної продукції (ст. 331), який використовується для виконання інноваційних розробок на замовлення суб'єкта інноваційної діяльності з метою їх наступної реалізації [3].

Глава 62 Цивільного кодексу України «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» регулює договірні відносини, що складаються в процесі виконання таких робіт, в тому числі розробки інноваційних проектів.

Інноваційне інвестування в Україні регулює низка законів. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011. ЗУ «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу», Закон України «Про інноваційну діяльність».

Існують також підзаконні нормативно-правові акти з питань інноваційної діяльності, які регулюють, як правило, процедурні або організаційні аспекти питання інноваційних відносин. Серед них важливу роль займають акти Президента України, зокрема Указ Президента України від 12.05.2011 № 583/2011 «Про Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України».

Однак, наявна нормативно-правова база інноваційної діяльності є досить суперечливою, крім того, неповною мірою відповідає засадам економіки, що ґрунтується на знаннях. До цього часу (а) відсутня достатньо ефективна правова основа функціонування венчурного капіталу як ринкового інституту, (б) процедури створення окремих суб'єктів інноваційної діяльності безпідставно ускладнені. Недосконалість правової бази інноваційної діяльності посилює практика призупинення окремих статей чинних законів законодавчими або підзаконними актами.

Таким чином, для досягнення мети формування цілеспрямованої, послідовної державної інноваційної політики необхідним є забезпечення структурної повноти, комплексності і системності законодавчої і нормативно-правової бази інноваційного розвитку України. Можливо розроблення Кодексу законів про наукову, науково-технологічну та інноваційну діяльність дозволить створити цілісну правову систему регулювання зазначених сфер діяльності і стане основою для розробки конкретних законів прямої дії та підзаконних актів.

Список використаних джерел:

1. Про режим іноземного інвестування: Верховна Рада України; Закон від 19.03.1996 № 93/96-ВР.
2. Про інноваційну діяльність: Верховна Рада України; Закон від 04.07.2002 № 40-IV.
3. Господарський кодекс України: Верховна Рада України; Кодекс України, від 16.01.2003 № 436-IV.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Верховна Рада України; Закон від 08.09.2011 № 3715-VI.
5. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УКЛАДАННЯ УГОД ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ

Кучер Олена Євгенівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Дане питання є актуальним, оскільки на даному етапі розвитку наша держава потребує покращення інвестиційної політики, а це в свою чергу повинно бути забезпечене ефективним правовим механізмом регулювання інвестиційних відносин.

Основним законодавчим актом, який регулює відносини, пов'язані з укладенням та виконанням угод про розподіл продукції, є Закон України «Про угоди про розподіл продукції», який був прийнятий у 1999 році він ввів нову форму взаємовідносин між державою та інвестором. Завдяки новому закону стало можливим налагодження між державою і інвестором рівноправних договірних відносин.

Окремі положення щодо угод про розподіл продукції містить Кодекс України про надра та Закон України «Про трубопровідний транспорт». Особливостям оподаткування платників податків в умовах дії угоди про розподіл продукції присвячено окремий розділ Податкового кодексу України.

Цей Закон спрямований на створення сприятливих умов для інвестування пошуку, розвідки та видобування корисних копалин у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони на засадах, визначених угодами про розподіл продукції[1].

Відповідно до ст.4 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» одна сторона - Україна доручає іншій стороні - інвестору на визначений строк проведення пошуку, розвідки та видобування корисних копалин на визначеній ділянці (ділянках) надр та ведення пов'язаних з угодою робіт, а інвестор зобов'язується виконати доручені роботи за свій рахунок і на свій ризик з наступною компенсацією витрат і отриманням плати (винагороди) у вигляді частини прибуткової продукції[1].

Слід зазначити, що підпорядкування угоди про розподіл продукції українському праву є імперативною вимогою Закону. Зокрема, ст. 2 визначає, що саме цей документ регулює відносини, що виникають у процесі укладення, виконання та припинення дії угод про розподіл продукції, визначає основні правові вимоги до них, а також особливості правовідносин щодо користування надрами на умовах розподілу продукції. Права та обов'язки сторін угоди про розподіл продукції визначаються згідно з цивільним законодавством України із врахуванням особливостей, передбачених Законом. При цьому інше вітчизняне законодавство стосовно угод про розподіл продукції згідно з Конституцією України діє з урахуванням особливостей, передбачених Законом[2].

Інвестиційні проекти, що реалізуються в сфері надрокористування, володіють особливими ризиками втрати капіталу. Підвищені геологічні, технічні ризики пов'язані з особливостями діяльності в енергосировинних галузях. Однак самим значним ризиком для інвестора в Україні є її економічна і політична система. Великі корпорації, що володіють необхідними фінансовими засобами, некладають їх в українську економіку. Це викликано багатьма причинами. Зокрема, множинність податків та інших обов'язкових платежів, високі податкові ставки, відсутність чіткого розподілу повноважень між центром, регіональними та місцевими властями, невизначеність і нестабільність режиму зовнішньоторговельних операцій, валютного регулювання, відсутність суворої платіжної дисципліни та ін.

Правова проблема цього питання полягає в тому, що діюче законодавство містить багато суперечностей, що не забезпечують інвестору необхідних гарантій і, відповідно, стабільних умов здійснення господарської діяльності. Пов'язане з цим зростання підприємницького ризику, у сукупності із звичайними при користуванні надрами геологічними ризиками, призводить до скорочення інвестиційної пропозиції і відтоку капіталу з країни. За допомогою адміністративної системи регулювання інвестицій держава не тільки не може залучити іноземний капітал, але і не стимулює реінвестиції українського капіталу.

Отже, угода про розподіл продукції є складним за змістом документом, підготовка якого потребує залучення широкого кола фахівців та уваги до особливостей правового регулювання згідно з українським законодавством[3].

Список використаних джерел:

1. Закон України Про угоди про розподіл продукції від 14.09.1999 № 1039-ХІV
2. Конституція України N 254к/96-ВР, 28.06.1996
3. Олексій Кот.- «Особливості правового регулювання угод про розподіл продукції».- Правовий тиждень №27-30.- 19 липня 2013

СТАНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Жданкіна Діана Владиславівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

У правовій доктрині однією з найскладніших та суперечливих проблем традиційно вважається питання про розподіл систем права на самостійні галузі. Інвестиційне право не є виключенням. На сьогодні відсутній єдиний погляд на місце інвестиційного права у системі права, галузеву належність його норм. Хоча воно є новим об'єктом розгляду науковців, але вже чітко сформувалися три аспекти в яких воно розглядається: як міжгалузевий інститут, як галузь права та в ролі підгалузі господарського права.

У правовій науці України, як пише Н.О. Санахметова, відносини щодо інвестування складають предмет різних галузевих правових наук[3]

Так, норми конституційного права визначають загальний правовий статус і загальні засади діяльності іноземних громадян та осіб без громадянства на території України(ст. 35); забезпечення державою соціального орієнтування економіки України (ст. 13); права громадян України володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (право приватної власності), а також користуватися об'єктами права державної та комунальної власності (ст. 41); права на підприємницьку діяльність (ст. 42); основних засад законодавчого регулювання відносин у сфері економіки (пункти 5, 7, 8, 9 ст. 91) та ін.[4] Норми адміністративного права врегульовують питання державного управління взагалі і державного управління інвестиційною діяльністю зокрема. До групи нормативних актів, що містять спеціальні норми, якими регулюються суспільні відносини у сфері державного управління інвестиційною діяльністю, належать положення про міністерства, відомства (у тій частині, де вони безпосередньо визначають функції конкретних міністерств і відомств з державного управління інвестиційною діяльністю).

Значну роль у регулюванні інвестиційної діяльності відіграє цивільне право. Його норми, що стосуються регламентації інвестиційної діяльності, містяться в Цивільному кодексі України та в низці цивільно-правових законів.

Суспільні відносини, що виникають у результаті здійснення інвестиційної діяльності, врегульовуються також нормами земельного права. Придбання іноземними інвесторами майнових прав на землю та інші природні ресурси має свої особливості, визначені Земельним кодексом України та іншими ресурсними кодексами. Ряд питань здійснення інвестиційної діяльності врегульовано нормами фінансового (бухгалтерський облік та звітність підприємств з іноземними інвестиціями, валютне регулювання та ін.), податкового (як підгалузі фінансового права в частині оподаткування при здійсненні інвестиційної діяльності), митного права (переміщення через митний кордон цінностей, що інвестуються, порядок справляння мита тощо).

Важливого значення в регулюванні інвестиційної діяльності набувають норми кримінального права. Це зумовлено тим, що постійно зростає кількість злочинів в економічній, фінансово-кредитній, підприємницькій сферах, а норми кримінального права встановлюють відповідальність за ці злочини.

Іншу точку зору щодо місця інвестиційного права в системі права займає О.М.Вінник. На її думку, наявність: 1)власного предмета регулювання (інвестиційних відносин, що складаються щодо безпосереднього здійснення інвестування, його організації, управління та контролю, і переважно є різновидом господарських відносин); 2)методів правового регулювання, аналогічних методам господарського права, що забезпечують збалансоване врахування та захист публічних і приватних інтересів (метод автономних рішень, метод владних приписів, метод координації або узгодження, метод рекомендацій); 3)інвестиційного законодавства як нормативно-правової основи (джерела) інвестиційного права; 4)різноманітності інвестиційних відносин, зумовленої, зокрема, численністю форм інвестування, дозволяють згідно з канонами юридичної науки визнати інвестиційне право підгалуззю господарського права [2].

Вважаємо, що уточнення місця інвестиційного права в системі права України, виявлення його характерних рис сприятиме структуранню і поглибленню спеціалізації подальших наукових досліджень інвестиційних відносин, зміцнить їх методологічну основу, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на якість регулювання цих відносин законодавством.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Вінник О.М. Інвестиційне право: Навчальний посібник / О.М. Вінник – К., Правова єдність, 2009 – 616 с.
3. Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О. Санахметової. - Х.: «Одіссей», 2005. - 608 с.
4. Поєдинок, В.В. Місце інвестиційного права в системі права України / В.В. Поєдинок // Вісник господарського судочинства. – 2012. - № 3. – С. 98-105.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІЗИНГОВОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Єрмолко Світлана Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

В умовах ринкової економіки Україна стала на шлях глибоких соціально-економічних перетворень, для всебічного розвитку економічних процесів у країні, активізації підприємницької діяльності, розвитку малого та середнього бізнесу необхідно впроваджувати нові методи фінансування реального сектору економіки, здійснювати оновлення матеріально-технічної бази. Одним із таких методів фінансування є лізинг. Лізинг є однією з найцікавіших форм інвестування, що здатен значно поштовхнути процес відтворення виробництва; надати потужний поштовх процесам приватизації, оновлення технологічного парку існуючих підприємств і створення нових виробництв, оптимізувати використання наявного машинного устаткування і на вигідних умовах отримати найсучасніше вітчизняне та закордонне устаткування. [1, ст.27] Для України, яка гостро відчуває потребу в оновленні основних фондів в усіх галузях економіки, необхідність розвитку ринку лізингових послуг є вкрай важливою. Процес провадження лізингової діяльності залежить також від створеної державою моделі правового регулювання. В цьому зв'язку, актуальним є аналіз факторів, зокрема правових, які впливають на процес лізингового інвестування.

Проблеми лізингового інвестування неодноразово були і залишаються об'єктом досліджень багатьох вітчизняних вчених, серед яких варто відзначити С.І. Брус, З.С. Варналій, Л.П. Хмелевську, М.О. Хмелевського, І.Г. Міхаліну.

Слід зазначити, що у світовій практиці немає єдиного визначення терміна «лізинг». Законодавство України визначає його як господарську діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідному продавця майна, за умови сплати лізингоотримувачем періодичних лізингових платежів. [2, ст.157]

Основними законодавчими актами, що регулюють лізингові відносини в Україні є:

1) Цивільний кодекс України (стаття 806 ЦК) - Лізинг кваліфікується як договір, за яким одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі); [3, ст.232]

2) Господарський кодекс України (стаття 292 ГКУ); [2, ст.157]

3) Закон України "Про фінансовий лізинг" - Фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника), відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [4].

Аналіз законодавства України в сфері регулювання лізингових відносин дозволяє зробити висновок про існування механізму регулювання зазначених відносин. Проте такий механізм не є досконалим, бо на практиці лізингова діяльність зведена фактично до простих орендних відносин, купівлі-продажу та виплат та затиснута рамками обтяжливого для діяльності лізингових компаній законодавства.

Лізинг повинен стати ефективним засобом інтенсивного розвитку економіки України, забезпечуючи конкурентноздатність вітчизняної продукції на світовому ринку. [5, ст.15]

З метою покращення інвестиційного клімату в сфері лізингових відносин необхідно: 1) розробити та здійснити систему організаційно-економічних заходів щодо стимулювання та державної підтримки розвитку лізингу в Україні; 2) у пріоритетному порядку продовжувати роботу щодо вдосконалення законодавчо-нормативної бази в сфері лізингу, в першу чергу положень, щодо пільгового оподаткування лізингових операцій; 3) створити економічні умови щодо розвитку ефективного інвестиційного ринку, де поєднуюватимуться інвестиції з інноваціями завдяки вибору найбільш прогресивних проєктів; 4) з огляду на ефективність лізингу як інструменту інвестиційної політики, доцільно запровадити окрему статистичну звітність з лізингу.

Список використаних джерел:

1. Турило А. М. Оцінка ефективності інноваційного лізингу / А. М. Турило, Т. А. Черемисова // Фінанси України. – 2005. – № 1.
2. Господарський кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 05 серпня. 2013р.: (відповідає офіційному текстові) – К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2013.
3. Цивільний кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 05 серпня. 2013р.: (відповідає офіційному текстові) – К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2013.
4. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР, (зі змінами і доповненнями від 16.01.2004 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
5. Березовська О.Р. Переваги лізингу у технічному забезпеченні сільського господарства/ О.Р. Березовська// Наука й економіка – 2010 - №2-(18).

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНІХ ІНВЕСТИЦІЙ

Дудченко Тетяна Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Питання здійснення інвестування за кордон останнім часом набуває все більшої актуальності. Поширеними стали випадки придбання вітчизняними інвесторами об'єктів нерухомості за кордоном. В цьому зв'язку Україна повинна вживати заходів щодо контролю за такими інвестиційними операціями, зокрема, з метою попередження випадків незаконного відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Досягнення цієї мети можливе завдяки чіткій нормативно-правовій регламентації заходів контролю за вказаними інвестиційними операціями.

Відповідно до Інструкції про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 16 березня 1999 р. N 122, Інвестиція за кордон – валютна операція, яка передбачає придбання суб'єктами інвестицій основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав, цінних паперів та їх похідних в обмін на валютні цінності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. При цьому, не є інвестиціями: операції резидентів із перерахування коштів для утримання власних представництв (філій) за кордоном згідно з їх кошторисом витрат (за винятком придбання за кордоном нерухомого майна); оплата членських (вступних) внесків до іноземних (міжнародних) організацій та установ, включаючи оплату участі в міжнародних системах транспорту, телекомунікацій і зв'язку тощо; оплата страхових та медичних послуг; відкриття рахунків в іноземних банках. [1]

Інвестиції за кордон мають право здійснювати як резиденти України – юридичні особи, так і резиденти України – фізичні особи, незалежно від того, чи зареєстровані такі фізичні особи як суб'єкти підприємницької діяльності. [1]

Проте, резидент України, який бажає здійснити інвестицію за кордон повинен отримати індивідуальну ліцензію Національного Банку України на здійснення інвестицій за кордон. Така вимога встановлюється підпунктом е) пункту 4 статті 5 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю». Порядок отримання індивідуальної ліцензії на здійснення інвестицій за кордон врегульований Інструкцією про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон, затвердженою постановою Правління Національного банку України від 16 березня 1999 р. N 122. [2]

Індивідуальна ліцензія Національного банку України на здійснення інвестиції – це належним чином оформлений письмовий дозвіл Національного банку України на право здійснення конкретним резидентом конкретної інвестиції. Для одержання ліцензії резидент України, зобов'язаний подати до Національного банку України документи: заяву про видачу ліцензії за встановленою формою; оригінали або нотаріально засвідчені копії договорів та/або інших документів (рішення засновника, протокол загальних зборів акціонерів тощо), що є підставою для здійснення резидентом інвестиції за кордон; оригінали або нотаріально засвідчені копії документа про реєстрацію об'єкта інвестиції за кордоном (витяг із торговельного, банківського або судового реєстру тощо) та його установчих документів. [1]

Якщо законодавством країни інвестиції передбачений інший порядок реєстрації об'єкта інвестиції, який підтверджений відповідним витягом із законодавства країни інвестиції, то розгляд документів резидента може здійснюватися без подання ним відповідних документів, а порядок подання документів, що підтверджують реєстрацію об'єкта інвестиції зазначається у виданій ліцензії.

Строк розгляду Національним банком України пакета документів для видачі ліцензії не повинен перевищувати 25 робочих днів з дати його надходження. Ліцензія оформляється в двох примірниках. Оригінал ліцензії видається власникові ліцензії після здійснення оплати за надання ліцензії. Другий примірник ліцензії зберігається в Національному банку України.

Власник ліцензії особисто пред'являє оригінал ліцензії уповноваженому банку, через який має переказуватися іноземна валюта за межі України. Уповноважений банк на цій ліцензії робить відмітку, що має містити суму та дату переказування іноземної валюти за межі України, і зберігає її копію з відмітками в установленому Національним банком України порядку. Ліцензія видається резиденту на строк, що необхідний для здійснення інвестиції. Власник ліцензії зобов'язаний у двотижневий строк після кожного перерахування коштів на підставі ліцензії надіслати до Національного банку України повідомлення про фактично здійснену інвестицію. [1]

Також, законодавець передбачив відповідальність осіб за здійснення інвестиції за кордон без отриманої ліцензії. Так, згідно з частиною 2 статті 16 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» за здійснення іноземних інвестицій за кордон без отримання ліцензії встановлюється відповідальність у вигляді штрафу в сумі, еквівалентній сумі інвестиції, перерахованій у валюту України за обмінним курсом Національного банку України на день інвестиції за кордон. [2]

Підсумовуючи викладене, можна зазначити що законодавство України в достатній мірі визначило порядок здійснення інвестицій за кордон з метою попередження можливих негативних наслідків такого інвестування.

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за кордон» від 16.03.1999 р. № 122;
2. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» від 19.02.1993 № 15-93.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА»

Губич Антоніна Сергіївна, студент навчально-наукового інституту заочного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Тищенко Ю.В.*

Масштабні процеси корпоратизації та приватизації, що відбулися в Україні на початку 90-х років минулого століття, призвели до трансформування великої кількості державних підприємств у господарські компанії різних організаційно-правових форм. Так, згідно з даними Реєстру корпоративних прав держави станом на 6 вересня 2013 року в Україні налічується 491 акціонерне товариство, яке має державну частку у статутному капіталі.

Незважаючи на значну кількість таких суб'єктів господарювання, існують суттєві прогалини та колізії в законодавстві щодо регулювання їх правового

статусу. Одним з таких проблемних питань є неоднозначне застосування в законодавстві поняття «державне акціонерне товариство».

Так, згідно з ч.2 ст.1 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 діяльність державних акціонерних товариств та державних холдингових компаній, єдиним засновником та акціонером яких є держава в особі уповноважених державних органів, регулюється цим Законом, з урахуванням особливостей, передбачених спеціальними законами.

В Законі України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V (абз.2. ч.1 ст.11) зазначено, що державне акціонерне товариство, утворене у процесі перетворення державного підприємства, 100 відсотків акцій якого належать державі, не має права безоплатно передавати закріплене за ним майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом.

Таким чином, хоча названі закони прямо і не визначають поняття «державного акціонерного товариства», із зазначених норм можна зробити висновок, що державним є акціонерне товариство єдиним засновником та акціонером якого є держава, тобто 100 відсотків акцій якого перебувають у державній власності.

Проте, відповідно до державного класифікатора ДК 002:2004 «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 року № 97, державна акціонерна компанія (товариство) – акціонерне товариство, державна частка у статутному фонді якого перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цієї компанії.

Існують різні погляди щодо застосування поняття «державне акціонерне товариство» і серед науковців.

Так, Р.А. Майданник визначає державне акціонерне товариство як акціонерне товариство 100% акцій якого знаходиться у власності держави [1, с.10].

Натомість І.А. Селванова акцентує увагу на співвідношенні поняття «державне акціонерне товариство» та «суб'єкт господарювання державного сектора економіки» [2, с. 45].

Згідно з ч. 2 ст. 22 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання державного сектора економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів. Як справедливо зазначає І.А. Селванова, поняття «державне акціонерне товариство» та «суб'єкт державного сектора економіки» співвідносяться як спеціальне та загальне, а чинне законодавство встановлює особливості правового статусу не всіх акціонерних товариств, в яких держава є акціонером, а лише акціонерних товариств – суб'єктів державного сектора економіки [2, с.48].

Таким чином, термін «державне акціонерне товариство», вказує лише на перебування всіх акцій товариства у державній власності. Натомість особливості правового статусу, такі як порядок розпорядження майном та укладення деяких видів договорів, залежать від того, чи перевищує державна частка у статутному капіталі акціонерного товариства 50 відсотків або чи має держава право вирішального впливу на його господарську діяльність. При цьому, чинне законодавство, в основному, однаково регулює правовий статус акціонерних товариств, статутний капітал яких повністю перебуває у державній власності та тих, в яких держава має лише право вирішального впливу.

Отже, на нашу думку, в ч. 2 ст. 1 Закону України «Про акціонерні товариства» замість терміну «державне акціонерне товариство» доцільно вжити поняття «акціонерне товариство державного сектору економіки» при цьому виклавши її в такій редакції: «Діяльність акціонерних товариств державного сектору економіки, в тому числі державних холдингових компаній, регулюється цим Законом, з урахуванням особливостей, передбачених спеціальними законами».

В свою чергу, акціонерне товариство державного сектору економіки слід визначити як акціонерне товариство, державна частка у статутному капіталі

якого перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Окрім цього, необхідним також є внесення змін в ДК 002:2004 «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», оскільки на даний час в зазначеному нормативному акті має місце ототожнення понять «державне акціонерне товариство» та «акціонерне товариство державного сектору економіки», що суперечить положенням Господарського кодексу України та Закону України «Про акціонерні товариства».

Список використаних джерел:

1. Майданник Р.А. Види юридичних осіб публічного права в Україні // Юридична Україна. - 2010. - № 6. - С. 4-11.

2. Селіванова І.А. Проблеми правового статусу акціонерних товариств, в яких держава є акціонером // Вісник Верховного Суду України. - 2009. - № 9. - С.44-48.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОВАРИСТВ ІЗ ЄДИНИМ УЧАСНИКОМ

Оберемок Анастасія Володимирівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Цивільний кодекс України, який набрав чинності 1 січня 2004 року, передбачив, що господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником. Вперше визнано право за фізичною чи юридичною особою створювати господарське товариство (фактично у якості єдиного засновника господарського товариства до цього часу виступала лише держава). Запровадження господарського товариства з одним учасником зумовлює виникнення ряду запитань, адже на сьогодні правове положення такого товариства визначається загальними нормами, що регулюють діяльність господарських товариств і не містять регламентації особливостей, зумовлених існуванням одного учасника.

Такі вчені, як О. Флейшиць, В. Мозолін, В. Мусін, зазначали, що конструкція господарського товариства з одним учасником вступає в протиріччя з самим поняттям юридичної особи. Виникнення таких товариств призводить до «расшатывания» самого поняття юридичної особи (О. Флейшиць)[3], усунення з нього того, заради чого воно було створене, – елементу колективності (В. Мозолін), «безцеремонного перекручення і прямого відходу від основних принципів буржуазного цивільного права» (В. Мусін)[5].

Так, виходячи з того, що акціонерне товариство ґрунтується на колективних засадах (спільне формування статутного капіталу, спільне управління і розподіл прибутку і т.п.), Д. Нефедов вважає господарське товариство з одним засновником «неоправданим виключенням». Тому він пропонує дозволити створення господарського товариства одним засновником, але що стосується учасників такого товариства, то їх обов'язково має бути декілька[4]. Така форма організації підприємницької діяльності ідеально підходить для випадку, коли одна особа володіє достатнім капіталом для того, щоб не об'єднуватися з іншими особами, бажає обмежити свій ризик лише майном, вкладеним у юридичну особу.

Вводячи такі положення, законодавець не врахував проблеми здійснення колективних функцій однією особою-засновником. Так, згідно зі ст. 58 Закон України «Про господарські товариства» вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників. Вони складаються з учасників товариства або призначених ними представників. Та те, що загальні збори учасників товариства обирають голову товариства. У ст. 60 вказано, що голова зборів товариства організує ведення протоколу. Тобто, виходячи із вищевказаного, можна зробити висновок, що засновник повинен одноосібно проводити збори і вести протоколи засідань. Не є можливим не проведення зборів, адже у ст. 61 того ж закону вказано, що загальні збори учасників товариства з обмеженою відповідальністю скликаються не рідше двох разів на рік, якщо інше не передбачено установчими документами, що вказує на

обов'язковість проведення зборів, також існує певний перелік питань, які можуть прийматися лише зборами.

У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Дирекцію очолює генеральний директор. Генеральний директор (директор) не може бути одночасно головою загальних зборів учасників товариства. Тобто, для того, щоб дотримуватися законодавства треба або бути не єдиним засновником, або наймати осіб, які, не будучи засновниками, виконуватимуть функції голови загальних зборів.

Цікавими є положення про контроль. Контроль за діяльністю дирекції (директора) товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється ревізійною комісією, що утворюється загальними зборами учасників товариства з їх числа, в кількості, передбаченій установчими документами, але не менше 3 осіб. Члени дирекції (директор) не можуть бути членами ревізійної комісії. Дане положення свідчить, що загальні збори мають містити мінімум 4 особи.

Вище наведені положення стосуються лише товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю, адже щодо акціонерних товариств був прийнятий окремий Закон України «Про акціонерні товариства». Питання щодо одноосібного засновника товариства врегульований більше, але не повністю. Так, у ч.6 ст. 9 та ч.4 ст. 10 того ж закону зазначено, що у разі заснування акціонерного товариства однією особою рішення, які повинні прийматися зборами засновників, приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про намір заснувати товариство. Якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про намір заснувати товариство підлягає нотаріальному засвідченню.

Але ті ж питання, щодо загальних зборів не є врегульованими : ст.32 Закону загальні збори є вищим органом акціонерного товариства. Акціонерне товариство зобов'язане щороку скликати загальні збори (річні загальні збори). Та положення ст. 33 вказує на обов'язок прийняття деяких рішень виключно зборами.

Отже, підбиваючи підсумок, зазначаємо, що спірними і невирішеними є питання не лише про доцільність створення товариств однією особою, а й його правове регулювання. Адже, якщо законодавець дозволив створення таких товариств, то чи варто проводити загальні збори, ведення протоколів і т.д, якщо рішення все одно приймає одна особа? На нашу думку, варто удосконалити законодавство у цій сфері, шляхом зміни або спрощення процедур прийняття рішень товариствами з одним учасником.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про господарські товариства»
2. Закон України «Про акціонерні товариства»
3. Флейшиц Е. Буржуазное гражданское право на службе монополистического капитала. – М.: Юрид. Изд-во Министерства юстиции СССР, 1948, с.29; Мозолин В. Корпорации, монополии и право в США. – М.: Изд-во Московского университета, 1966, с.61;
4. Д. Нефедов. Субъекты коммерческого права. Отдельные виды. // Коммерческое право. Учебник. Под ред. В.Ф. Попондопуло и В.Ф. Яковлевой. – СПб.: Изд-во С. – Петербургского университета, 1998, с.118-119.
5. Мусин В. Одночленные корпорации в буржуазном праве//Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 1981. - № 4, с. 43.

РОЛЬ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ В ПРОЦЕСІ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ГОСПОДАРЬСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Гончар Віталій Михайлович, студент навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу навчально-наукового інституту права і психології Національної академії внутрішніх справ *Геліч Ю.О.*

Відповідно до ст. 104 ЦКУ та ст. 59 ГКУ встановлюється два способи припинення юридичних осіб: в порядку правонаступництва (реорганізація в декількох видах) та порядку ліквідації [1,2]. Ліквідація є остаточним припиненням існування юридичної особи.

Припинення юридичної особи шляхом ліквідації проходить у двох формах: добровільної та примусової ліквідації [4].

Проблема полягає у визначенні кола прав та обов'язків, оскарження рішення та визначення статусу ліквідаційної комісії.

Розглянемо саму процедуру ліквідації. Відповідно до українського законодавства процес ліквідації являє собою ряд послідовних дій: прийняття рішення про ліквідацію; призначення ліквідаційної комісії; встановлення порядку і строків проведення ліквідації, а також строку для заявлення претензій кредиторів, який не може бути меншим ніж дві місяці з моменту оголошення про ліквідацію; проведення власне ліквідаційної процедури; розподіл залишків майна серед засновників підприємства; закриття рахунків у банках та зняття з обліку в державних органах; скасування державної реєстрації підприємства органом державної реєстрації; виключення підприємства з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України [6].

Окремо слід зупинитися на стадії створення органом, який прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи, ліквідаційної комісії. Законодавчою новелою є обов'язок погоджувати з органом державної реєстрації призначення комісії з ліквідації юридичної особи (ліквідаційної комісії, ліквідатора тощо). Не дивлячись на те, що склад ліквідаційної комісії у разі добровільної ліквідації нормативними документами не регламентовано. Не менш важливим є те, що ліквідаційна комісія не має статусу юридичної особи, а підприємство, що ліквідується, в період її роботи статусу юридичної особи не втрачає. Отже, дієздатність юридичної особи здійснюється через ліквідаційну комісію. Дії комісії розглядаються як дії самої юридичної особи. Комісія здійснює дії, у тому числі виступає в суді від імені юридичної особи і набуває безпосередньо для неї права та обов'язки.

Оскільки українське законодавство не закріплює за ліквідаційною комісією статусу юридичної особи, оскаржити рішення ліквідаційної комісії формально неможливо. Відповідно до роз'яснення ВАСУ, якщо кредитор вважає, що ліквідаційна комісія необгрунтовано відхилила його вимогу до підприємства, що ліквідується, то він має право до моменту виключення останнього з державного реєстру звернутися до нього з позовом [5].

Власник підприємства зазвичай ухиляється від проведення дій, спрямованих на виконання ліквідаційних процедур. Якщо рішення про ліквідацію підприємства приймається в порядку провадження у справах про банкрутство, то ускладнень майже не виникає, оскільки процедура здійснюється в порядку, визначеному законодавством про банкрутство, та за участі суду. Однак поза межами конкурсного процесу ситуація залишається невизначеною. Чинне законодавство не надає органам державної виконавчої служби повноважень діяти в якості та від імені ліквідаційної комісії та не передбачає можливості проведення ліквідації підприємства будь-яким іншим органом, крім ліквідаційної комісії.

Відповідно до ч. 3 ст. 75 Закону України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. за неможливості виконати рішення без участі боржника виконавчий документ постановою державного виконавця, затвердженою начальником відповідного відділу державної виконавчої служби, повертається до суду чи іншого органу, що його видав [3]. Таким чином, отримання судового рішення про ліквідацію підприємства зовсім не означає реальної ліквідації такого підприємства.

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що питання урегульованості статусу ліквідаційної комісії та пов'язок оскарження її рішень залишається не врегульованим. Тому необхідно нормативно розширити питання щодо здійснення ліквідаційної комісії своїх прав та обов'язків та визначити межі здійснення та їх оскарження.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV; *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, N 18, N 19-20, N 21-22 *см 144*.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV; *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, NN 40-44, ст. 336.
3. ЗУ «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 № 606-XIV; *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1999, N 24, ст. 207.
4. Корольова А. Про припинення діяльності / А. Корольова // Адвокат бухгалтер. – 2005. – травень. – № 10(88). – К. С. 25.
5. Роз'яснення Вишого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із створенням, реорганізацією та ліквідацією підприємств» від 12.09.1996, № 02-5/334.
6. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Advokat/2012_1/Kravchen.pdf

МІЖВІДОМЧА КОМІСІЯ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНВЕСТИТОРІВ, ПРОТИДІ НЕЗАКОННОМУ ПОГЛИНАННЮ ТА ЗАХОПЛЕННЮ ПІДПРИЄМСТВ – НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ

Шкерел Філіп Олександрович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Поняття «Рейдерство» з'явилося в Україні на початку 90-х років, і було запозичено з Заходу, де існувало вже тривалий час [3, с. 94]. На даний момент не існує законодавчо закріпленого поняття рейдерства, однак певне коло науковців визначає рейдерство як вилучення майна на нїбто законних підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо) [2, с.8].

Наразі ситуація з рейдерством в Україні є досить гострою, а питання про вирішення проблем рейдерства вже давно обговорюється на рівні Кабінету Міністрів України. Так за даними, в Україні діють близько 100-та рейдерських фірм, здебільшого юридичних, які надають послуги з незаконного поглинання та захоплення підприємств [4, Електронний ресурс]. Діяльність зазначених фірм псує міжнародний імідж та авторитет України, розхиляє економічну систему, а також негативно впливає на інвестиційний клімат, що у своїй сукупності негативно позначається на соціальну, економічну, політичну ситуації в країні.

Для врегулювання ситуації, що склалася у даній сфері Кабінет Міністрів України Постановою від 21 лютого 2007 р. № 257 утворив колегалійний орган - Міжвідомчу комісію з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств (далі Комісія). Наразі зазначений орган діє на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2007 р. № 257 у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 27 травня 2013 р. № 502.

Відповідно зазначеному у Постанові визначенню Комісія є тимчасовим дорадчим органом Кабінету Міністрів України, що утворюється ним для забезпечення здійснення своїх повноважень. Положення визначає, що основними завданнями Комісії є:

- сприяння забезпеченню координації дій державних органів з питань захисту прав інвесторів, посилення протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств, порушенням земельного законодавства;
 - підготовка пропозицій щодо формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств, порушенням земельного законодавства;
 - розроблення комплексу заходів щодо захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств. [1].
- Зокрема, відповідно до покладених на Комісію завдань, вона:
- організовує роботу із збирання і моніторингу інформації про факти порушення прав інвесторів, незаконного поглинання та захоплення підприємств, порушення земельного законодавства;
 - проводить аналіз звернень та інших документів на предмет наявності ознак порушення прав інвесторів, незаконного поглинання та захоплення підприємств, порушення земельного законодавства;
 - подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи рекомендації та пропозиції;
 - заслуховує на своїх засіданнях інформацію посадових осіб підприємств, установ та організацій, представників державних органів з питань, що належать до її компетенції; [1].

За останні три місяці, Комісією було розглянуто понад 70-ти заяв від підприємств та інвесторів про незаконне захоплення їхнього майна. Збитки оцінили майже в мільярд гривень. Головою Комісії Першим віце-прем'єр-міністром України Арбузовим Сергієм Геннадійовичем було запропоновано законодавчо визначити поняття рейдерство та встановити адекватну

кримінальну відповідальність за скоєння та сприяння цим злочинам. [5, електронний ресурс].

Отже, виходячи із зазначеного, варто зробити висновок, що створення Комісії є напоруд актуальним та навіть необхідним заходом Кабінету Міністрів. Вже за невеликий проміжок часу Комісія розглянула низку заяв, по більшості з яких вже прийнято рішення. Це дає змогу Україні поліпшити свій міжнародний імідж та інвестиційний клімат, а як наслідок стабілізувати економічну систему та привабити закордонних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств» від 21 лютого 2007 р. № 257 у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 27 травня 2013 р. № 502
2. Діба Ірина. Обличчя зла, або як боротися з рейдерством. // Юридичний вісник України. – 2006. – № 47. – С. 8
3. В. Серов. Украинское рейдерство: от мелкого бандитизма до транснациональных корпораций. // Бизнес. – 2006. – № 51. – С. 89-109
4. Електронний ресурс: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3072> стаття
5. Електронний ресурс: <http://1tv.com.ua/ru/news/2013/09/16/45570>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СКЛАДУВАННЯ ВІДХОДІВ НА ТЕРИТОРІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Щукірідзе Катерина Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нескороджена Л.Л.*

Вивіз сміття було і залишається однією із найактуальніших комунальних проблем. Статтею 16 Конституції України закріплено: «Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави» [1]. Таким чином, охорона навколишнього природного середовища від різного роду негативних впливів, збереження раціонального використання, відновлення природних об'єктів та ресурсів, охорона і захист екологічних прав та інтересів громадян сьогодні є однією з основних функцій держави і полягає, в тому числі в організації належного екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон з метою запобігання випадків ввезення або вивезення в Україну екологічно-небезпечних відходів та вантажів, недоброякісної імпоротної продукції. Вищевикладене і обумовлює актуальність обраної теми.

Кількістю порушниками взагалі не усвідомлюється сам факт здійснення порушення природоохоронного законодавства під час заміщення або забруднення відходами (внутрішньої) території підприємств. Легкі порушники помилково вважають, що ліміт на утворення відходів – це державний дозвіл на утворення та складування відходів у будь-якій частині території підприємств, установ та організацій.

В ст.17 Закону України «Про відходи», передбачені обов'язки суб'єктів господарської діяльності у сфері поводження з відходами. Відповідно до Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.1998р. №1218), суб'єкти господарювання повинні мати дозвіл на передачу їх іншому власнику (на розміщення, утилізацію, знешкодження тощо) або на утилізацію чи розміщення на своїй території (тобто встановлюється об'єм, кількість відходів, які можна утворити) [3]. Така передача повинна бути на підставі договору, який укладає суб'єкт господарської діяльності у сфері поводження з відходами з юридичною особою, яка в установленому порядку визначена виконавцем послуг на вивезення побутових відходів на певній території, на якій знаходиться об'єкт утворення відходів [2].

Ч.7 ст.33 Закону України «Про відходи», забороняє несанкціоноване скидання і розміщення відходів у підземних горизонтах, на території міст та інших населених пунктів, на територіях природно-заповідного фонду, на землях природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, в межах водоохоронних зон та зон санітарної

охорони водних об'єктів, в інших місцях, що може створювати небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини.

На нашу думку, у правовому регулюванні скидання і розміщення відходів, є ряд проблем, а саме:

1) за порушення законодавства про відходи, особи винні в такому порушенні, несуть відповідальність: дисциплінарну, адміністративну, цивільну чи кримінальну відповідальність (п.п. а), б) ч.1 ст.42 Закону України «Про відходи», ст.43 Закону України «Про відходи», ст.68 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»). Застосування заходів дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних від компенсації шкоди, заподіяної забрудненням навколишнього природного середовища та погіршенням якості природних ресурсів. Разом з тим, механізму визначення заподіяної шкоди навколишньому природному середовищу не встановлено.

2) Проблема утилізації відходів виробництва пов'язана з проблемою охорони навколишнього середовища від забруднення. Кінцевою метою раціонального природокористування повинно бути максимальне залучення у виробництво сировини. Чим менша відходомісткість виробництва, тим вищий рівень розвитку продуктивних сил, економічніше виробництво.

3) сучасний стан довкілля свідчить про те, що екологічні проблеми, крім іншого, обумовлені неналежним використанням земельних ресурсів, їх забрудненням та засміченням. Вказане прямо та опосередковано загрожує здоров'ю людини, її життю, життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254ч/96-ВР
2. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 // Відомості Верховної Ради –1998. - № 36-37. - Ст.242.
3. Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1218 // Офіційний вісник України. -1998. -№ 31. -Ст. 97.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ ФОРМИ ІНВЕСТУВАННЯ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

Феденко Вероніка Ігорівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

студент 4-го курсу Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Особливо важливе значення в господарському житті України набули акціонерні товариства, у формі яких функціонує більшість великих та середніх підприємств різних секторів економіки. Ця форма широко застосовується у процесі приватизації майна державних підприємств.

В Україні на сьогоднішній день діє понад 25 тисяч акціонерних товариств, а точніше за даними Державної статистики України на 1 вересня 2013 року їх нараховується 25 108 тисяч [1].

30 квітня 2009 року набрав чинності Закон України «Про акціонерні товариства». Необхідно зазначити, що до 2008 року основним законодавчим актом, який регулював діяльність акціонерних товариств був Закон «Про господарські товариства» [2].

В статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» наведено легальне визначення акціонерного товариства, де акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [3]. Правове становище акціонерних товариств визначають також Господарський та Цивільний кодекси України.

Аналіз положень Закону України «Про акціонерні товариства» і Господарського кодексу України [3,4] дозволяє визначити характерні риси притаманні акціонерним товариствам:

1) акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів; 2) до товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що

обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій; 3) акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій; 4) наявність статусу юридичної особи; 5) товариство діє на основі установчого документа – статуту; 6) мінімальна кількість засновників АТ — один, яким має бути юридична або фізична особа; 7) для учасників АТ обов'язкові є їх майнова участь, тим самим персональна участь у діяльності товариства є не обов'язковою; 8) обов'язкова наявність статутного та резервного (страхового) фондів; 9) статутний капітал АТ становить загальну номінальну вартість випущених акцій і не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи зі ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення АТ; 10) розмір резервного (страхового) фонду визначається установчими документами товариства, але не може бути менше 25% статутного капіталу, розмір щорічних відрахувань до резервного (страхового) фонду не може бути меншим п'ятивідсоткової суми чистого прибутку товариства; 11) для АТ характерний корпоративний характер управління та відповідна система органів, де вищим органом є загальні збори акціонерів, виконавчим — правління, контрольним — наглядова рада (контроль за діяльністю правління та захист інтересів акціонерів у перерві між загальними зборами акціонерів) та ревізійна комісія (здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю правління); 12) вихід акціонера з АТ здійснюється шляхом відчуження акцій; 13) можливість у засновників (акціонерів) вибору типу АТ — публічне чи приватне. До реформи законодавства про акціонерні товариства вони поділялися на відкриті і закриті.

Таким чином, можна визначити переваги і недоліки інвестування АТ порівняно з іншими видами підприємств. Так до переваг слід віднести:

- легкість створення значного за розмірами капіталу;
- стабільність майнової бази АТ, оскільки на неї, як правило, не впливає вихід акціонера з АТ (шляхом відчуження акцій іншим особам, що не веде до зменшення майнової бази товариства);
- не обов'язковість персональної участі акціонерів у діяльності АТ;
- можливість застосування в різних секторах економіки — державному, комунальному, приватному, а також змішаних АТ;
- можливість здійснення контролю над АТ завдяки володінню контрольним пакетом акцій (для стратегічного інвестора).

Недоліками ж даного виду підприємства, з якими може стикнутись інвестор, є:

- ігнорування інтересів меншості;
- можливість формування виконавчого органу з найманих працівників і не обов'язковість персональної участі в них акціонерів зумовлює відчуження останніх від управління АТ;
- тяжіння до монополізму;

Отже, у підсумку можна зазначити, що незважаючи на певні недоліки інвестування в створення акціонерних товариств має істотні переваги над інвестуванням в інші види господарських товариств.

Список використаних джерел.

1. Державна служба статистики України: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 2 Закон України «Про господарські товариства» // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 49. - Ст. 682
- 3 Закон України «Про акціонерні товариства» // Відомості Верховної Ради України. - 2008. - № 50-51. - Ст. 384
- 4 Господарський кодекс України: Закон від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 144.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Ходзінська Ольга Юрївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Правильність вибору стратегії в першу чергу залежить від правильної оцінки ключових напрямів технологічного перевороту у визначенні

перспективних ринкових сфер і концентрації засобів для їх прискороженого освоєння, а також у державній підтримці інвестиційного бізнесу. Так важливим завданням для підприємства можна визначити розробку та своєчасну зміну типу інвестиційної стратегії, послідовна її реалізація.

Під інвестиційною стратегією розуміють формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності і вибір найефективніших шляхів їх досягнення.

Підставою розробки та втілення інвестиційної стратегії підприємства є вкладання інвестицій. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. [1]

Актуальність розробки інвестиційної стратегії організації визначається сукупністю умов. Зокрема, висока динаміка основних макроекономічних показників, пов'язана з інвестиційною активністю організації, темпами науково-технологічного прогресу, частими коливаннями кон'юнктури інвестиційного ринку, мінливістю державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності може ефективно управляти інвестиціями підприємства з урахуванням лише раніше накопиченого досвіду і традиційних методів фінансового менеджменту. [2]

Розробка інвестиційної стратегії підприємства знаходить свою подальшу конкретизацію в процесі розробки тактики управління шляхом формування інвестиційного портфеля фірми. На відміну від інвестиційної стратегії формування інвестиційного портфеля є середньостроковим управлінським процесом, здійснюваним у межах стратегічних рішень і поточних фінансових можливостей підприємства. У свою чергу, процес тактичного управління інвестиційної діяльності знаходить своє найбільш детальне завершення в оперативному управлінні реалізацією окремих інвестиційних програм і проєктів. Розробка інвестиційної стратегії підприємства, хоча в основному і орієнтована на довгострокову мету (на перспективу 3-5 років), містить також окремі середньострокові (1-2 роки) і короткострокові (до 1 року) елементи, які врешті-решт ведуть до виготовлення конкретних управлінських рішень при формуванні інвестиційного портфеля і реалізації інвестиційних програм і проєктів. [3]

Нормативно-правовий аспект інвестиційної стратегії складається з таких основних частин як: по-перше, законодавчі й інші нормативні правові акти держави, що утворюють юридичну основу, формують фінансову середу, у межах яких корпорація формує інвестиційну стратегію та здійснює інвестиційний процес; по-друге, облікова політика корпорації, внутрішні регулюючі документи, що дозволяють забезпечувати єдиний інвестиційний процес у рамках підрозділів корпорації. [4]

Тому, при розробці стратегії інвестиційної підприємства та її адаптації в сучасному інвестиційному середовищі, повинна бути забезпечена належна правова регламентація всіх етапів такої стратегії з метою створення умов для її ефективного втілення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України.- 1991.-№ 47.- с. 1351 - 1359. [1, ст.1]
2. Селіверстова Л.С. Шляхи формування ефективної стратегії підприємства//Актуальні проблеми економіки. - 2008. [4, №7]
3. Гребінець К. М. Організація і планування на підприємстві: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. [2, с.528]
4. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством. - Х.: Основа, 1999. – [3, с.620]

ЗАСТАВА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Тодосієнко Вікторія Валеріївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Геліч Ю.О.*

На сьогоднішній день застава являється одним із найпоширеніших засобів забезпечення виконання зобов'язання, її суть полягає передусім в тому, що вона здатна стати ефективним способом захисту прав суб'єктів господарського

права. Це обумовлено тим, що такий вид захисту, як судовий, є більш складним і не завжди досягає своєї мети через проблеми виконання судового рішення.

У зв'язку з цим, останнім часом спостерігаються тенденції щодо розширення кола об'єктів, які можуть бути предметом застави, зокрема, поруч із традиційними об'єктами – нерухомість, інше майно набуває популярності передача в заставу корпоративних прав. Разом з тим незважаючи на зростання кількості договорів застави корпоративних прав, виникають певні труднощі в реалізації прав кредитора при зверненні стягнення на такий предмет застави у разі невиконання боржником своїх зобов'язань за кредитним договором. Ці труднощі пов'язані з численними проблемами на рівні правозастосування, оскільки у спеціальному законодавстві щодо застави саме корпоративних прав (частки) існує прогалина. Так як застава прав, включаючи корпоративні, не може відбуватися як застава речей – цінних паперів (акцій). З іншого боку – існують законодавчі положення про заставу майнових прав, однак корпоративні права за змістом не можуть бути зведені лише до майнових вимог, адже вони являють собою сукупність майнових, організаційних, управлінських та інших прав.

Аналіз законодавства, передусім Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Законів України «Про заставу», «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства», судової практики свідчить про відсутність єдиного підходу до вирішення питання, чи можуть корпоративні права бути предметом застави.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 576 ЦК України предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення. Згідно ст. 4 Закону України «Про заставу», предметом застави можуть бути майно та майнові права. У зв'язку з цим виникає питання: чи є корпоративні права різновидом зазначених об'єктів.

Майном, згідно ст. 190 ЦК України, вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майновий характер права полягає в тому, що його здійснення призводить до надходження у володіння, користування та розпорядження управленої сторони (кредитора у зобов'язальних правовідносинах) певного майна.

Відносно визначення змісту корпоративних прав у чинному законодавстві немає єдиної точки зору. Так, згідно ст. 167 ГК України, корпоративними правами є права особи, частка якої визначається у статутному фондї (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Таке ж саме визначення надає і Податковий кодекс України у ст. 14.

Стаття 2 Закону України «Про акціонерні товариства» також надає визначення корпоративних прав, де сказано, що корпоративними правами є сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які випливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами.

Згідно пункту 1.1 Розділу 2 Роз'яснення Головного Управління Державної служби при Кабінеті Міністрів України «Про декларування доходів державних службовців», корпоративним правом визнається право власності на частку (пай) у статутному фондї юридичної особи, включаючи право на управління та отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи.

Отже, проаналізувавши норми чинного законодавства та судової практики з питань інституту застави приходимо до висновку, що на даному етапі розвитку української правової системи законодавством чітко не врегульовано питання належності корпоративних прав до предмету застави. Для того, щоб забезпечити максимальний захист інтересів учасників договору застави, необхідно внести відповідні зміни до законодавства України, а саме:

- ч. 1 ст. 576 ЦК України викласти в наступній редакції: «Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права),

а також корпоративні права, що можуть бути відчужені заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення»;

- статтю 590 ЦК України доповнити частиною 6, де визначити порядок звернення стягнення на корпоративні права;

- доповнити статтю 586 ЦК України частиною 5, де визначити порядок користування та розпорядження корпоративними правами заставодавцем;

- ст. 4 Закону України «Про заставу» викласти у наступній редакції: «Предметом застави можуть бути майно, майнові права, а також корпоративні права».

Вищезазначені зміни до законодавства дозволять: 1) забезпечити ефективний механізм захисту прав кредитора при невиконанні боржником своїх зобов'язань; 2) визначити корпоративні права як особливий предмет застави; 3) створити умови для формулювання правових норм, які регулюватимуть порядок прийняття корпоративних прав у заставу; 4) створити сам механізм звернення стягнення на корпоративні права, у випадках, передбачених законодавством.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Тарасенко Олена Сергіївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Інвестиційна політика має важливе значення для держави, що розвивається. Майбутнє України залежить від політичної та економічної спрямованості, яка безпосередньо походить від органів державної влади, а також органів місцевого самоврядування щодо питань розвитку регіонів.

Враховуючи актуальність вирішення правових питань в сфері інвестиційної політики, аспекти її були об'єктом дослідження багатьох вчених, зокрема: Гриценко Л.Л., Курило С.В., Сокурено П.І., Кришан О.Ф. та ін.

Інвестиційна політика - загальнодержавні принципи рішення та заходи, що визначають напрямки використання капітальних вкладень у сферах і галузях економіки з метою забезпечення ефективності та пропорційності її розвитку, усунення міжгалузевих і внутрішньогалузевих диспропорцій, досягнення оптимальних співвідношень між розвитком матеріального виробництва і невиробничої сфери [1].

Реалізація інвестиційної політики визначається правовими механізмами впливу держави на учасників інвестиційних відносин, зокрема наявності нормотворчого та інституційного механізмів. Нормотворчий механізм полягає у прийнятті нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання інвестиційних відносин. В цьому зв'язку важливе значення має легальне визначення інвестиційної політики, що закріплено в статті 10 Господарського кодексу України. Відповідно до зазначеної статті, інвестиційна політика - це політика, що спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним.

Нормотворчий механізм також містить ряд законів та підзаконних актів органів державної влади та місцевого самоврядування, що визначають особливості реалізації інвестиційної політики України в різних економіко-правових формах інвестування. Зокрема, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 року № 1900-р схвалено Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки. Метою такої програми є створення умов для активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на модернізацію реального сектору економіки та забезпечення сталого економічного розвитку.

Інституційний механізм визначає коло органів державної влади та місцевого самоврядування, повноваженнями яких є забезпечення втілення визначених державою та місцевими громадами інвестиційних програм розвитку.

Дослідження механізмів інвестиційної політики шляхом проведення аналізу положень чинного законодавства України в сфері інвестування, а також правозастосовної практики дозволяє стверджувати, що визначені механізми не в достатній мірі забезпечують втілення інвестиційної політики. Основними факторами цього є: 1) несприятливі умови для інвестування, зокрема, недостатнє законодавство з питань захисту права власності, адміністрування податків, отримання у власність земельних ділянок, провадження підприємницької діяльності та здійснення контролю за нею; 2) недостатній рівень державної підтримки інвестиційної діяльності, нена належним чином розвинута система підготовки інвестиційних програм і проектів для надання державних інвестицій; 3) нерозвинутість інвестиційного ринку та інфраструктури; 4) відсутність дієвих механізмів державно-приватного партнерства в інвестуванні.

З огляду на вищезазначене, актуальним для підвищення ефективності здійснення інвестиційної політики України є реалізація наступних шляхів: 1) визначення національних економічних інтересів державної підтримки в залежності від потреб українського та світового ринків товарів, послуг, інформації, зокрема шляхом прийняття урядових програм інвестиційного розвитку, досвід прийняття яких вже є; 2) неухильне дотримання реалізації пріоритетних напрямків інвестиційної політики, що передбачені законодавством України, завдяки пошуку та застосуванню заходів економічного характеру, які дозволять втілити визначені напрямки; 3) створення дієвого правового механізму захисту підприємницької діяльності суб'єктів господарювання та застосування економічних важелів позитивного стимулювання в сфері державного регулювання інвестиційної діяльності; 4) забезпечення прозорості процесу державної фінансової підтримки інвестиційних проектів та запровадження механізму оцінки результатів державного інвестування; 5) налагодження на державних підприємствах внутрішньогосподарських відносин, які сприятимуть створенню різноманітних організаційних форм господарювання ринкового типу та залученню недержавних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 864 с. [Електронний ресурс].
2. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст. 144.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 року № 1900-р Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки.

ПЕРЕДДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мельник Галина Анатоліївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Беспаль О.Л.*

Відносини, що виникають у зв'язку з організацією та безпосереднім здійсненням господарської діяльності, є предметом господарсько-правового регулювання. На доктринальному рівні існують відносини, що виникають у зв'язку з формуванням майбутніх господарсько-договірних зв'язків, зокрема проходженням певних переддоговірних процедур, які отримали назву переддоговірних. Переддоговірні відносини на законодавчому рівні не виокремлено в самостійний вид відносин. Залежно від суб'єктного складу та змісту вони можуть підпадати під ознаки як господарсько-виробничих, так і організаційно-господарських відносин. «Вторгнення» права у переддоговірні відносини у сфері господарювання зумовлено необхідністю подолання проявів недобросовісної поведінки з боку майбутніх контрагентів, що в низці випадків може вплинути на чинність досягнутої між ними домовленості. Чинне законодавство для визнання договору укладеним потребує наявності трьох умов: 1) досягнення згоди щодо всіх суттєвих умов; 2) втілення такої згоди у належну форму; 3) дотримання передбаченого законом порядку досягнення цієї згоди [1, с. 107].

Загальний порядок укладення господарських договорів чітко регламентується ст. 181 ГК України. Етапами цього порядку є: направлення проекту

договору (оферти) однією стороною; розгляд проекту договору другою стороною та його прийняття (акцепт); отримання першою стороною підписаного другою стороною проекту договору. При цьому слід зазначити, що 20-денний термін, передбачений ГК України для розгляду проекту договору та/або протоколу розбіжностей, має рекомендаційний характер, тобто може бути змінений сторонами на інший термін. Від загального порядку укладення договору відрізняється порядок укладення договору шляхом проведення переговорів; конкурентний порядок, у межах якого застосовуються два види спеціальних процедур: конкурс (тендер) та публічні торги (аукцион); дозвільний порядок, який вимагає для укладення договору отримання попереднього дозволу з боку відповідних органів чи осіб, які не є сторонами договору, порядок укладення договору шляхом приєднання до нього тощо.

Найпоширенішим у господарському обороті порядком укладення договорів є проведення переговорів. На відміну від інших переддоговірних етапів, сторони цілком вільні у визначенні правил ведення переговорів. Зазначені правила можуть встановлюватися сторонами як в усній формі, так і фіксуватися у переддоговірних угодах. Утім, зазначені угоди можуть стосуватися не тільки порядку ведення переговорів, а й закріплювати проміжний результат, який досягнуто під час переговорів, сторонам яких не вдалося досягти кінцевої домовленості щодо всіх суттєвих умов.

Згідно з чинним законодавством (ст. 182 ГК України) юридичні наслідки здатні породжувати тільки один вид переддоговірних угод — попередній договір. Виникає питання про значення всіх інших видів переддоговірних «джентльменських» угод у процесі упорядкування договірних відносин учасників господарського обороту. Якщо такі угоди не є юридично зобов'язуючими для сторін, який сенс їх укладення? На сьогодні в судовому порядку розглядаються два види переддоговірних спорів за позовами: про спонукання до укладення договору; про розгляд розбіжностей за договірними умовами. А чи може бути предметом судового розгляду спір, пов'язаний із порушенням процедури ведення переговорів, встановленої у переддоговірній угоді, та відповідно застосовуватися санкції, передбачені в ній? Порушення передбаченого у переддоговірних угодах порядку укладення договору не впливає на чинність уже укладеного попри ці обставини договору. Зовсім іншою є ситуація, коли вчинені однією з учасниць переговорів порушення мають ознаки недобросовісної поведінки, спрямованої на зволікання досягнення кінцевої угоди за усіма суттєвими умовами договору, та/або дає всі підстави вважати, що ця учасниця не має наміру вступати у договірні зв'язки. Згідно з ч. 2 ст. 218 ГК України учасник господарських відносин відповідає за: 1) невиконання, неналежне виконання господарського зобов'язання; 2) порушення правил здійснення господарської діяльності [2, с.260-264].

Недобросовісне ведення переговорів безпосередньо не визначено як господарське правопорушення. У низці випадків недобросовісна поведінка однієї зі сторін переговорів може підпадати під ознаки тих чи інших видів правопорушень (наприклад, під ознаки недобросовісної конкуренції). Разом з тим слід зазначити, що правила здійснення господарської діяльності — це правила, які встановлюються як щодо виробництва товарів, так і щодо їх реалізації. Недобросовісним, зокрема, є вступ стороною в переговори або їх продовження за відсутності наміру досягти угоди з другою стороною. Відповідальність сторони за недобросовісні переговори передбачає відшкодування збитків потерпілій стороні та компенсацію за втрату можливості укласти інший договір із третьою особою [3, с.93].

Таким чином, слід визнати, що, незважаючи на всю значущість і багатогранність переддоговірного етапу господарсько-договірної діяльності, ціла низка юридично значущих питань, що виникають у його межах, залишилась поза увагою законодавця. Тому вважаємо за доцільне внести такі корективи:

- доповнити главу 20 ГК України окремою статтею «Особливості укладення господарських договорів шляхом проведення переговорів»;
- диференціювати переддоговірні угоди за їх предметом, з чітким визначенням на законодавчому рівні наслідків кожної з таких угод;
- встановити переддоговірну відповідальність за недобросовісну поведінку на переддоговірному етапі під час укладення господарських договорів.

Список використаних джерел:

1. Майданик Н. Переддоговірна відповідальність у цивільному праві України: підстави та правова природа/ Н. Майданик. // Підприємство, господарство і право, 2008. - №3. - С.105-110.

2. Мілаш В. Переддоговірні відносини у сфері господарювання: проблеми теорії та практики/ В.Мілаш. // Право України, 2010. - №4. - С.258-264.
3. Рядська В.В., Петраков Я.В. Аудит: Практикум. - К.: ЦУЛ, 2009. - 464 с.

АКЦІОНЕРНІ УГОДИ ЯК СПОСІБ РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

Мардарович Соломія Богданівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Геліч Ю.О.*

Правова проблема полягає в тому, що в Україні ще не склалася усталена практика регулювання відносин між акціонерами шляхом укладення акціонерних угод, які, як свідчить світова практика, дозволяють ефективно вирішувати найбільш складні проблеми корпоративного управління. Це обумовлено тим, що акціонерні угоди є новелою законодавства України і вперше були закріплені у ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р.[1;ст.12]

Значення цієї правової проблеми полягає в тому, що при укладенні зазначених угод між акціонерами вони можуть регламентувати відносини корпоративного управління, які не врегульовані законом і статутом. Це, у свою чергу, дозволить акціонерам більш ефективно здійснювати управління та контроль за діяльністю акціонерного товариства. Акціонерні угоди виникли і сформувались у країнах системи загального права: Великобританії, США, Канаді, Австралії та інших країн — колишніх британських колоній (які, до речі, переважають серед країн офшорних юрисдикцій) і є цілою системою договорів, що відрізняються за предметом, складом сторін, порядком укладення та іншими ознаками. За своєю юридичною сутністю акціонерні угоди — це угоди, які укладаються між акціонерами або між акціонерами та товариством для врегулювання відносин корпоративного управління, які не регламентовані статутом товариства та законом.[2;ст.27]

Слід зазначити, що абз. 2 ч. 1 ст. 29 ЗУ «Про акціонерні товариства» передбачено укладення акціонерних угод лише між акціонерами товариства. Ця норма порівняно зі світовою практикою, в якій дозволяється укладення акціонерних угод не тільки між акціонерами, але й між акціонерами та товариством, обмежує коло суб'єктів, між якими можуть укладатися акціонерні угоди в Україні.[1;ст.12]

Для визначення предмету акціонерних угод необхідно також проаналізувати судову практику щодо їх застосування. Незважаючи на визнання принципу свободи договору, у вітчизняній судовій практиці панівним є негативне ставлення до самої ідеї врегулювання тих або інших аспектів корпоративних відносин у межах угод між акціонерами, про що свідчать, зокрема, п. 6.4 Рекомендації Президії Вишого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» та п. 9 Постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів». У п. 6.4 Рекомендації Президії ВСУ зазначено, що «відносини між акціонерами, а також між акціонерами та акціонерними товариствами регулюються законами України, іншими нормативно-правовими актами України і статутом товариства. Питання корпоративного управління можуть бути врегульовані угодою, укладеною між акціонерами, тільки у випадках, прямо передбачених актами законодавства України. Угоди між акціонерами (учасниками господарських товариств) не можуть змінювати норми закону і статуту товариства, обмежувати права інших акціонерів (учасників) товариства. У разі укладення таких угод з питань, які віднесені до врегулювання законом або статутом товариства, ці угоди можуть бути визнані судом недійсними.[4;ст.134]

Отже, проаналізувавши норми чинного законодавства та судової практики з питань укладення акціонерних угод, приходимо до висновку, що на даному етапі розвитку української правової системи законодавством чітко не встановлений перелік питань, які можуть бути врегульовані акціонерною угодою, при цьому існують позиції вищих судових інстанцій України, які фактично унеможливають регулювання акціонерними угодами будь-яких

питань корпоративного управління.[4;ст.150] Для того, щоб забезпечити максимальний захист інтересів акціонерів та акціонерного товариства в цілому необхідно внести відповідні зміни до ст. 29 Закону України «Про акціонерні товариства», а саме доповнити її та передбачити чіткий перелік питань, які можуть бути предметом регулювання акціонерних угод, зокрема, передбачити питання:

1) що пов'язані з корпоративним управлінням компанією, зокрема, з порядком формування органів управління. Наприклад, кожному акціонеру надається право висунути свого кандидата на посаду члена ради директорів компанії, за якого може проголосувати решта акціонерів;

2) які стосуються порядку голосування на загальних зборах акціонерів, наприклад, положення, що ніхто з акціонерів не повинен голосувати за внесення змін до статуту або за зміну розміру статутного капіталу компанії, якщо тільки протилежне рішення не буде ухвалене всіма акціонерами;

3) які стосуються порядку обігу акцій, наприклад, про порядок встановлення певних обмежень на відчуження акцій або на порядок їх обов'язкового продажу в певних ситуаціях;

4) які встановлюють правила для пошуку компромісного виходу із ситуацій, в яких сторони не можуть досягти згоди з будь-яких питань, пов'язаних із управлінням компанією;

Всі вищенаведені зміни до законодавства дозволять створити: 1) ефективний механізм захисту прав акціонерного товариства та його акціонерів; 2) забезпечать максимальну стабільність цивільних відносин та цивільного обігу; 3) унеможливлять зловживання з боку акціонерів, які ухиляються від участі в загальних зборах.

Список використаних джерел:

6. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. № 514VI // Відомості Верховної Ради України. — 2008. — № 50-51. — Ст. 384.
7. Єфіменко А. П. Акціонерні угоди: данаєся чи скринька Пандори? / Єфіменко А. П. // Юридичний радник. — 2008. — № 4. — С. 26-29.
8. Демченко С. Про акціонерні угоди, корпоративне управління та застосування іноземного права /С. Демченко, Г. Остапович. — Режим доступу : http://www.yurifcom.com/ua/analytical_information/?id=3159.
9. Виговський О. І. Науковопрактичний коментар до Закону України «Про акціонерні товариства»/О. І. Виговський. — К.: Юстиніан, 2009. — 880 с.
10. Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 р. № 13. — Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/171A4023AA56BE9FC22574FD051DD86.htm>.

КОЛІЗІЙНІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

Кучер Наталія Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Беспаль О.Л.*

В умовах глобалізації світової економіки та поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір, особливої актуальності набуває питання забезпечення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Визначальною першоосною для створення таких умов є наявність сприятливого законодавчого поля, що регулює дану сферу правовідносин, та характеризується ознаками гармонійності, взаємоузгодженості його правових норм.

Дуже показовим в даному контексті є масив законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність. Це пояснюється тим, що Господарський кодекс України містить загальні положення правового регулювання зовнішньоекономічних відносин, які закріплені у розділі ГК України. Проте безпосередньо різні аспекти зовнішньоекономічних відносин регулюються численною кількістю суперечливих нормативно-правових актів, в яких до того ж існують і явні прогалини.

Серед головних проблем правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, слід охарактеризувати наступні.

Неузгодженість правових норм основоположних нормативно-правових актів у сфері зовнішньоекономічної діяльності – Господарського кодексу України та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»:

– різне визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Головна відмінність даного визначення у цих двох актах полягає у тому, що Господарський кодекс (далі – ГК) у статті 377 закріплює однією з обов'язкових ознак даної діяльності перетин митного кордону України майном та/або робочою силою [1, с. 377]. Проте, далеко не всі види зовнішньоекономічної діяльності, регламентовані законодавством, здійснюються з перетинанням митного кордону України. Наприклад, експорт та імпорт капіталів, надання міжнародних послуг, міжнародні фінансові, кредитні та розрахункові операції тощо, а також окремі випадки експорту й імпорту товарів та робочої сили. Окрім цього, експортно-імпорту операції з товарами та роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності (й навпаки) можуть здійснюватися без факту перетину кордону, про що навіть свідчить нормативне визначення цих видів діяльності у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2].

– прогалини в регулюванні квотування зовнішньоекономічної діяльності. Згідно змісту ч. 3 ст. 381 ГК, Закон має визначити: випадки запровадження режиму квотування, порядок квотування та види квот. Але Закон містить далеко не всі ці аспекти. Зокрема, ним не встановлено механізм розподілу квот у разі процедури неавтоматичного ліцензування. Це вимагає і Угода СОТ про процедури ліцензування імпорту;

– відсутність у Законі положень щодо реєстрації зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Статтею 383 ГК встановлено, що види зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що підлягають державній реєстрації, а також порядок її здійснення визначаються Законом, та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до нього. Проте, даний Закон наразі взагалі не містить жодних положень як щодо видів зовнішньоекономічних договорів, що підлягають державній реєстрації, так і щодо порядку її здійснення [3, с. 185];

– відсутність у Законі положень щодо адміністративної відповідальності у сфері зовнішньоекономічної діяльності, можливість застосування якої передбачає ГК. Розділом V ГК передбачено такий вид господарсько-правової відповідальності, як адміністративно-господарські санкції. А ч. 3 ст. 383 даного Кодексу передбачає застосування цього виду відповідальності за невиконання вимоги реєстрації зовнішньоекономічних договорів (контрактів), що мають бути зареєстровані. Спеціальні закони також передбачають можливість застосування адміністративної відповідальності (наприклад, стаття 8 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування») [4, с.56].

Отже, з метою вирішення вищевказаних проблем правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, пропонуємо:

– узгодити суперечності та прогалини правових норм Господарського кодексу України та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», внісши до них відповідні зміни;

– забезпечити взаємну відповідність положень Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та положень інших основних нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу правовідносин;

– здійснити консолідацію до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» норм законів України та підзаконних нормативно-правових актів, які вже частково відображені у чинній редакції даного закону.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 19. – Ст. 377, 383.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959- XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Омельченко А. Шляхи вдосконалення та розвитку законодавства України про зовнішньоекономічну діяльність / А. Омельченко // Право України. – 2011. – № 7. – С. 182-187.
4. Юшина С. І. Сучасний стан та деякі колізії правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / С.І. Юшина // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 1. – С. 54-58.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Лозова Тетяна Олегівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарського права і процесу навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Геліч Ю.О.*

Господарське законодавство є однією з найважливіших ланок правового механізму забезпечення розвитку економіки України і водночас найважливішим джерелом господарського права. Від його стану залежить не тільки якість життя народу, але й у цілому безпека держави. Незважаючи на це нині навряд чи можна зустріти будь-яке згадування про господарське законодавство, у якому б не зазначалось про нагальність його удосконалення. У Концепції вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, схваленій Указом Президента України від 3 вересня 2007 р. № 816/2007, було визнано, що внаслідок відставання правового регулювання від стану відносин у сфері господарської діяльності Україна втрачає позитивні тенденції розвитку підприємництва, що зумовлює необхідність адекватних змін законодавства у цій сфері. Становлення національного господарського законодавства в Україні пов'язане з труднощами, спричиненими насамперед економічними та соціально-політичними факторами.

По-перше, прийняття законодавчих актів відбувається в умовах існування старого загальносоюзного законодавства, яке склалося у період панування державної власності як основи економічної системи, директивного планування та принципу демократичного централізму в керівництві економікою. І хоч так звані пакет нормативних актів з питань радикальної економічної реформи (липень 1987 р.) вніс певні демократичні засади у правове регулювання господарських відносин, проте суперечності із старим законодавством періоду адміністративно-командної економіки так і не були усунені. Ось чому основоположні закони у галузі економіки одразу ж після набрання чинності вступили у суперечність з чинним законодавством. Суперечності нового законодавства зі старим не лише перешкоджають творенню правопорядку в господарських відносинах, а й іноді безпосередньо є причиною правопорушень та зловживань з боку суб'єктів підприємництва.

По-друге, деякі з прийнятих нормативних актів (закони України «Про цінні папери і фондовий ринок», «Про селянське (фермерське) господарство», укази Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії») на момент прийняття були розраховані на регулювання неіснуючих або малорозвинених суспільних відносин. А оскільки будь-який закон покликаний регулювати конкретні, а не абстрактні відносини, виникли труднощі як з дією прийнятих, так і з прийняттям нових нормативних актів (як це було з антимонопольним законодавством та законодавством про приватизацію). Крім того, відсутність чіткої і однозначної концепції побудови ринкової економіки в Україні іноді ставить законодавця у складне становище у ході розробки та прийняття законопроектів, спричиняє невизначеність та очікування природного розвитку подій [4, с. 196].

По-третє, ще одна складність зумовлена припиненням існування СРСР та проголошенням державної незалежності його колишніх республік. Визнання верховенства законодавства незалежних держав як одного з атрибутів державного суверенітету поставило перед законодавцем завдання заповнити в господарському законодавстві вакуум, який склався внаслідок того, що загальносоюзне господарське законодавство містило ряд принципово важливих для правового регулювання господарської діяльності актів, не продубльованих республіками (Положення про поставки, Правила про договори підряду на капітальне будівництво тощо).

Крім того, на стані господарського законодавства негативно позначається відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд відповідних органів проектів законів та підзаконних нормативних актів. Не можна вважати нормальним для законотворення явищем внесення змін до нормативних актів невдовзі після їх прийняття.

Сучасним господарським законодавством нашої держави невдоволені не тільки вітчизняні суб'єкти господарювання, але й іноземні. Це пояснюється тим, що вони реалізуючи свої господарські функції не можуть розраховувати на цілком безпечні та стабільні умови праці. Оскільки, попри безліч поточних проблем у сфері господарювання, основною проблемою усе ж таки залишається недосконале господарське законодавство України.

Щодо ряду проблем, які характерні для господарського законодавства, то основні уже давно визначені, а найперші з них це:

- значна розгалуженість і наявність великої кількості нормативних актів;
- перевага у господарському законодавстві комплексних нормативних актів;
- наявність в господарському законодавстві великої кількості нормативних актів обмеженої сфери дії;
- наявність у господарському законодавстві дореформених нормативних актів, притаманність господарському законодавству нормативних актів СРСР [3, с.34].
- відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд до відповідних органів проектів законів та підзаконних нормативно-правових актів;
- проблема співвідношення господарського і цивільного законодавства;
- наявність застарілих положень у господарському законодавстві;
- недосконалість процесуального права.

Це далеко не усі проблеми, що притаманні для законодавства у сфері господарювання. Суттєвими є також і суб'єктивні чинники, що проявляються у:

- невмінні, а то й небажанні дотримуватися юридичної техніки, яка застосовується з метою уникнення нових колізій;
- низькій правосвідомості учасників господарських відносин;
- тривалій дискусії науковців щодо деяких аспектів функціонування господарського законодавства України, що призводить до «гальмування» законодавчого процесу.

Великою проблемою для господарського законодавства України є пасивність самих суб'єктів господарювання. Вони не виражають свого ставлення до сьогоденної проблемної ситуації, що притаманна галузям права, зокрема, господарському праву, чітко не висловлюють своїх бачень щодо покращення правового регулювання процесу господарювання в Україні. При врахуванні їх побажань та практичних навиків у поєднанні з високоякісною роботою державних органів влади при розробці та втіленні у життя законодавчих актів сфери господарювання, можна досягти неабиякого позитивного результату.

Діапазон розвитку та вдосконалення економіко-правової моделі, в якій можливе повне забезпечення прав суб'єктів господарювання, є досить широким. Головне полягає у тому, щоб опрацювати досвід зарубіжних країн, використовувати свій з урахуванням умов України трансформувати його в її правову систему.

Головним завданням сучасних вчених – юристів та органів влади є гармонізація норм ГК України та ЦК України, а також їх подальша кодифікація та уніфікація. Реформоване господарське законодавство повинно бути професійним та змістовним, легким для сприйняття суб'єктами господарювання. Воно повинно не тільки стимулювати та заохочувати підприємців у добровільному порядку виконувати вимоги норм, але ще має створювати економічну зацікавленість у правомірній поведінці та у сумлінному здійсненні господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. - №18. – Ст.144.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. - № 40-44. – Ст. 356.
3. Вітнік О.М. Господарське право. - К.: Атіка, 2004. - 624 с.
4. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебикина Т. С. Господарське право України. Навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Несиної. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
5. Щербина Н.А. Господарське право України: Підручник для самост. вивч. дисц. – К.: Знання, 2006. 470 с.
6. Щербина В.С. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. – 5-те вид. перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Кучер Наталія Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Світовий досвід показує, що без активної регулюючої ролі держави, яка закріплюється у відповідних законах, не може бути ефективної, соціально-орієнтованої ринкової економіки. Немає жодної країни з високорозвинутою економікою, де держава відсторонилася б від регулювання і стимулювання ключових соціально-економічних, у тому числі інвестиційних процесів.

Інноваційно-інвестиційна діяльність являється незамінною частиною сталого економічного розвитку вітчизняної економіки. Дві взаємопов'язані економічні категорії («інвестиції» та «інновації») надають можливість підприємствам використовувати новітні технології під час виробничого процесу та залучати великі обсяги капіталу для виробництва конкурентоспроможної продукції. Проте на даний момент часу, ще не сформованого чіткого механізму створення відповідних умов для безпечної діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів [1, с. 87].

Масштабність та актуальність проблеми полягає ще в тому, що інвестиційний процес потребує своєчасного реагування на зміни, що відбуваються у світовій та українській економіці, а це вимагає, в свою чергу, створення відповідних програм, стратегій для реалізації інноваційно-інвестиційної діяльності, забезпечення правовою та нормативною базою, що відповідають міжнародним стандартам інвестування.

Сучасна інноваційно-інвестиційна політика держави спрямована на забезпечення модернізації, технічного й технологічного переоснащення виробництва та формування конкурентоспроможного, промислового комплексу може впливати на процес інноваційно-інвестиційної діяльності прямими методами за допомогою державного сектору економіки, і опосередковано, надавши повноваження органам виконавчої влади: Національному банку України, Фонду держмайна, та позабюджетним фондам та регіональним органам виконавчої влади [2, с. 45].

Створений механізм регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності дозволяє державі підтримувати позитивний інвестиційний клімат для вітчизняних і іноземних інвесторів, визначати пріоритетні напрями для ведення інноваційної діяльності підприємств і використовувати такі складові державного регулювання:

- інноваційно-інвестиційні стратегії, програми;
- державні преференції (податкові, митні, фінансові пільги інноваційно-активним суб'єктам підприємницької діяльності);
- державне замовлення на інноваційну продукцію;
- стандартизація та сертифікація продукції;
- створення технопарків, технополісів, промислових парків, інноваційних центрів;
- посилення зв'язків наука-виробництво, розбудова дослідницьких університетів;
- інформаційно-методичне забезпечення всіх стадій інноваційного процесу;
- прогнозування інвестиційних ресурсів, науково-технічної діяльності, технологічного розвитку[3, с. 235].

Можна дійти до висновку, що основний критерій, за якими інвестор обирає країну для реалізації бізнес-проектів, є прибутковість ведення бізнесу, безпека інвестицій та перспективність, також варто відзначити, що Україна відповідає лише одному з них – прибутковості [4, с. 47]. Існує ряд проблем, через які неможливо підтримувати позитивний інвестиційний клімат в державі – це відсутність позитивної правозастосовчої практики захисту прав інвесторів, неналежний рівень боротьби з корупцією, нестабільний стан політичної ситуації в країні, відсутність належного досвіду управління нововведеннями в ринкових умовах і відповідної теоретичної бази. Разом з тим, вітчизняний ринок, який динамічно розвивається, може забезпечити на багато більшу прибутковість інвестицій, ніж стали ринки економічно розвинених країн.

Отже, важливим інструментом впровадження інновацій в господарську діяльність є розробка та реалізація правових документів, що містять основи та шляхи втілення регіональних інвестиційних стратегій, які мають бути спрямовані на поліпшення соціально-економічних показників регіонів за рахунок ефективного використання їх ресурсного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Вінник О.М. Інвестиційне право. – 2-е вид., перероб. та доп. – Навч. посібник. – К.: Правава єдність, 2009. – 614 с.
2. Гець В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Гець, В.П. Семноженко. – Х: Константа, 2006. – 272 с.
3. Майорова, Т.В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник / Т.В. Майорова. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 376 с
4. Г. Румф, Дж. Строгілопулоса та І. Єгорова «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні»: аналітичний огляд - К: Фенікс – 2011. - 99 с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ ВИВЕЗЕННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Коломієць Роман Реневич, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нескороджена Л.Л.*

На сьогоднішній день в українському законодавстві є дуже багато положень щодо договору вивозу побутових відходів, які не повністю та не зовсім зрозуміло регламентують положення про даний господарський договір. Оскільки сфера діяльності суб'єктів господарювання, які спеціалізуються на вивезенні побутових відходів є доволі широкою, та законодавством встановлено обов'язок укладати з ними даний договір, слід більш зважено підійти до цього питання та висвітлити проблемні аспекти договору вивезення побутових відходів.

Слід зауважити, що питання вивезення сміття (відходів) відноситься до питання житлово-комунальних послуг, відповідно до ст.13 ЗУ «Про житлово-комунальні послуги» вивезення побутового сміття є саме комунальною послугою [2].

Отже, відповідно до ст.1 Закону України «Про відходи» перевезення відходів - це транспортування відходів від місць їх утворення або зберігання до місць чи об'єктів оброблення, утилізації чи видалення [1]. Таким чином, відповідно до п.1 Правил надання послуг з вивезення побутових відходів, які затверджені Постановою КМУ від 10.12.08 №1070, власники або балансоутримувачі житлових будинків, земельних ділянок укладають договори з особою, яка визначена виконавцем послуг з вивезення побутових відходів, та забезпечують роздільне збирання побутових відходів [4]. На нашу думку, застосування терміну «особа» у нормативно-правовому акті є дещо некоректним, більш доцільно було б застосувати поняття суб'єкт господарювання, або юридична особа (чи ФОП). Виконавець послуг з вивезення побутових відходів визначається на конкурсних засадах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [4]. Тобто, мова йде про звичайний тендер, який оголошується, зазвичай місцевими державними адміністраціями. Саме під час цього тендеру і визначається суб'єкт господарювання, який отримує право на надання даних послуг на відповідній території з вже сформованою «клієнтською базою».

Не менш актуальне питання є щодо визначення правового статусу споживача за даним договором, бо виникає багато плутанини з приводу цього терміну і питань захисту прав споживачів. Таким чином, відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» споживач - фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [3]. Права саме такого споживача захищаються відповідно до законодавства про захист прав споживачів, та зазвичай здійснюються Державною інспекцією України з питань захисту прав споживачів та її територіальними органами. Проте споживачем відповідно до ЗУ «Про житлово - комунальні послуги» визнається - фізична чи юридична особа, яка отримує

або має намір отримати житлово-комунальну послугу [2]. Із зазначеного твердження можна зробити висновок, що у разі якщо цією послугою користується юридична особа, чи ФОП, захист його прав буде здійснюватися не відповідно до законодавства про захист прав споживачів, а відповідно до цього закону, і таким чином основним засобом захисту свого права є звернення до суду.

Стосовно проблемних питань, слід зазначити, що у законодавстві України діє норма, яка на нашу думку на сьогодні є некоректно сформульованою, а саме відповідно до ст.35-1 ЗУ «Про відходи» власники або наймачі, користувачі, у тому числі орендарі, джерел утворення побутових відходів, земельних ділянок укладають договори з юридичною особою, яка визначена виконавцем послуг на вивезення побутових відходів, здійснюють оплату таких послуг та забезпечують роздільне збирання твердих побутових відходів. Збирання та вивезення побутових відходів у межах певної території здійснюється юридичною особою, яка уповноважена на це органом місцевого самоврядування на конкурсних засадах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, спеціально обладнаними для цього транспортними засобами [1]. Таким чином, дана норма означає, що споживачі укладають договори з юридичною особою, яка є виконавцем. Постає питання, чи може бути виконавцем ФОП, адже у нормі чітко йдеться про юридичну особу. Більше того дана норма вказує на те що споживач повинен укласти договір саме з тим виконавцем, який виграв тендер на відповідній території, проте тут має місце порушення принципу вільного вибору своїх контрагентів. На нашу думку, дана норма не може нормально функціонувати, оскільки порушується принцип диспозитивності.

Список використаних джерел:

1. Про відходи: Закон від 05.03.1998 № 187/98-ВР// Офіційний вісник України. - 1998 р. - № 13
2. Про житлово-комунальні послуги: Закон від 24.06.2004 № 1875-IV// Офіційний вісник України. - 2004 р. - № 30
3. Про захист прав споживачів: Закон від 12.05.1991 № 1023-XII// Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991 р. - № 30
4. Про затвердження Правил надання послуг з вивезення побутових відходів: Постанова КМУ від 10.12.2008 № 1070// Офіційний вісник України. - 2008 р. - № 95

ПРАВИЛА ІНКОТЕРМС: ПОНЯТТЯ ТА СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Коваль Карина Вікторівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Бесталь О.Л.*

Інкотермс (англ. Incoterms, International commerce terms) — міжнародні комерційні умови, комплект міжнародних правил з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів (умов) в галузі міжнародної торгівлі.

Застосування термінів ІНКОТЕРМС дозволяє суб'єктам господарювання (продавцю і покупцю) із різних країн, що можуть мати різне внутрішнє законодавство, різну практику здійснення торгових операцій і т.д., досягти однакового розуміння своїх зобов'язань, по постачанню товару, уникнути непотрібної витрати часу на узгодження і детальний опис у договорі купівлі-продажу умов постачання товару, звести до мінімуму можливі суперечки в зв'язку з неправильним розумінням, тлумаченням умов постачання товару і запобігти в зв'язку з цим збої в постачанні [4].

Застосування термінів ІНКОТЕРМС українськими господарюючими суб'єктами, у взаємовідносинах із їх іноземними контрагентами спрощує укладання й узгодження торгових договорів, сприяє однаковому розумінню і тлумаченню умов постачання товарів, незважаючи на можливі різниці між законодавством України та інших країн.

Розроблені у 1936 р. Міжнародною торговою палатою (англ. International Chamber of Commerce, скорочено ICC) Правила тлумачення міжнародних комерційних термінів (Інкотермс) (далі – Правила) регулюють питання, пов'язані з доставкою товарів від продавця до покупця. Йдеться про перевезення, а також про відповідальність за експортне та імпорнтне очищення товарів. Ці Правила визначають відповідального за оплату доставки, митного оформлення та страхування ризиків на шляху транспортування товарів

залежно від означених стандартних умов поставки. Подальші зміни та доповнення відображались у редакціях Правил 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000 pp [4].

Україна приєдналась до визнаних у всьому світі правил тлумачення міжнародних комерційних термінів 6 жовтня 1994 р., з моменту офіційного опублікування в «Урядовому кур'єрі» № 154-155 Указу Президента «Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів» (редакція Інкотермс-1990) від 04.10.1994 р. № 567/94, який і визначив офіційне прийняття Правил та змін до них, п. 2 зобов'язавши Кабінет міністрів України забезпечувати опублікування державною мовою України наступних змін до Правил Інкотермс, які через десять днів після опублікування їх у газеті «Урядовий кур'єр» застосовуються до відносин, що виникають у зв'язку з договорами, в тому числі зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними після опублікування відповідних змін [2].

Указом Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 була затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. І досі із трибун Верховної Ради, шпальт друкованих ЗМІ та екранів телебачення не зникають дозунги можновладців щодо палкого прагнення України якнайшвидше інтегруватись із європейським і світовим співтовариством [4].

Затверджене наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) від 06.09.2001 р. № 201 нормою п. 1.5 зобов'язало при укладанні договорів купівлі/продажу товарів (надання послуг, виконання робіт) та товарообмінних договорів між українськими суб'єктами підприємницької діяльності та іноземними суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності базисні умови поставки товарів (приймання-здавання виконаних робіт або послуг) зазначати відповідно до Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів чинної редакції. А Господарський кодекс України, що набрав чинності з 1 січня 2004 р., у п. 4 ст. 265 закріпив вимогу викладання сторонами умов договорів поставки відповідно до вимог Міжнародних правил щодо тлумачення термінів Інкотермс [1].

29 грудня 2010 р. правління ICC Ukraine затвердило нову (розроблену ICC у вересні 2010 р.) редакцію Правил Інкотермс-2010 - із тлумаченням найширше використовуваних торгових умов у галузі зовнішньої торгівлі, які регламентують момент передачі права власності на товар і всіх пов'язаних із цим ризиків. Загальна кількість термінів порівняно з Інкотермс-2000 скорочена з 13 до 11 [3].

Отже, Правила Інкотермс є надзвичайно важливими, оскільки правильне використання Правил значно спрощує процес складання договору, дозволяє уникнути різний підхід до інтерпретації торгових термінів у різних країнах, а для вітчизняних ринків впровадження Правил означає поглиблення інтеграції в міжнародні процеси товарної торгівлі, що є надзвичайно важливим та актуальним для нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - № 18. - ст. 144
2. Указ Президента України «Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів» 4 жовтня 1994 року, № 567/94
3. Інкотермс 2000. Інформаційно-правовий центр «КСИДОН», Харків, 2000. – 119 с.
4. Лісовський Р. Правила Інкотермс-2010: реалії інтеграції України // Правовий тиждень. – 2011. – № 11 (25 березня). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smi.liga.net/articles/2011-03-25/773977-pravila-%D1%96nkoterms2010-real%D1%96i-%D1%96ntegrats%D1%96i-ukraini.htm>

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «КОМЕРЦІЙНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО» ТА «КОМЕРЦІЙНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО»

Коберідзе Марина Костянтинівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нескороджена Л.Л.*

Актуальність даної теми є в тому, що посередництво та представництво в комерційній діяльності мають важливе значення. Величезна кількість угод

здійснюється шляхом використання цих двох інститутів. Багато хто ставить питання: чи є ці поняття схожими за значенням чи ні.

Визначення поняття представництва міститься у ч.1 ст.237 Цивільного кодексу України (далі - ЦК)[1], відповідно до якого представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. У свою чергу, ст.243 «Комерційне представництво» ЦК України хоча насправді й не містить визначення комерційного представництва, вказує на особу комерційного представника, тобто особу, яка постійно та самостійно виступає представником підприємств при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

На підставі наведеного можна стверджувати, що комерційним представництвом є діяльність комерційного представника з метою одержання прибутку, в процесі якої він зобов'язаний укласти договір у сфері підприємницької діяльності чи вчинити інший правочин від імені особи, яку він представляє[2, с.11].

Разом з тим, поряд з терміном «комерційне представництво» використовується й інший, майже співзвучний: «комерційне посередництво». Незважаючи на достатню схожість цих термінів, вони, тим не менше, позначають різні поняття, що необхідно враховувати в практичній діяльності.

Першим, доволі специфічним підтвердженням нетотожності понять комерційного представництва та комерційного посередництва є те, що на відміну від положень ЦК Господарський кодекс України (далі - ГК)[3] та ряд інших нормативно-правових актів використовують в абсолютній більшості термін комерційного посередництва.

Другою й більш важливою відмінною ознакою є нетотожність змісту цих явищ. При цьому, уникаючи непотрібного теоретизування, коротко відзначимо, що більшість фахівців сходиться до думки про те, що комерційне представництво є лише одним з видів (форм) діяльності комерційного посередника. Тобто комерційний посередник має можливість представляти особу під час вчинення правочинів (бути комерційним представником), але може вчинювати й інші види (форми) посередницької діяльності[4, с.8].

Поняття комерційного посередництва містить ч.1 ст.295 ГК, згідно з якою комерційним посередництвом є різновид підприємницької діяльності, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє.

Господарський кодекс України містить ряд статей, в яких згадується посередницька діяльність. Так, ч.3 ст.263 ГК вказує на комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності як на одному з різновидів господарсько-торговельної діяльності. Глава 31 ГК містить загальні положення про комерційне посередництво (агентські відносини) у сфері господарювання.

§ 3 глави 35 ГК «Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами. Фондова біржа» регулює відносини щодо здійснення посередництва торговцями цінних паперів.

Одною з основних проблем, що підлягає вирішенню під час аналізу цих норм ГК, є встановлення факту можливості діяльності комерційного посередника не тільки від імені суб'єкта, якого він представляє, що допускається лише при застосуванні таких договірних підстав виникнення повноважень посередника як договір доручення (глава 68 ЦК) та агентський договір (глава 31 ГК), але й на підставі інших договорів, а саме: комісії, консигнації, управління майном тощо, в яких посередник діє від власного імені.

Разом з тим, подібне формулювання змісту посередництва суперечить іншим положенням самого ГК, положенням інших нормативно-правових актів, практиці та потребам підприємницької практики, згідно з якими комерційний посередник може діяти не тільки від імені особи, в інтересах якої він діє, а й від свого імені, укладаючи в процесі посередництва договори комісії, управління майном тощо, або взагалі придбаваючи майно на праві власності, наприклад, на підставі поширеного на практиці дилерського договору. Всі ці варіанти договірного співробітництва сторін згідно з

поширеною в сьгодніні підприємницькою практикою також визнаються посередницькою діяльністю.

З огляду на вищевикладене в сьгодніні необхідне розширене тлумачення положень глави 31 ГК, яке дозволить розглядати як комерційне посередництво не тільки діяльність агента (за агентським договором) чи повіреного (за договором доручення), а й діяльність інших комерційних посередників, які надають послуги з комерційного посередництва на підставі інших договорів, що мають ознаки посередництва.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одісей», 2011. – 368 с.
2. Нескороджена Л.Л. Комерційне представництво: Загальна характеристика//Юриспруденція: теорія і практика. - 2006.- №5.- С. 10-18.
3. Господарський кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 20 серпн. 2012 р.: (ОФП. ТЕКСТ). – К.: ПАЛІВОДА А. В., 2012. – 212с. – (Кодекси України).
4. Первомайський О. Комерційне представництво та посередництво: практичні моменти//Юридичний вісник України. – 2007.-№18(618).- С.8
5. Новолазова О. Агентські відносини в господарському кодексі // Юридична газета. – 2005. - №14(50).
6. Щербина В.С. Господарське право : підручник. – 5-те вид., перероб. 1 допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Клименко Аліна Олександрівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нескороджена Л.Л.*

Для оздоровлення економіки України необхідно залучати інвестиційний капітал у її пріоритетні галузі. Можна стверджувати, що в країні панує попит на іноземні інвестиції у сільському господарстві, тому що саме ця галузь має неабиякий потенціал. Це підтверджується тим, що 60% сільськогосподарських угідь України являють собою високоякісні чорноземи, присутній порівняно високий рівень освіти та професійної підготовки працівників, а головне — існують сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування багатьох культур [1].

За розрахунками ННЦ «Інституту аграрної економіки» УААН потреба у основних засобах під запроєктовані обсяги виробництва продукції до 2010 р. визначена у обсязі 393,5 млрд. грн., а до 2015 р. - 529 млрд. грн., з них на оновлення машинно-тракторного парку необхідно 150 - 200 млрд. грн. Отже, дефіцит інвестиційних ресурсів очевидний і становить 300 - 450 млрд. грн. Нині джерела інвестування формуються за рахунок прибутку, амортизаційних відрахувань і сторонніх інвестицій. Це близько 5-7 млрд. грн., з яких на придбання сільськогосподарської техніки може бути використано не більше 2 млрд. грн. [1].

Зрозуміло, що для залучення в галузь такого обсягу інвестицій необхідне сприятливе інвестиційне середовище. В той же час, дослідження показують, що в сучасному сільському господарстві України існує ряд проблем, які в сукупності формують високо ризикове інвестиційне середовище, що і стримує надходження інвестицій в галузь [2]. Так само, несприятливий інвестиційний клімат в агропромисловому комплексі є наслідком інвестиційної діяльності в інших галузях економіки, а також результатом довготривалої збитковості основних видів сільськогосподарського виробництва. Серед причин зниження інвестиційної активності слід виділити:

- великий податковий тиск на виробників продукції та відсутність пільг для виробничих інвестицій, а також нерівномірність оподаткування;
- різні «правила гри» на фінансових ринках для усіх учасників, у зв'язку з найвигіднішими сферами вкладення капіталу стали операції з цінними паперами, нерухомістю, банківськими операціями;
- низький рівень завантаженості раніше введених в експлуатацію основних фондів і високий рівень їх зношеності, що не дозволяє підприємствам

нагромаджувати необхідні кошти для виробничої бази. Крім того, поширеною стала практика нецільового використання амортизаційних відрахувань;

- плинність висококваліфікованих науково-технічних кадрів;
- недосконалий порядок відкриття нового підприємства;
- нестабільність правових основ інвестиційної діяльності [3].

Негативні чинники, які впливають на інвестиційну активність в сільському господарстві - це:

1) значне скорочення попиту на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку України;

2) зменшення за роки кризи реальних доходів населення в 4-5 разів. Купівельна спроможність населення України перебуває на рівні 15% від європейської норми. За даними Світового Банку близько 16 млн. громадян України знаходяться за межею бідності;

3) інтенсивне фізичне і механічне скорочення кількості населення в Україні. Це приводить до того, що виробники сільськогосподарської продукції не можуть продати свою продукцію на внутрішньому ринку, що значно зменшує інвестиційну привабливість галузі;

4) відсутність налагодженої системи збуту сільськогосподарської продукції.

Крім того, в економіці України продовжують зберігатись тенденції диспаритету цін між аграрною і промисловою продукцією, що є ще однією стратегічною проблемою стримування інвестиційного процесу. Про диспаритет цін, зокрема, свідчать великі відмінності між нормою прибутку в сільському господарстві і інших галузях. Середньорічна норма прибутку становила в промисловості 4,1%, транспорті – 7,2%, банківській діяльності - 9,7%, в сільському господарстві – мінус 0,5% [2].

Формування сприятливого інвестиційного клімату в ринковій економіці відбувається як на макро- так і на регіональному рівні шляхом оцінки існуючих проблем, пошуку шляхів поліпшення ситуації та подальшої оптимізації сукупності політичних, правових, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних, галузево- та регіонально-специфічних факторів. Першочерговими умовами для створення сприятливого інвестиційного клімату є збереження політичної стабільності в країні та створення і підтримка позитивного міжнародного іміджу України.

Список використаних джерел:

1. Клепова Н.В. залучення прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства / Н.В. Клепова [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Дрожилов Н.А. Стратегічні проблеми формування сприятливого інвестиційного середовища в сільському господарстві / Н.А. Дорожилов // Український міжнародний університет бізнесу і права. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
3. Чорний Р. В. До питання залучення інвестиційних ресурсів в АПК України / Р.В. Чорний // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 2. — С.177-180.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Біляр Богдан Петрович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Активне державне регулювання інвестиційної діяльності необхідне державі з будь-якою формою господарювання. Актуальність даної теми зумовлена тим, що таке регулювання необхідно в країнах перехідного періоду, до яких відноситься і Україна. Пожвавлення ділової інвестиційної активності - неодмінна умова виходу з кризи.

Першоосновою пожвавлення інвестиційної активності в умовах України є державна підтримка інвестицій і підприємництва з метою розвитку ринкових відносин і конкуренції в інвестиційній сфері. Саме регулювання інвестиційного процесу - найважливіший інструмент державної підтримки інвестиційної діяльності.

У країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин держава, незалежно від форми власності інвестора, втручається в його інвестиційну діяльність. У

теорії існує два крайніх підходи відносно втручання держави в інвестиційний процес [1].

У першому випадку держава бере на себе більшу частину функцій інвестора (концентрацію капіталу, забезпечення проектно-кошторисною документацією, матеріально-технічними ресурсами, розподіл прибутків від інвестицій і т. ін.).

Саме визначення перспективної структури інвестицій за формами власності є найважливішим напрямком макроекономічного регулювання інвестиційного процесу.

На сьогодні, загальними нормативно-правовими документами, спрямованими на регулювання інвестиційних процесів в Україні є Закон України «Про інвестиційну діяльність», який визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України [2], Закон України «Про режим іноземного інвестування», який визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України [3], а також Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні». Також до інвестиційного законодавства слід віднести Указ Президента України від 18.07.1996 р. «Про заходи щодо реформування інвестиційної політики в Україні» та Постанову КМУ від 01.06.1995 р. «Про концепцію регулювання інвестиційної діяльності за умов ринкової трансформації економіки».

Аналізуючи норми інвестиційного законодавства, слід зазначити, що велика кількість положень є застарілими, і потребують доопрацювання. Тому саме вдосконалення нормативно-правової бази є одним з ключових факторів, які посприяють активізації інвестиційних процесів.

Першоосною державного регулювання інвестиційної діяльності є визначення пріоритетів вкладень, тобто спрямування інвестицій в ті сфери і галузі, які забезпечать найшвидшу віддачу і підвищення життєвого рівня населення.

В основу визначення пріоритетів розподілу державних і залучення недержавних інвестицій закладені наступні принципові орієнтири:

- поступовий перехід до економічно обґрунтованого спрямування інвестицій і скорочення вкладень на підтримку збиткових малорентабельних виробництв;
- повна відмова від фінансування соціальної сфери за залишковим принципом, першочергове спрямування інвестицій у виробництво товарів народного споживання;
- державна інвестиційна політика України на сучасному етапі розвитку економіки керується наступними групами пріоритетів.
- розвиток і модернізація паливно-енергетичного комплексу, створення власної бази і інфраструктури енергоносіїв, впровадження енергозберігаючих технологій;
- структурна перебудова економіки, науково обґрунтована конверсія виробництва. Розвиток інфраструктурних галузей з використанням інноваційних проектів. Реконструкція і створення нових, екологічно чистих, виробництв;
- інвестування галузей і виробництв, які сприяють розширенню конкурентного середовища, розвитку приватизації і підприємництва;
- інвестування виробництв, де можливе їх ефективне перепрофілювання, санація або вертикальне злиття.

Велике значення в справі державного регулювання інвестиційної діяльності має гнучкий податковий механізм. Податки на інвестиції можуть стимулювати активних інвесторів, але можуть і стримувати їх.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що правове регулювання інвестиційних процесів в Україні з боку держави регламентується нормативно-правовими актами, які містять основи правового регулювання інвестиційної діяльності та управління інвестиційним кредитуванням підприємництва. Отже, саме стабільне законодавство про інвестиційну діяльність, повинно стати тим найважливішим фактором, який сприятиме ефективному інвестуванню.

Список використаних джерел:

1. Гончаров А.Б. Інвестування: Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. - Х.: Видавничий Лім «НЖФК» 2003 - 336 с.
2. ЗУ «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-ХП
3. ЗУ «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОНЦЕСІЙНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Алісва Каріна Аладдівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні важливу роль відіграє модернізація основних фондів підприємств за рахунок залучення інвестицій. Однією із форм залучення інвестицій в державний та комунальний сектори економіки є концесія, завдяки якій, не передаючи об'єкти в приватну власність інвесторів, можливим є здійснення за їх рахунок фінансування нових інвестиційних проєктів, спрямованих на оновлення матеріально-технічної бази підприємств, впровадження нових технологій у виробництві. Враховуючи нестабільний стан економіки та дефіцит бюджетних коштів, використання концесії є актуальним. Разом з тим, на практиці суб'єкти концесійних відносин стикаються з рядом проблем, в тому числі правового характеру.

Варто відзначити, що проблемам здійснення концесійного інвестування присвячено багато праць вітчизняних дослідників, зокрема праці Є.М.Альошина, Г.О.Бардиша, Є.Ю.Гайко, О.І.Попова, Д.Є.Кисельова, та ін.

Відповідно до Закону України «Про концесії» концесія - це надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єкта концесії (строкове платне володіння), за умови взяття суб'єктом підприємницької діяльності (концесіонером) на себе зобов'язань по створенню (будівництву) та (або) управлінню (експлуатації) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику[2]. Законом України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» визначено, що концесія - це надання концесіодавцем на підставі концесійного договору на платній та строковій основі концесіонеру права на будівництво та/або експлуатацію автомобільної дороги за умови взяття концесіонером на себе зобов'язань щодо її будівництва та/або експлуатації[3]. В Господарському кодексі визначено поняття концесії, як надання з метою задоволення суспільних потреб уповноваженим органом державної влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі вітчизняним або іноземним суб'єктам господарювання (концесіонерам) права на створення (будівництво) та/або управління (експлуатацію) об'єктом концесії за умови взяття концесіонером на себе відповідних зобов'язань, майнової відповідальності і підприємницького ризику[4].

Таким чином концесія – це форма взаємовідносин держави з суб'єктами господарювання, які оформлюються у вигляді договору, мають обмежені строки дії та передбачають умови переходу об'єкта концесії у ~~власність~~ та користування концесіонера.

Концесійна діяльність передбачає дотримання таких принципів, як: законність, державне регулювання та контроль, укладання взаємовигідного концесійного договору, виконання та стабільність умов договору, отримання державних гарантій, оплатне використання об'єкта концесії, тощо.

Досвід застосування концесійного інвестування в Україні дозволяє виявити наступні основні причини нестабільності та затримки розвитку концесійної діяльності:

- нестабільність макроекономічного середовища;
- недосконала нормативно-правова база регулювання концесійних відносин, відсутність чіткого механізму визначення умов переходу права власності на збудовані інвестором об'єкти, ризик втрати інвестицій тощо;
- відсутність необхідних навичок та кваліфікаційного рівня спеціалістів з питань управління інфраструктурними об'єктами інвестиційної діяльності та прогнозуванням тенденцій їх розвитку;

- відсутність стимулів, щодо залучення інвестиційного капіталу;
- відсутність чіткого механізму впровадження та реалізації систем концесійного інвестування, тощо [1, с.157].

Необхідно зазначити, що в нормативно-правових актах ~~нормативній~~ базі досить складно досконало прописати механізм взаємодійних учасників концесійної діяльності. Також необхідно розуміти нюанси фінансових, операційних, соціальних, інвестиційних показників економічного розвитку країни. Однак розрахунки цих даних на сьогодні є недосконалими.

Таким чином, концесія, незважаючи на перспективність та актуальність застосування такої економіко-правової форми в Україні, залишається недостатньо врегульованою, застосування якої потребує пошуку вирішення на державному рівні зазначених правових та економічних питань.

Список використаних джерел:

1. Вісник СумДУ. Серія Економіка, №1 2010 Том 2, с.153-162.
2. Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 № 997-XIV
3. Закон України «Про концесії на будівництві та експлуатацію автомобільних доріг» від 14.12.1999 № 1286-XIV
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЕРЕДНИЦТВА У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ

Патентна Наталія Степанівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Нескородженя Л.Л.*

З виникненням та формуванням товарного виробництва, загостренням проблеми реалізації товарів, необхідністю зниження витрат, збільшення ефективності товарообороту набуває поширення посередництво у сфері господарювання. У сучасних умовах відбувається становлення торгово-посередницької ланки в економіці України. З одного боку, створення такої ланки диктується самим часом: лібералізація торгівлі, збільшення зовнішньоекономічного товарообороту, зростання питомої ваги посередницьких послуг у сфері господарювання, а з іншого – цей процес стримується нерозробленістю нормативної бази, загальною недовірою учасників господарського обороту один до одного[5].

Комерційне посередництво є підприємницькою діяльністю, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єкта господарювання при здійсненні ними господарської діяльності шляхом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє[2].

Відносини, що виникають при здійсненні комерційного посередництва у сфері господарювання, регулюються Господарським кодексом України, іншими прийнятими нормативно – правовими актами, що визначають особливості комерційного посередництва в окремих галузях господарювання, та в деяких випадках Цивільним кодексом України[1].

Господарську діяльність посередників потрібно забезпечити надійним правовим механізмом, що враховував би як інтереси самих посередників, так і тих суб'єктів, які вдаються до їхніх послуг. Проте більшість питань господарської діяльності посередників все ще залишаються без належної уваги з боку законодавця. Мають місце значні протиріччя між потребами економіки і правозастосовчої практики як ефективного механізму правореалізації. Значення посередництва у сфері господарювання зростає прямо пропорційно розвитку процесів концентрації промислового, торгового та фінансового капіталів. Якість правового регулювання відносин посередництва у вітчизняній правовій системі впливає на ефективність економічних процесів у господарському обороті[4]. Дослідження посередництва у сфері господарювання у взаємозв'язку з іншими інститутами господарського права дозволить створити нові ефективні технології для розвитку вітчизняної економіки. Законодавство щодо посередництва на окремих ринках (ринку нерухомості, кредитному та ін.) знаходиться лише на етапі становлення. Трапляються випадки невинуватого, безпідставного ототожнення

посередництва з такою суміжною приватноправовою категорією як «представництво».[3]

Труднощі в правозастосовчій практиці щодо кваліфікації відносин за участю осіб, які діють у „чужому інтересі», пов'язані не тільки з тим, що такі моделі господарських відносин не виділено в окремі види зобов'язань, а й із усталеним способом юридичного мислення в рамках правової категорії представництва, яку не можна і не потрібно за своєю правовою природою ототожнювати з посередництвом у сфері господарювання.

Накопичений в науковій літературі інструментарій дає підстави вважати, що вирішення багатьох актуальних проблем може сприяти дослідження посередництва як юридичної конструкції, структурно-функціональна характеристика котрої дозволить визначити критерії відмежування посередництва від суміжних правових категорій та явищ, незалежно від особливостей термінологічного ряду тієї чи іншої сфери діяльності посередників. Правова природа посередництва є одним із найбільш дискусійних питань як цивільстики, так і господарсько-правової науки, яке до цього часу не вирішено[4].

Отже, з усього вище викладеного потрібно зробити висновки, що для вирішення всі зазначених проблем у сфері посередництва у господарській діяльності необхідно удосконалити нормативно – правову базу щодо даних питань, а також звернути увагу на досвіт іноземних держав щодо регулювання даних питань.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40 – 44
2. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22
3. Пиголкин А. С. Юбилейная терминология и пути её совершенствования / А. С. Пиголкин // Ученые записки. – Volume 74. – М. 1971
4. Сулейменов М. К. Хозяйственно-посреднические договоры услуг / М. К. Сулейменов // Советское государство и право. – 1973. – № 3. – С. 50–54
5. Мейер Л. И. Русское гражданское право: В 2ч. [по исправлен. и дополн. изд. 1902 г.] / Д. И. Мейер. – М., 1997. – Ч. 1. – 380 с.

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМА І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Перчук Дмитро Володимирович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Пономарьова Т.С.*

Рейдерство (від англ. Raid , набіг, або raider, нальотчик) - недружнє, зазвичай силове, поглинання підприємства проти волі його власників, що мають переважне становище в даному підприємстві, та/або його керівника. Захоплення бізнесу шляхом рейдерства називають рейдерським захопленням. До рейдерської діяльності також відносять корпоративний шантаж (гринмейл).

Сучасне рейдерство прийнято розділяти на:

1. «Біле» - в рамках закону. На думку деяких дослідників, основна маса «білої» рейдерської діяльності зводиться до корпоративного шантажу («гринмейл»), тобто створення за допомогою пакета акцій перешкод для нормальної роботи підприємства в розрахунок на те, що керівництво компанії викупить цей пакет за завищеною ціною, щоб позбутися шантажу.

«Юридичний терор» - рейдер організує позови до підприємства з будь-яких приводів: починаючи від екологічної обстановки на підприємстві і закінчуючи «неправильним» звільненням того чи іншого працівника, організує підприємству «проблеми» в прокуратурі, МНС, санстанції. Найчастіше метою такої операції є отримання «відступних».

«Інформаційний терор» - рейдер організує мітинги біля стін підприємства по будь-яких приводів. Організує інформаційну кампанію в пресі проти підприємства або його власника. Метою також може бути отримання «відступних».

2. «Сіре» - з порушенням цивільно -правових норм. Рейдер організує скупку акцій підприємства з метою його подальшого захоплення. Для проведення подальших рейдерських операцій вистачить і 1-2% акцій, що дає

право виступати від імені акціонера і отримувати потрібні рішення в судах. А 10 % вже дає право на скликання зборів, 25% , як правило, дає можливість заблокувати прийняття рішення про зміну керівних органів заводу.

«Боргове захоплення». Підприємство має кредиторську заборгованість перед рейдером, або ж рейдер скуповує кредиторську заборгованість підприємства. Під приводом несплаченого або простроченого кредиту рейдер отримує рішення суду про санацію, входячи таким чином до органів управління, або ж просто забирає підприємство за борги за допомогою силового захоплення.

3. «Чорне» - з порушенням кримінального законодавства (силове захоплення із застосуванням фізичного насильства і захопленням будівель).

Можливий також захоплення за допомогою реєстратора. Якщо незалежний реєстратор підприємства знаходиться під контролем рейдера, рейдер може спровокувати серйозні проблеми. За допомогою юридичних маніпуляцій він може перешкодити проведенню зборів акціонерів підприємства, спробувати зібрати своє зібрання, навіть якщо у нього всього 10% акцій. У результаті тривалих позовів рейдер або встановлює контроль над підприємством, або змушує викупити у нього акції за ціну, що перевищує їх реальну вартість у кілька разів.

Сприяє рейдерству відсутність в Україні нормально працюючого фінансового ринку не публічності більшості власників не прозорість фінансових потоків підприємства прагнення приховати прибуток за допомогою заробітної плати « в конвертах » і пучного розподілу дивідендів і ще одне, але досить суттєве спостереження: захопити бізнес дешевше ніж його купити.

Сьогодні для протиліг незаконним атакам створений «Антирейдерський союз підприємців України» представництва якого вже відкриті в багатьох регіонах Прийнято Постанову КМУ від 21 лютого 2007 року № 257 «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань протиліг протиправному поглиннанню і захопленню підприємств». 16 вересня 2013 року відбулося перше засідання оновленого складу Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів протиліг незаконному поглиннанню та захопленню підприємств. Голова комісії перший віце-прем'єр-міністр України Арбузов добувчів підготувати законопроект яким буде визначено поняття «рейдерство» і введена за нього кримінальна відповідальність.

Сучасні правознавці виробили наступні шляхи зниження рейдерських атак. По-перше це необхідність реформування судової системи з відповідним корегуванням процесуального права. По-друге це необхідність всезагального підвищення культури підприємництва: не і прозорі конкурентні відносини і підтримання ділової репутації суб'єктів господарювання. По-третє і найголовніше це вдосконалення чинного законодавства. Чимало вдосконалення потребують Господарський кодекс Господарський процесуальний та Півлічно-процесуальний кодекси Закон «Про господарські товариства» Закон «Про виконавче провадження». Також значного вдосконалення потребує податкова система України.

Отже можна зробити взагалюючий висновок що в Україні рейдерство дійсно є надзвичайно актуальною проблемою в сучасному суспільстві яка набиває статусу загрози національної безпеки України. Через нестійкість корупційності державних органів прогалин в законодавстві неформованих інституційний прав власності такий феномен в Україні не лише виникає а набиває високих «темплів зростання». І хоча в розвинених країнах рейдерство є ефективним інструментом впливу на неефективні підприємства в нас це інструмент переносопілу власності та особистих інтересів. Боротьба з рейдерством має носити комплексний характер. У питанні протиліг рейдерству повинні об'єднатися влада парламент бізнес громадськість. Лише таким чином можливо значно скоротити кількість рейдерських захоплень в Україні. Для ефективного подолання рейдерських захоплень потрібно взяти таких захоліг: на боці власника має виступати держава і рхживати лівої реальної важелі шоло захисту прав власності і ефективність діяльності суб'єктів господарювання, які можуть зробити підприємство фактично невразливим до рейдерів.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Кравець Ярослава Ігорівна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ *Борцевич П.С.*

Успішне функціонування підприємств і досягнення стратегічних переваг в умовах конкуренції значною мірою залежать від результативності їхньої інноваційної діяльності. У свою чергу, результативність інноваційної діяльності підприємств визначається, насамперед, наявністю необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій, можливістю їхньої швидкої мобілізації, зацікавленістю інвестора в підтримці інноваційного розвитку.

Інвестиційна підтримка інноваційного розвитку підприємств залежить від специфічних особливостей інвестицій, таких як тривалий період окупності при реалізації інновацій, підвищений ризик реалізації, нерівномірність надходження доходів від здійснення інвестицій. Проблематиці інноваційно-інвестиційної діяльності приділяють увагу вчені і фахівці, як О. Амоша, В. Жуков, В. Ковальов, Т. Овчаренко, А. Пригожин, Т. Райс, З. Румянцева, О. Савчук, Б. Санто та ін.

Упродовж останніх років лише незначна частина підприємств України здійснювала інновації. Пріоритетним джерелом інвестування інновацій залишаються власні кошти підприємств та отримані кредити. Діюча система оподаткування не стимулює довгострокові накопичення підприємств, що дозволило б останнім реалізувати інноваційні проекти.

Однак більшість підприємств, які впроваджували інновації, одержали приріст продукції, підвищили її конкурентоздатність, розширили ринки збуту, оновили асортимент виробів, знизили матеріало- і енергоємність виробництва [1, с. 123 — 125].

Комплекс заходів, спрямованих на активізацію та більш ефективне управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств:

I. Пошук та оцінку можливостей інвестиційної підтримки інновацій. Наявність власних коштів підприємства, доступ до джерел інвестиційних ресурсів для фінансування інновацій, наявність і зацікавленість інвесторів у реалізації інновацій є найважливішими факторами успіху в інноваційному розвитку підприємства. [2, с. 106].

II. Заходом на шляху досягнення високого рівня управління інноваційно-інвестиційними процесами на макро- та мікро- рівні є державна підтримка інноваційно-інвестиційного напрямку діяльності підприємств.

В законодавстві України концептуально не визначено результати інвестування як об'єкт регулювання і не забезпечено на достатньому рівні методичної основи для конструктивного регулювання результатів інвестування. Фактично загальне та спеціальне інвестиційне законодавство регламентує умови і порядок вкладення і залучення інвестиційних ресурсів; оподаткування суб'єктів інвестування і отримання ними податкових пільг; припинення інвестиційної діяльності. Відтак, існують значні прогалини в законодавстві і управління на макrorівні відбувається безсистемно. [2, с. 108].

III. Одним із пріоритетних заходів, спрямованих на активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, є оцінка реальної спроможності, можливості та готовності підприємства до інвестування процесу реалізації інновацій.

Лише активізація процесу інвестування в інноваційний розвиток може викликати якісні зрушення в техніці і технології виробничої бази промислових підприємств та покращити кінцеві економічні результати їх діяльності на основі підвищення якості управління з бігом інвестиційного попиту і інвестиційної пропозиції на ринку інвестиційних товарів. [3, с. 64— 65].

На державному рівні повинні максимально повно використовуватися всі важелі та стимули активізації інноваційно-інвестиційного процесу, створюватися сприятливі умови для сталого розвитку національних підприємств та збільшення частки їх власних накопичень, провадитися заходи з підвищення зацікавленості підприємств та організацій в активізації інноваційно-

інвестиційних процесів та створюватися можливості їх фінансового забезпечення.

Найважливішими напрямками вдосконалення управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств на державному рівні вважаємо: активізацію використання державних замовлень; розробку заходів із стимулювання випуску наукоємної продукції, конкурентноспроможної на світовому ринку, що збільшило б обсяги експорту; стимулювання імпорту нових перспективних патентів, ліцензій, видів обладнання; проведення урядом тарифної політики щодо обмеження імпорту певних видів товарів з метою захисту національних товаровиробників.

Список використаних джерел:

1. Економіка та організація інноваційної діяльності // Сухоруков А. І. - Київ, 2005. - 342с.
2. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів // Харів П. С. - Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 456 с.
3. Овчаренко Т. С. Проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств / Т. С. Овчаренко // Вісник Київського національного університету. Сер. „Економіка». -2008. - Вип.58. - С. 63 - 69.

ЗМІСТ

Учасник	Тема доповіді	Ст.
Вітальні слова		
Коваленко В.В.	Вітальне слово: «Сучасна юридична наука і правові реформ в Україні»	3
Олексієнко С.Б.	Вітальне слово від Українського фонду науково-економічного та юридичного співробітництва	4
Наукові повідомлення на пленарному засіданні:		
Коло О.Г.	Деякі аспекти сучасної кримінально-виконавчої політики України	6
Телешун С.О.	Системна оцінка загроз і ризиків для національних держав у сучасному світі: українські політико-правові реалії	7
Кравченко В.В.	Проблеми законодавчого забезпечення реформи місцевого самоврядування та системи територіальної організації влади	13
Горбачевський В.Я.	Права неповнолітніх у кримінальному процесі	16
Вовк В.М.	Позитивне право і патологія	18
Коваль К.П.	Від Союзу юристів України: «Питання реалізації принципу незалежності адвокатури в процесі забезпечення державою права на безоплатну вторинну правову допомогу»	19
Безрутенко С.М.	Правові засади становлення та реформування системи пенсійного забезпечення в Україні	23
Бірюков І.А.	Дарування і його місце в системі цивільного права	26
Зюнькіна В.В.	Виконання судових рішень в Україні	28
Секція I «Політичні та державно-правові перетворення в Україні»		
Матохнюк Д.Б.	Проблеми правових гарантій незалежності суддів в Україні	34
Єзерський Д.О.	Конституційно-правове регулювання захисту прав людини від техногенної небезпеки	36
Людвик І.В.	Реформування конституційно-правового статусу ЗМІ в Україні	38
Донець Т.М.	Міжнародно-правова формалізація міжнародних принципів статусу та функціонування місцевого самоврядування	40
Колодій О.А.	Класифікація модельних правових актів	41
Лучик А.О.	Правові аспекти діяльності аналітичних центрів в Україні	42
Ланцева К.В.	Загальна характеристика договірно-правової бази між Україною та Кубою	44
Мазурчак О.В.	Співвідношення права громадян на звернення та положень статті 55 конституції України	45
Марченко А.А.	Загальнотеоретична характеристика судових правотворчих актів	46
Іванова Т.М.	Визнання незаконними актів місцевого самоврядування як санкція конституційно-правової відповідальності органів місцевого самоврядування в Україні	47
Стопченко М.І.	Конституційно-правова регламентація призначення та відкликання голови Верховної Ради України	49
Скрипнюк А.В.	Особливості служби в органах прокуратури України	50
Бреус С.М.	Реалії дотримання прав трансгендерів в Україні: трансфобія чи толерантність?	52

Середа А.П.	Правові аспекти взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування	53
Телешун Я.С.	Україна – ЄС: правові реформи	54
Бирко В.О.	Ідея верховенства права у правовій історії України	56
Бащца Р.О.	Принцип верховенства права як підвалина розвитку сучасного українського судочинства	57
Алєва Г.а.О.	Принцип верховенства права як елемент загальних засад конституційного ладу	58
Воробей В.М.	Стан і перспективи розвитку судової влади в Україні	60
Вербіцький Д.М.	Роль та місце недержавних організацій у запобіганні наркоманії	62
Пустовідко А.Л.	Судова реформа, як важливий елемент правової реформи в Україні	63
Коваленко К.О.	Роль конституційних принципів у формуванні громадянського суспільства	65
Льченко Б.О.	Проблеми реалізації принципу верховенства права в Україні	66
Жовкля І.В.	Принцип верховенства права в сучасному конституціоналізмі	67
Полога А.В.	Загальнотеоретична характеристика правової системи України	68
Піжевська А.В.	Принцип верховенства права та верховенства закону	69
Онищенко О.Е.	Правосвідомість та правова культура як регулятори принципу верховенства права	71
Ольман Я.Д.	Принцип верховенства права та його фактична реалізація в судочинстві України	72
Олефіренко Ю.Л.	Проблеми реалізації принципу верховенства права в республіці Білорусь	73
Намазов А.Е.о.	Історичні витoki верховенства права	75
Михальчук Д.С.	Правові основи та практика реалізації дипломатичної та консульської діяльності України	78
Мисюра Я.В.	Роль науки конституційного права в розвитку правової держави в Україні	80
Турова Є.О.	Правова держава: поняття, ознаки, принципи	81
Турська Г.С.	Співвідношення принципу верховенства права і принципу верховенства закону	82
Тютюнник К.С.	Концепції та реалії співвідношення і взаємозв'язку міжнародного права і внутрішньодержавного права (на прикладі України)	85
Федченко М.С.	Співвідношення поняття «верховенство права» та «верховенство закону»	87
Юсіфлі Б.Т.о.	Проблеми реалізації принципу верховенства права в Україні	88
Гурез К.Ю.	Конституційно-правові основи державного устрою Великої Британії	89
Секція II «Удосконалення адміністративно-територіального устрою та реалізація адміністративної реформи в Україні»		
Григоренко Г.А.	Розвиток концепції правоохоронної (поліцейської) діяльності в правових доктринах України та Німеччини	91

Кришталь Л.В.	Судова форма оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення	92
Стрельцова Н.М.	Організаційно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів внутрішніх справ	93
Гарник К.Ю.	Адміністративно-правове реформування житлово-комунального господарства	95
Кіберник О.В.	Взаємозв'язки поняття «наукова адміністративно-юрисдикційна експертиза» і «судова експертиза»	96
Когунь А.М.	Міжнародні стандарти поведінки із затриманими та взятими під варту особами	98
Рамазанова У.В.	Адміністративно-правова характеристика прав громадських об'єднань	99
Чернушенко О.В.	Судова влада України і сучасні соціокультурні виклики	100
Панченко Є.В.	Необхідність взаємодії органів внутрішніх справ з громадянським суспільством, як вдала перспектива реформування правоохоронної системи України	101
Городецький А.К.	Вплив юридичної освіти на формування правової свідомості	102
Воробей В.М.	Державна служба: сучасний стан її реформування	104
Бердник А.В.	Актуальні питання щодо боротьби з незаконною міграцією	105
Турובה С.О.	Деякі актуальні проблеми реалізації митних правовідносин	106
Гуменюк Ж.О.	Актуальні питання наукового забезпечення діяльності митних органів	108
Маркова Ю.В.	Реформування адміністративних послуг	109
Лішук А.О.	Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України	110
Чамара І.О.	Адміністративні послуги в діяльності Державної прикордонної служби України	112
Тютюнник К.С.	Сучасний стан забезпечення надання адміністративних послуг в Україні	113
Сімора Р.П.	Дисциплінарна відповідальність судді в Україні: проблеми та перспективи реформування	114
Яворська О.О.	Щодо визначення поняття публічної адміністрації	115
Секція IV «Актуальні питання реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства України»		
Колб І.О.	Сучасні засади охорони прав засуджених в Україні	117
Гумен В.М.	Міжнародно-правові підходи та практика протидії організованим злочинним угрупованням	118
Малишев К.В.	Правова регламентація державного контролю за здійсненням операцій з металобрухтом	119
Щирська В.С.	Вчинення злочину, передбаченого ст. 317 КК України, у співучасті: проблемні питання кримінальної відповідальності	120
Беленок В.П.	Потерпілий як факультативна ознака об'єкта складу погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу	121

Гелемей М.О.	Використання мережі Інтернет в розповсюдженні та поширенні екстремістської ідеології	123
Громов О.Б.	Про зміст громадського впливу на стан протидії рецидивній злочинності осіб, звільнених умовно-дostroково від відбування покарання	124
Пельчар Н.Б.	Порушення принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань як одна з умов досягання на безпеку персоналу колоній	125
Павленко С.О.	Деякі підходи щодо удосконалення діяльності Національного Бюро Розслідувань	126
Севрук В.Г.	Актуальні проблеми, що виникають під час протидії правоохоронними органами МВС злочинам, що вчиняються особами циганської національності	128
Федосов Е.В.	Інтернет, як спосіб пропаганди кримінального насильницького екстремізму	129
Горбас О.О.	Колізії між КК та КПК України в частині звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності	130
Хома Т.Ю.	До питання про інститут понять у сучасному кримінальному процесі України	132
Юраш К.В.	Лекція Німеччини з протидії домашнього насильства	133
Федченко М.С.	Сучасна кримінальна субкультура в умовах реформування органів внутрішніх справ України	134
Халімон І.В.	Втручання у приватне життя особи шляхом аудіо-, відеоконтролю	136
Паламарчук В.В.	Загальна характеристика нового кримінального процесуального кодексу України	138
Тарасенко О.С.	Слідчі версії та планування розслідування злочинів	139
Монастирський І.І.	Показання з чужих слів як новий елемент доказової системи кримінального судочинства України	140
Кохан В.В.	Домашній арешт	142
Самоляк О.В.	Новий процесуальний статус органів прокуратури в контексті досудового розслідування: проблема, практика, шляхи вирішення	143
Користинський С.Ю.	Процесуальні аспекти діяльності слідчого з розшуку особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення	145
Клочков Б.І.	Актуальні проблеми застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту	146
Джиба В.В.	Профілактична робота правоохоронних органів світу щодо запобігання правопорушень з боку неповнолітніх	148
Кирдан Б.В.	Проблеми діяльності адвоката-захисника на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень	150
Біляр Б.П.	Застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання	151

Лозова Т.О.	Проблеми подовження строків проведення негласних слідчих дій за Кримінальним процесуальним кодексом України	153
Подольян М.К.	Призначення та проведення експертиз на досудовому слідстві	155
Мардарович С.Б.	Співвідношення пенітенціарної, рецидивної та нової злочинності	156
Кравець Я.І.	Запобіжні заходи: особливості, мета, підстави застосування	157
Лисенко І.І.	Проблеми обрання запобіжного заходу - тримання під вартою за кримінальним процесуальним законодавством	159
Воробей В.М.	Проблеми дефініції поняття «вбивства» в кримінальному законодавстві України	160
Вербіцький Д.М.	Удосконалення взаємодії силових відомств з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією	161
Секція V «Кримінологічні та криміналістичні проблеми реформування в Україні»		
Борисенко Р.В.	Характеристика організаційної структури торговців людьми	165
Богацька А.В.	Проблематика правового регулювання взаємодії громадських організацій як суб'єктів запобігання злочинам та установ виконання покарань	167
Абушов Т.А.о.	Щодо деяких причинах виникнення слідчих помилок під час проведення обшуку	168
Греченко С.Ю.	Спостереження за особою, річчю або місцем за допомогою аудіо-, відео контролю	170
Севрук В.І.	Оперативний пошук під час протидії злочинам у сфері інформаційних технологій, що вчиняються особами окремих етнічних меншин	171
Пришко І.А.	Диференціація та індивідуалізація виконання покарань – один із засобів протидії субкультури засуджених	173
Охман О.В.	Протидія рецидивній злочинності – одна з умов безпечності виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі	174
Остапович І.П.	Суспільно корисна праця та соціально-виховна робота як засоби виправлення і ресоціалізації та запобігання злочинам, що вчиняються засудженими	175
Тесленко В.І.	Проблемні питання застосування норм права під час викриття легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом	176
Лопоха В.В.	Про деякі детермінанти правопорушень і злочинів, що вчиняються персоналом виправних колоній	177
Олексієнко В.С.	Деякі аспекти поняття і визначення латентної злочинності	178
Никифорчук В.Д.	Характеристика особи кіберзлочинця	180
Вензовська В.І.	Щодо змісту поняття «відмивання грошей», яке вживається у нормах міжнародного права	182
Колесник С.В.	Спеціальні технічні знання – запорука ефективного розслідування злочинів	183
Лозова Т.О.	Почеркознавча експертиза: проблеми та шляхи вирішення	184

Єрмолко С.М.	Актуальні питання реабілітації особи, яка була незаконно засуджена в Україні	185
Олексієнко А.С.	Соціальний і правовий статус неповнолітніх і його вплив на вictimну поведінку	187
Коваль І.А.	Злочинність майбутнього. мобільний телефон і терористична атака в Мумбаї	188
Климов К.О.	Освідчування та тактика його проведення при розслідуванні кримінальних правопорушень	190
Жарко Я.М.	Дослідження холодної зброї: поняття, ознаки, класифікація	191
Гуцал Я.Г.	Розвиток криміналістики в Україні	192
Секція VI «Цивільстика у контексті правових реформ в Україні»		
Нємцева А.О.	Непереборна сила, як підстава звільнення від цивільно-правової відповідальності без вини	195
Дмитриченко Г.М.	Засади вдосконалення законодавчого забезпечення права інтелектуальної власності на географічне зазначення	196
Буряк Л.С.	Етичні вимоги, що пред'являються до особи експерта в цивільному процесі	198
Лапчевська О.Ф.	Позбавлення батьківських прав – міра відповідальності батьків за невиконання своїх обов'язків щодо виховання та розвитку дитини	199
Татарова Т.О.	Сутність факторів навколишнього середовища, що впливають на здоров'я людини	200
Курніньовська Л.А.	Загальна характеристика зворотного зобов'язання	203
Костіна Е.В.	Історичні періоди розвитку прав дитини в Україні	203
Падун Є.В.	Новація як підстава припинення зобов'язань	205
Соколовський М.А.	Місце майнових прав у системі об'єктів цивільних прав	206
Титко А.В. Лов'як О.О.	Колізійні питання права на інформацію	207
Голубчик Ю.В.	Принцип найбільш тісного зв'язку	209
Коваль К.В.	Молодичний кредит на житло: реалії сьогодення	211
Падун Р.В.	Поняття способів захисту цивільних прав	212
Безпалько А.О.	Відшкодування шкоди, завданої особі незаконним притягненням до кримінальної відповідальності	213
Яковлев Є.О.	Конвенція УНІДРУА про міжнародний лізинг	214
Клімчук О.В.	Проблеми договорів на розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	216
Годосієнко В.В.	Окремі аспекти виконавчого провадження за законодавством України та Німеччини	218
Полдох О.О.	Загальнотеоретична характеристика нотаріату в Україні	219
Поліщук Н.В.	Реформування системи управління житловим фондом України, використовуючи досвід зарубіжних країн	220
Мардарович С.Б.	Надежність і допустимість доказів у цивільному процесі США та України: порівняльно-правовий аналіз	221
Кучер Н.В.	Новації проекту житлового кодексу України	223

Кравець Я.І.	Деякі проблеми державної житлової політики в Україні	224
Клочков Б.І.	Деякі проблеми правового становища об'єднань співвласників багатоквартирних будинків	226
Гоцуляк В.М.	Міжнародний досвід реформування системи пенсійного забезпечення	228
Секція VII «Актуальні проблеми реформування господарських відносин в Україні»		
Нашенко Д.Р.	Проблеми визначення підсудності та підвідомчості в господарському процесуальному законодавстві	230
Серета А.П.	Проблеми укладання господарських договорів у спрощений спосіб	231
Лучка Г.М.	Актуальні питання інвестиційної діяльності в капітальному будівництві	232
Клименко О.О.	Участь прокурора у господарському судочинстві	234
Гакман Т.В.	Представництво в господарському процесі	235
Чамара І.О.	Особливості визначення принципів господарського судочинства	236
Романенко І.В.	Договір комерційної концесії: проблеми розвитку та функціонування в Україні	238
Міндер В.С.	Правові аспекти інноваційного інвестування в Україні	239
Кучер О.С.	Правові аспекти укладання угод про розподіл продукції	240
Жданкіна Д.В.	Становлення інвестиційного права в сучасній системі права України	241
Єрмолюк С.М.	Актуальні проблеми лізингового інвестування в Україні	243
Дудченко Т.О.	Правові аспекти здійснення зовнішніх інвестицій	244
Губич А.С.	Деякі проблемні питання визначення поняття «Державного акціонерного товариства»	245
Оберемок А.В.	Проблеми правового регулювання товариств із єдиним учасником	247
Гончар В.М.	Роль ліквідаційної комісії в процесі ліквідації підприємств за господарським законодавством	248
Шкеред Ф.О.	Міжвідомча комісія з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств – необхідність створення та основні засади діяльності	250
Цуцкірідзе К.С.	Проблеми правового регулювання складування відходів на території підприємств	251
Феденко В.І.	Правові аспекти реалізації корпоративної форми інвестування в процесі створення акціонерних товариств	252
Ходзінська О.Ю.	Правові аспекти реалізації інвестиційної стратегії підприємства	253
Годосієнко В.В.	Застава корпоративних прав як засіб забезпечення виконання зобов'язання	254
Тарасенко О.С.	Правові аспекти регулювання інвестиційної політики держави	256
Мельник Г.А.	Переддоговірні відносини у сфері господарювання	257

Мардарович С.Б.	Акціонерні угоди як спосіб регулювання корпоративних відносин	259
Кучер Н.В.	Колізійні питання Господарського кодексу України та закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	260
Лозова Т.О.	Проблемні питання господарського законодавства та шляхи їх усунення	262
Кучер Н.В.	Проблемні питання впровадження інновацій	264
Коломиєць Р.Р.	Проблемні аспекти господарського договору вивезення побутових відходів	265
Коваль К.В.	Правила Інкотермс: поняття та сфера застосування	266
Коберідзе М.К.	Співвідношення понять «комерційне посередництво» та «комерційне представництво»	267
Клименко А.О.	Проблеми залучення інвестицій в сільське господарство	269
Біляр Б.П.	Правове регулювання інвестиційних процесів	270
Алева К.А.	Проблеми розвитку концесійного інвестування в Україні	272
Патентна Н.С.	Теоретичні проблеми регулювання посередництва у сфері господарювання України	273
Перчук Д.В.	Рейдерство в Україні: проблема і шляхи подолання	274
Кравець Я.І.	Проблеми управління інноваційною інвестиційною діяльністю	276

Збірник матеріалів
V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції
«Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи»

Комп'ютерна верстка С.С. Лов'як

Підписано до друку _____ Формат 60x84/16. Папір офсетний. Обл.-
вид. арк. _____; Ум. друк. арк. _____ Вид № _____
Тираж _____ прим. Зам. № _____

Редакційно-видавничий центр
Національної академії внутрішніх справ.
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1.